

ЗБІРНИК ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ

ВЕРХОВНОГО СУДУ ДЛЯ АДВОКАТІВ

АНОТАЦІЯ

Результатом судової реформи 2017 року є не тільки початок функціонування нової судової інституції – Верховного Суду, але й закріплення на законодавчому рівні правила про обов'язковість висновків щодо застосування норм права, викладених у постановках Верховного Суду, для судів всіх інстанцій. Преюдиціальність правових висновків Верховного Суду зумовлює необхідність їх вивчення значною кількістю адресатів – учасниками судового процесу, судами всіх інстанцій, державними органами, юридичною спільнотою, представниками засобів масової інформації та пересічними громадянами. Крім того, з цього часу відбувається повернення до природи прецедентної практики, яка не допускає можливості відступу судових органів від неї, за винятком повноважень Верховного Суду на відступлення від власних правових позицій. Це стало підставою для становлення у національній правовій системі двох правових інститутів – інституту застосування правових позицій Верховного Суду та інституту відступів від правових позицій Верховного Суду. Як наслідок, правові позиції Верховного Суду стають фундаментом для формування єдиної та передбачуваної судової практики, яка піддається оцінці Європейським судом з прав людини при вирішенні справ щодо порушення Україною норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з метою забезпечення сталості правозастосування та реалізації принципу правової визначеності.

Беручи до уваги вищезазначене, ознайомлення, обізнаність з правовими позиціями Верховного Суду та вміння їх використовувати є одним з ключових аспектів практичної діяльності кожного фахівця у галузі права. З огляду на це, висновки Верховного Суду щодо застосування норм права (правових позицій), кількість яких постійно збільшується, потребують належного упорядкування.

Дане видання містить у собі перелік актуальних правових позицій Верховного Суду та відступів від них, які для зручності пошуку та використання згруповані за відповідними юридичними категоріями. Головним джерелом інформації є аналітично-правова система «ZakonOnline». У виданні застосовано такі функціональні інструменти, як QR-коди та веб-сервіси, які забезпечують швидкий доступ до тексту постанов та правових позицій Верховного Суду.

Збірник правових позицій Верховного Суду призначений для полегшення роботи адвокатів та інших представників юридичної професії, передусім, при пошуку судової практики та проведенні юридичного аналізу правових висновків Верховного Суду.

ЗМІСТ

Категорія: Адвокатський запит	14
Щодо надання конфіденційної інформації на адвокатський запит	14
Щодо обов'язку надавати інформацію на адвокатський запит	16
Категорія: Вручення судової повістки адвокату	17
Щодо правових наслідків вручення судової повістки адвокату, у разі якщо строк дії укладеного з ним договору про надання правової допомоги закінчився	17
Категорія: Витрати на правову допомогу. Гонорар адвоката. Судові витрати	19
Щодо доказів, що підтверджують витрати на правову допомогу	19
Щодо відшкодування витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги адвоката	22
Щодо розміру витрат на правову допомогу, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції	24
Щодо зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу	26
Щодо підстав зменшення суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	29
Щодо співмірності витрат на правничу допомогу	32
Щодо доказів на підтвердження витрат на правову допомогу	34
Щодо визначення суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	36
Щодо підстав для виконання грошового зобов'язання за надані юридичні послуги	37
Щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	39
Щодо змісту рахунку з надання правової допомоги	41
Щодо порядку розподілу витрат за надану професійну правничу допомогу в господарській справі	43

Щодо розподілу між сторонами витрат на правничу допомогу	48
Щодо порядку відшкодування витрат на правову допомогу	50
Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості	53
Щодо достатності доказів на підтвердження розміру витрат на професійну правничу допомогу	55
Щодо підтвердження розміру витрат на професійну правову допомогу	57
Щодо обставин, що повинні враховуватись судом під час вирішення питання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами	59
Щодо визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають відшкодуванню	62
Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу	64
Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу	67
Щодо доведення неспівмірності витрат на оплату професійної правничої допомоги	69
Щодо обґрунтованості витрат на професійну правничу допомогу у суді касаційної інстанції	71
Щодо розміру відшкодування сторони, на користь якої відбулося рішення, витрат на професійну правову допомогу	73
Щодо доказування факту надання правової допомоги	75
Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, доводити неспівмірність таких витрат	77
Щодо відсутності підстав для звільнення, зменшення чи покладення на іншу сторону витрат на професійну правничу допомогу в господарській справі	79

Щодо документального підтвердження витрат на правову допомогу у спорах про відшкодування таких витрат.....	82
Щодо вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи.....	84
Щодо розподілу витрат на правову допомогу.....	86
Щодо винагороди адвоката за позитивне судове рішення.....	88
Щодо встановлення різного розміру гонорару адвоката в залежності від результату судового розгляду (гонорару успіху).....	91
Щодо визначення розміру суми, яка підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною.....	92
Щодо встановлення пріоритету первинного документу при визначенні гонорару.....	95
Щодо визначення розміру суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною.....	97
Щодо включення в умови договору про надання юридичних послуг пункту про винагороду адвокату за досягнення позитивного рішення суду.....	99
Щодо стягнення на користь адвоката компенсації за відрив від звичайних занять.....	102
Щодо відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката.....	104
Щодо підтвердження судових витрат на надання професійної правничої допомоги у конкретній адміністративній справі.....	108
Щодо обставин, що досліджуються при обґрунтуванні суми судових витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги.....	111
Щодо стягнення винагороди адвоката за надані послуги (гонорар).....	113
Щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу.....	116
Щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу.....	118
Щодо визначення розміру судових витрат, пов'язаних із правовою допомогою, що підлягають компенсації.....	121

Щодо належного підтвердження судових витрат на надання професійної правничої допомоги	123
Щодо підстави зменшення судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягає розподілу	125
Щодо врахування попередньої судової практики у справах з аналогічними сторонами і подібним предметом спору при стягненні судових витрат на правничу допомогу	126
Щодо наслідків порушення порядку розгляду апеляційним судом заяви про розподіл судових витрат	130
Щодо нового розподілу судових витрат у випадку скасування або зміни судового рішення апеляційним судом	132
Щодо визначення розміру суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною	134
Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката. Оскарження актів, дій чи бездіяльності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	138
Щодо змісту «відкриття дисциплінарної справи» як стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката	138
Щодо повноваження Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури порушувати дисциплінарну справу стосовно адвоката	139
Щодо оскарження адвокатом дій прокуратури стосовно ініціювання питання про притягнення його до дисциплінарної відповідальності	142
Щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за несплату щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати	143
Щодо підстав прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката	146
Щодо виключної компетенції органів адвокатського самоврядування при притягненні адвоката до дисциплінарної відповідальності	147
Щодо визнання протиправною бездіяльності КДКА по непроведенню кваліфікаційного іспиту стосовно претендента на отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю	150

Щодо оскарження рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.....	152
Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вирішувати питання про порушення або відмову у порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.....	156
Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	160
Щодо підтвердження повноважень представника іноземної юридичної особи	162
Щодо належного повідомлення адвоката про призначення до розгляду дисциплінарної справи.....	165
Щодо оскарження наказу, яким порушуються права особи, що займається адвокатською діяльністю	168
Щодо обчислення строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.....	170
Щодо порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.....	172
Щодо відповідальності адвоката за несплату у встановлений термін щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування.....	175
Щодо підсудності спору про визнання протиправним та скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	177
Щодо юридичного значення попередньої роботи адвоката в юридичній особі при наданні правової допомоги фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи.....	180
Щодо відповідальності за подання до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скарги щодо порушення адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які не відповідають дійсності	182
Щодо позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю через систематичну співпрацю з правоохоронними органами	185
Щодо позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю через порушення правил адвокатської етики	187

Щодо вимог, яких має дотримуватись адвокат, висловлюючись у соцмережах.....	190
Щодо позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності через невиконання обов'язків адвоката діяти виключно в інтересах клієнта	192
Щодо висловлення захисником позиції, відмінної від позиції його підзахисного.....	194
Щодо правових наслідків повторного протягом року вчинення адвокатом дисциплінарного проступку.....	196
Щодо процедури подання апеляційної скарги адвокатом, який не брав участь у розгляді справи у суді першої інстанції	198
Щодо встановлення підстав для припинення права на заняття адвокатською діяльністю.....	200
Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.....	202
Щодо зазначення у тексті довіреності на здійснення представництва в суді, що її видано саме адвокату	202
Щодо законності засвідчення адвокатом копії довіреності, виданої на його ім'я.....	204
Щодо здійснення представництва у судах апеляційної інстанції виключно адвокатами	206
Щодо вимог до ордеру на надання правової допомоги.....	208
Щодо належного оформлення ордеру адвокатом	209
Категорія: Допомога по безробіттю адвокатом.....	211
Щодо правомірності отримання допомоги по безробіттю адвокатом	211
Категорія: Право на захист.....	213
Щодо вимушеної відмови особи від захисника	213
Щодо права особи на відмову від скарги захисника в його інтересах.....	215
Щодо обмеження можливості реалізації засудженим свободи на вільний вибір захисника	218
Щодо невключення інформації про адвоката в Єдиний реєстр адвокатів.....	220
Щодо заборони здійснення захисту у кримінальному провадженні адвокатом, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України.....	223

Щодо права підозрюваного, обвинуваченого на заміну захисника	226
Щодо можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про заміну захисника.....	228
Щодо реалізації положень кримінального процесуального закону про обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні	230
Щодо неправильного зазначення адвокатом в ордері дати договору про надання правової допомоги.....	232
Щодо документального підтвердження повноваження захисника у кримінальному провадженні	234
Щодо права на подання апеляційної скарги захисником, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції	236
Щодо способу застосування ст. 51 КПК України.....	238
Щодо забезпечення права на захист.....	240
Щодо забезпечення права на захист.....	241
Щодо обов'язкової участі захисника	243
Щодо наслідків відсутності одного із захисників у судовому засіданні, у якому було досліджено письмові докази.....	245
Категорія: Застосування Закону «Про захист прав споживачів» до відносин між адвокатом і клієнтом.	246
Щодо поширення на адвокатські послуги Закону України «Про захист прав споживачів»	246
Категорія: Юрисдикція спорів	247
Щодо юрисдикції спорів про зобов'язання надати відповідь на адвокатський запит.....	247
Щодо юрисдикції розгляду скарг на бездіяльність посадової особи відділу державної виконавчої служби щодо ненадання відповіді на адвокатський запит.....	251
Щодо юрисдикції спорів з приводу ненадання відповіді на адвокатський запит посадовою особою державної виконавчої служби.....	252
Щодо юрисдикції спору про ненадання відповіді на адвокатський запит.....	254

Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів	256
Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	260
Щодо юрисдикції спорів про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю	262
Щодо юрисдикції спорів про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності	264
Щодо юрисдикції спорів про відкликання особи з посади члена Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	266
Щодо юрисдикції спорів про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	268
Категорія: Захист честі, гідності, ділової репутації.	270
Щодо спростування недостовірної інформації, зазначеної у скарзі до дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	270
Категорія: Деліктні (недоговірні) спори.	
Відшкодування шкоди.	272
Щодо наслідків порушення особливого порядку проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій стосовно адвоката	272
Категорія: Повноваження адвоката.	274
Щодо належного підтвердження повноважень адвоката у кримінальному провадженні	274
Щодо підтвердження повноважень захисника у кримінальному провадженні	277
Щодо підтвердження повноважень адвоката	279
Щодо документів, які підтверджують статус адвоката	280
Щодо документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги	282
Щодо особливостей подання апеляційної скарги захисником, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції	283
Щодо неналежного здійснення адвокатом обов'язків щодо захисту	285
Щодо належного підтвердження повноважень адвоката	286

Щодо інформації, яку має містити довіреність, що підтверджує повноваження адвоката як представника	289
Щодо належності документів, якими підтверджуються повноваження адвокатів.....	290
Щодо ордеру як самостійного документу на підтвердження повноваження адвоката.....	292
Щодо підтвердження повноважень адвоката як представника в господарському процесі	293
Щодо підтвердження повноважень адвоката, призначеного особі Центром з надання вторинної правової допомоги	295
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката на здійснення судового представництва.....	297
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката як представника сторони	299
Щодо документів, які підтверджують правомочність адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта	302
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката	303
Щодо повноважень адвоката підписувати апеляційну скаргу	305
Щодо неналежного підтвердження повноважень адвоката як підстави повернення касаційної скарги.....	307
Щодо належного способу підтвердження наявного обсягу повноважень у представника.....	308
Про належне посвідчення повноважень адвоката	310
Щодо можливості посвідчення відповідності оригіналу копії ордеру самостійно адвокатом	312
Щодо права адвоката посвідчувати копії документів у справах, зокрема і копії ордера	315
Щодо представника особи про розгляді справ у малозначних спорах	318
Щодо особливостей з'ясування повноважень адвоката на здійснення судового представництва.....	319
Щодо представництва адвокатом інтересів фізичних і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції.....	321
Щодо визначення ордеру як самостійного документа, що підтверджує повноваження адвоката, в адміністративному процесі.....	322

Щодо документа, який підтверджує право представника підписувати апеляційну скаргу.....	324
Щодо засвідчення копії довіреності, виданої представнику.....	326
Щодо зазначення в ордері на надання правової допомоги назви суду, який припинив свою діяльність із здійснення правосуддя.....	328
Щодо правових наслідків відсутності в ордері на надання правової допомоги назви конкретного суду.....	329
Щодо встановлення правомочності представника підписувати та подавати апеляційну скаргу.....	332
Щодо права адвоката посвідчувати копії документа, що підтверджує його статус і повноваження представника сторони у судовому провадженні.....	334
Щодо права адвоката посвідчувати копії документів.....	336
Щодо правової природи копій документів, засвідчених адвокатом.....	338
Щодо представництва інтересів особи адвокатом, відомості про якого не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України.....	340
Щодо відсутності у представника юридичної особи права на підписання апеляційної скарги.....	342
Щодо наслідків відсутності належно засвідчених документів, які підтверджують повноваження адвоката.....	344
Категорія: Облік та податки.	346
Щодо умов сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування адвокатом, право на заняття адвокатською діяльністю якого було зупинено.....	346
Щодо необхідних умов для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.....	348
Щодо обов'язку сплати єдиного соціального внеску адвокатом, який є найманим працівником.....	351
Щодо сплати страхових внесків з доходу, отриманого адвокатом за цивільно-правовим договором.....	354

Щодо права адвоката враховувати при визначенні оподаткованого доходу витрати, пов'язані з рекламою адвокатських послуг.....	356
Категорія: Процесуальні строки.	
Апеляційне, касаційне оскарження.....	359
Щодо визнання вступу у справу іншого адвоката поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження.....	359
Щодо початку перебігу строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді захисником, який не був учасником судового провадження при постановленні оскаржуваної ухвали	362
Щодо права адвоката, як представника юридичної особи, подавати апеляційні скарги.....	364
Категорія: Договір надання послуг.	366
Щодо відшкодування моральної шкоди, завданої неналежним наданням правової допомоги.....	366
Категорія: Учасники справи.	368
Щодо правомірності подання помічником адвоката письмової заяви про відмову від позову	368
Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.	371
Щодо правомірності оскарження ухвали слідчого судді про накладення арешту на майно захисником (представником) власника цього майна.....	371
Категорія: Пенсія та інші соціальні виплати.	372
Щодо стягнення збитків з особи, яка отримує матеріальну допомогу на випадок безробіття	372

Категорія: Адвокатський запит

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 03 липня 2019 року у справі № 428/3905/16-ц

*Щодо надання конфіденційної інформації
на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до обласного бюро судово-медичної експертизи (далі – бюро СМЕ) про в знавня незаконними дії бюро СМЕ щодо ненадання інформації на адвокатські запити, зобов'язання бюро СМЕ надати повну та достовірну інформацію на адвокатські запити.

Позивач вважає, що, відмовляючи у наданні запитуваної ним інформації, відповідач вчинив перешкоди його адвокатській діяльності, а саме захисту конституційних прав його клієнта.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Рішення судів мотивовані тим, що інформація стосовно причин смерті особи та особистих речей особи, які були знайдені під час доставки тіла особи до медичного закладу є конфіденційною в розумінні Закону України «Про інформацію» та ст. ст. 32, 34 Конституції України. У випадку смерті особи, інформація щодо стану її здоров'я, медичні документи надаються лише на запит суду.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на незаконність оскаржуваних рішень судів першої та апеляційної інстанцій, оскільки відмовляючи у задоволенні позовних вимог, судами було проігноровано той факт, що ОСОБА_1 зверталася до відповідача в рамках кримінального провадження, а органи державної влади та місцевого самоврядування, їх службові особи, в силу вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язані виконувати законні вимоги захисника.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 20 Закону України від 05 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадо-

вих і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб).

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Згідно з ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію» інформація з обмеженим доступом – це конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (ч. 2 ст. 21 Закону України «Про інформацію»).

У рішенні від 20 січня 2012 року у справі № 1-9/2012 Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення ч.ч. 1, 2 ст. 32 Конституції України, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. До таких відомостей Конституційним Судом України віднесено, зокрема, інформацію про стан здоров'я особи.

Ч. 2 ст. 32 Конституції України встановлено заборону збирати, зберігати, використовувати та поширювати конфіденційну інформацію про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Висновки: інформація стосовно причин смерті особи та особистих речей, знайдених під час доставки тіла особи до закладу судово-медичної експертизи є конфіденційною, а тому не може бути надана бюро судово-медичної експертизи у відповідь на адвокатський запит.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Адвокатський запит

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 квітня 2018 року
у справі № 826/22531/15

*Щодо обов'язку надавати інформацію
на адвокатський запит*

Фабула справи: адвокат ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Державної служби геології та надр України, в якому просила: визнати протиправною відмову відповідача в наданні документів, запитуваних адвокатським запитом ОСОБА_1; зобов'язати відповідача надати копії документів, запитуваних адвокатським запитом ОСОБА_1.

Позов було задоволено.

Мотивація касаційної скарги: судами неповно з'ясовано та не доведено обставини, що мають значення для справи, висновки судів першої та апеляційної інстанцій не відповідають обставинам справи, у зв'язку з чим суди прийшли помилкового висновку про задоволення позовних вимог.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Відповідно до ч. 3 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

За нормами ЗУ «Про доступ до публічної інформації» можливість віднесення інформації до конфіденційної, таємної чи службової не слід розуміти як єдину достатню підставу для обмеження доступу до конкретної інформації, що містить ознаки будь-якого із названих видів інформації.

Запровадження обмеження доступу до конкретної інформації за результатами розгляду запиту на інформацію допускається лише

за умови застосування вимог п.п. 1-3 ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації».

Адвокатський запит відповідав вимогам ст. 24 Закону та мав бути розглянутий відповідачем у встановленому законом порядку.

Висновки: орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Вручення судової повістки адвокату
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 січня 2019 року
у справі № 1522/17000/12

*Щодо правових наслідків вручення судової повістки адвокату,
у разі якщо строк дії укладеного з ним договору
про надання правової допомоги закінчився*

Фабула справи: заступник прокурора в інтересах міської ради звернувся з позовом до ОСОБА_4, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Департамент комунальної власності міської ради, ТОВ «Еден Плюс Лімітед», про витребування майна з чужого незаконного володіння.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано і ухвалено нове про задоволення позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 вказує, що апеляційний суд розглянув справу за її відсутності, не повідомивши належним чином про дату, час і місце судового засідання, чим обмежив у можливості реалізувати процесуальні права і порушив принципи рівності сторін і змагальності.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 5 ст. 130 ЦПК України вручення судової повістки представникові учасника справи вважається врученням повістки і цій особі.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ст. 62 ЦПК України).

Згідно з доданою до касаційної скарги копією повного договору про надання юридичних послуг від 15 листопада 2013 року цей договір діє до 31 грудня 2017 року. Тобто, строк дії укладеного договору про надання правової допомоги закінчився 31 грудня 2017 року.

Висновки: суд апеляційної інстанції на час розгляду справи не мав документів на підтвердження того, що адвокат ОСОБА_6 є повноважним представником ОСОБА_4. За таких обставин закріплене у ч. 5 ст. 130 ЦПК України правило про те, що вручення судової повістки представникові учасника справи вважається врученням повістки і цій особі, у даній справі не застосовується.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 березня 2019 року
у справі № 283/2065/14-ц

*Щодо доказів, що підтверджують витрати
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ОСОБА_5 про стягнення матеріальної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_2, керуючи автомобілем марки Volvo-S80, власником якого є ОСОБА_3, здійснив наїзд на автомобіль марки «ЗА3-Sens», належний ОСОБА_1, під керуванням ОСОБА_6. Внаслідок зіткнення автомобілі отримали механічні пошкодження, розмір шкоди становить 55 312 грн.

Постановою суду першої інстанції ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні даної дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП).

ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою про заміну належного відповідача, ОСОБА_5 на ОСОБА_3. Посилаючись на те, що недбалість власника автомобіля ОСОБА_3 сприяла ОСОБА_2 у заволодінні даним автомобілем, ОСОБА_1, з урахуванням уточнених позовних вимог, просила суд стягнути солідарно з відповідачів на свою користь матеріальну шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, у розмірі 55 312 грн.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 завдану матеріальну шкоду в розмірі 55 312 грн. Вирішено питання про розподіл судових витрат. У задоволенні позову ОСОБА_1 до ОСОБА_3 відмовлено.

Додатковим рішенням суду першої інстанції відмовлено у стягненні з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_3 витрат на правову допомогу у розмірі 10 000 грн. Додаткове рішення мотивоване тим, що відповідно до умов договору про надання правової допомоги ОСОБА_3 надав повноваження адвокату саме як своєму представнику, а не особі, яка надає правову допомогу. Отже, витрати ОСОБА_3 у розмірі 10 000 грн не є витратами на правову допомогу.

Ухвалою апеляційного суду додаткове рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вказує, що адвокат відповідно до ст.ст. 38, 40 ЦПК України (у редакції, чинній на момент роз-

гляду справи судом першої інстанції) брав участь у справі в статусі представника ОСОБА_3, що підтверджується наявними в матеріалах справи належним чином засвідченими копіями договору про надання правової допомоги, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та ордером. Тому мотиви судів першої та апеляційної інстанцій про те, що правова допомога надається лише учасником цивільного процесу, який визначений ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на момент розгляду справи судом першої інстанції), є такими, що не відповідають чинному законодавству.

Правова позиція Верховного Суду: ч.ч. 1-4 ст. 137 ЦПК України передбачено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Згідно з п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес.

Ч. 8 ст. 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, вста-

новлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: договір про надання правової допомоги, акт здачі-приймання наданих послуг та копія квитанції до прибуткового касового ордера про сплату адвокату винагороди є належними та допустими доказами понесення витрат на надання правової допомоги.

Належними доказами, які підтверджують та обґрунтовують реальний розмір витрат на правничу допомогу, крім тих, які подані заявником, є докази, які доводять відображення адвокатом доходів, отриманих від незалежної професійної діяльності, як самозайнятої особи, у Книзі обліку доходів та витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 червня 2020 року
у справі № 910/12945/19

*Щодо відшкодування витрат, пов'язаних
з оплатою правової допомоги адвоката*

Фабула справи: ТОВ «СКС» звернулося з позовом до Офісу великих платників податків Державної податкової служби (далі – Офіс ВПП ДФС) і Державної казначейської служби України про стягнення з Державного бюджету України 94 167,00 грн шкоди (збитків), завданої внаслідок неправомірних дій Офісу ВПП ДФС.

Позовні вимоги обґрунтовані документальним підтвердженням витрат ТОВ «СКС» на оплату послуг Адвокатського об'єднання «Правова та економічна безпека» (згідно з договором про надання правової допомоги), пов'язаних із наданням правової допомоги щодо оскарження в судовому порядку рішення комісії Офісу ВПП ДФС, що становить 94 167,00 грн, про стягнення яких заявлено цей позов.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «СКС» акцентує, що воно заявляє вимоги про відшкодування не сум витрат на оплату правової допомоги, стягнення якої відбувається в межах процесуального кодексу за результатами розгляду справи, а саме реальних збитків, понесених ним, пов'язаних із наданням правової допомоги щодо оскарження в судовому порядку рішень комісії Офісу ВПП ДФС, які визнані протиправними та скасовані згідно з рішенням окружного адміністративного суду в адміністративній справі № 640/20808/18.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом позовної заяви позивач отожднює розмір майнової шкоди із витратами на оплату правової допомоги за договором про надання правової допомоги, укладеним між позивачем та Адвокатським об'єднанням «Правова та економічна безпека», перелік послуг за яким зазначено в акті та відповідно до якого позивач перерахував плату за консультаційні послуги.

Згідно з процесуальним законодавством встановлено види судових витрат, порядок їх розподілу тощо.

Відповідно до ч.ч. 1, 3 ст. 132 КАС України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати, зокрема, на професійну правову допомогу.

Отже, плата за юридичні послуги належить до судових витрат пов'язаних із розглядом справи.

Згідно зі ст. 143 КАС України питання щодо судових витрат вирішується адміністративним судом у рішенні, постанові або ухвалі. Якщо сторона з поважних причин не може до закінчення судових дебатів у справі подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат, суд за заявою такої сторони, поданою до закінчення судових дебатів у справі, може вирішити питання про судові витрати після ухвалення рішення по суті позовних вимог.

За змістом зазначених норм за своєю правовою природою витрати на правову допомогу, що ґрунтуються на договірних відносинах, можуть бути відшкодовані виключно у спосіб, передбачений процесуальним законодавством.

Висновки: витрати, зокрема, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката, є такими, що понесені особою у зв'язку з реалізацією своїх процесуальних прав при розгляді певної справи в суді. Такі витрати процесуальним законом віднесено до судових витрат, вони відшкодовуються в порядку, передбаченому відповідним процесуальним законом; їх не можна визнати збитками чи шкодою в розумінні положень цивільного законодавства України й вони не можуть бути стягнуті за позовною вимогою в іншому провадженні.

Аналогічну правову позицію закріплено в постановках Верховного Суду України від 20.05.2009 у справі № 6-3261св08, від 27.01.2010 у справі № 6-11633св09, від 03.02.2010 у справі № 6-15773св09.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 756/2114/17

*Щодо розміру витрат на правову допомогу,
понесених у зв'язку з переглядом справи
в суді касаційної інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду ТОВ «Дніпровська Рив'єра» з позовом, в якому просила суд зобов'язати надати їй доступну, детальну та повну інформацію у вигляді письмових пояснень про розрахунок витрат за кожною окремою послугою відповідно до договору про участь у витратах на утримання території котеджного комплексу «Італійський квартал», укладеного між ОСОБА_2 та ТОВ «Дніпровська Рив'єра», а також інформацію шляхом вилучення від ТОВ «Дніпровська Рив'єра» документів.

Рішенням районного суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково. Рішення районного суду скасовано. Зобов'язано ТОВ «Дніпровська Рив'єра» надати ОСОБА_2 доступну, детальну та повну інформацію у вигляді письмових пояснень про розрахунок витрат за кожною окремою послугою відповідно до договору про участь у витратах на утримання території котеджного комплексу «Італійський квартал».

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Дніпровська Рив'єра» вказує, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував положення ст.ст. 4, 21 Закону України «Про захист прав споживачів» та ст. 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», оскільки законодавством не передбачено обов'язку надавати інформацію, яка міститься в його первинно-облікових документах.

ТОВ «Дніпровська Рив'єра» подано заяву про розподіл судових витрат, пов'язаних з переглядом справи в суді касаційної інстанції, відповідно до якої відповідач просив витрати на правничу допомогу в розмірі 97 080,00 грн покласти на ОСОБА_2.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 133 ЦПК України до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу.

Згідно з ч.ч. 1-6 ст. 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання

правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У рішеннях від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України», від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдуліна і інші проти України», від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Барішевський проти України» зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

У рішенні ЄСПЛ від 28 листопада 2002 року у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: правова позиція позивача в судах апеляційної та касаційної інстанцій не змінювалась, тому не підтверджується існування об'єктивної та нагальної необхідності для адвокатів, які надавали правову допомогу відповідачу в суді апеляційної інстанції, вивчати додаткові джерела права, оскільки останній не міг бути необізнаним про позицію позивача, законодавство, яким регулюється спір у справі, документи та доводи, якими позивач обґрунтовував свої вимоги та інші обставини, тобто підготовка цієї справи в суді касаційної інстанції не вимагала великого обсягу юридичної і технічної роботи.

Тому, виходячи із загальних засад цивільного законодавства щодо справедливості, добросовісності та розумності, принципу співмірності та розумності судових витрат, на компенсацію яких має право сторона, враховуючи всі аспекти та складність справи необхідно зменшити розмір судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 21 липня 2020 року
у справі № 915/1654/19

*Щодо зменшення розміру витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ФОП Федорчук І. О., та ОСОБА_3 про визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення, укладеного між ФОП Федорчук І. О. та ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, визнано недійсним договір оренди нежитлового приміщення.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою Верховного Суду закрито касаційне провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову апеляційного суду на підставі п. 5 ч. 1 ст. 296 ГПК України.

До постановлення Верховним Судом ухвали ФОП Федорчук І. О. звернувся із заявою про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі у суді касаційної інстанції, зазначивши розрахунок витрат в сумі 26 500,00 грн.

Правова позиція Верховного Суду: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони щодо неспівмірності заявлених іншою стороною витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд з огляду на принципи диспозитивності та змагальності не може вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи. Вказане узгоджується з правовою позицією, викладеною у постановках об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19 та від 22.11.2019 у справі № 910/906/18.

При цьому Касаційний господарський суд враховує позицію Європейського суду з прав людини, відповідно до якої заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише у разі, якщо доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір обґрунтованим (справа «Гімайдуліна і інші проти України» від 10.12.2009, справа «Баришевський проти України» від 26.02.2015). А також висновки ЄСПЛ, викладені у справах: «East/West Alliance Limited» проти України» від 02.06.2014, за змістом яких заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим; «Лавентс проти Латвії» від 28.11.2002, за результатом розгляду якої ЄСПЛ вирішив, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

08.07.2020 до Касаційного господарського суду надійшло заперечення від ОСОБА_1 проти задоволення заяви про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі № 915/1654/19 та їх зменшення до 3 000 грн.

Обґрунтовуючи клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, позивач зазначає, що відповідачем сума витрат на професійну правничу допомогу значно завищена, перелік послуг, наданих адвокатом Оськіним М. Д., не відповідає дійсності та суперечить матеріалам справи. При цьому позивач вказує, що на момент звернення із вказаною заявою, всупереч вимогам ч.ч. 1, 2 ст. 124 ГПК України та ч. 3 ст. 126 ГПК України, відповідачем: не подано попередній (орієнтовний) розрахунок суми судового збору; не виконано вимогу процесуального законодавства, за якою передбачено подачу детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснення ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Серед іншого матеріали справи не містять, а заявником не додано доказів, які б свідчили про доцільність та неминучість витрат на професійну правничу допомогу. Відзив, поданий відповідачем на касаційну скаргу, не містить ґрунтовного аналізу норм матеріального та процесуального права, значною мірою (текстуально й по суті) відтворює доводи, викладені заявником в апеляційній скарзі на рішення господарського суду Миколаївської області від 02.10.2019, та його виготовлення не вимагало значного обсягу технічних робіт. Крім того, враховуючи незначну тривалість судового засідання 02.07.2020 у справі № 915/1654/19, заявлені витрати на професійну правничу допомогу за участь у судових засіданнях в суді касаційної інстанції не відповідають принципу співрозмірності відносно затраченого часу проведення вказаних судових засідань. Тому обсяг наданих послуг адвокатом в суді касаційної інстанції не відповідає критерію реальності таких витрат.

Крім того, 14.07.2020 до Касаційного господарського суду надійшов відзив на заяву про стягнення судових витрат від ОСОБА_1,

за змістом якого позивач, підтримуючи вище викладену позицію у своєму запереченні від 08.07.2020, просить зменшити розмір судових витрат, які підлягають стягненню з нього на користь ФОП Федорчука І. О., до 3 000 грн. При цьому ОСОБА_1 зазначає, що підстави для задоволення заяви відповідача про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі в суді касаційної інстанції відсутні, за обставин неподання відповідачем до суду попереднього (орієнтовного) розрахунку суми судових витрат разом з першою заявою по суті спору, що є порушенням вимог ч. 1 ст. 124 ГПК України, наслідком чого є застосування вимог ч. 2 ст. 124 ГПК України, тобто відмова суду у відшкодуванні відповідних судових витрат.

Колегія суддів відхиляє доводи позивача, викладені у відзиві на заяву про стягнення судових витрат, стосовно застосування до відповідача наслідків, передбачених ч. 2 ст. 124 ГПК України, зважаючи на обставини відсутності у представника відповідача – адвоката Оськіна М. Д. повноважень на здійснення представництва свого клієнта в період розгляду справи місцевим господарським судом, а, отже, виключення можливості звернення вказаної особи з відповідним попереднім (орієнтовним) розрахунком суми судових витрат разом з першою заявою по суті спору. З цих же підстав відхиляються посилення позивача на позицію Верховного Суду, викладену в постанові від 09.07.2019 № 923/726/18 та в постанові Великої Палати Верховного Суду від 12.11.2019 у справі № 904/4494/18. При цьому колегія суддів зазначає, що зміст положень ч. 2 ст. 124 ГПК України перебуває в межах дискреційних повноважень суду, й, зважаючи на обставини вступу в справу вказаного представника відповідача лише на стадії апеляційного розгляду, відсутні підстави для застосування наслідків пропуску процесуальних строків, передбачених ст. 118 ГПК України.

Касаційний господарський суд, оцінюючи обґрунтованість заяви відповідача, заперечення та відзиву позивача в контексті положення п. 4 ч. 4 ст. 126 ГПК України, тобто щодо співмірності витрат на оплату послуг адвоката із складністю справи та обсягом виконаних адвокатом робіт, а також часом, витраченим на їх виконання, з огляду на визначені практикою ЄСПЛ критерії, вважає, що заявлена відповідачем сума є необґрунтованою. При цьому колегія суддів погоджується з доводами позивача про необґрунтованість та неспівмірність заявленої до стягнення суми витрат на професійну правову допомогу відповідача з реальним обсягом такої допомоги в суді касаційної інстанції, часом, витраченим на надання таких послуг (незначний обсяг юридичної та технічної роботи щодо підготовки справи до розгляду в Касаційному господарському суді та тривалість судових засідань), критерію реальності таких витрат.

Висновки: розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката в суді касаційної інстанції, який підлягає відшкодуванню

за рахунок позивача, є завищеним та неспівмірним з обсягом наданих послуг адвоката, колегія суддів дійшла висновку, що розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката в суді касаційної інстанції, який підлягає відшкодуванню за рахунок позивача, з огляду на заперечення останнього, підлягає зменшенню та відшкодуванню в сумі 3 000 грн.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 січня 2019 року
у справі № 910/15944/17

*Щодо підстав зменшення суми відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: військовий прокурор в інтересах держави в особі: 1) Кабінету Міністрів України, 2) Міністерства оборони України, 3) квартирно – експлуатаційного відділу міста, звернувся до суду з позовом до ПАТ «Недиверсифікований закритий венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Інноваційні стратегії», за участю третьої особи без самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача: ТОВ «Компанія по управлінню активами «ДАН», про визнання договорів недійсними.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовити повністю.

Апеляційний суд апеляційну скаргу прокурора залишив без задоволення. Рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Постановою Верховного Суду касаційну скаргу Міністерства оборони України залишено без задоволення, а рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду – без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Недиверсифікований закритий венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Інноваційні стратегії» звернувся із заявою про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу за розгляд справи в суді касаційної інстанції. У цій заяві відповідач просив солідарно стягнути з позивачів на його користь 65 000,00 грн таких витрат. Заявник посилається на складність цієї справи, а також те, що адвокатом було виконано великий обсяг робіт. Зокрема, проведено наради з клієнтом щодо погодження тактики захисту та заходів, які вживатимуться ним для захисту інтересів клієнта в суді касаційної інстанції; здійснено вивчення та аналіз касаційної скарги позивача в цій справі (5 000,00 грн); складено і подано відзив на касаційну скаргу позивача, обсягом більше десяти сторінок (без урахування додатків та реквізитів сторін) (20 000,00 грн); участь адвоката в судовому засіданні у Верховному Суді, де касаційна скарга позивача була залишена без задоволення, а оскаржувані судові рішення без змін (20 000,00 грн); гонорар адвоката (20 000,00 грн). Посилається на те, що такі витрати і їх розмір були погоджені сторонами у додатковій угоді № 4 до договору.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 123 ГПК України (у редакції, чинній з 15.12.2017) встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу.

Відповідно до ч.ч. 3, 4 ст. 126 ГПК України для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції. Зокрема, згідно

з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04).

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Ч. 5 ст. 126 ГПК України встановлено, що у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

Висновки: з огляду на те, що витрати в сумі 65 000,00 грн є не співмірними із складністю цієї справи, наданим адвокатом обсягом послуг у суді касаційної інстанції, затраченим ним часом на надання таких послуг (підготовка цієї справи до розгляду в суді касаційної інстанції не вимагала значного обсягу юридичної і технічної роботи, адже, адвокат був обізнаним про позицію позивача; нормативно-правове регулювання спірних правовідносин не змінювалося), не відповідають критерію реальності таких витрат, розумності їхнього розміру, а також те, що їх стягнення з Міністерства оборони України становить надмірний тягар для позивача, що суперечить принципу розподілу таких витрат, Верховний Суд дійшов висновку про стягнення з Міністерства оборони України на користь відповідача 32 500,00 грн витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 березня 2019 року
у справі № 904/1798/18

Щодо співмірності витрат на правничу допомогу

Фабула справи: ФОП звернулася до суду з позовною заявою до АТ КБ «Приватбанк» про визнання таким, що не підлягає виконанню в повному обсязі, виконавчий напис, вчинений 22.12.2017 приватним нотаріусом про стягнення з ФОП невиконаних в строк відповідно до умов кредитного договору від 11.03.2011 грошових коштів в сумі 99 538,34 грн. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, позовні вимоги задоволено. Стягнув з АТ КБ «Приватбанк» на користь ФОП 9 000,00 грн витрат на правничу допомогу.

Мотивація касаційної скарги: є завищеним час надання правової допомоги адвоката поза судовим засіданням у вигляді складення позовної заяви та вивчення юридичної практики з даної категорії справ, а саме 8 годин, оскільки з врахуванням досвіду адвоката та зайняття ним адвокатською діяльністю з 2012 року, останній мав мати необхідний базовий рівень знань чинного законодавства та судової практики по даній категорії справ, а не витрачати час на їх здобуття за рахунок клієнта.

Правова позиція Верховного Суду: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Ч. 5 ст. 129 ГПК встановлено, що під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для спра-

ви, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

Згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час. Судами попередніх інстанцій встановлено дотримання порядку звернення з відповідною заявою, доведення розміру судових витрат, документально обґрунтовано та є таким, що відповідає критерію розумної необхідності таких витрат.

Висновки: задовольняючи вимоги ФОП в частині стягнення правничої допомоги, місцевий господарський суд виходив із співрозмірності таких витрат, врахував всі аспекти та складність справи, час, який міг би витратити адвокат на надання відповідних послуг.

Погоджуючись із висновком суду першої інстанції, апеляційний господарський суд в частині витрат на правову допомогу зазначив, що місцевим господарським судом обґрунтовано та правомірно було оцінено витрати позивача з урахуванням всіх аспектів і складності цієї справи, а також час, який міг би витратити адвокат на надання відповідних послуг. У зв'язку з чим визнав обґрунтованим висновок, за яким стягнення з відповідача 9 000,00 грн витрат на правничу допомогу є справедливим та співрозмірним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 травня 2019 року
у справі № 823/2638/18

*Щодо доказів на підтвердження витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до сільської ради, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення про відмову у наданні позивачу дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність.

Рішенням окружного адміністративного суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено.

Додатковою постановою стягнуто з сільської ради на користь ОСОБА_1 судовий збір, сплачений за подачу позовної заяви та апеляційної скарги.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 просить скасувати додаткову постанову та направити справу на новий розгляд для ухвалення додаткового рішення про стягнення витрат на правову допомогу. ОСОБА_1 вважає, що договір про надання правової допомоги, опис виконаних робіт у формі рахунку та квитанція є достатніми доказами, що підтверджують розмір витрат на правову допомогу.

Правова позиція Верховного Суду: ОСОБА_1 зазначив, що зазнав витрат на правову допомогу в сумі 2 000 грн, яку йому надавав адвокат. Вартість правової допомоги підтверджується:

- договором про надання правової допомоги;
- рахунком за надані послуги з описом наданих послуг та вартості кожної з них окремо, а також кількість годин, витрачену на кожну з цих послуг;
- квитанцією.

Апеляційний суд зробив висновок, що оскільки позивачем не надано прайс-лист вартості послуг правової допомоги, акт здачі-прийняття наданих послуг, розрахунок погодинної вартості правової допомоги за певний вид такої допомоги, відсутні підстави для стягнення цих витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою.

Відповідно до ч. 4 ст. 134 КАС України для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Від учасника справи вимагається надання доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою, але не доказів обґрунтування часу, витраченого фахівцем у галузі права, як зазначив суд попередньої інстанції. Що стосується часу, витраченого фахівцем у галузі права, то достатнім є підтвердження лише кількості такого часу, але не обґрунтування, яка саме кількість часу витрачена на відповідні дії (постанова Верховного Суду від 13.12.2018 у справі № 816/2096/17).

Висновки: на підтвердження витрат на правову допомогу позивачем надано договір про надання правової допомоги, рахунок за надані послуги з описом наданих послуг та вартості кожної з них окремо, а також кількість годин, витрачену на кожну з цих послуг, квитанцію на суму 2 000 грн.

Суд апеляційної інстанції не зазначив, чому ці документи не можуть бути підтвердженням оплати витрат на правову допомогу. Що стосується акта виконаних робіт, то його складання не передбачено умовами договору, а виставлення рахунку клієнту та його оплата свідчать про їх прийняття.

Таким чином, необґрунтованою є вимога щодо прайс-листа та акта виконаних робіт (послуг) за умови, що надані документи дозволяють встановити зміст наданих послуг та їх вартість.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 жовтня 2019 року
у справі № 912/975/18

*Щодо визначення суми відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Комунальне підприємство «Теплоенергетик» (далі – КП «Теплоенергетик») звернулося до суду апеляційної інстанції із заявою до ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «НАК «Нафтогаз України»), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: міської ради, в якій заявник просив стягнути з ПАТ «НАК «Нафтогаз України» на користь КП «Теплоенергетик» витрати на професійну правничу допомогу адвоката в суді апеляційної інстанції.

Постановою апеляційного суду заяву КП «Теплоенергетик» задоволено.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» зазначає, що позивачем до відзиву на заяву було подано клопотання про зменшення розміру витрат на правову допомогу на 90 %, оскільки на думку останнього наявні підстави для застосування ч. 5 ст. 126 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 5 ст. 126 ГПК України).

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

З огляду на встановлені судом апеляційної інстанції обставини дійсності та необхідності відшкодування витрат на професійну правничу допомогу та належним чином досліджені докази на підтвердження понесених витрат, колегія суддів Касаційного господарського суду погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що виконані адвокатом відповідача роботи є співмірними, а розмір

заявлених витрат на правову допомогу в розмірі 18 000 грн знаходяться в межах розумності.

Водночас у даній справі судом апеляційної інстанції, з яким погоджується суд касаційної інстанції, заявлену суму витрат визнано співмірною з виконаними адвокатом відповідача послугами, а розмір заявлених витрат на правову допомогу знаходиться в межах розумності, проте скаргником не доведено наявності підстав для застосування ч. 5 ст. 126 ГПК України.

Висновки: при визначенні суми відшкодування розміру витрат на професійну правничу допомогу суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру (аналогічної позиції дотримується Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду в додаткових постановках від 20.05.2019 у справі № 916/2102/17, від 25.06.2019 у справі № 9009/371/18 та постанові від 05.06.2019 у справі № 922/928/18).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2018 року
у справі № 755/526/17

*Щодо підстав для виконання грошового зобов'язання
за надані юридичні послуги*

Фабула справи: ТОВ звернулося з позовом до ОСОБА_4 про зобов'язання виконання договірних обов'язків в натурі, шляхом перерахування грошових коштів. Позовна заява мотивована тим, що між ТОВ та ОСОБА_4 було укладено договір про надання

юридичних послуг, вартість яких була збільшена додатково угодою № 1. Відповідно до обсягу виконаних робіт, ТОВ було складено акт наданих послуг, від підписання якого відповідач відмовився. ТОВ направлено лист-претензію з вимогою сплатити борг за надані юридичні послуги, яка відповідачем залишена без задоволення. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ вказує, що ним було надано суду беззаперечні докази на підтвердження існування між сторонами правовідносин за договором про надання юридичних послуг та додатковою угодою № 1 до нього, й, відповідно, обов'язку їх виконання. Судами не вирішено питання щодо виконання відповідачем умов договору в частині оплати наданих послуг, навіть без врахування визначеної додатковою угодою винагороди.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Частинами 1, 2 ст. 30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Висновки: при вирішенні спорів, пов'язаних з виконанням грошового зобов'язання за надані юридичні послуги, судам слід належним чином перевіряти умови договору щодо визначення розміру вартості юридичних послуг (гонорару) за позитивне вирішення спору. Судами не з'ясовано, які саме послуги надавались позивачем відповідачу, чи відповідає визначений позивачем розмір вартості послуг встановленим обставинам справи, чи сплачувались відповідачем позивачеві грошові кошти на виконання договору про надання юридичних послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 грудня 2018 року
у справі № 910/4881/18

*Щодо відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Компанія звернулася з позовом до Товариства та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про визнання недійсними патентів на корисні моделі, власником яких є Товариство; зобов'язання Міністерства опублікувати в офіційному бюлетені «Промислова власність» інформацію про визнання недійсними вказаних патентів України на корисні моделі. Рішенням суду позов задоволено повністю. Постановою апеляційного господарського суду рішення місцевого господарського суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: при ухваленні додаткового рішення, яким з Товариства на користь Компанії стягнуто витрати на професійну правничу допомогу, витрати на проведеного експертиз, судовий збір, місцевий господарський суд залишив поза увагою неспіврозмірність рівня адвокатських витрат з часом, витраченим адвокатом на надання послуг.

Правова позиція Верховного суду: згідно з приписами ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, у тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надан-

ня правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Місцевим господарським судом було встановлено, що Компанією понесені витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 337 665,08 грн (витрати на професійну правничу допомогу адвоката, а також вартість послуг помічника адвоката, які пов'язані зі справою та підготовкою до її розгляду). При цьому клопотань про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, від Товариства не надходило.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 жовтня 2018 року
у справі № 569/17904/17

*Щодо змісту рахунку
з надання правової допомоги*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції позовну заяву Виконавчого комітету міської ради, подану у справі за позовом Виконавчого комітету міської ради до Державного реєстратора Управління забезпечення надання адміністративних послуг міської ради, Управління забезпечення надання адміністративних послуг міської ради, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, про визнання протиправними та скасування рішень, залишено без розгляду у зв'язку з пропуском позивачем строку позовної давності та відсутністю підстав для його поновлення.

Треті особи звернулися до суду із заявою, в якій просили провести розподіл судових витрат, пов'язаних із отриманням правничої допомоги адвоката, щодо супроводу даної справи.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, присуджено на користь ОСОБА_4 за рахунок бюджетних асигнувань Виконавчого комітету міської ради судові витрати з надання правничої допомоги.

Мотивація касаційної скарги: Виконавчий комітет міської ради зазначає, що під час розгляду справи третіми особами не надавалися підтвердуючі документи про понесення витрат на правову допомогу. Крім того, позовну заяву залишено без розгляду, тому витрати третім особам відшкодуванню не підлягають.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 134 КАС України, витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 10, 11 ст. 139 КАС України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду внаслідок необґрунтованих дій позивача відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи. Судові витрати третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, стягуються на її користь зі сторони, визначеної відповідно до вимог цієї статті, залежно від того, заперечувала чи підтримувала така особа заявлені позовні вимоги.

У даному випадку предметом спору за своєю суттю виступало майнове право третіх осіб на житло (будинки), оскільки позивачем оскаржувалось рішення про державну реєстрацію права власності третіх осіб на житловий будинок, який є єдиним житлом для сім'ї третіх осіб, тому, звісно, позовні вимоги треті особи не підтримували.

Висновки: на підтвердження здійснення правової допомоги необхідно долучати розрахунок погодинної вартості правової допомоги, наданої у справі, який має бути передбачений договором про надання правової допомоги, та може міститися в акті приймання-передачі послуг за договором. Розрахунок платної правової допомоги повинен відображати вартість години за певний вид послуги

та час, витрачений на: участь у судових засіданнях; вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням; ознайомлення з матеріалами справи в суді тощо.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 жовтня 2019 року
у справі № 922/445/19

*Щодо порядку розподілу витрат за надану професійну
правничу допомогу у господарській справі*

Фабула справи: ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з АТ «Українська залізниця» в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод» АТ «Українська залізниця» (далі – АТ Українська залізниця» в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод») 3 876 000,00 грн боргу за договором поставки, а також 168 207,60 грн пені, 145 131,70 грн інфляційних втрат, 28 034,16 грн – 3 % річних, 35 000,00 грн витрат на адвоката і 63 710,60 грн судового збору.

Позов обґрунтовано неналежним виконанням відповідачем зобов'язань за договором поставки від у частині повної та своєчасної оплати отриманого товару.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовлено частково. Стягнуто з АТ «Українська залізниця» в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод» на користь ПАТ «Кременчуцький стале-

ливарний завод» 168 207,60 грн пені, 145 131,70 грн інфляційних втрат, 28 034,16 грн – 3 % річних, 19 500,00 грн витрат на професійну правову допомогу та 63 260,60 грн витрат зі сплати судового збору. Закрито провадження у справі в частині позовних вимог про стягнення 3 876 000,00 грн основної заборгованості.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» вважає неправильне застосування норм матеріального і процесуального права, а саме положень глави 8 «Судові витрати» ГПК України; зазначає, що умовами укладеної між позивачем та адвокатом угоди про надання професійної правничої допомоги, з урахуванням додаткової угоди, визначено вартість послуг з правничої допомоги у сумі 35 000,00 грн; такі послуги клієнт (позивач) прийняв за актом приймання-передачі наданих послуг, який містить детальний опис наданих послуг та їх вартість, і частково оплатив. За твердженням ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод», суди попередніх інстанцій під час вирішення питання про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу залишили поза увагою надані позивачем докази та положення п. 1 ч. 2 ст. 126 ГПК України, не врахували, що відшкодуванню підлягають не лише фактичні витрати, а й ті, які будуть понесені, що передбачено наведеною нормою.

Правова позиція Верховного Суду: однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України).

Метою впровадження цього принципу є забезпечення особі можливості; ефективно захистити свої права в суді, ефективно захиститись у разі подання до неї необґрунтованого позову, а також стимулювання сторін до досудового вирішення спору.

Практична реалізація згаданого принципу в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу відбувається в такі етапи:

1. попереднє визначення суми судових витрат на професійну правничу допомогу (ст. 124 ГПК України);
2. визначення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу між сторонами (ст. 126 ГПК України): – подання (1) заяви (клопотання) про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу разом з (2) детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, і здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги, та (3) доказами, що підтверджують здійснення робіт (наданих послуг) і розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи; – зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу.
3. розподіл судових витрат (ст. 129 ГПК України).

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Разом з тим розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду (ч. 8 ст. 129 ГПК України).

Вирішуючи питання щодо стягнення з відповідача зазначених витрат на професійну правничу допомогу, місцевий господарський суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дослідив зазначені докази і доводи сторін, надав оцінку співмірності суми витрат зі складністю справи, відповідності цієї суми критеріям реальності, розумності розміру витрат, однак визнав правомірним стягнення з відповідача на користь позивача витрат на професійну правничу допомогу лише в сумі 19 500,00 грн, оскільки саме таку суму, за висновком судів, фактично витратила/понесла (сплатила) сторона, що підтверджується документально (платіжні доручення на суму 16 300,00 грн та 3 200,00 грн). При цьому факт надання професійної правничої допомоги адвокатом (обсяг наданих послуг і виконаних робіт, їх вартість) на спірну суму (35 000 грн) судами не спростовано.

Об'єднана палата Верховного Суду не погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про наявність підстав для часткового стягнення спірних витрат на професійну правничу допомогу, і вва-

жає, що ухвалюючи рішення і постанову у справі в оскарженій частині (щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу), суди допустили неправильне застосування норм процесуального права, зокрема ст. 126 ГПК України, що призвело до прийняття судами попередніх інстанцій незаконних судових рішень у відповідній частині.

Так, господарські суди першої та апеляційної інстанцій не звернули уваги на те, що за змістом п. 1 ч. 2 ст. 126, ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір витрат на оплату професійної правничої допомоги адвоката встановлюється і розподіляється судом згідно з умовами договору про надання правничої допомоги при наданні відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, як уже сплаченої, так і тієї, що лише підлягає сплаті (буде сплачена) відповідною стороною або третьою особою.

Висновки: витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою, чи тільки має бути сплачено (п. 1 ч. 2 ст. 126 ГПК України).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 квітня 2019 року
у справі № 826/9047/16

*Щодо розподілу між сторонами витрат
на правничу допомогу*

Фабула справи: Підприємство «Джіометрі Глобал Україна» звернулося до суду апеляційної інстанції із заявою про прийняття додаткового рішення, в якій просить стягнути за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління ДФС на користь Підприємства «Джіометрі Глобал Україна» судові витрати у сумі 48 710 грн.

Апеляційний адміністративний суд додатковою постановою заяву задовольнив частково. Стягнув за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління ДФС на користь Підприємства «Джіометрі Глобал Україна» судові витрати на професійну правничу допомогу в сумі 41 941 грн. У задоволенні іншої частини заяви відмовив.

Мотивація касаційної скарги: Головне управління ДФС вказує на ненадання позивачем документів щодо прийняття позивачем наданих адвокатом послуг, а також на відсутність доказів щодо обсягу наданих послуг та виконаних робіт.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 134 КАС України за результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

Документально підтверджені судові витрати на правничу допомогу адвоката підлягають компенсації стороні, яка не є суб'єктом владних повноважень та на користь якої ухвалене рішення, за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень.

При цьому суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, всі понесені нею витрати на професійну правничу допомогу, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, враховуючи такі критерії, як складність справи, витрачений адвокатом час, значення спору для сторони тощо.

При визначенні суми компенсації витрат, понесених на правничу допомогу, необхідно досліджувати на підставі належних та допустимих доказів обсяг фактично наданих адвокатом послуг і виконаних робіт, кількість витраченого часу, розмір гонорару, співмірність послуг категоріям складності справи, витраченого адвокатом часу, об'єму наданих послуг, ціни позову та (або) значенню справи.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини, про що, зокрема, зазначено у рішенні від 26.02.2015 у справі «Баришевський проти України», від 10.12.2009 у справі «Гімайдуліна і інших проти України», від 12.10.2006 у справі «Двойних проти України», від 30.03.2004 у справі «Меріт проти України», заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в разі, якщо доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір обґрунтованим.

За результатами оцінки звіту про роботу адвокатів суд апеляційної інстанції дійшов висновку про підтвердження факту надання правничої допомоги позивачу в обсязі, зазначеному в такому звіті. Утім, судом апеляційної інстанції залишено поза увагою дослідження обставин про те, як узгоджується дата складення звіту про роботу адвокатів із датою здійснення оплати за зазначені у такому звіті послуги згідно з пред'явленим платіжним дорученням, а також з датою їх фактичного виконання представниками адвокатського об'єднання.

Суд апеляційної інстанції, постановляючи спірне судове рішення, обмежився дослідженням факту відповідності критеріям співмірності лише однієї послуги – щодо підготовки клопотання про винесення окремої ухвали, утім не перевірів інші послуги згідно зі звітом на предмет такої відповідності.

Висновки: первинні документи щодо погодження з клієнтом переліку послуг правничої професійної допомоги не можуть вважатися достовірним та достатнім доказом факту прийняття їх (послуг) виконання таким клієнтом. При визначенні суми відшкодування суд повинен керуватися критерієм реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерієм розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та суті виконаних послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 червня 2018 року
у справі № 826/1216/16

*Щодо порядку відшкодування витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся з позовом до Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу міської ради про визнання неправомірними дій, які полягають у недотриманні встановлених Регламентом виконавчого органу міської ради строків опрацювання його клопотання та підготовки проекту рішення з питання надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення у власність земельної ділянки.

Окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції та задовольнив позов і стягнув за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень – Департаменту земельних ресурсів Виконавчого органу міської ради на користь позивача судові витрати по сплаті судового збору. Разом з цим суд апеляційної інстанції відмовив ОСОБА_3 у частині відшкодування витрат на правову допомогу.

Не погодившись з таким рішенням суду апеляційної інстанції в частині відмови у відшкодуванні витрат на правову допомогу, ОСОБА_3 подав до касаційного суду касаційну скаргу про зміну постанови апеляційного суду і стягнення відповідних витрат на його користь.

Вищий адміністративний суд України ухвалою відхилив касаційну скаргу ОСОБА_3 та залишив постанову апеляційного суду без змін, оскільки ОСОБА_3 не надав документальних підтверджень здійснення витрат на правову допомогу, пов'язаних з участю особи, яка надавала правову допомогу в судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням або ж під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, оскільки документальні підтвердження витрат позивача на правову допомогу, що полягали в складанні процесуальних документів, не містять вимог щодо відшкодування таких витрат.

Мотивація заяви про перегляд: ОСОБА_3 зазначив на необхідність скасування ухвали касаційного суду на підставі неоднакового

застосування судами норм матеріального права, посилаючись на ухвалу Вищого адміністративного суду України у справі № 17/135/15-а, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справах № 654/2765/15-ц; № 335/6590/15-ц.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

За ч. 2 ст. 16 КАС України (у редакції, чинній на час звернення із заявою до суду) встановлено, що для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах в Україні діє адвокатура. У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права. Порядок і умови надання правової допомоги, права й обов'язки адвокатів та інших фахівців у галузі права, які беруть участь в адміністративному процесі і надають правову допомогу, визначаються цим Кодексом та іншими законами.

Згідно з ч. 1 ст. 90 КАС України витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом.

У рішенні Конституційного Суду України № 23-рп/2009 (у п. 3.2 рішення) передбачено, що правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Отже, з викладеного слідує, що до правової допомоги належать і консультації та роз'яснення з правових питань; складання заяв, скарг та інших документів правового характеру; представництво в судах тощо.

Конституційний Суд України зазначив і про те, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті ч. 2 ст. 3, ст. 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу.

Водночас, КАС України (у редакції, чинній на момент звернення із заявою) не передбачав, що види правової допомоги, які підлягають компенсації, можуть встановлюватися або обмежуватися іншими законами.

За приписами ч. 3 ст. 90 КАС України законом установлюється граничний розмір компенсації таких витрат.

Зокрема, ст. 1 Закону № 4191-VI «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» (далі – Закон № 4191-VI) визначено, що розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах – суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 01 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Велика Палата Верховного Суду наголошує на тому, що зазначений закон визначає не види правової допомоги, а виключно граничний розмір їх компенсації.

У силу вимог ч. 7 ст. 9 КАС України, відповідно до якої в разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права), суд вважає за можливе застосувати аналогію закону, застосувавши норми ст. 1 Закону № 4191-VI до вказаних правовідносин в частині розповсюдження встановленого граничного розміру компенсації на види правової допомоги, наданої позивачу.

Висновки: склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. Напідтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлени у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат. Крім того, Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову до-

помогу у цивільних та адміністративних справах» визначає не види правової допомоги, а виключно граничний розмір їх компенсації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 квітня 2019 року
у справі № 826/2689/15

*Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання
про відшкодування витрат на правничу допомогу,
доводити обґрунтованість їх ринкової вартості*

Фабула справи: Дочірнє підприємство «Таркетт УА» звернулося до суду з позовом до Державної податкової інспекції Головного управління Міндоходів (правонаступник – Державна податкова інспекція Головного управління ДФС), треті особи: ТОВ «Епіцентр К», Офіс великих платників податків ДФС, в якому просив визнати протиправним та скасувати податкове повідомлення-рішення, видане Державною податковою інспекцією Головного управління Міндоходів.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов Дочірнього підприємства «Таркетт УА» задоволено, визнано протиправним та скасовано податкове повідомлення-рішення податкового органу.

Додатковою постановою апеляційного адміністративного суду за яву представника Дочірнього підприємства «Таркетт УА» про розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи в суді апеляційної інстанції, в розмірі 30 000 грн задоволено.

Мотивація касаційної скарги: податковий орган вказує на те, що позивачем не надано документів на обґрунтування ринкової вартості юридичних послуг.

Правова позиція Верховного Суду: компенсація витрат на професійну правничу допомогу здійснюється в порядку, передбаченому ст. 134 КАС України, яка не обмежує розмір таких витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою. Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 3 ст. 134 КАС України розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: чинним процесуальним законодавством не передбачено обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості. Натомість саме на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, покладено обов'язок доведення неспівмірності витрат з наданням відповідних доказів, що відповідачем не здійснено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 02 квітня 2019 року у справі № 910/12842/17

*Щодо достатності доказів на підтвердження
розміру витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ДП «НЕК «Укренерго» звернулось із заявою про стягнення з ПрАТ «Айбокс Банк» витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції, посилаючись на положення ст.ст. 125, 126, 129 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Згідно з п. 2 ч. 4 ст. 129 ГПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Згідно з ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити із критерію реальності понесення адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру,

виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, згідно з практикою Європейського суду з прав людини заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України»).

Ч. 8 ст. 129 ГПК України передбачено, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: надані копії договору про надання правової допомоги, додаткової угоди до нього, акта приймання-передачі наданих послуг, рахунку-фактури, квитанції про реєстрацію податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних і платіжного доручення в їх сукупності є достатніми доказами на підтвердження наявності підстав для відшкодування судом витрат на професійну правничу допомогу в зазначеному розмірі, оскільки цей розмір судових витрат доведений, документально обґрунтований та відповідає критерію розумної необхідності таких витрат, а відповідна усна заява про покладення на відповідача витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції зафіксована у технічному записі судового засідання, який є додатком до протоколу судового засідання.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 06 березня 2019 року у справі № 922/1163/18

*Щодо підтвердження розміру витрат
на професійну правову допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Олімп» звернулось із заявою про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції, зазначивши попередній (орієнтовний) розрахунок суми витрат.

ТОВ «Олімп» зазначило, що відповідач досяг домовленості у належній письмовій формі з адвокатським бюро щодо гонорару адвоката шляхом укладення декількох документів: 1) договору про надання правової допомоги та 2) акта приймання-передачі виконаних робіт/послуг із надання правничої/правової допомоги із детальним описом робіт/послуг, виконаних адвокатом, із зазначенням розрахунку вартості професійної допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

За ч.ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою,

включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити із встановленого в самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити в задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2018 року
у справі № 910/23210/17

*Щодо обставин, що повинні враховуватись судом
під час вирішення питання про зменшення розміру витрат
на професійну правничу допомогу адвоката,
які підлягають розподілу між сторонами*

Фабула справи: ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ «Хостпро» про захист права інтелектуальної власності.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Водночас у відзиві на позовну заяву ТОВ «Хостпро» подало суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат на правову допомогу, які воно очікує понести у зв'язку з розглядом спору, та просило покласти всі судові витрати на ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп». У судовому засіданні представником ТОВ «Хостпро» заявлено усне клопотання про подання доказів понесення судових витрат протягом 5 днів після прийняття судового рішення. ТОВ «Хостпро» звернулося до місцевого господарського суду із заявою про стягнення з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» понесених ним судових витрат на правову допомогу в розмірі 36 173,12 грн, до якої долучило докази в обґрунтування розміру судових витрат.

Додатковим рішенням господарського суду стягнуто з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» на користь ТОВ «Хостпро» витрати на правову допомогу в розмірі 34 383,74 грн та витрати, пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду, в розмірі 1 789,38 грн з підстав їх доведеності та обґрунтованості.

Постановою апеляційного господарського суду зазначене додаткове рішення місцевого господарського суду зі справи скасовано та прийнято нове додаткове рішення, яким стягнуто з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» на користь ТОВ «Хостпро» судові витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 12 000 грн.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Хостпро» посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального пра-

ва внаслідок надання ним неправильної оцінки окремим доказам у справі. За твердженнями скаржника, ним належними та допустимими доказами доведено розмір витрат ТОВ «Хостпро» на правову допомогу, що є підставою для здійснення компенсації таких витрат судом у заявленому розмірі. На думку скаржника, зменшення судом суми компенсації витрат на правову допомогу порушує його права на отримання такої допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 126 ГПК України для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 4 ст. 126).

За приписами ч.ч. 5 і 6 ст. 126 ГПК України в разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Відповідно до ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, щодо, закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати

витрачений адвокатом час (ст. 30 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Висновки: для включення всієї суми гонорару у відшкодування за рахунок позивача має бути встановлено, що його позов не підлягає задоволенню, а в разі наявності заперечень позивача щодо співрозмірності заявленої суми компенсації також має бути встановлено, що за цих обставин справи такі витрати відповідача були необхідними, а їх розмір є розумний та виправданий. Тобто суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат, що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

За наявності заперечень іншої сторони суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції. Зокрема, заявник має право на компенсацію судових та інших витрат лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України, заява № 19336/04, п. 269).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 серпня 2019 року
у справі № 915/237/18

*Щодо визначення розміру витрат
на професійну правничу допомогу адвоката,
які підлягають відшкодуванню*

Фабула справи: ТОВ «Альтер групп» звернулося до господарського суду з позовом до дочірнього підприємства «Миколаївський облатодор» ВАТ «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України» (далі – Підприємство) про стягнення заборгованості у зв'язку з неналежним виконанням відповідачем зобов'язання з оплати отриманого товару за договором поставки. Також ТОВ «Альтер групп» просило стягнути з Підприємства судовий збір, витрати, пов'язані з наданням професійної правничої допомоги та витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково.

ТОВ «Альтер групп» звернулося до місцевого господарського суду з клопотанням про стягнення з Підприємства судових витрат, понесених ТОВ «Альтер групп» при розгляді справи на стадії розгляду заяви про відстрочку виконання рішення суду, а саме, про стягнення з Підприємства 13 600,00 грн витрат на професійну правничу допомогу, 247,08 грн витрат, пов'язаних з вчиненням процесуальних дій.

Ухвалою господарського суду, яка залишена без змін постановою апеляційного господарського суду клопотання ТОВ «Альтер групп» про стягнення з Підприємства судових витрат задоволено частково: стягнуто з Підприємства на користь ТОВ «Альтер групп» 3 900,00 грн витрат на професійну правничу допомогу, 222,24 грн витрат, пов'язаних з вчиненням процесуальних дій.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Альтер групп» вважає, що судами безпідставно відмовлено у задоволенні клопотання ТОВ «Альтер групп» про стягнення з Підприємства судових витрат у заявленому розмірі, висновки судів у відповідній частині є повністю необґрунтованими.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 3 ст. 123 ГПК України до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зо-

крема, витрати на професійну правничу допомогу адвоката, витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

У визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката, можуть братися до уваги, зокрема, але не виключно: встановлені нормативно-правовими актами норми видатків на службові відрядження (якщо їх установлено); вартість економних транспортних послуг; час, який міг би витратити на підготовку матеріалів кваліфікований фахівець; вартість оплати відповідних послуг адвоката, яка склалася в країні або в регіоні; наявні відомості органів статистики або інших органів про ціни на ринку юридичних послуг; тривалість розгляду і складність справи тощо.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час (ст. 30 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом, і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат (у даному випадку, за наявності заперечень учасника справи), що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

Отже, суди попередніх інстанцій, надавши повну та всебічну оцінку обґрунтованості доводів ТОВ «Альтер груп» щодо розподілу судових витрат, з дотриманням норм процесуального права, навітьши в судових рішеннях зі справи необхідне мотивування, дійшли висновку про стягнення з Підприємства на користь ТОВ «Альтер груп» 3 900,00 грн витрат на професійну правничу допомогу та 222,24 грн витрат, пов'язаних із вчиненням інших процесуальних дій.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встано-

вить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини у справі «East/West Alliance Limited» проти України, заява № 19336/04, п. 269; у справі «Лавентс проти Латвії» від 28.11.2002).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: цивільна

(Від якої пп відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ **Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду** **згідно з Постановою від 14 лютого 2018 року** **у справі № 344/7069/15-ц**

*Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги
про відшкодування витрат на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ТДВ «СК «Кредо» про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_2, керуючи автомобілем, не вибрав безпечної швидкості руху та дистанції, не врахував

дорожню обстановку, у результаті чого допустив зіткнення з автомобілями марки «Шкода», що належить позивачці, під керуванням ОСОБА_5, та марки «Пежо», що спричинило пошкодження всіх транспортних засобів. ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення та притягнуто до адміністративної відповідальності. Цивільна відповідальність водія транспортного засобу «Део Нексія» була застрахована в ТДВ «СК Кредо». Ліміт відповідальності за шкоду заподіяну майну, згідно з полісом становить 50 000 грн, франшиза – 500 грн. Згідно зі звітом про проведення незалежної оцінки вартість відновлювального ремонту, який замовлено ТДВ «СК «Кредо», становить 31 152 грн 23 коп., однак позивачу було виплачено тільки 25 460 грн 20 коп. страхового відшкодування, без врахування податку на додану вартість та за мінусом 500 грн франшизи. Згідно з актом виконаних робіт, наданого ТзОВ «ІФКАР», та квитанцією про оплату ремонту вартість ремонту автомобіля позивача становить 39 211 грн 88 коп.

Просила стягнути з відповідача ТДВ «СК Кредо» 6 940 грн 68 коп. штрафних санкцій, оскільки суму недоплаченого страхового відшкодування відповідачем сплачено 21 березня 2016 року, з відповідача ОСОБА_2 8 559 грн 65 коп. різниці між фактичним розміром шкоди та страховою виплатою та 10 000 грн моральної шкоди.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 500 грн франшизи. Стягнуто з ТДВ «СК «Кредо» на користь ОСОБА_1 пеню в розмірі 3 452 грн 07 коп., 3 % річних в розмірі 311 грн 09 коп., інфляційні втрати 3 177 грн 52 коп., а всього – 6 940 грн 68 коп. штрафних санкцій за невиконання грошового зобов'язання. Стягнуто з ОСОБА_2 та ТДВ «СК «Кредо» на користь ОСОБА_1 по 650 грн витрат, понесених на правову допомогу з кожного. У задоволенні решти вимог позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ТДВ «СК «Кредо» вказує, що стягуючи витрати на правову допомогу, суди не застосували норми Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» від 11 січня 2012 року; п. 11 Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 року № 2 та ст.ст. 12, 56, 84 ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ч.ч. 1, 2 ст. 84 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи) встановлено, що витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної

правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Згідно зі ст. 56 ЦПК України (в редакції, чинній на час розгляду справи) правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги. Така особа має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії долучених до справи документів, бути присутніми в судовому засіданні. Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

ОСОБА_7 брала участь у справі як представник позивача. Суд не постановляв ухвалу про допуск до участі у справі ОСОБА_7 як особи, яка надає правову допомогу, що вимагає ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи). Повноваження представника визначаються ст. 44 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи), у той час, коли особа, яка надає правову допомогу, керується ч. 2 ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи).

П. 11 Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» встановлено, що особа, яка надає правову допомогу, не є особою, яка бере участь у справі, а належить до інших учасників цивільного процесу, тому вона не може замінювати в процесі особу, якій надає правову допомогу, та бути її представником і в ході розгляду справи має лише ті права, які зазначені в ч. 2 ст. 56 ЦПК України.

Висновки: витрати на правову допомогу не підлягають стягненню в разі, якщо особу залучено до участі у справі як представника в порядку ст. 44 ЦПК України 2004 року, а не як особу, яка надає правову допомогу в порядку ст. 56 ЦПК України 2004 року.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 161/11180/13-ц

*Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги
про відшкодування витрат на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся з позовом до ОСОБА_3 про виселення з квартири. Свої вимоги позивач мотивував тим, що між ним та ОСОБА_4 укладено договір купівлі-продажу. Позивач стверджував, що після укладення договору купівлі-продажу у квартирі залишилась проживати відповідач ОСОБА_3 з двома дітьми. У зв'язку із невиконанням ОСОБА_3 письмових вимог позивача про виселення з належної йому квартири відповідачем завдано йому збитків. Розмір збитків позивач обґрунтовував неможливістю виконання укладеного між ним та ОСОБА_6 договору найму квартири.

Рішенням міськрайонного суду в задоволенні позову відмовлено. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_3 у рахунок компенсації витрат на правову допомогу. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що позивачем не доведено обставин на які він посилався на обґрунтування своїх вимог.

Рішенням апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково. Рішення міськрайонного суду в частині стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_3 у рахунок компенсації здійснених судових витрат на правову допомогу скасовано. Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу, виходив із того, що адвокат, який представляв інтереси відповідача у вказаній справі, не був допущений до участі у справі ухвалою суду як особа, яка надає правову допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вказує на те, що представництво клієнта в суді адвокатом віднесено до одного з видів правової допомоги, витрати на яку підлягають відшкодуванню згідно з нормами ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 56 ЦПК України 2004 року правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги. Така особа має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії долучених до справи документів, бути

присутніми у судовому засіданні. Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

Адвокат представляв інтереси ОСОБА_3 на підставі договору про надання правової допомоги, до якого додано свідоцтво про право заняття адвокатською діяльністю.

П. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» встановлено, що особа, яка надає правову допомогу, не є особою, яка бере участь у справі, а належить до інших учасників цивільного процесу, тому вона не може замінювати в процесі особу, якій надає правову допомогу, та бути її представником і в ході розгляду справи має лише ті права, які зазначені в ч. 2 ст. 56 ЦПК України 2004 року.

З урахуванням викладеного, суд першої інстанції, дійшов обґрунтованого висновку про стягнення зазначених витрат. При цьому, розмір витрат на правову допомогу, місцевий суд визначив згідно з вимогами ч. 1 ст. 88 ЦПК України 2004 року, врахувавши участь адвоката в судових засіданнях, складання процесуальних документів, представництво в інших органах щодо збору доказів у справі та граничний розмір їх компенсації.

Висновок: не є підставою для відмови у стягненні витрат на правову допомогу відсутність ухвали суду про допуск особи, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги у відповідності до ч. 2 ст. 56 ЦПК України 2004 року. Відмова у стягненні витрат, понесених стороною на правову допомогу, з посиленням на те, що судом не постановлено ухвалу про залучення особи, яка надає правову допомогу, до участі у справі, безпідставні, оскільки визначена ст. 56 ЦПК 2004 року особа має інші процесуальні повноваження, ніж та, яка зазначена в ст. 38, 40, 44, ЦПК України 2004 року, і вона відноситься до інших учасників цивільного процесу, а не до осіб, які беруть участь у справі. Крім того, непостановлення судом такої ухвали не може бути підставою для відмови у стягненні судових витрат, які стороною у справі фактично та реально понесено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 травня 2019 року
у справі № 904/64/18

*Щодо доведення неспівмірності витрат
на оплату професійної правничої допомоги*

Фабула справи: ПАТ «Прикарпаттяобленерго» звернулося до господарського суду з клопотанням про відшкодування судових витрат у справі, в якому просило стягнути з ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «Нафтогаз України») на користь ПАТ «Прикарпаттяобленерго» понесені судові витрати на професійну правничу допомогу при представленні інтересів ПАТ «Прикарпаттяобленерго» в апеляційному господарському суді.

Апеляційний господарський суд частково задовольнив клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго».

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Нафтогаз України» посиляється на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права, зокрема положень ст. 30 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні», та порушення норм процесуального права, зокрема ст.ст. 126, 129 ГПК України. За твердженням скаржника, суд апеляційної інстанції, задовольняючи клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго» про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, порушив зазначені норми матеріального та процесуального права, не надав оцінку всім обставинам справи, а саме: не дослідив питання складності справи, кваліфікації і досвіду адвоката в цій справі, не з'ясував чи є співрозмірними послуги, які були надані адвокатом у відповідності до умов договору, з тими послугами, які фактично надавались.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат

учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

У разі недотримання вимог ч.4 ст. 126 ГПК суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 грудня 2019 року
у справі № 924/122/19

*Щодо обґрунтованості витрат на професійну
правничу допомогу в суді касаційної інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_1 подала клопотання про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, надану у справі за позовом ОСОБА_2 про визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлового приміщення, продавцем якого є ТОВ «Всесвіт преса», покупцем – ОСОБА_1.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 2 ст. 126 ГПК України за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (ч. 3 ст. 126 ГПК України).

Ч. 8 ст. 129 ГПК України передбачено, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи,

встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

У цій господарській справі за змістом п. 1.2 договору про надання правової допомоги клієнт (ОСОБА_1) уповноважив адвокатське об'єднання підготувати та надати для підпису клієнту касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду, а також представити його інтереси як відповідача (та особу, яка подала касаційну скаргу) у Верховному Суді. Згідно з п. 1.3 вказаного договору надання правової допомоги покладається на адвоката.

Висновки: суд касаційної інстанції відхиляє доводи ОСОБА_2, викладені в запереченнях на клопотання про стягнення витрат на правову (правничу) допомогу, щодо обґрунтованості витрат на правову допомогу, зокрема з посиланням на те, що касаційна скарга підписана не адвокатом, а ОСОБА_1 особисто, оскільки підписання ОСОБА_1 касаційної скарги не спростовує обставин надання адвокатом правової допомоги щодо її підготовки. При цьому обов'язок підготувати та надати саме для підпису клієнту касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду встановлений у договорі про надання правової (правничої) допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 жовтня 2019 року
у справі № 905/1795/18

*Щодо розміру відшкодування стороні,
на користь якої відбулося рішення,
витрат на професійну правову допомогу*

Фабула справи: ТОВ «ВАЛДПРО» звернулося до суду з позовом до ПАТ «Енергомашспецсталь» про стягнення заборгованості за договором поставки, саме суми основного боргу, пені, інфляційні втрати та 3 % річних.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задоволено частково.

Додатковою постановою апеляційного суду частково задоволено заяву ТОВ «ВАЛДПРО» про відшкодування судових витрат в порядку ч. 8 ст. 129 ГПК України. Стягнуто з ПАТ «Енергомашспецсталь» на користь ТОВ «ВАЛДПРО» витрати на оплату професійної правничої допомоги.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Енергомашспецсталь» зазначає, що сума судових витрат не є співмірною та розумною. При подачі заяви про розподіл судових витрат порушено ч. 4 ст. 126 ГПК України;

Правова позиція Верховного Суду: при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи.

Однак апеляційний суд за наявності заперечень іншої сторони щодо розміру витрат на професійну правничу допомогу дійшов помилкового висновку, що розумним розміром витрат на послуги адвоката в даному випадку є сума 97 128,00 грн, адже зазначена сума витрат на професійну правничу допомогу є неспівмірною з огляду на розумну необхідність витрат для цієї справи, зважаючи на складність справи, обсяг наданих адвокатських послуг з урахуванням часу здійснення представництва в суді (участь у 2 судових засіданнях, з них – 1 у режимі відеоконференції, та подання відзиву на апеляційну скаргу, який за своїм змістом подібний відзиву поданому, під час розгляду справи в суді першої інстанції, тощо).

Крім того, оцінка дій, що полягали у вивченні апеляційної скарги, юридичному аналізі підстав скасування рішення суду першої інстанції, підготовці до судового засідання, відзиву на апеляційну скаргу, клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, заяви про розподіл судових витрат, не відповідає критеріям обґрунтованості та пропорційності до предмета спору з урахуванням ціни позову в розумінні приписів ч. 5 ст. 129 ГПК України з огляду на вимоги, які ставляться до адвоката, а саме, наявності у такої особи повної вищої юридичної освіти, стажу роботи в галузі права, у зв'язку з чим такі дії не вимагали значного обсягу юридичної і технічної роботи.

Зважаючи на викладене вище та приймаючи до уваги те, що стягнення з відповідача за первісним позовом витрат у заявленій сумі буде суперечити принципу розподілу таких витрат, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду дійшов висновку про необхідність скасування додаткової постанови суду апеляційної інстанції та прийняття рішення про відмову Товариству з обмеженою відповідальністю «ВАЛДПРО» у відшкодуванні понесених нею на професійну правничу допомогу витрат частково в розмірі 67 128,00 грн та, відповідно, не покладання таких витрат у відповідній частині на Публічне акціонерне товариство «Енергомашспецсталь» з покладанням на останнє обов'язку по відшкодуванню 30 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості, пропорційності та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірними, у порівнянні з ринковими, цінами адвокатських послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 826/7806/17

Щодо доказування факту надання правової допомоги

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до міської ради, в якому просила визнати протиправним та нечинним рішення міської ради «Про передачу ТОВ «СІА» земельних ділянок».

Постановою адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позовних вимог ОСОБА_2 було відмовлено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду ТОВ «СІА» було відмовлено в задоволенні заяви про ухвалення додаткового судового рішення щодо розподілу судових витрат.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «СІА» посилається на ст. 134 КАС України, згідно з якою витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката. Оскільки ТОВ «СІА» заперечувало проти апеляційної скарги ОСОБА_2, то витрати останньої на правничу допомогу підлягають стягненню саме з апелянта – ОСОБА_2.

Правова позиція Верховного Суду: як вбачається з матеріалів справи, між ТОВ «СІА» (клієнт) та Адвокатським бюро «Розпутенка» (адвокатське бюро) укладено договір про надання правової допомоги. Відповідно до п. 1.2 договору адвокатське бюро зобов'язується надати клієнту такі види юридичних послуг: здійснити підготовку, оформлення та подачу письмових заперечень на апеляційну скаргу ОСОБА_2 в адміністративній справі; забезпечити участь та представництво адвокатами адвокатського бюро інтересів клієнта під час розгляду адміністративної справи, а також вчинення всіх необхідних процесуальних дій під час вирішення справи для належного захисту інтересів клієнта та отримання рішення (постанови) суду щодо вирішення спору по суті.

Відповідно до п. 2 додаткової угоди до договору про надання правової допомоги сторони погодили вартість послуг адвокатського бюро.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт;
2. часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 5 ст. 134 КАС України).

На підтвердження понесених судових витрат на правову допомогу ТОВ «СІА» надано договір про надання правової допомоги та додаткову угоду до договору про надання правової допомоги, якими встановлено винагорода і порядок її оплати за надання консультативних послуг.

З наданого ТОВ «СІА» акта надання правової допомоги укладеного між ТОВ «СІА», та Адвокатським бюро «Розпутенка» вбачається, що всі послуги, які надавалися клієнту, є доцільними та потребують спеціальних професійних навиків.

Твердження суду апеляційної інстанції про те, що заявлений розмір витрат на оплату правових послуг, не підтверджений будь-яким доказами є передчасним, оскільки ТОВ «СІА» надано суду документально підтверджені судові витрати про надання правової допомоги.

Висновки: склад та розмір витрат на професійну правничу допомогу підлягає доказуванню в судовому процесі – сторона, яка хоче компенсувати судові витрати, повинна довести та підтвердити розмір заявлених судових витрат, а інша сторона може подати заперечення щодо неспівмірності розміру таких витрат. При цьому такі надані послуги повинні бути обґрунтованими, тобто доцільність надання такої послуги та її вплив на кінцевий результат розгляду справи, якого прагне сторона, повинно бути доведено стороною в процесі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 травня 2019 року
у справі № 817/1356/18

*Щодо обов'язку сторони,
яка заявляє клопотання про зменшення витрат
на оплату правничої допомоги адвоката,
дowodити неспівмірність таких витрат*

Фабула справи: Приватне підприємство – фірма «Торгбуд-Сервіс» звернулося з позовом до Головного управління Державної фіскальної служби (далі – ГУ ДФС) про визнання протиправними та скасування рішень комісії ГУ ДФС, яка приймає рішення про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних або відмову в такій реєстрації.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено в повному обсязі.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС посилаючись на неналежну оцінку судом апеляційної інстанції норм ч.ч. 3-5 ст. 134 КАС України, вказує, що розмір витрат на правову допомогу є необґрунтованим, а договір про надання правової допомоги містить лише загальний перелік послуг. У зв'язку з наведеним податковий орган просить скасувати оскаржувану додаткову постанову суду апеляційної інстанції та прийняти нове рішення про відмову в задоволенні заяви про розподіл судових витрат.

Правова позиція Верховного Суду: компенсація витрат на професійну правничу допомогу здійснюється в порядку, передбаченому ст. 134 КАС України, яка не обмежує розмір таких витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою. Для визначення розміру витрат

на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 3 ст. 134 КАС України розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: чинним процесуальним законодавством не передбачено обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості. Натомість саме на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, покладено обов'язок доведення неспівмірності витрат з наданням відповідних доказів, що відповідачем не здійснено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2019 року
у справі № 910/10801/18

*Щодо відсутності підстав для звільнення,
зменшення чи покладення на іншу сторону витрат
на професійну правничу допомогу у господарській справі*

Фабула справи: ТОВ «Опора – БКБ» звернулося із заявою про розподіл судових витрат, пов'язаних з переглядом судом касаційної інстанції справи за позовом Міністерства аграрної політики та продовольства України до ТОВ «Опора-БКБ», Державного підприємства «Львівський виробничо-технічний центр стандартизації, метрології та сертифікації», Державної інспекції сільського господарства України, про визнання недійсним рішення Державної інспекції сільського господарства України, інвестиційного договору та зобов'язання вчинити певні дії.

Зазначена заява обґрунтована тим, що представником ТОВ «Опора – БКБ» понесено судові витрати на суму 5 000,00 грн, а саме по 2 000,00 грн за участь у двох судових засіданнях та по 500,00 грн за надсилання до суду касаційної інстанції заяви про неможливість подання відзиву та про проведення судового засідання в режимі відеоконференції.

Правова позиція Верховного Суду: у постанові Верховного Суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19, прийнятій об'єднаною палатою Касаційного господарського суду, викладено такий правовий висновок:

«У розумінні положень ч. 5 ст. 126 ГПК України зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони у разі, на її думку, недотримання вимог стосовно співмірності витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд, враховуючи принципи диспозитивності та змагальності, не має права вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Загальне правило розподілу судових витрат визначене в ч. 4 ст. 129 ГПК України. Разом із тим, у ч. 5 наведеної норми цього Ко-

дексу визначено критерії, керуючись якими суд (за клопотанням сторони або з власної ініціативи) може відступити від вказаного загального правила при вирішенні питання про розподіл витрат на правову допомогу та не розподіляти такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення, а натомість покласти їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення.

Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 129 ГПК України під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує:

1. чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;
2. чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;
3. поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо;
4. дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

При цьому на предмет відповідності зазначеним критеріям суд має оцінювати поведінку/дії/бездіяльність обох сторін при вирішенні питання про розподіл судових витрат.

Випадки, за яких суд може відступити від загального правила розподілу судових витрат, унормованого ч. 4 ст. 129 ГПК України, визначені також положеннями ч.ч. 6, 7, 9 ст. 129 цього Кодексу.

Таким чином, зважаючи на наведені положення законодавства, у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

При цьому, обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, що підлягають розподілу між сторонами (ч.ч. 5-6 ст. 126 ГПК України).

Водночас під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені ч.ч. 5-7, 9 ст. 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

У такому випадку суд, керуючись ч.ч. 5-7, 9 ст. 129 зазначеного Кодексу, відмовляє сторони, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею на правову допомогу повністю або частково, та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. При цьому в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи».

Висновки: у цій господарській справі клопотання саме про зменшення витрат на професійну правничу допомогу з підстав їх неспівмірності від позивача до суду не надходило. У судовому засіданні представник позивача усно заперечила проти заявленого клопотання з тих підстав, що позивач в даному випадку не був суб'єктом, що подавав касаційну скаргу, а також з тих підстав, що позивач на даний момент перебуває в стані припинення і відсутні бюджетні кошти під відшкодування таких витрат. Однак ст.ст. 126, 129 ГПК України наведені обставини не визначені в якості підстав звільнення, зменшення чи покладення на іншу сторону заявлених витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 жовтня 2018 року
у справі № 125/1663/14-ц

*Щодо документального підтвердження витрат
на правову допомогу у спорах
про відшкодування таких витрат*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 з позовом, в якому просив визнати дійсним договір купівлі-продажу гаража з підвалом, що укладений між ним та ОСОБА_5 і ОСОБА_6; визнати за ним право власності на цей гараж з підвалом, визнати недійсним договір дарування гаража, укладений між ОСОБА_5 та ОСОБА_7.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено.

Додатковим рішенням районного суду задоволено заяву ОСОБА_5, ОСОБА_6 і ОСОБА_7 та стягнуто з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_5 1 000 грн витрат на правову допомогу; на користь ОСОБА_6 – 800 грн витрат на правову допомогу; на користь ОСОБА_7 – 2 700 грн витрат на правову допомогу.

Рішенням апеляційного суду скасовано додаткове рішення районного суду. У задоволенні заяви ОСОБА_5, ОСОБА_6 і ОСОБА_7 про стягнення витрат на правову допомогу відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_7 вказує, що розмір витрат на правову допомогу, надану адвокатами, доведений належними доказами, у тому числі договорами про надання правової допомоги, квитанціями до прибуткового ордера, розрахунком, тобто документально підтверджений.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч.ч. 1, 2 ст. 84 ЦПК України в редакції Кодексу, чинній на час розгляду справи в судах першої та апеляційної інстанцій, витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

При стягненні витрат на правову допомогу необхідно враховувати, що особа, яка таку допомогу надавала, має бути адвокатом (ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») або ін-

шим фахівцем у галузі права незалежно від того, чи така особа брала участь у справі на підставі довіреності, чи відповідного договору (ст.ст. 12, 46, 56 ЦПК України у тій же редакції Кодексу).

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення від 6 липня 2015 року у справі «Заїченко проти України»).

Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу та розрахунок таких витрат може бути підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Висновки: витрати на правову допомогу мають бути документально підтверджені та доведені.

На підтвердження таких обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), розрахунок наданих послуг, документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 червня 2019 року
у справі № 478/2586/16-ц

*Щодо вирішення питання про стягнення витрат
на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи*

Фабула справи: ОСОБА_10 звернувся з позовом до ОСОБА_11, в якому просив стягнути з відповідача на свою користь відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної шкоди та витрат на правову допомогу, понесених під час розгляду кримінальної та цієї справи.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_10 задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_11 на користь ОСОБА_10 відшкодування моральної шкоди та відшкодування майнової шкоди. У задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду скарги ОСОБА_11 та представника ОСОБА_10 – ОСОБА_12 задоволено частково: рішення суду першої інстанції в частині вирішення позовних вимог про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи скасовано та в цій частині провадження у справі закрито.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_10 – ОСОБА_12 зазначає, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку про те, що вирішення питання про стягнення з відповідача на користь позивача понесених ним витрат на правову допомогу у кримінальній справі не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Вказано, що понесені позивачем витрати на оплату послуг адвоката в кримінальному процесі в розумінні ст. 22 ЦК України фактично є збитками, які він поніс для відновлення свого порушеного права (реальні збитки). Крім того, ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 листопада 2016 року в кримінальному провадженні скасовано вирок районного суду в частині стягнення витрат на правову допомогу та вирішення цивільного позову з призначенням нового розгляду справи в порядку цивільного судочинства, тому суд апеляційної інстанції під час розгляду цієї справи в цивільному провадженні не мав приймати рішення про те, що позовні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу, понесені ним у кримінальному провадженні, не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 118 КПК України процесуальні витрати складаються із витрат на правову допомогу.

Ч. 2 ст. 120 КПК України передбачено, що витрати, пов'язані з оплатою допомоги представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача та юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які надають правову допомогу за договором, несе відповідно потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, юридична особа, щодо якої здійснюється провадження.

У разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь потерпілого всі здійснені ним документально підтверджені процесуальні витрати (ч. 1 ст. 124 КПК України).

Згідно з п. 13 ч. 1 ст. 368 КПК України, ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити питання: на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі.

У резолютивній частині вироку зазначаються у разі визнання особи винуватою, зокрема, рішення про відшкодування процесуальних витрат (п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК України).

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 442 КПК України ухвала суду касаційної інстанції складається з резолютивної частини із зазначенням, зокрема, розподілу процесуальних витрат.

Висновки: вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу в порядку кримінального провадження вирішується під час ухвалення вироку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 лютого 2019 року
у справі № 592/4428/16-ц

Щодо розподілу витрат на правову допомогу

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_6 про поділ нерухомого майна.

Відповідач ОСОБА_6 на даний час користується частиною жилого будинку та земельних ділянок у розмірі, який значно перевищує розмір її частки в спільній частковій власності, добровільно змінити порядок користування спірною нерухомістю та встановити такий, що найбільше відповідає розміру їх часток у спільній частковій власності, відмовляється.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково.

Постановою апеляційного суду апеляційні скарги представника ОСОБА_4 – ОСОБА_5 та ОСОБА_6 задоволено частково. Рішенням суду першої інстанції змінено.

Змінюючи рішення суду першої інстанції в частині розподілу судових витрат, апеляційний суд виходив з того, що відповідач є інвалідом другої групи і в силу вимог п. 9 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» звільняється від сплати судового збору, а тому компенсація сплачених позивачем сум судового збору як до суду першої інстанції та й до суду апеляційної інстанції має бути здійснена за рахунок держави. При цьому стягнув з ОСОБА_6 на користь ОСОБА_4 витрати, пов'язані з проведенням судових експертиз та з наданням правової допомоги.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_6 посилається, зокрема, на те, що апеляційний суд необґрунтовано поклав на відповідача фактично всі судові витрати як по оплаті проведення двох експертиз, так і на правничу допомогу адвоката, безпідставно пославшись на те, що відповідач ухилилася від добровільного вирішення спору в позасудовому порядку, що змусило позивача звернутися до суду за захистом свого порушеного права, та не врахувавши, що в силу вимог закону такі витрати мають бути не тільки співмірними, так і доведеними відповідними доказами.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових

витрат суд враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес.

Ч. 8 ст. 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: відповідно до ч. 1 ст. 88 ЦПК України сторони, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею і документально підтверджені судові витрати. Якщо позов задоволено частково, судові витрати присуджуються позивачеві пропорційно до розміру задоволених позовних вимог, а відповідачеві – пропорційно до тієї частини позовних вимог, у задоволенні яких позивачеві відмовлено.

Згідно з правилами п. 3 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 липня 2019 року
у справі № 757/20995/15-ц

Щодо винагороди адвоката за позитивне судове рішення

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 в особі опікуна ОСОБА_3, третя особа – орган опіки та піклування державної адміністрації, про стягнення винагороди адвоката.

На обґрунтування позовних вимог зазначав, що між ним та ОСОБА_2 було укладено договір про надання правової допомоги у цивільній справі за позовом ОСОБА_5 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу, поділ майна подружжя, яку залишено без розгляду ухвалою районного суду.

Додатковою угодою договір про надання правової допомоги доповнено пунктами 3.3, 3.4 відповідно до яких замовник сплачує адвокату гонорар: за ознайомлення із справою – 200 грн; за участь адвоката в судовому засіданні – 500 грн, виконання чи оскарження рішення суду сторони обумовлюють окремою угодою; після присудження судом на користь замовника судового рішення у справі (повністю або частково, у тому числі у випадку укладення мирової угоди), ОСОБА_2 виплачує адвокату гонорар у розмірі одного відсотка від вартості присудженого, але не менше 3 000,00 доларів США, що в перерахунку на гривні становить на дату підписання договору 24 900,00 грн; за ведення і консультування щодо справи про спадкування ОСОБА_2 після смерті ОСОБА_5 замовник виплачує адвокату гонорар у розмірі одного відсотка від вартості спадкового майна, але не менше 4 000,00 доларів США, що еквівалентно на дату укладення договору 33 200,00 грн.

Посилаючись на те, що згідно із заочним рішенням районного суду, за наслідками вирішення спору про визнання недійсним договору купівлі-продажу, у власності ОСОБА_2 залишилася квартира, а також на надання ним ОСОБА_2 правової допомоги щодо спадкування після померлого ОСОБА_5, яка нею не була оплачена, позивач з урахуванням уточнених позовних вимог просив стягнути з відповідача винагороду адвоката в розмірі 182 139,73 грн.

Рішенням районного суду позов залишено без задоволення.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу відхилено, рішення районного суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 зазначає, що відмовляючи у задоволенні його позовних вимог суди попередніх інстанцій не врахували наданих ним послуг на виконання пункту 3.4. договору про надання правової допомоги за ведення і консультування ОСОБА_2 щодо спадкування після померлого ОСОБА_5, підтверджених належними та допустимими доказами. Посилання апеляційного суду на вимоги ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо розумності гонорару та витраченого ним часу є безпідставними, оскільки в рішенні не зазначено, у чому конкретно полягає нерозумність розміру гонорару, та не наведено мотивів спростовання доводів позивача про витрачання ним часу на ведення і консультування ним ОСОБА_2 у справі щодо спадкування.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 627 ЦК України закріплено принцип свободи договору, відповідно до якого сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору, з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Аналіз зазначеної норми дає підстави для висновку, що свобода договору не є абсолютною, вона обмежується законом та суттю договірних правовідносин.

Якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, строки та в порядку, що встановлені договором (ч. 1 ст. 903 ЦК України).

За змістом ст.ст. 632, 903 ЦК України ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін, оплата наданих послуг здійснюється в розмірі, строки та в порядку, що встановлені договором.

Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Вимоги до форми та змісту договору про надання правової допомоги закріплено ст. 27 зазначеного Закону.

Відповідно до положень ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Положення глави 63 «Послуги. Загальні положення» підрозділу 1 розділу III Книги п'ятої цього Кодексу можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

В аспекті цивільно-правових зобов'язань виконавця предметом договору про надання юридичних послуг є вчинення певної дії або здійснення певної діяльності в інтересах другої сторони (клієнта).

Формою винагороди адвоката за здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є гонорар (плата за договором), порядок обчислення якого (фіксований розмір чи погодинна оплата), підстави для зміни його розміру, порядок сплати, умови повернення тощо відповідно до статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначаються в договорі про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару відповідно до ч. 3 ст. 30 зазначеного Закону врахуванню підлягають складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, витрачений ним час, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Висновки: положення пункту 3.3. договору про надання правової допомоги, яким доповнено зазначений договір, згідно з додатковою угодою до нього, за своїм змістом і правовою природою, у розумінні ст.ст. 632, 903 ЦК України та ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не є ціною договору (платою за надані послуги), а є платою за сам результат (позитивне рішення), досягнення якого відповідно до умов укладеного сторонами договору не ставиться в залежність від фактично наданих послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 липня 2019 року
у справі № 815/2954/17

*Щодо встановлення різного розміру
гонорару адвоката в залежності
від результату судового розгляду (гонорару успіху)*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), в якому просив: визнати протиправним та скасувати рішення відповідача про притягнення його до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців. Позивач вказує, що відповідач при прийнятті оспорюваного рішення не врахував відсутність провини позивача як умови для цивільно-правової відповідальності. Відповідач порушив присічний строк притягнення позивача до відповідальності, а також протиправно та необґрунтовано застосував такий вид стягнення як зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на порушення судом першої інстанції норм ч.ч. 1,2 ст. 124 Конституції України, ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 16 ЦК України, ч. 2 ст. 31, ч. ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ч. 3 ст. 2, ст.ст. 6, 159 КАС України, п. 53 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120 (далі – Положення № 120).

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 28 Правил адвокатської етики встановлено, що порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Відповідно до п. 4 ст. 18 Правил адвокатської етики адвокат повинен повідомити клієнта про можливий результат виконання доручен-

ня на підставі закону та практики його застосування. При цьому забороняється давати клієнту запевнення і гарантії стосовно реального результату виконання доручення, прямо або опосередковано сприяти формуванню у нього необґрунтованих надій, а також уявлення, що адвокат може вплинути на результат іншими засобами, окрім сумлінного виконання своїх професійних обов'язків.

Висновки: суди обґрунтовано врахували обставини встановлення відповідачем факту порушення позивачем п. 4 ст. 18 Правил адвокатської етики при оцінці умов договору, які встановлювали різний розмір гонорару адвоката в залежності від результату судового розгляду. Крім того, суди відхилили аргументи позивача про порушення відповідачем строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого ч. 2 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», з огляду на триваючий характер дисциплінарного проступку – неповернення частини гонорару.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 листопада 2019 року
у справі № 5023/5587/12

*Щодо визначення розміру суми,
яка підлягає сплаті в порядку компенсації
гонорару адвоката іншою стороною*

Фабула справи: прокурор з нагляду за додержанням законів у транспортній сфері звернувся з позовом в інтересах держави в особі Державного підприємства «Південна Залізниця» до Приватного виробничо-комерційного підприємства «Політехком», ФОП про визнання не-

дійсним договору купівлі-продажу, укладеного між ФОП та Приватним виробничо-комерційним підприємством «Політехком».

Постановою Верховного Суду касаційні скарги прокурора та Публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Південна залізниця» залишено без задоволення.

Мотивація заяви: ФОП звернувся із заявою про вирішення питання про судові витрати в суді касаційної інстанції, а саме на професійну правничу допомогу, надану відповідачу адвокатом відповідно до укладеного договору про надання правової допомоги в розмірі 16 250,00 грн.

АТ «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Південна залізниця» подало клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з положеннями ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (ч. 3 ст. 126 ГПК України).

У відповідності до ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);

2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Тобто, визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого в самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 06.03.2019 у справі № 922/1163/18.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 жовтня 2019 року
у справі № 520/10392/18

*Щодо встановлення пріоритету первинного документа
при визначенні гонорару*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління Національної поліції, третя особа: відділ поліції Головного управління Національної поліції, в якому просив:

1. визнати протиправними та нечинними акти індивідуальної дії: висновок службового розслідування за фактом отримання тілесних ушкоджень старшим оперуповноваженим ВКП відділу поліції Головного управління поліції майором поліції ОСОБА_1, акт відділу поліції Головного управління Національної поліції №5/18 про нещасний випадок не виробничого характеру (форма НТ*), акт відділу поліції Головного управління Національної поліції розслідування нещасного випадку;
2. зобов'язати Головне управління Національної поліції призначити додаткове розслідування нещасного випадку, що стався зі старшим оперуповноваженим ВКП відділу поліції Головного управління поліції майором поліції ОСОБА_1 та за результатами розслідування скласти та затвердити акти за формою Н-5* та за формою Н-1* з урахуванням висновків суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково.

Мотивація касаційної скарги: головне управління Національної поліції зазначає, що саме керівник підрозділу затверджує склад комісії, проводить розслідування нещасного випадку та складає відповідні акти. Звертає увагу, що жодним нормативним актом не передбачено проведення повторного службового розслідування, яке суд зобов'язав провести. Водночас акти за формами Н-1, Н-5 повинні складатись комісією Слобідського ВП ГУНП в Харківській області.

Разом з відзивом на касаційну скаргу до суду подано заяву про судові витрати ОСОБА_1 в касаційному провадженні у справі № 520/10392/18, в якій він просить при прийнятті рішення щодо роз-

поділу судових витрат врахувати понесені ним витрати, що пов'язані з правничою допомогою адвоката в сумі 3 000 грн

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст. 134 КАС України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

П. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України передбачено, що розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною.

Висновки: квитанція як первинний документ відповідає вимогам, встановленим ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», містить всі необхідні реквізити, в ній вказано призначення платежу з посиланням на відповідний договір. Однак сума платежу, що вказана у квитанції, не відповідає сумі, вказаній в акті виконаних робіт, та становить 2 000 грн.

Тому дані матеріали доводять факт понесення позивачем витрат на правничу допомогу саме в адміністративній справі № 520/10392/18 у касаційному провадженні К/9901/21818/19 на загальну суму 2 000 грн, що підлягають стягненню з відповідача на користь позивача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 березня 2019 року
у справі № 914/359/18

*Щодо визначення розміру суми,
що підлягає сплаті в порядку компенсації
гонорару адвоката іншою стороною*

Фабула справи: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» звернулося з позовом до Миського державного КП «Миколаївтеплокомуненерго» про стягнення 456 541,35 грн, у тому числі: 31 923,50 грн – 3 % річних та 424 617,85 грн – інфляційних втрат.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: КП «Миколаївтеплокомуненерго» на підставі ч. 8 ст. 129 ГПК України просить суд стягнути на його користь витрати на професійну правову допомогу в розмірі 25 000 грн.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави; за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до ч.ч.4-6 ст.126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 червня 2018 року
у справі № 462/9002/14-ц

*Щодо включення в умови договору про надання
юридичних послуг пункту про винагороду адвокату
за досягнення позитивного рішення суду*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення коштів за договором про надання правової допомоги. В обґрунтування своїх вимог вказувала, що ОСОБА_5 уклала з нею договір про надання юридичних послуг у цивільній справі, відповідно до умов якого вона зобов'язалася надати юридичні послуги та представляти інтереси матері відповідача – ОСОБА_6 у суді в цивільній справі за її позовом до ОСОБА_7 про визнання заповіту недійсним, визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину за законом, визнання права власності на 2/3 частини квартири, а відповідач зобов'язалась оплатити її послуги як адвоката рівними частинами по 4 000 грн на місяць в сумі 32 500 грн, а також за досягнення позитивного рішення в зазначеній цивільній справі (визнання права власності на частину квартири, укладення мирової угоди на умовах, що прийняті позивачем) винагороду в розмірі 10 % від суми, що становить експертну вартість частини квартири – пред-мета судового розгляду.

Зазначала, що свої зобов'язання за договором вона виконала, районним судом ухвалено рішення про задоволення позову ОСОБА_6, однак відповідач не виконала свої зобов'язання щодо сплати їй винагороди у розмірі 10 % експертної вартості квартири.

ОСОБА_5 звернулася до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_4 про визнання недійсним договору про надання юридичних послуг у частині додаткової винагороди. В обґрунтування позову посилялася на те, що позивач під час укладення договору ввела її в оману щодо істотних умов договору, а саме порядку визначення розміру та сплати вартості юридичних послуг і моменту настання позитивного результату.

Рішенням районного суду позов ОСОБА_4 задоволено.

Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині стягнення із ОСОБА_5 пені змінено, на підставі ст. 551 ЦК

України зменшено її розмір до 10 000 грн. У решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 зазначає, що суд першої інстанції не дослідив фактичні обставини у справі, не перевірів належність поданих доказів, не визначився, чи відповідає визначений у договорі гонорар адвоката обсягу, строкам, складності справи, фінансового стану особи, яка уклала договір, а апеляційний суд не перевірів заперечення, викладені в апеляційних скаргах відповідно та третьої особи.

Правова позиція Верховного Суду: за договором про надання послуг виконавець зобов'язаний надати послугу, а замовник – оплатити її. За змістом ст.ст. 632, 903 ЦК України ціна договору (плата за договором) – форма грошового визначення вартості наданих послуг. Оплата виконавцю послуги здійснюється за виконання ним договірною обов'язку з її надання.

Згідно з положеннями п. 4 ст. 1, ч. 3 ст. 27 Закону договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. До договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірною права.

Відповідно до положень ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Положення глави 63 «Послуги. Загальні положення» підрозділу 1 розділу III Книги п'ятої цього Кодексу можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

З огляду на предмет договору про надання юридичних послуг у цивільній справі (представництво інтересів матері клієнта як позивача у цивільній справі, що розглядається в суді) об'єктом оплати за договором є надані адвокатом юридичні послуги у зв'язку з вирішенням спору в суді.

Формою винагороди адвоката за здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є гонорар (плата за договором), порядок обчислення якого (фіксований розмір чи погодинна оплата), підстави для зміни його розміру, порядок сплати, умови повернення тощо відповідно до статті 30 Закону визначаються в договорі про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару відповідно до ч. 3 ст. 30 Закону врахуванню підлягають складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, витрачений ним час, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 638 ЦК України, за класифікаційною ознакою предмет договору є складовою його істотної умови.

З урахуванням положень ч.ч. 1, 2 ст. 202, ч. 1 ст. 203, ч. 1 ст. 628 ЦК України зміст двостороннього договору як правочину становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Ці умови не можуть суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

В аспекті цивільно-правових зобов'язань виконавця предметом договору про надання юридичних послуг є вчинення певної дії або здійснення певної діяльності в інтересах другої сторони (клієнта).

За змістом положень ч. 2 ст. 6, п. 14 ч. 1 ст. 92, ч. 1 ст. 124 Конституції України органи судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України, судочинство визначається виключно законами України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Зазначені норми виключають, як таку, можливість належності діяльності органів судової влади до сфери приватноправового регулювання, а відтак – і до предмета цивільно-правових договорів.

Відповідно до положень ст.ст. 6, 627 ЦК України в їх системному зв'язку сторони є вільними у визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, вимог розумності і справедливості й можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд; сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це («заборонено законом») або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту чи суті відносин між сторонами.

Отже, свобода договору не є абсолютною, вона обмежується законом і суттю договірних правовідносин, якою за договором про надання юридичних послуг у формі представництва у суді є забезпечення балансу приватних і публічних інтересів – права особи на кваліфіковану юридичну допомогу при розгляді її справи в суді (приватний інтерес) і незалежність та безсторонність судової влади при розгляді цивільних справ (публічний інтерес). Реалізуючи принцип свободи договору, сторони не вправі змінювати імперативну вимогу закону щодо предмета договору про надання юридичних послуг шляхом визначення в безпосередній чи завуальованій формі резуль-

тат розгляду справи судом як складову предмета договору про надання юридичних послуг.

Висновки: судові рішення не належить до об'єктів цивільних прав (ч. 1 ст. 177 ЦК України), а його ухвалення в конкретній справі не є результатом наданих адвокатами сторін послуг, а тому не може бути предметом договору (ч. 1 ст. 638 цього Кодексу).

Включення в умови договору про надання юридичних послуг пункту про винагороду адвокату за досягнення позитивного рішення суду суперечить основним засадам здійснення правосуддя в Україні, актам цивільного законодавства, у зв'язку з чим та в силу положень ч. 1 ст. 203, ч. 1 ст. 215 ЦК України підлягає визнанню недійсним за пред'явленим стороною договору позовом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 грудня 2019 року
у справі № 309/2787/15-ц

*Щодо стягнення на користь адвоката
компенсації за відрив від звичайних занять*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Публічного акціонерного товариства Комерційний банк «Приватбанк» (далі – ПАТ КБ «Приватбанк»), приватного нотаріуса міського нотаріального округу (далі – приватний нотаріус), третя особа – відділ державної виконавчої служби районного управління юстиції, в якому просив:

1. визнати таким, що не підлягає виконанню, виконавчий напис приватного нотаріуса про стягнення з ОСОБА_1, як з боржника, на користь стягувача – ПАТ КБ «Приватбанк» 181 799,41 грн;

2. визнати протиправними дії банку при зверненні до приватного нотаріуса та поданні їй заяви про стягнення заборгованості з ОСОБА_1 та інших офіційних документів банку для вчинення нею виконавчого напису;
  3. визнати протиправними дії приватного нотаріуса при вчиненні нею виконавчого напису про стягнення з ОСОБА_1 на користь банку заборгованості в сумі 181 799,41 грн.
- Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Апеляційним судом рішенням суду першої інстанції в частині стягнення судових витрат скасовано, ухвалено в цій частині нове рішення. Стягнуто з ПАТ КБ «Приватбанк» та приватного нотаріуса на користь ОСОБА_1 по 124,30 грн витрат по оплаті судового збору та по 20 000,00 грн понесених витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, з кожного. Стягнуто з ПАТ КБ «Приватбанк» та приватного нотаріуса на користь представника позивача ОСОБА_2 по 3 042,19 грн витрат, пов'язаних з переїздом до іншого населеного пункту, по 2 692 грн добових та по 322,50 грн у зв'язку із найманням житла, з кожного. У решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ КБ «Приватбанк» вважає безпідставним стягнення з банку на користь позивача та його представника судових витрат, оскільки ухвалу про допуск до участі у справі представника позивача ОСОБА_4 суд першої інстанції не постановляв та відсутні докази оплати його послуг позивачем.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч.ч. 1 та 2 ст. 84 ЦПК України 2004 року витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Згідно зі ст. 85 ЦПК України 2004 року витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту сторін та їх представників, а також найманням житла, несуть сторони. Стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, та її представникові сплачуються іншою стороною добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати. Граничний розмір компенсації за судовим рішенням витрат сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Згідно з ч. 1 ст. 88 ЦПК України 2004 року сторони, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею і документально підтверджені судові витрати.

Склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження).

Висновки: обґрунтованою є відмова апеляційного суду в стягненні на користь представника позивача – адвоката заявленої ним компенсації за відрив від звичайних занять, з огляду на те, що надання правової допомоги адвокатом не є відривом від звичайних занять, а є його професійною діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 січня 2019 року
у справі № 19/64/2012/5003

*Щодо відшкодування судових витрат
на оплату послуг адвоката*

Фабула справи: ТОВ «Компанія «Нотапс» звернулось до апеляційного господарського суду із заявою про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката у справі за скаргою ТОВ «Компанія «Нотапс» на дії та бездіяльність міськрайонного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в області (далі – відділ ДВС).

Додатковою постановою апеляційного господарського суду задоволено заяву ТОВ «Компанія «Нотапс» про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката; стягнуто з відділу ДВС на користь ТОВ «Компанія «Нотапс» 1 720 грн витрат на професійну правничу допомогу; доручено господарському суду видати наказ на виконання цієї додаткової постанови.

Мотивація касаційної скарги: відділ ДВС зазначає, що суд апеляційної інстанції при прийнятті додаткової постанови порушив норми процесуального права, не взявши до уваги клопотання відділу ДВС про зменшення розміру витрат скаржника.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 5 ст. 129 ГПК України передбачено, що під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує:

1. чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;
2. чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;
3. поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо;
4. її сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

Відповідно до ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

У цій справі, як встановлено судом апеляційної інстанції, в обґрунтування заявленого розміру витрат на правову допомогу, представником відповідача подано укладений між адвокатом та ТОВ «Компанія «Нотапс» договір про надання правової допомоги.

Згідно з п. 1.2. договору правова допомога за цим договором вважається наданою та виконаною з моменту підписання уповноваже-

ними представниками сторін акта здачі-приймання виконаних робіт щодо надання правової допомоги.

Між адвокатом та ТОВ «Компанія «Нотапс» підписано акт здачі-прийняття виконаних робіт щодо надання адвокатських послуг на загальну суму 1 720 грн.

Факт наданих послуг підтверджується відзивом на апеляційну скаргу та участю адвоката у судових засіданнях.

На підтвердження понесених відповідачем витрат на професійну правничу допомогу адвоката до заяви долучено квитанцію про оплату ТОВ «Компанія «Нотапс» послуг адвоката в розмірі 1 720 грн.

Висновки: суд апеляційної інстанції, врахувавши те, що відповідачем підтверджено правовий статус адвоката, наявність доказів фактичного перерахування йому коштів на підставі договору, а також співмірність розміру витрат з наданими послугами, правомірно виніс додаткову постанову, якою задовольнив заяву ТОВ про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката, стягнувши з відділу державної виконавчої служби на користь ТОВ витрати на професійну правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 05 вересня 2019 року у справі № 826/841/17

*Щодо підтвердження судових витрат
на надання професійної правничої допомоги
у конкретній адміністративній справі*

Фабула справи: представник позивача ОСОБА_1 – адвокат звернувся із заявою про ухвалення додаткового судового рішення щодо розподілу судових витрат, пов'язаних з розглядом справи за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії у суді касаційної інстанції.

Зазначена заява мотивована тим, що представником позивача було підготовлено відзив на касаційну скаргу відповідача. Отже, позивачем були понесені додаткові судові витрати, які позивач поніс за надання йому фахової правничої допомоги адвокатом. При цьому позивачем були надані суду належні та допустимі докази понесених судових витрат на правову (правничу) допомогу згідно визначеними ставками гонорару адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: до правової (правничої) допомоги належать, зокрема, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру тощо.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою.

Ч. 4 ст. 134 КАС України встановлено, що для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Згідно з ч. 5 ст. 134 КАС України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правової допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 7 ст. 134 КАС України).

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація та досвід адвоката, фінансовий стан клієнта й інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним і враховувати витрачений адвокатом час.

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат (у даному випадку, за наявності заперечень учасника справи), що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

Суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципом справедливості як одного з основних елементів принципу верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, зважаючи на складність справи, якість підготовленого документа, витрачений адвокатом час тощо, є неспівмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Висновки: досліджуючи надані представником позивача документи, суд встановив, що договором передбачено надання правової допомоги саме у справі за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити дії. Акт та рахунок обумовлює вартість юридичних послуг та порядок розрахунків за пра-

вову (правничу) допомогу в суді касаційної інстанції в цьому адміністративному провадженні. Рахунок та платіжне доручення, як первинні документи, відповідають вимогам, встановленим ст. 9 Закону України № 996-14 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», містять всі необхідні реквізити, в них вказано призначення платежу з посиланням на відповідний договір та номер адміністративного провадження в суді касаційної інстанції. Враховуючи складність справи, обсяг та якість виконаних адвокатом робіт, витрачений час, значення цієї справи для особи, яка є іншою стороною у справі, суд вважає обґрунтованими, співмірними та підтвердженими належними доказами понесені позивачем витрати на правничу допомогу.

На підставі цього надані суду касаційної інстанції матеріали доводять факт понесення позивачем витрат за складання та подання відзиву до Верховного Суду саме в адміністративній справі за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії в цьому касаційному провадженні на заявлену загальну суму.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 вересня 2019 року
у справі № 810/3806/18

*Щодо обставин, що досліджуються
при обґрунтуванні суми судових витрат,
пов'язаних із наданням правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ГУ ДФС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення. Адміністративний суд позов задовольнив. Додатковим рішенням заяву ОСОБА_1 про стягнення витрат, пов'язаних із наданням правничої допомоги, задоволено частково: стягнуто за рахунок бюджетних асигнувань ГУ ДФС на користь ОСОБА_1 понесені ним витрати, пов'язані з наданням йому професійної правничої допомоги адвоката.

Апеляційний адміністративний суд додаткове рішення скасував у частині стягнення на користь ОСОБА_1 понесені ним витрати витрати, пов'язані з наданням йому професійної правничої допомоги адвоката в розмірі 25 000 грн та ухвалив у цій частині нову постанову. Стягнув витрати в розмірі 2 500 грн.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС просило відмовити в задоволенні заяви ОСОБА_1 про стягнення судових витрат у повному обсязі. Зокрема, відповідач зазначив, що в матеріалах справи не міститься доказу, який реально підтверджує перерахування коштів за правову допомогу адвоката, асума судових витрат на правову допомогу є безпідставно завищеною та необґрунтованою.

Правова позиція Верховного Суду: для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:
1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2) часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому

числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

За змістом ч.ч. 7, 9 ст. 139 КАС України розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Документально підтверджені судові витрати на професійну правничу допомогу адвоката, пов'язані з розглядом справи, підлягають компенсації стороні, яка не є суб'єктом владних повноважень та на користь якої ухвалене рішення, за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень.

На підтвердження витрат, понесених на професійну правничу допомогу, мають бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що розгляд справи здійснено в порядку письмового провадження за правилами спрощеного позовного провадження. Адвокат позивача не брав участі у судовому розгляді справи, оскільки подав до суду заяву про розгляд справи без його участі.

З наданого позивачем акта приймання-передачі наданих послуг вбачається, що послуги надавались загальною тривалістю 7 годин, однак з позовної заяви вбачається, що вона викладена всього на трьох сторінках, до суду подано незначну кількість копій документів, що також свідчить про те, що заявлені до відшкодування витрати на професійну правничу допомогу загальною тривалістю 30 годин є неспівмірними зі складністю справи та обсягом наданих адвокатом послуг позивачу, часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (послуг), та ціною позову.

Крім того, зазначена тривалість наданих послуг (5 годин) є безпідставною з огляду на предмет спору у справі незначної складності.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, всі понесені нею витрати на професій-

ну правничу допомогу, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, враховуючи такі критерії, як складність справи, витрачений адвокатом час, значення спору для сторони тощо.

При визначенні суми компенсації витрат, понесених на професійну правничу допомогу, необхідно досліджувати на підставі належних та допустимих доказів обсяг фактично наданих адвокатом послуг і виконаних робіт, кількість витраченого часу, розмір гонорару, співмірність послуг категоріям складності справи, витраченому адвокатом часу, об'єму наданих послуг, ціні позову та (або) значенню справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 грудня 2019 року
у справі № 522/17845/15-ц

*Щодо стягнення винагороди адвоката
за надані послуги (гонорар)*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення грошових коштів за договором про надання правової допомоги. Позивач як адвокат умови договору виконала в повному обсязі, однак ОСОБА_2 умови договору не виконала, не оплатила суму гонорару та суму додаткових витрат за надання позивачем правової допомоги.

Рішенням районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 гонорар в розмірі 68 650,00 грн, судовий збір у розмірі 686,50 грн.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 зазначає, що не уклала з позивачем договір про надання правової допомоги, не визначала розмір гонорару.

Відповідач сплачувала адвокату грошові кошти за надані послуги та виконану роботу, тому в неї відсутня заборгованість перед позивачем.

Вимоги ОСОБА_1 є необґрунтованими та не підтверджені належними доказами, судові рішення є необ'єктивними, необґрунтованими та ухвалені з неправильним застосуванням норм матеріального права та порушенням норм процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: договір про надання правової допомоги, як і будь-який договір про надання послуг, може бути оплатним або безоплатним.

Згідно зі ст. 30 Закону, ст. 28 Правил адвокатської етики (у редакції 2012 року) гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Верховний Суд зауважує, що адвокатський гонорар є однією з умов, яка визначається сторонами договору про надання правової допомоги, тому відсутність у договорі розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає підстав вважати, що сторони при укладенні договору про надання правової допомоги погодили розмір адвокатського гонорару.

Суд апеляційної інстанції, посилаючись на те, що відповідно до Правил адвокатської етики гонорар є єдиною допустимою формою отримання адвокатом винагороди за подання правової допомоги клієнту (ст. 33), а в угоді про надання правової допомоги, яка має укладатися в письмовій формі, містяться дані щодо розміру гонорару, визначаються порядок його обчислення (фіксована сума чи погодинна оплата) і внесення (авансування, оплата за результатом тощо); розмір, порядок обчислення і внесення фактичних видатків, пов'язаних з виконанням доручення (ст. 17), помилково застосував Правила в редакції 1999 року, яка на час виникнення спірних правовідносин втратила чинність.

Верховний Суд зауважує, що на час виникнення спірних правовідносин чинними були Правила адвокатської етики у редакції від 2012 року (далі – Правила).

Відповідно до ст. 14 Правил адвокат надає правову допомогу відповідно до законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність на підставі договору про надання правової допомоги.

Верховний Суд зазначає, що визнаним міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності є принципи чесності та добропорядної репутації адвоката, який відображений в етичних кодексах поведінки адвокатів та який розповсюджується на всі напрями професійної діяльності адвоката. Договір про надання правової допомоги має відповідати вимогам Закону та Правилам, а також визнаним міжнародним та національним стандартам надання правової допомоги.

Висновки: правові підстави для стягнення винагороди адвоката за надані послуги (гонорар) мають підтверджуватися належними та допустимими доказами, а саме договором про надання правової допомоги, письмовими документами про проведені розрахунки між сторонами договору.

У цій справі такі докази позивач суду не надала, не надала будь-якого розрахунку на підтвердження обсягу виконаної нею роботи (фіксований розмір, погодинна оплата). Тому суди дійшли помилкового висновку про задоволення позову.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 лютого 2019 року
у справі № 906/194/18

*Щодо розподілу судових витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Малинський спецкар'єр» звернулось до суду з позовом до АТ з електропостачання про визнання недійсним розрахунку обсягу та вартості електричної енергії, не облікованої внаслідок порушення споживачами правил користування електричною енергією. Позивачем подано заяву про залишення позову без розгляду та повернення сплаченого судового збору. Ухвалою господарського суду заяву ТОВ «Малинський спецкар'єр» про залишення позову без розгляду та повернення судового збору задоволено частково; залишено позов ТОВ «Малинський спецкар'єр» без розгляду; у задоволенні заяви ТОВ «Малинський спецкар'єр» у частині повернення судового збору відмовлено; призначено судові засідання для вирішення питання про компенсацію заявлених представником відповідача витрат, пов'язаних з розглядом справи. Додатковим рішенням господарського суду відмовлено АТ у відшкодуванні витрат, пов'язаних з розглядом справи. Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу АТ задоволено; додаткове рішення господарського суду скасовано; прийнято нове рішення, яким стягнуто з ТОВ «Малинський спецкар'єр» на користь АТ судові витрати, а також судовий збір за подання апеляційної скарги. Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що понесені відповідачем витрати на професійну правничу допомогу підтверджені матеріалами справи та є співрозмірними до проведеної роботи із захисту інтересів відповідача.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Малинський спецкар'єр» зазначає, що судові витрати за участь адвоката в розгляді справи підлягають оплаті лише в тому випадку, якщо вони сплачені адвокату стороною, котрій такі послуги надавалися, а їх сплата підтверджується відповідними фінансовими документами. Суд апеляційної інстанції не дав оцінки детальному опису та розрахунку наданих послуг за договором про надання правничої допомоги. Згаданий розрахунок не підтверджується ніякими доказами.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 123 Господарського Кодексу України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати, зокрема, на професійну правничу допомогу.

Відповідно до ст.30 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час. Витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним зі: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 1-4 ст. 126 ГКУ).

Висновки: необхідною умовою для вирішення питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу є наявність доказів, які підтверджують фактичне здійснення таких витрат учасником справи. Приймаючи додаткове рішення, місцевий господарський суд, оцінивши надані відповідачем докази понесених ним витрат на правову допомогу, встановив, що останнім не надано суду видаткових касових ордерів або платіжних доручень про передачу коштів адвокату. Тобто судом першої інстанції встановлено, що доказів фактичного понесення витрат на правову допомогу (їх оплати) суду надано не було.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 лютого 2019 року
у справі № 917/1071/18

*Щодо розподілу судових витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ФОП Сердюков Ю. О. звернувся до господарського суду з позовом до ТОВ «Малі Будівельні Технології» і ФОП Юр'єва І. В. про визнання недійсним (фіктивним) договору відповідального зберігання з правом користування та реалізації, укладеного між ТОВ «Малі Будівельні Технології» і ФОП Юр'євою І. В.

Ухвалою господарського суду відмовлено у відкритті провадження у справі. Апеляційним господарським судом зазначену ухвалу гос-

подарського суду скасовано та направлено справу на розгляд суду першої інстанції.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву представника ФОП Юр'євої І. В. про відшкодування судових витрат в порядку ч. 8 ст. 129 ГПК України задоволено частково: затверджено витрати ФОП Юр'євої І. В. на професійну правничу допомогу з розгляду апеляційної скарги ФОП Сердюкова Ю. О. на ухвалу господарського суду зі справи в сумі 10 000 грн; у задоволенні іншої частини вимог відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ФОП Сердюков Ю. О. вважає, що апеляційний господарський суд порушив вимоги процесуального законодавства, якими регулюються визначення та розподіл судових витрат, понесених стороною у зв'язку з розглядом судового спору.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Відповідно до ст. 123 ГПК України судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу.

Ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України передбачено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, вста-

новлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги;

Згідно з ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду;

Висновки: необхідною умовою для вирішення питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу є наявність доказів, які підтверджують фактичне здійснення таких витрат учасником справи. На підставі цього суд касаційної інстанції не вбачає можливим компенсацію відповідачу судових витрат на правничу допомогу в зазначеному розмірі, враховуючи відсутність в матеріалах справи доказів фактичного понесення таких витрат (їх оплати).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 грудня 2018 року
у справі № 826/856/18

*Щодо визначення розміру судових витрат,
пов'язаних із правовою допомогою,
що підлягають компенсації*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до ДФС, в якому просила: визнати протиправним та скасувати податкове повідомлення – рішення ДФС про збільшення суми грошового зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб та застосування штрафних (фінансових) санкцій; стягнути за рахунок асигнувань ДФС судові витрати.

Окружний адміністративний суд у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний суд апеляційну скаргу ОСОБА_2 задовольнив частково: рішення суду першої інстанції скасував; позов ОСОБА_2 задовольнив частково: визнав протиправним та скасував податкове повідомлення – рішення ДФС; присудив на користь ОСОБА_2 за рахунок бюджетних асигнувань ДФС витрати щодо сплати судового збору за подання позовної заяви та апеляційної скарги в сумі 1 762,00 грн та витрати на професійну правничу допомогу в сумі 2 500,00 грн.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 просить скасувати постанову суду апеляційної інстанції в частині відмови у відшкодуванні витрат на правничу допомогу, надану їй в суді першої інстанції, та зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу у суді апеляційної інстанції, а справу в цій частині направити на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Скаржник посилається на те, що постановою суду апеляційної інстанції за результати розгляду апеляційної скарги в частині вимог у відшкодуванні витрат на правничу допомогу прийнята з порушенням норм процесуального права, а саме ст. 132, 134, 139 КАС України та положень ст. 131-1, 131-2 та пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Також позивач просить відшкодувати витрати на правничу допомогу під час підготовки касаційної скарги.

Правова позиція Верховного Суду: принцип співмірності витрат на оплату послуг адвоката запроваджено у ч. 5 ст. 134 КАС Украї-

ни. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 5 ст. 134 КАС України).

При цьому розмір витрат на правничу допомогу встановлюється судом на підставі оцінки доказів щодо детального опису робіт, здійснених адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо, а договір про надання правової допомоги укладається на такі види адвокатської діяльності як захист, представництво та інші види адвокатської діяльності.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Висновки: з наданого позивачем розрахунку вбачається, що ряд послуг, як-то: зробити копії необхідних документів чи друк квитанцій, які надавалися позивачу, дублюють одна одну, не мали впливу на хід розгляду справи та не потребують спеціальних професійних навиків. Акт виконаних робіт по договору про надання правничої допомоги містить вид послуг (збирання необхідних доказів), що не були передбачені договором. А клопотання щодо доручення до матеріалів справи рішення у справі № 754/17177/17, як доказ на підтвердження обставин щодо збирання адвокатом необхідних доказів, не містить детальний опис робіт, виконаних адвокатом, та здійсненим ним витрат, необхідних для їх збирання. Наведене спростовує доводи позивача, наведені у касаційній скарзі, на обґрунтування вимог щодо

безпідставності зменшення судом апеляційної інстанції розміру витрат, понесених позивачем на професійну правничу допомогу в суді апеляційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 24 квітня 2019 року у справі № 903/685/18

*Щодо належного підтвердження судових витрат
на надання професійної правничої допомоги*

Фабула справи: Обласна спілка споживчих товариств звернулася із заявою про розподіл судових витрат у справі в суді касаційної інстанції, зокрема на надання професійної правничої допомоги, зазначивши попередній (орієнтовний) розрахунок суми витрат.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 126 ГПК визначено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також

вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Верховний Суд вважає, що заявлена сума витрат на професійну правничу допомогу є такою, що підтверджена наданими доказами, у зв'язку з чим заява про відшкодування таких витрат підлягає задоволенню.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 листопада 2019 року
у справі № 902/347/18

*Щодо підстави зменшення судових витрат
на професійну правничу допомогу, що підлягає розподілу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до господарського суду з позовом до ПрАТ «Барський птахокомбінат» про стягнення 1 253 588,70 грн вартості цінних паперів, 376 076,61 грн штрафу та 30 000 грн вартості витрат на правничу допомогу.

Господарський суд позов задовольнив. Апеляційний господарський суд рішення господарського суду залишив без змін. Стягнув з Приватного акціонерного товариства «Барський птахокомбінат» на користь ОСОБА_1 3 000 грн витрат на правову допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що від відповідача не надходило клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції порушив п. 1 ч. 3 ст. 2, ст.ст. 7, 11, ч. 5 ст. 126 ГПК України та протизаконно зменшив з власної ініціативи витрати на оплату правничої допомоги адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правни-

чої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 5 ст. 126 ГПК України).

У розумінні положень ч. 5 ст. 126 ГПК України зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони в разі, на її думку, недотримання вимог стосовно співмірності витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд, враховуючи принципи диспозитивності та змагальності, не має права вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Висновки: у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 листопада 2019 року
у справі № 908/2404/17

*Щодо врахування попередньої судової практики
у справах з аналогічними сторонами і подібним предметом
спору при стягненні судових витрат на правничу допомогу*

Фабула справи: Сільськогосподарський виробничий кооператив «Агрофірма Україна» звернувшись з позовом до Головного управління Держгеокадастру, просив визнати поновленим договір оренди земельної ділянки.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу Сільськогосподарського виробничого кооперативу «Агрофірма «Україна» задоволено. Позов задоволено.

Постановою Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційну скаргу Головного управління Держгеокадастру залишено без задоволення, а постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

До апеляційного господарського суду надійшла заява позивача, в якій він просив апеляційний суд прийняти додаткову постанову про стягнення з Головного управління Держгеокадастру на свою користь витрати на професійну правничу допомогу адвоката в розмірі 7 200 грн у зв'язку з розглядом справи у господарському суді. Додатковою постановою апеляційного господарського суду, яка оскаржена у касаційному порядку, вищевказану заяву позивача задоволено. Стягнуто з відповідача на користь позивача витрати на професійну правничу допомогу адвоката в розмірі 7 200 грн.

Мотивація касаційної скарги: управління Держгеокадастру значає, що апеляційним судом було порушено норми процесуального права. Так, не було взято до уваги неспівмірність та непропорційність заявлених до стягнення витрат позивача на правничу допомогу, що підтверджується судовою практикою в інших справах.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Згідно з приписами ст. 30 наведеного Закону гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (ч. 1). Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги (ч. 2). При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

За приписами ч. 1 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат (ч. 2 ст. 126 Кодексу).

У ч. 3 ст. 126 цього Кодексу передбачено, що для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 4 ст. 126 Кодексу).

У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. (ч. 5 ст. 126 Кодексу)

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. (ч. 6 ст. 126 Кодексу).

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрати (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції. Зокрема, згідно

з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04).

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: ухвалення рішення про стягнення судових витрат на правничу допомогу у справі з аналогічними сторонами і подібним предметом спору не є обов'язковим критерієм для визнання обґрунтованим чи необґрунтованим розміру витрат у даній справі. У кожній окремій справі суд виходить з конкретних особливих обставин, з доказів, поданих заявником клопотання про розподіл судових витрат, які можуть свідчити про підставність різних сум коштів, що потрачені заявником на правничу допомогу. Кожна справа може мати різну кількість судових засідань, як і різну кількість розглянутих клопотань, а отже і відмінну кількість виконаного адвокатом обсягу робіт з огляду на кількість вчинених процесуальних дій.

Таким чином, розглянуті справи з аналогічними сторонами і подібним предметом спору не можуть бути обов'язковим критерієм для визнання обґрунтованим чи необґрунтованим розміру витрат в іншій справі.

Суд у кожному конкретному випадку, оцінюючи подані докази, з урахуванням положень ст. 126 ГПК України вирішує питання про відшкодування заявнику його витрат на правничу допомогу у відповідному розмірі, а посилання відповідача на справу № 908/536/19 в розумінні ч. 5 ст. 126 ГПК України не є тією обставиною, що свідчить про неспівмірність заявлених до стягнення витрат позивача на правничу допомогу зі складністю справи, часом на виконання робіт, обсягом наданих послуг. При цьому обов'язок доведення такої неспівмірності поряд із відповідною заявою для виникнення повноважень у суду для зменшення заявлених до стягнення витрат на правничу допомогу покладено на відповідача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 червня 2019 року
у справі № 904/66/18

*Щодо наслідків порушення порядку розгляду апеляційним судом
заяви про розподіл судових витрат*

Фабула справи: ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «НАК «Нафтогаз України») звернулося до суду з позовом до ПАТ «Акцент-Банк» та ПрАТ «Прикарпаттяобленерго» про стягнення солідарно 441 540,86 грн, з яких: 147 287,67 грн – 6 % річних та 294 253,19 грн інфляційних втрат за простим векселем.

Рішенням суду першої інстанції у позові відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції залишено без змін. Судовий збір за перегляд рішення в апеляційному порядку покладено на скаржника ПАТ «НАК «Нафтогаз України».

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву ПАТ «Прикарпаттяобленерго» про компенсацію ПАТ «НАК «Нафтогаз України» витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 10 800,00 грн задоволено.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» зазначає, що судом апеляційної інстанції порушено ст.ст. 126, 129 ГПК України та положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні»; суд апеляційної інстанції, повністю задовольняючи клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго» щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, не надав оцінку всім обставинам справи, а саме не дослідив питання складності справи, кваліфікації і досвіду адвоката в даній справі, чи співрозмірні послуги, які були надані адвокатом у відповідності до умов договору, з тими послугами, які фактично надавалися; додаткова постанова виносилась судом без виклику представників сторін лише за наявними доказами, які надавалися ПАТ «Прикарпаттяобленерго» до клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмір-

ним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Положеннями ч.ч. 5, 6 ст. 126 ГПК України передбачено, що у разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

За змістом ст. 244 ГПК України суд, що ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо, зокрема, судом не вирішено питання про судові витрати. Суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення в тому самому складі протягом десяти днів з дня надходження відповідної заяви. Додаткове судове рішення ухвалюється в тому самому порядку, що й судове рішення. У разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судове засідання. Неприбуття в судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розгляду заяви. Додаткове рішення або ухвала про відмову в прийнятті додаткового рішення можуть бути оскаржені.

Висновки: Суд звертає увагу, що постанова за наслідками розгляду апеляційної скарги у даній справі була прийнята у відкритому судовому засіданні, проте розгляд заяви про розподіл судових витрат апеляційним господарським судом в порушення положень ч. 3 ст. 244 ГПК України було здійснено без призначення судового засідання та без повідомлення учасників справи.

Вказане, як наслідок, позбавило позивача можливості заявити клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 760/6220/16-ц

*Щодо нового розподілу судових витрат
у випадку скасування або зміни судового рішення
апеляційним судом*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення безпідставно отриманих коштів.

На обґрунтування позовних вимог зазначав, що на виконання неукладеного договору підряду передчасно передав відповідачу 200 тис. дол. США, які останній має повернути, як безпідставно отримані, у гривневому еквіваленті за комерційним курсом на дату вирішення спору.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_3 200 тис. грн на відшкодування вартості невиконаних робіт по облаштуванню прибудинкової території. Вирішено питання про судові витрати.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині стягнення з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_3 коштів у розмірі 200 тис. грн скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні вказаного позову. Стягнуто з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_5 3 тис. грн у рахунок відшкодування судових витрат.

Представником ОСОБА_5 – ОСОБА_6 подано до суду апеляційної інстанції заяву про ухвалення додаткового рішення у справі про стягнення з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_5 8 800 грн у рахунок відшкодування витрат на професійну правничу допомогу (послуги адвоката).

Ухвалою апеляційного суду в задоволенні заяви ОСОБА_6 в інтересах ОСОБА_5 про ухвалення додаткового рішення відмовлено. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що про відшкодування витрат на правову допомогу відповідач в апеляційній скарзі не заявляв.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_5 – ОСОБА_6 вказує, що апеляційний суд необґрунтовано відмовив в ухваленні додаткового рішення й не вирішив питання про відшкодування відповідачу витрат на професійну правничу допомогу (послуги адвоката), не прийняв до уваги надані відповідачем докази на підтвердження таких витрат.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч. 1, п.п. 1, 4 ч. 3 ст. 133 ЦПК України судові витрати складаються

із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати: на професійну правничу допомогу; пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Згідно з положеннями ч.ч. 1-4 ст. 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

Згідно з правилами п. 2 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

За загальним правилом, передбаченим ст. 270 ЦПК України, суд, що ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, зокрема, якщо судом не вирішено питання про судові витрати.

Як вбачається з матеріалів справи, представником відповідача ОСОБА_6 було подано до суду першої інстанції клопотання про залучення до матеріалів справи копій документів, що підтверджують розмір понесених відповідачем витрат на правову допомогу, для подальшого їх розподілу під час ухвалення рішення.

Відповідно до п. «б» ч. 4 ст. 382 ЦПК України постанова суду апеляційної інстанції складається, зокрема з нового розподілу судових витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, – у випадку скасування або зміни судового рішення.

Мотивувальна частина постанови апеляційного суду, якою скасовано рішення суду першої інстанції, не містить нового розподілу судових витрат, а саме не вирішено питання про відшкодування відповідачу витрат на професійну правничу допомогу.

Висновки: новий розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, – у випадку скасування або зміни судового рішення, є обов'язком апеляційного суду. Додаткової заяви щодо відшкодування витрат на правову допомогу з наданням відповідних доказів, адресованої саме апеляційному суду, не вимагається.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 вересня 2020 року
у справі № 910/4201/19

*Щодо визначення розміру суми, що підлягає сплаті
в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною*

Аналогічна правова позиція висловлена Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду в постанові від 06.03.2019 у справі № 922/1163/18

Фабула справи: ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву АТ «Житомиробленерго» про стягнення витрат на правничу допомогу залишено без розгляду.

Мотивація касаційної скарги: АТ «Житомиробленерго» посиляється на порушення судами попередніх інстанцій вимог ст.ст. 2, 7, 11, 123, 126, 129, 236, 244 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Положеннями ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону унормовано, що договір про надання правової допомоги визначено як домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

За приписами ч. 3 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Договір про надання правової допомоги за своєю правовою природою є договором про надання послуг, який в свою чергу, врегулюо-

вано Главою 63 ЦК України. Зокрема, ст. 903 ЦК України передбачає, що якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором.

Глава 52 ЦК України регулює загальні поняття та принципи будь-якого цивільного договору, включаючи договір про надання послуг. Ст. 632 ЦК України регулює поняття ціни договору; за приписами вказаної статті ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін, зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом, а якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору.

Згідно з приписами ст. 30 наведеного Закону гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Ст. 123 ГПК України встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу.

Згідно з вимогами ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, вста-

новлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Таким чином, системний аналіз наведених вище норм законодавства дозволяє зробити наступні висновки:

1. договір про надання правової допомоги є підставою для надання адвокатських послуг та, зазвичай, укладається в письмовій формі (виключення щодо останнього наведені в ч. 2 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»);
2. за своєю правовою природою договір про надання правової допомоги є договором про надання послуг, крім цього, на такий договір поширюються загальні норми та принципи договірного права, включаючи, але не обмежуючись главою 52 ЦК України;
3. як будь-який договір про надання послуг, договір про надання правової допомоги може бути оплатним або безоплатним. Ціна в договорі про надання правової допомоги встановлюється сторонами шляхом зазначення розміру та порядку обчислення адвокатського гонорару;
4. адвокатський гонорар може існувати в двох формах – фіксований розмір та погодинна оплата. Вказані форми відрізняються порядком обчислення – при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки, підставою для виплату гонорару, який зазначено як погодинну оплату, є кількість годин помножена на вар-

тість такої години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв;

5. адвокатський гонорар (ціна договору про надання правової допомоги) зазначається сторонами як одна із умов договору при його укладенні. Вказане передбачено як приписами цивільного права, так і Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
6. відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору, можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності у тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 лютого 2019 року
у справі № 822/570/17

*Щодо змісту «відкриття дисциплінарної справи»
як стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) у складі дисциплінарної палати про порушення стосовно адвоката ОСОБА_1 дисциплінарної справи.

Окружний адміністративний суд у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний адміністративний суд залишив постанову суду першої інстанції без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що розгляд скарги на нього (як адвоката) та вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи відбулося з порушенням вимог п. 24, п. п. 30-31 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність.

Правова позиція Верховного Суду: за ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення в дисциплінарній справі.

На етапі вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи КДКА не дає правової оцінки діям адвоката, з приводу яких надійшла скарга. На цій стадії КДКА з'ясовує наявність ознак складу дисциплінарного проступку як підстави для відкриття дисциплінарної справи, тоді як під час розгляду дисциплінарної справи КДКА вже надаватиме правову кваліфікацію того, що адвокату поставлено за провину.

З огляду на мету дисциплінарного провадження та правовий статус КДКА в цих правовідносинах, з'ясувати чи дійсно є підстави

для притягнення адвоката до відповідальності є обов'язком останньої, адже йдеться як про професійну діяльність адвоката, яка є публічною, так і про особу, яка звернулася зі скаргою і має підстави вважати, що її права були порушені у зв'язку (чи під час) надання правової допомоги таким адвокатом.

Висновки: факт відкриття дисциплінарної справи не вказує, що адвокат вчинив дисциплінарний проступок; для такого висновку (чи для спростування того, що адвокат вчинив дисциплінарний проступок) Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повинна з'ясувати усі обставини, що на етапі відкриття дисциплінарної справи вона зробити не може.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 грудня 2019 року
у справі № 807/291/18

Щодо повноваження Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури порушувати дисциплінарну справу стосовно адвоката

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), де третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА) та третя особа, яка не заяв-

ляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача – ОСОБА_2, про визнання протиправним та скасування рішення ВКДКА.

Позов мотивовано тим, що до повноважень відповідача не належить прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи відносно адвоката. Одночасно вказує на порушення процедури розгляду скарги, що полягала, зокрема, у тому, що скаржник ОСОБА_2 в порушення вимог п. 36.5 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката не додала копію скарги та доданих письмових матеріалів для вручення іншій стороні, що призвело до позбавлення права позивача на подання заперечення проти такої. Відповідач, у свою чергу, повинен був повернути таку скаргу скаргнику, натомість прийняв її до розгляду, що суперечить вищезазначеному Положенню. Крім того, зазначає, що члени комісії не вистежували із суду технічний запис судового засідання та, відповідно, не досліджували його. Вказує на те, що в оскаржуваному рішенні не вказано які саме дії позивача відповідач вважає такими, що мають ознаки проступку, не зазначено які саме дії чи висловлювання принизили честь і гідність скаржника.

Окружний адміністративний суд адміністративний позов задовольнив частково: визнав протиправним та скасував п. 3 рішення ВКДКА в частині порушення дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1; визнав протиправним та скасував п. 4 рішення ВКДКА в частині направлення матеріалів дисциплінарної справи до КДКА на стадію розгляду дисциплінарної справи; зобов'язав ВКДКА повторно розглянути скаргу ОСОБА_2 на рішення дисциплінарної палати КДКА в порядку, передбаченому діючим законодавством та Регламентом ВКДКА, затвердженим рішенням Ради адвокатів України 4-5 липня 2014 року № 78. У задоволенні решти позовних вимог відмовив.

Апеляційний адміністративний суд постановою рішення суду першої інстанції скасував та прийняв нове, яким у задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суд апеляційної інстанції безпідставно встановив повноваження відповідача порушувати дисциплінарну справу щодо нього.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 5 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність КДКА має право:

1. залишити скаргу без задоволення, а рішення КДКА без змін;
2. змінити рішення КДКА;
3. скасувати рішення КДКА та ухвалити нове рішення;
4. направити справу для нового розгляду до відповідної КДКА та зобов'язати КДКА вчинити певні дії.

Згідно з абз. 2 п. 2 розділу 6 Положення про ВКДКА (яке є її установчим документом), затвердженого рішенням звітно-виборного з'їз-

ду адвокатів України від 09.06.2017 (далі – «Положення»), ухвалення нового рішення ВКДКА передбачає прийняття ВКДКА рішень, які має право відповідно до законодавства приймати КДКА регіону з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Повноваження ВКДКА на скасування рішення регіональної КДКА і прийняття нового рішення направлено на виправлення помилок, які могла припуститися регіональна КДКА під час прийняття рішення, на яке подано скаргу. Обмеження повноважень ВКДКА як органу вищої інстанції лише скасуванням такого рішення суперечить меті, з якою таке повноваження надано законодавцем.

З комплексного аналізу вказаної норми Положення, а також ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» випливає, що ВКДКА, ухвалюючи нове рішення за наслідками розгляду скарги на рішення регіональної КДКА, має право приймати ті ж рішення, що й регіональна КДКА з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Висновки: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури наділена повноваженнями скасовувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалювати нове з урахуванням стадії дисциплінарного провадження, зокрема, й рішення про порушення дисциплінарної справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 травня 2018 року
у справі № 804/8840/15

*Щодо оскарження адвокатом дій прокуратури
стосовно ініціювання питання про притягнення його
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до окружного адміністративного суду до прокуратури області, третя особа – прокурор прокуратури області, з позовом, в якому просив визнати протиправними дії прокуратури області, встановити порушення гарантій адвокатської діяльності та зобов'язати прокуратуру області порушити дисциплінарне провадження відносно старшого прокурора відділу захисту прав та свобод дітей прокуратури області у зв'язку з неправомірним ініціюванням питання притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката ОСОБА_3.

Ухвалою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, закрито провадження в цій справі, оскільки справа не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вважає, що ця справа відноситься до юрисдикції адміністративних судів.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Прокуратура області реалізувала своє право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів, подавши скаргу стосовно адвоката ОСОБА_3, який, на її думку, вчинив дисциплінарний проступок. При цьому вказана заява не спричиняє виникнення будь-яких прав і обов'язків у позивача, а тому викладені в ній обставини не можуть бути окремим предметом спору.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства»

слід тлумачити в більш ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративно-судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Висновки: Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що прокуратура реалізувала своє право на звернення до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів, подавши скаргу стосовно адвоката ОСОБА_3, який, на її думку, вчинив дисциплінарний проступок. При цьому вказана заява не спричиняє виникнення будь-яких прав і обов'язків у позивача, а тому викладені в ній обставини не можуть бути окремим предметом спору.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що лише за наслідками розгляду вказаної заяви компетентним органом для позивача можуть виникнути певні юридичні наслідки, та у разі незгоди з відповідним рішенням останній не позбавлений права оскаржити його в судовому порядку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 квітня 2020 року
у справі № 2540/3034/18

*Щодо притягнення адвоката до дисциплінарної
відповідальності за несплату щорічних внесків
чи прострочення їхньої сплати*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), Ради адвокатів, в якому просив визнати протиправним і скасувати рішення

КДКА про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на шість місяців. Позовні вимоги обґрунтовано тим, що відповідачем протиправно притягнуто його до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, оскільки Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI) не передбачено можливості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за несплату щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати.

Рішенням окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нову постанову, якою в задоволенні адміністративного позову ОСОБА_1 до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів про визнання протиправним і скасування рішення відмовлено. Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд зазначив, що порушення порядку та строків сплати щорічних внесків на забезпечення реалізації рішення адвокатського самоврядування є невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування, що є дисциплінарним проступком, за вчинення якого може застосовуватися дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права, а саме ст.ст. 8, 92 Конституції України, ст.ст. 31, 33, 35 Закону № 5076-VI. Позивач вказує, що він раніше не притягувався до дисциплінарної відповідальності, тобто відсутня повторність вчинення дисциплінарного проступку. Також позивач зазначає, що несплата щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати не є грубим одноразовим порушенням правил адвокатської етики.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI) містить вичерпний перелік підстав для накладення на позивача дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, проте відповідачем не зазначено в оскаржуваному рішенні за якою саме із підстав прийнято оскаржуване рішення.

При цьому Верховний суд виходить також із того, що п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI містить норму, яка відсилає до Правил адвокатської етики, приписи абз. 2 ст. 12 та абз. 1 ст. 65 яких встановлюють обов'язок адвоката виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування.

Оскільки Положенням про внески, яке затверджено рішенням Ради адвокатів України, як органом адвокатського самоврядування,

визначено порядок і строки виконання адвокатами обов'язку по сплаті щорічного внеску на реалізацію повноважень органів адвокатського самоврядування, то невиконання такого обов'язку є порушенням Правил адвокатської етики і може підпадати під дію п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI.

Відсилований характер п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI та безпосереднє відображення змісту та/або елементів конкретного дисциплінарного проступку в Правилах адвокатської етики та/або в рішеннях органів місцевого самоврядування не позбавляє кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури обов'язку вказувати в конкретному рішенні про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності підставу, визначену саме в нормах Закону № 5076-VI.

Висновки: приписами ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI лише кваліфіковано які саме дії адвоката є дисциплінарним проступком та наведено перелік дисциплінарних проступків адвоката. Виключні підстави для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю врегульовано іншою нормою зазначеного Закону, а саме ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI, наявність яких відповідачем в оскаржуваному рішенні не наведено та не обґрунтовано.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 травня 2019 року
у справі № 826/8584/18

*Щодо підстав прийняття рішення
про порушення дисциплінарної справи
стосовно адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), за участю третьої особи без самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача ОСОБА_3, про визнання протиправним та скасування рішення КДКА, яким притягнуто адвоката ОСОБА_2 до дисциплінарної відповідальності та накладено дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк 3 (три) місяці.

Рішенням адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено повністю.

Мотивація касаційної скарги: КДКА посилається на неповне з'ясування судами обставин, що мають значення для справи, невідповідність висновків судів обставинам справи, порушення норм матеріального та процесуального права, просить рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасувати, ухвалити нове рішення, яким відмовити позивачу у задоволенні позову.

Правова позиція Верховного Суду: положеннями ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) визначено, що дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Відповідно до абз. ч. 1 ст. 41 Закону №5076-VI рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

Висновки: скасовуючи рішення дисциплінарної палати КДКА про порушення дисциплінарної справи відносно ОСОБА_2, суд першої інстанції виходив з того, що відповідачем не вчинено обов'язкових дій для встановлення відомостей та фактів, зазначених у скарзі ОСОБА_3. Членом палати не вчинено дій, спрямованих на перевірку наявності дозволу у ОСОБА_2 на використання інформації, щодо поширення якої подано скаргу, не перевірено законності отримання такої інформації в межах кримінального провадження, її подальшого огляду та визнання речовими доказами. Судом було встановлено, що перевірка фактично не проводилася, матеріали перевірки відсутні, а відповідно джерела встановлення ознак дисциплінарного проступку відсутні. З огляду на викладене, суд дійшов висновку, що оскаржуване позивачем рішення про порушення дисциплінарної справи прийнято за відсутності підстав для його прийняття.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 червня 2019 року
у справі № 641/463/16-а

*Щодо виключної компетенції органів
адвокатського самоврядування при притягненні адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА)

третя особа – ОСОБА_2, в якому просила: визнати дії адвоката ОСОБА_2 протиправними; скасувати рішення ВКДКА; скасувати рішення КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_2; зобов'язати КДКА порушити та розглянути дисциплінарну справу стосовно адвоката ОСОБА_2.

Окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду у задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважає, що тих доказів, які вона надавала до КДКА та ВКДКА, було більше ніж достатньо для відкриття дисциплінарного провадження за її скаргою на дії адвоката ОСОБА_2. Таким чином, суди першої та апеляційної інстанцій не дослідили належним чином процедуру прийняття та розгляду скарг органами самоврядування адвокатури, не дослідили факт невідповідності обставин, зафіксованих у рішеннях відповідачів, дійсним обставинам справи, у зв'язку з чим дійшли помилкового висновку про відповідність оскаржуваних рішень відповідачів нормам чинного законодавства України.

Правова позиція Верховного Суду: дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Ст. 38 Закону № 5076-VI передбачено, що заява (скарга) щодо поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та не пізніше трьох днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати.

Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань.

За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи.

Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Згідно з ч. 1 ст. 39 Закону № 5076-VI за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь в її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Висновки: вирішення питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності належить до виключної компетенції дисциплінарних органів, а саме КДКА та ВКДКА, і суд не вправі зобов'язувати відповідачів приймати те чи інше рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 червня 2019 року
у справі № 818/1691/17

*Щодо визнання протиправною бездіяльності КДКА
по непроведенню кваліфікаційного іспиту
стосовно претендента на отримання свідоцтва
про право на зайняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору – Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – Вища КДКА), в якій просить суд: визнати протиправною бездіяльність КДКА по не застосуванню організаційних заходів і не проведення кваліфікаційного іспиту стосовно претендента на отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю ОСОБА_1 відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядку складання кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженого в новій редакції зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 13 вересня 2016 року № 195, у тому числі на виконання рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 27 вересня 2017 року № IX-003/2017.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що рішенням Вищої КДКА від 27 вересня 2017 року № IX-003/2017 відповідача зобов'язано вжити організаційних заходів для забезпечення участі ОСОБА_1 у найближчому кваліфікаційному оцінюванні для отримання свідоцтва про право зайняття адвокатською діяльністю. Проте відповідач від виконання покладених на нього зобов'язань ухилився, чим створив позивачу перешкоди в реалізації його суб'єктивного права.

Окружний адміністративний суд постановою в задоволенні адміністративного позову відмовив. Апеляційний адміністративний суд постанову окружного адміністративного суду скасував і прийняв нове рішення про задоволення позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: КДКА стверджує, що суд апеляційної інстанції не врахував, що Кваліфікаційна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є колегіальним органом, формою роботи якого є засідання, дати яких визначаються заздалегідь, що у свою чергу виключає можливість прийняття комісією рішень, постановлених як за межами засідань, так і в дні, коли такі засідання планово роботи комісії не передбачені.

Правова позиція Верховного Суду: протиправна бездіяльність у спірних правовідносинах могла мати місце у випадку, коли відповідач як суб'єкт владних повноважень зобов'язаний був вчинити визначені в законі дії, направлені на реалізацію суб'єктивних прав особи, проте з підстав та за обставин, що були в межах його волі та контролювались ним, протиправно ухилився від вчинення таких дій.

Визначене в рішенні Вищої КДКА зобов'язання «провести повторний письмовий кваліфікаційний іспит ОСОБА_1 у найближчий час проведення такого іспиту» потрібно розуміти так, що відповідач, отримавши вказане рішення Вищої КДКА, мав до настання дати чергового кваліфікаційного іспиту прийняти рішення про включення позивача до списку осіб, допущених до його складання.

Рішення Вищої КДКА разом з матеріалами особливої справи КДКА отримала 30 жовтня, тоді як черговий кваліфікаційний іспит (письмовий та усний) був запланований на 10 листопада.

Отож призначення відповідачем дати кваліфікаційного іспиту позивача на 24 листопада не може свідчити про своєчасне виконання рішення Вищої КДКА, яким організаційні заходи щодо проведення кваліфікаційного іспиту позивача КДКА було зобов'язано вчинити невідкладно.

Висновки: рішенням Вищої КДКА відповідача було зобов'язано провести кваліфікаційне оцінювання позивача у найближчий час такого оцінювання. Датою найближчого кваліфікаційного іспиту в спірних правовідносинах було 10 листопада, тоді як кваліфікаційний іспит позивача був призначений на 24 листопада, що свідчить про протиправну бездіяльність КДКА, яка полягала у зволіканні з призначенням і проведенням кваліфікаційного іспиту відносно позивача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 жовтня 2019 року
у справі № 820/4709/18

Щодо оскарження рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
про притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа: ОСОБА_2 про визнання протиправним та скасування рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

ОСОБА_1 зазначив, що оскаржуване рішення є незаконним, необґрунтованим, протиправним та таким, що підлягає скасуванню, оскільки прийняте з численними порушеннями, що допущені КДКА як прав позивача, так і встановленого порядку розгляду скарг. Так, оскаржуваним рішенням КДКА притягнуто адвоката ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності та застосовано до адвоката ОСОБА_1 дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, оскільки КДКА дійшла висновку про те, що позивачем жодних дій, спрямованих на захист ОСОБА_3, вчинено не було, ОСОБА_1 не звертався до слідчого та не повідомляв останнього, що він уклав договір з ОСОБА_3 та є його захисником, крім того адвокат ОСОБА_1 не повернув сплачений за його послуги аванс.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказав, що суди дійшли хибного висновку про невчинення ним дій щодо захисту ОСОБА_3, не надали належної оцінки його доводам про порушення відповідачем в межах дисциплінарного провадження принципу змагальності, оскільки останній протягом тривалого часу не забезпечував його право на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження та не вчинив дій по витребуванню доказів для об'єктивного розгляду

справи. Також вважав, що суди помилково визнали правомірним притягнення його до дисциплінарної відповідальності поза межами встановленого для цього строку.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п 1 ч. 1 ст. 17 Правил адвокатської етики, приймаючи доручення на надання правової допомоги, адвокат повинен зважити на свої можливості щодо його виконання і зобов'язаний відмовитись від прийняття доручення, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що стосовно доручення, норми цих Правил, в яких втілений принцип компетентності, не можуть бути дотримані адвокатом.

Ст. 36 Правил адвокатської етики визначено, що при розірванні договору (незалежно від причин) адвокат зобов'язаний: повернути клієнту отримані від нього документи, а також документи, видані адвокату для клієнта іншими особами в ході виконання доручення, майно, передане клієнтом на зберігання адвокату, та невитрачені кошти, що призначалися для погашення видатків, пов'язаних з виконанням доручення; поінформувати клієнта щодо здійсненої адвокатом роботи і передати клієнту копії процесуальних документів, складених адвокатом при виконанні доручення.

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

Ст.ст. 38-42 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 120 (далі – Положення № 120), встановлено порядок розгляду КДКА заяв (скарг) щодо поведінки адвоката.

Як передбачено п. 9 Положення № 120, право на звернення до КДКА із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що предметом цього спору є правомірність та обґрунтованість рішення відповідача про притягнення позивача як адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Насамперед Верховний Суд враховує, що судами було встановлено та підтверджено наявними в матеріалах справи належними та допустимими доказами те, що позивачем умови договору про правову допомогу в частині, що стосується порядку повернення коштів у випадку невиконання умов договору частково виконано 02 червня 2017 року.

Отже, Верховний Суд вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про те, що цей договір діяв до зазначеної дати.

При цьому твердження позивача про те, що договір припинив свою дію 28 березня 2017 року, є безпідставними, необґрунтованими та спростовуються наявними в матеріалах справи доказами.

Щодо підстави застосування до позивача спірного дисциплінарного стягнення Верховний Суд бере до уваги, що згідно з листом старшого слідчого СУ ГУНП позивачем в рамках відповідного кримінального провадження не було вчинено жодних офіційних дій, спрямованих на захист ОСОБА_3, зокрема адвокат ОСОБА_1 у кримінальному провадженні в якості захисника підозрюваного ОСОБА_3 не залучався, участі у слідчих діях та судових засіданнях не приймав, із заявами, клопотаннями та скаргами не звертався, статус захисника ОСОБА_3 ОСОБА_1 не має.

Також судами попередніх інстанцій було встановлено на підставі матеріалів дисциплінарної справи, що позивач звертався до відповідача засобами електронного зв'язку із заявами про надання справи для ознайомлення. Ці заяви містять резолюції про надання справи, проте позивач з матеріалами дисциплінарного провадження ознайомився тільки 14.05.2018 року, про що свідчить підпис останнього. Доказів відмови позивачу у наданні дисциплінарної справи для ознайомлення матеріали справи не містять.

Вказане спростовує твердження позивача про порушення його права на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження.

За таких обставин, Верховний Суд дійшов висновку, що оскаржані рішення судів у цій справі є законним та обґрунтованим і не підлягають скасуванню, оскільки суди, всебічно перевіривши обставини справи, вирішили спір у відповідності з нормами матеріального права та при дотриманні норм процесуального права, у судових рішеннях повно надано оцінку всім аргументам учасників справи в тій мірі, в якій це необхідно для правильного розуміння ухваленого судами рішення.

При наданні оцінки обґрунтованості застосування відповідачем дисциплінарного стягнення у виді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України Верховний Суд враховує те, що позивач неодноразово притягався до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тобто такі порушення допускаються позивачем систематично.

Отже, матеріалами справи підтверджено правомірність спірного рішення відповідача, тому Верховний Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позовні вимоги є необґрунтованими та такими, що не підлягають задоволенню.

Висновки: доводи адвоката про те, що він не мав можливості вчинити дії по захисту особи в процесуальному порядку, оскільки клієнта було оголошено в розшук та досудове розслідування мало бути зупи-

нене, є безпідставними з огляду на те, що, по-перше, навіть за умови зупинення досудового розслідування адвокат не був позбавлений можливості подавати в межах цього кримінального провадження з метою виконання умов договору про надання правової допомоги заяви, клопотання щодо участі його в якості захисника підозрюваного, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; по-друге, адвокат навіть не вчинив дій для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження з метою встановлення питання про зупинення досудового розслідування. Вказана обставина є додатковим свідченням невиконання адвокатом своїх професійних обов'язків. З огляду на зазначене, Верховний Суд вважає правильним висновок суду першої інстанції, що адвокатом допущено невиконання своїх професійних обов'язків щодо захисту особи в кримінальному провадженні.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

(Від якої pp відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 травня 2018 року
у справі № 816/1190/16

Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вирішувати питання про порушення або відмову у порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, треті особи: кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, ОСОБА_2, про визнання нечинним та скасування рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

В обґрунтування позовних вимог позивач посилався на те, що оскаржуване рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури прийняте всупереч положенням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон №5076-VI). Вважає, що відповідач не наділений правом здійснювати дисциплінарне провадження стосовно нього, оскільки таке право надане виключно кваліфікаційно-дисциплінарним комісіям адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України. Зазначає, що відповідачем залишено поза увагою ту обставину, що в скарзі містяться посилання на дії та бездіяльність що мали місце в 2013 році, водночас відповідно до ст. 35 Закону № 5076-VI адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Визнано протиправним і скасовано рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури стосовно порушення дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1. В частині позовних вимог про визнання нечинним рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зазначає, що рішення прийняте відповідно до норм чинного законодавства. На думку скаржника, висновок судів першої та апеляційної інстанцій щодо виключних повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Полтавської області на прийняття рішення про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1, яке ухвалювалося за результатами розгляду скарги ОСОБА_2, є неправильним та таким, що прямо суперечить Закону № 5076-VI.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;

1. порушення дисциплінарної справи;
2. розгляд дисциплінарної справи;
3. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Процедуру здійснення дисциплінарного провадження на кожній із вказаних вище стадій врегульовано ст.ст. 38, 39, 40 і 41 Закону № 5076-VI.

Відповідно до ст. 38 Закону № 5076-VI (перевірка відомостей про дисциплінарний проступок адвоката) член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань. Під час проведення перевірки член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом. За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи. Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Відповідно до ст. 39 Закону № 5076-VI (порушення дисциплінарної справи) за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисци-

плінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь в її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки. Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Висновки: лише дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вирішує питання щодо порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. Таке рішення КДКА приймається за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧІЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

(Відступлено)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 грудня 2019 року
у справі № 0740/807/18

Щодо повноважень
Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), третя особа – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним і скасувати рішення відповідача. Оскаржуваним рішенням скасовано рішення дисциплінарної палати КДКА про відмову у відкритті дисциплінарної справи щодо позивача й ухвалено нове рішення про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1.

Суд першої інстанції позовну заяву задовольнив. Апеляційний адміністративний суд рішення суду першої інстанції скасував і в задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що до повноважень відповідача не належить прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи. До того ж ВКДКА не лише скасувала рішення КДКА та ухвалила нове, а й направила справу до останньої для розгляду дисциплінарної справи. ОСОБА_1 вважає, що норми ч. 5 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) не передбачають одночасного поєднання повноважень відповідача, перелік яких визначений цією статтею.

Правова позиція Верховного Суду: повноваження ВКДКА на скасування рішення регіональної КДКА і прийняття нового рішення спрямовано на виправлення помилок, яких могла припуститися регіональна КДКА під час прийняття рішення, на яке подано скаргу. Обмеження повноважень ВКДКА як органу вищої інстанції лише скасуванням такого рішення суперечить меті, з якою таке повноваження надано законодавцем.

З норм Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, а також ст. 52 Закону випливає, що ВКДКА, ухвалюючи нове рішення за наслідками розгляду скарги на рішення регіональної КДКА, має право приймати такі ж рішення, що й регіональна КДКА з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Закон містить чітку норму, зокрема п. 3 ч. 5 ст. 52, яка прямо передбачає повноваження ВКДКА разом зі скасуванням рішення регіональної КДКА приймати нове рішення. Також норми абзацу 2 п. 2 розділу 6 Положення, прийнятого на виконання Закону, також прямо передбачають право ВКДКА приймати такі рішення, які відповідно до чинного законодавства має право приймати регіональна КДКА. Інше застосування вказаної норми суперечило б її меті. До того ж указана мета підтверджується нормами п. 2 розділу 6 Положення.

Крім того, Верховний Суд вважає необґрунтованими доводи скаржника про перевищення ВКДКА своїх повноважень через одночасне поєднання декількох повноважень, що визначені в ч. 5 ст. 52 Закону.

Так, повноваження щодо скасування і ухвалення нового рішення (п. 3 ч. 5 ст. 52 Закону) і повноваження щодо направлення справи для нового розгляду до відповідної КДКА (п. 4 ч. 5 ст. 52 Закону) містяться в різних пунктах ч. 5 ст. 52 Закону, яка регулює повноваження ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність регіональної КДКА. Однак відповідач не приймав рішення про направлення справи на новий розгляд чи інших рішень, визначених у ч. 5 ст. 52 згаданого Закону, крім того, що впливає з повноважень, визначених п. 3 ч. 5 цієї статті.

Висновки: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури має право ухвалити нове рішення за результатами розгляду скарги на рішення регіональної Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову в порушенні дисциплінарної справи, яким порушити дисциплінарну справу й повернути її матеріали на стадію розгляду до регіональної КДКА. Приймаючи таке рішення, ВКДКА не перевищує своїх повноважень.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 червня 2019 року
у справі № 826/13396/18

*Щодо підтвердження повноважень
представника іноземної юридичної особи*

Фабула справи: ТОВ «АК Маршаллер і партнери» та ТОВ «Грант Торнтон» звернулися до суду із заявами до Фонду державного майна України, третя особа – компанія «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі», про забезпечення адміністративного позову.

Ухвалою суду першої інстанції заяву ТОВ «АК Маршаллер і партнери» про забезпечення адміністративного позову задоволено повністю; заяву ТОВ «Грант Торнтон» про забезпечення адміністративного позову – частково.

Адвокат в інтересах компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» звернулася до апеляційного суду зі скаргою, в якій просила задоволення заяв про забезпечення позову щодо заборони вчиняти дії та приймати рішення відповідним суб'єктам стосовно визначення радника за результатами конкурсу в процесі приватизації пакету акцій ПАТ «Одеський припортовий завод».

Ухвалою апеляційного суду клопотання ТОВ «Грант Торнтон» задоволено, апеляційну скаргу Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» на ухвалу суду першої інстанції повернуто особі, яка подала апеляційну скаргу. Рішення апеляційного суду обґрунтовано тим, що додана до апеляційної скарги довіреність не є достатнім підтвердженням необхідних повноважень на здійснення представництва в адміністративних судах.

Мотивація касаційної скарги: компанія «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» зазначає, що суд апеляційної інстанції дійшов до помилкового висновку про необхідність подання компанією «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» додаткових документів на підтвердження повноважень її представника, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені такими документами: довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 6 ст. 59 КАС України передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з ч. 8 ст. 59 КАС України у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

З аналізу наведених правових норм вбачається, що сторона у справі має право на звернення до суду із апеляційною скаргою через представника лише на підставі документа, що посвідчує його повноваження у визначеному законом порядку.

При цьому ч. 3 ст. 59 КАС України встановлено, що довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Відповідно до ст. 26 Закону «Про міжнародне приватне право», цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи. При цьому ст. 25 зазначеного Закону встановлює, що особистим законом юридичної особи вважається право держави місцезнаходження юридичної особи (тобто право держави, в якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави).

Як встановлено судом апеляційної інстанції, на підтвердження своїх повноважень представник Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» разом з апеляційною скаргою надав апостильовану (засвідчену) копію довіреності, підписаної Ребваром Берзінджі, який, як зазначено в самій довіреності, є Президентом компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» та діє на підставі Договору Компанії з обмеженою відповідальністю «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі».

Разом з тим, представником Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» не надані належним чином засвідчені документи, які підтверджують державну реєстрацію компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» у відповідному реєстрі компаній штату Делавер США; які підтверджують призначення особи, яка підписала довіреність, на посаду Президента компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» та її перебування на цій посаді на момент видачі довіреності та які підтверджують наявність у президента компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» повноважень видавати довіреність на представництво прав та інтересів в адміністративних судах.

На цій підставі колегія суддів погоджується з висновком апеляційного суду про те, що додана до апеляційної скарги копія довіреності не є документом, що посвідчує повноваження особи, яка підписала апеляційну скаргу, а отже в розумінні ст.ст. 55, 59 КАС України, остання є неналежним представником у даній справі.

Згідно з п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Висновки: у зв'язку з тим, що до матеріалів апеляційної скарги не було додано належних доказів на підтвердження правосуб'єктності юридичної особи Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» за відповідним законом іноземної держави, які б могли, зокрема, підтвердити і статус адвоката як представника останньої або її повноваження на право підпису та подання апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що апеляційна скарга підлягає поверненню як така, що підписана особою, яка не має права її підписувати.

Аналогічна правова позиція була висловлена в ухвалах Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 522/20475/16-ц, від 18 червня 2018 року у справі № 826/17190/17 та від 08 жовтня 2018 року у справі № 910/8265/17.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 березня 2018 року
у справі № 826/23545/15

*Щодо належного повідомлення адвоката
про призначення до розгляду дисциплінарної справи*

Фабула справи: ОСОБА_5 звернувся до суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення КДКА про притягнення адвоката ОСОБА_5 до дисциплінарної відповідальності у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Постановою адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 зазначає, що суди попередніх інстанцій не в повній мірі дослідили та встановили обставини, які мають значення для справи і не надали належної юридичної оцінки всім доказам, з яких вони виходили, відмовляючи в позові. Зокрема, позивачем зазначено, що він не був обізнаний про відкриття та наявність дисциплінарної справи за скаргою ОСОБА_6, про дату, час і місце розгляду його дисциплінарних справ, а також був позбавлений можливості ознайомитися зі змістом висновку експертного дослідження, який надійшов до КДКА та був використаний під час винесення оскаржуваного рішення.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 6.1.2. Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону (далі – Регламент), про місце, день, час і перелік питань порядку денного засідання КДКА (палати КДКА), члени КДКА (палати КДКА) та інші особи, які мають право брати участь у засіданнях, повідомляються не пізніше ніж за п'ять днів до дня проведення засідання.

Водночас, ані положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), ані Регламент не визначають належності чи неналежності повідомлення, тобто того, коли адвокат вважається повідомлений про місце, день та час розгляду відповідної скарги щодо нього.

Порядок надання послуг поштового зв'язку, права та обов'язки операторів поштового зв'язку і користувачів послуг поштового зв'язку, які регулюють відносини між ними, визначені Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 270 (далі – Постанова № 270).

Відповідно до п. 119 Постанови № 270, не вручені одержувачам або відправникам поштові відправлення, поштові перекази зберігаються об'єктом поштового зв'язку протягом строку, визначеного цими Правилами. Після закінчення встановленого строку зберігання, поштові відправлення вважаються такими, що не вручені, поштові перекази – не виплачені. Невручені поштові відправлення зберігаються об'єктом поштового зв'язку до закінчення шестимісячного строку з дня прийняття їх для пересилання, невиплачені поштові перекази – протягом трьох років з дня прийняття їх для пересилання.

Враховуючи вищевикладене, колегія суддів доходить до висновку, що оскільки поштові відправлення не були вручені ОСОБА_5 та повернуті поштовим відділенням з відміткою «за закінченням строку зберігання», то вони вважаються такими, що не вручені адресату. Тому, в цьому випадку колегія суддів вважає, що позивач не був належним чином, а отже, і своєчасно повідомлений про розгляд дисциплінарних справ.

Таким чином, суди першої та апеляційної інстанції безпідставно не взяли до уваги доводи позивача стосовно його необізнаності про відкриття дисциплінарного провадження за скаргою народного депутата ОСОБА_6 та призначення розгляду дисциплінарної скарги, оскільки рішення, яким порушено дисциплінарне провадження стосовно адвоката ОСОБА_5, та лист з повідомленням про дату, час та місце дисциплінарного розгляду, позивачем не отримано, оскільки повернуто поштовим відділенням відправнику з відміткою «за закінченням строку зберігання» (а.с. 33, 50, 55 т. 2).

На думку суду, відповідач перед початком здійснення розгляду дисциплінарної справи, зобов'язаний був перевірити чи повідомлений та чи дійсно обізнаний був позивач про призначення до розгляду дисциплінарної справи, чим саме забезпечити дотримання встановленого у ст. 40 Закону № 5076-VI принципу здійснення розгляду дисциплінарної справи на засадах змагальності.

Визначення в законі такого принципу як змагальність, означає, що законодавцем надано значення можливості адвоката, відносно якого здійснюється дисциплінарне провадження, захищати себе під час його проведення. У свою чергу, це вказує на важливість перевірки, дотримання цього принципу КДКА, під час надання оцінки судом, правомірності ухвалених КДКА рішень, зокрема, перевіряючи їх на предмет дотримання процедури прийняття.

Разом з тим адміністративний суд, приймаючи свою постанову про відмову у задоволенні позовних вимог, а апеляційний адміністра-

тивний суд залишаючи її без змін, не врахували, що відповідач, у порушення встановленого законом принципу змагальності, здійснивши розгляд дисциплінарної справи за відсутності ОСОБА_5, фактично позбавив позивача можливості бути присутнім на розгляді скарги відносно нього, надавати свої пояснення, докази та заперечувати проти відповідних доводів скаржників.

З огляду на те, що відповідачем застосовано найсуворіший з передбачених у Законі видів дисциплінарної відповідальності захід у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, на думку колегії суддів, КДКА Київської області, зобов'язана була надати позивачу реальну можливість захищати себе.

Висновки: висновки судів про несвоєчасне подання клопотання про відкладення розгляду, а також ненадання доказів поважності причин, з яких позивач не може прибути до КДКА на розгляд дисциплінарної справи відносно нього, є помилковими, оскільки не знаючи про час та дату проведення засідання через відсутність належного повідомлення, він був позбавлений можливості виконати вимоги п.п. 6.4.4. Регламенту щодо своєчасного подання клопотання про відкладення розгляду дисциплінарної справи. Таким чином, наявні порушення, допущені відповідачем під час здійснення дисциплінарного провадження, є безумовною підставою для визнання оскаржуваного рішення протиправним, що у свою чергу, з метою захисту порушених прав позивача, тягне за собою обов'язок його скасування.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2019 року
у справі № 826/5427/16

*Щодо оскарження наказу, яким порушуються права особи,
що займається адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Міністерства юстиції України (далі – Мінюст), треті особи – Рада адвокатів України, Координаційний центр з надання правової допомоги, Недержавна некомерційна професійна організація «Національна асоціація адвокатів України», про визнання незаконним з моменту прийняття та скасування наказу «Питання оптимізації системи безоплатної вторинної правової допомоги».

ОСОБА_1 посилався на те, що він здійснює незалежну професійну діяльність у системі надання безоплатної вторинної правової допомоги Мін'юсту. Вважає, що оскаржуваний наказ порушує його права та інтереси як учасника правовідносин з регіональними та місцевим центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, відносно яких прийнято оскаржуваний наказ.

Постановою суду першої інстанції позов задоволено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду постанову залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: Координаційний центр з надання правової допомоги зазначив, що оскаржуваний наказ є актом індивідуальної дії, який може бути оскаржено лише тими особами, яких він стосується. Позивач не перебуває в трудових правовідносинах з жодним із перелічених в оскаржуваному наказі центрів надання бзоплатної вторинної правової допомоги. Вважає, що перевірка доцільності прийняття оскаржуваного наказу виходить за межі завдання адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: з урахуванням приписів ст.ст. 2, 5 КАС України, у редакції, чинній до 15.12.2017, слід дійти висновку, що обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення

до суду. Порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) зазвичай індивідуально виражених прав чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Завдання адміністративного судочинства полягає в захисті саме порушених прав особи в публічно-правових відносинах, що звернулася до суду з позовом. Суд зазначає, що обраний позивачем спосіб захисту має бути спрямований на відновлення порушених прав і захист законних інтересів, і у випадку задоволення судом його вимог прийняте судом рішення повинно мати наслідком відновлення тих прав, за захистом яких позивач і звернувся до суду. Разом з тим жодних доказів або аргументів, які б свідчили про реальне порушення прав або законних інтересів ОСОБА_1 з боку відповідача, не наведено.

Висновки: участь позивача у правовідносинах з центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги в якості суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні не створює підстав для твердження про порушення оскаржуваним наказом його прав і законних інтересів, оскільки питання щодо укладання, виконання або припинення дії відповідного контракту чи договору про надання правової допомоги вказаним наказом не вирішується, це питання не є спірним у межах цієї справи і може бути окремим предметом судового розгляду у спорі між адвокатом та центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Отже, суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про порушення оскаржуваним наказом прав та інтересів позивача як особи, яка займається адвокатською діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 серпня 2019 року
у справі № 1540/4358/18

*Щодо обчислення строків притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, третя особа – Ради адвокатів, в якому просив суд визнати протиправним таскасувати рішення Дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців.

Свої вимоги ОСОБА_3 обґрунтовує тим, що відсутні підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та притягнення його до дисциплінарної відповідальності поза встановлений законом річний строк з дати вчинення проступку.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано. Прийнято нове рішення, яким у задоволенні адміністративного позову адвоката ОСОБА_3 – відмовлено. Відмовляючи в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що адвокат ОСОБА_3 протягом п'яти років з 2013 р. по 2017 р. не сплачував обов'язкові щорічні внески на реалізацію діяльності органів адвокатського самоврядування, що стало підставою для прийняття Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури спірного рішення про притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 посилається на те, що може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку, а тому дисциплінарне провадження про притягнення до відповідальності за несплату внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування повинно

бути закрито у зв'язку з пропущенням строку притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Правова позиція Верховного Суду: у відповідності до ч. 2 ст. 31 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), підставою для притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності є факт несплати ним внесків понад 3-х місяців та неподання ним даних до Єдиного реєстру адвокатів України.

Несплата адвокатом внесків понад 3 місяців вважається грубим порушенням правил адвокатської етики.

Зокрема, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

Відповідно до п. 2 ч. 1 Закону № 5076-VI за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду зазначає, що дійсно Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не містить поняття «триваюче правопорушення» проте триваючими визначаються правопорушення, які, почавшись з якоїсь протиправної дії або бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язку.

Висновки: колегія суддів не приймає доводи касаційної скарги з приводу того, що строк притягнення до відповідальності сплив, на тій підставі, що факт правопорушення слід відряховувати з моменту виникнення обов'язку зі сплати щорічного внеску на реалізацію діяльності органів адвокатського самоврядування.

Початковим моментом такого діяння може бути активна дія або бездіяльність, коли винний або не виконує конкретний покладений на нього обов'язок, або виконує його неповністю чи неналежним чином. Відсутність у Законі № 5076-VI поняття «триваюче правопорушення» не може бути підставою для звільнення від відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 жовтня 2019 року
у справі № 825/533/16

*Щодо порядку притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області (далі – КДКА області) про визнання протиправним та скасування рішення КДКА області про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1.

Окружний адміністративний суд постановою позов задовольнив.

Апеляційний адміністративний суд постановою апеляційну скаргу КДКА області залишив без задоволення, рішення суду першої інстанції змінив у частині мотивування.

Суд апеляційної інстанції вказав на помилковість посилання суду першої інстанції на положення Європейської угоди про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини» від 23.06.2004, як підставу для скасування спірного рішення відповідача. На думку апеляційного суду, позивач не був представником заявника в Європейському суді з прав людини(далі – ЄСПЛ) та особисто не звертався до ЄСПЛ із будь-якою заявою, а отже фактично не був учасником процесу в названому суді.

Мотивація касаційної скарги: КДКА області, зазначає, що при прийнятті та винесенні оскаржуваного рішення про порушення дисциплінарної справи відносно ОСОБА_1 ніяких порушень допущено не було.

ОСОБА_1 зазначає, що він як консультант, який готував скаргу до ЄСПЛ користується імунітетом від юридичного процесу стосовно підготовлених ним заяв до вказаного суду. Натомість суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки спірним правовідносинам.

Правова позиція Верховного Суду: ст.ст. 33, 34 Закону України від 05 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»

(далі – Закон № 5076-VI) гарантовано, що адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності лише в порядку дисциплінарного провадження та з підстав, передбачених цим Законом, за вчинення дисциплінарного проступку.

Рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 12 «Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» (далі – Положення) встановлено, що дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Згідно з вимогами ч. 2 ст. 35 Закону № 5076-VI адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Відповідно до п. 13 Положення адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку. Заяви (скарги), подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються.

Згідно з п. 15 Положення заява (скарга), оформлена без дотримання зазначених вимог, подана за межами строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності або така, що не містить відомостей про зміст дисциплінарного проступку адвоката, без викладу обставин, якими обґрунтовуються вимоги заявника (скаржника) та зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, повертається заявникові (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями, не пізніше десяти днів від моменту її надходження.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджується матеріалами справи угода про надання правової допомоги була укладена між позивачем та ОСОБА_3 30 серпня 2010 року, скаргу ЄСПЛ отримав 07 вересня 2010 року, а із заявою про вчинення ОСОБА_1 дисциплінарного проступку ОСОБА_3 звернулася до КДКА області лише 25 листопада 2015 року. Тобто, з моменту вчинення дисциплінарного проступку адвоката минуло більше року.

Згідно з п. 1 ст. 2 Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини» від 23 червня 2004 року (далі – Угода), згадані у п. 1 ст. 1 цієї Угоди, користуються імунітетом від юридичного процесу стосовно усних або письмових заяв, зроблених у Суді чи до нього, або документів чи інших доказів, пред'явлених у Суді чи поданих до нього.

При цьому, відповідно до пп. «а» п. 1 ст. 1 Угоди до осіб, до яких застосовується ця Угода, належать будь-які особи, що беруть участь

у процесі, порушеному в Суді, як сторони процесу, їхні представники чи консультанти.

Разом з тим судами попередніх інстанцій встановлено, що угода, укладена між адвокатом ОСОБА_1 та ОСОБА_3, не передбачала обов'язок адвоката надсилати заяву до ЄСПЛ та представляти інтереси заявника в цьому суді, а обмежувалась лише складанням заяви.

Висновки: висновки судів попередніх інстанцій щодо невідповідності вимогам закону рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області про порушення відносно ОСОБА_1 дисциплінарної справи є правомірними, оскільки ОСОБА_3 подала заяву поза межами встановленого законом річного строку, а тому таку заяву належало повернути (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями не пізніше десяти днів від моменту її надходження.

Також вірними є висновки суду апеляційної інстанції про те, що оскільки позивач не був представником заявника в Європейському суді з прав людини та особисто не звертався до Європейського суду з прав людини з будь-якою заявою, а лише складав заяву до вказаного суду, то він фактично не був учасником процесу в названому суді, а тому є недоречним застосування положень Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, якими гарантовано імунітет від юридичної відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2018 року
у справі № П/811/10/14

*Щодо відповідальності адвоката
за несплату у встановлений термін щорічного внеску
на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення, прийняте відповідачем про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Постановою окружного адміністративного суду в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким позов задоволено. Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нову постанову про задоволення позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що оскільки Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) містить вичерпний перелік підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю та не допускає застосування до адвоката дисциплінарного стягнення за несплату щорічного внеску на забезпечення адвокатського самоврядування, тому оскаржуване рішення КДКА про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці за несплату обов'язкового щорічного внеску є протиправним та підлягає скасуванню.

Мотивація касаційної скарги: КДКА посилається на неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: приписами ч. 1 ст. 57 Закону № 5076-VI встановлено, що рішення з'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України є обов'язковими для виконання всіма адвокатами.

Порядок та строки сплати адвокатами щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування регламентуються Положенням про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, затвердженим рішенням Ради адвокатів України № 24 від 17 грудня 2012 року (із змінами та доповненнями, внесеними рішенням № 72 від 16 лютого 2013 року) (далі – Положення).

Згідно з п. 2.1 Положення сплата щорічного внеску на реалізацію повноважень органів адвокатського самоврядування відповідно до рішень з'їзду адвокатів України, Ради адвокатів України, актів Національної асоціації адвокатів України є професійним обов'язком кожного адвоката. Для адвокатів України встановлюється єдиний порядок сплати щорічних внесків – шляхом одноразового перерахування повної суми щорічного внеску в національній валюті України на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування, оприлюднені у спосіб, визначений п.2.12. цього Положення (п. 2.2 Положення).

П. 2.5 Положення передбачено, що адвокати сплачують щорічні внески до 31 березня поточного року.

Відповідно до п. 2.15 Положення порушення адвокатом порядку та строків сплати щорічних внесків адвокатів вважається невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування та відповідно вважається дисциплінарним проступком.

Згідно з п. 2.16 та 2.17 Положення, у випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також/чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад один місяць, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді попередження. У випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також /чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад три місяці, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Згідно з ч. 1, п. 6 ч. 2 ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є, зокрема, невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

За змістом ч. 1 ст. 35 цього ж Закону за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

1. попередження;
2. зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
3. для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру

адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Висновки: оскільки позивач у встановлений термін не сплатив щорічний внесок на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, то оскаржуване рішення про притягнення ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності прийнято відповідачем правомірно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством, а отже скасуванню не підлягає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 грудня 2019 року
у справі № 367/5710/17

*Щодо підсудності спору
про визнання протиправним та скасування рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до міського суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) про визнання протиправним та скасування рішення відповідача про порушення дисциплінарної справи щодо адвоката ОСОБА_1. Ухвалою міського суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву ОСОБА_1 до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про визнання протиправним та скасування рішення – повернуто позивачу відповідно до п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС.

Повертаючи позовну заяву, суди попередніх інстанцій виходили з того, що даний спір предметно підсудний окружним адміністративним судам, у зв'язку з чим цей суд застосував положення п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС, відповідно до якого позовна заява повертається позивачеві, якщо справа не підсудна цьому адміністративному суду.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на те, що суди попередніх інстанцій, дійшли помилкового висновку, що даний спір підсудний окружному адміністративному суду. Так, відповідно до ч. 5 ст. 18 КАС України у разі невизначеності цим Кодексом предметної підсудності адміністративної справи, така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача. Ч. 2 ст. 19 КАС України визначено, що адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи, вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання цієї особи – позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. ОСОБА_1 вказує, що рішення про порушення дисциплінарного провадження відносно конкретного адвоката є актом індивідуальної дії, а отже, справа такої категорії може розглядатися за місцем знаходження позивача. Тому, враховуючи невизначеність предметної підсудності таких справ, на думку скаржника, вказаний спір може бути розглянутий місцевим загальним судом як адміністративним, згідно з вибором позивача.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 1 ст. 18 КАС України (в редакції на час звернення позивача до суду першої інстанції), визначено категорії справ, які підсудні місцевим загальним судам, серед переліку яких не значиться предмет спору, наявний у даних спірних правовідносинах.

Щодо доводів позивача про можливість розгляду справи місцевим загальним судом з посиланням на застосування ч. 3 ст. 19 КАС (у редакції на час звернення позивача до суду), то Суд відхиляє їх з огляду на наступне.

Приписами даної статті визначено правила територіальної підсудності, тобто до якого саме суду в межах адміністративно-територіальної одиниці України необхідно звертатися позивачу. Водночас вищезазначеною нормою не заперечуються правила застосування предметної юрисдикції при визначенні який саме адміністративний суд розглядатиме справу з врахування предмета спору та суб'єктного складу у спірних правовідносинах.

Таким чином, враховуючи викладене, колегія суддів касаційної інстанції вважає зазначені в касаційній скарзі доводи ОСОБА_1 безпідставними, а висновки судів першої та апеляційної інстанцій – обґрун-

тованими та такими, що відповідають нормам процесуального права, з огляду на що й підстави для скасування чи зміни оскаржуваних судових рішень відсутні.

Висновки: із системного, сутнісного та цільового підходу до розуміння зазначених конституційних положень та положень профільного (базового) законодавчого акта, який визначає статус, мету, завдання та функції адвокатури, вбачається, що адвокатура як інституція та її діяльність в аспекті забезпечення реалізації конституційного права особи на правову допомогу набуває певних особливих властивостей суб'єкта публічних відносин. Ця властивість адвокатури увиразнюється (посилюється) метою її служіння суспільному інтересу шляхом надання своєчасної і належної правової допомоги у поєднанні з виконанням делегованих їй державою окремих владних повноважень.

Відтак, Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що даний спір, у відповідності до ч. 2 ст. 18 КАС (у редакції на час звернення позивача до суду) підсудний окружному адміністративному суду, а не місцевому загальному суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 липня 2019 року
у справі № 826/7394/16

Щодо юридичного значення попередньої роботи адвоката в юридичній особі при наданні правової допомоги фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи

Фабула справи: ПАТ «Європейський газовий банк» звернувся до суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив:

1. визнати протиправними дії дисциплінарної палати КДКА та скасувати рішення стосовно адвоката ОСОБА_1;
2. зобов'язати дисциплінарну палату КДКА порушити дисциплінарну справу за скаргою позивача стосовно адвоката ОСОБА_1.

Позивач вказує, що відповідач необґрунтовано відмовив у порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1 за скаргою позивача із порушенням засад змагальності. Відповідач не врахував викладені позивачем у скарзі обставини порушення ОСОБА_1 правил адвокатської етики.

Окружний адміністративний суд постановою, яка була залишена без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні адміністративного позову.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Європейський газовий банк» вказує, що оспорюване рішення прийнято виключно на підставі пояснень адвоката ОСОБА_1 без врахування позиції позивача. А судові рішення не містять посилання на докази, які б могли довести обґрунтованість оспорюваного рішення відповідача.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 9 Правил адвокатської етики під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти, захищати клієнта або на-

давати йому правову допомогу, якщо до цього він надавав правову допомогу, здійснював захист або представництво іншого клієнта, від якого він отримав конфіденційну інформацію, дотичну до інтересів нового клієнта (частина третя цієї статті).

Відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст. 20 Правил адвокатської етики адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат зв'язаний договором про надання правової допомоги, або якщо є розумні підстави вважати, що передбачуваний розвиток інтересів нового і попереднього клієнта призведе до виникнення конфлікту інтересів. Адвокат не має права прийняти доручення також якщо конфлікт інтересів пов'язаний з тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, що охоплюється предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, яка має перспективу бути використаною при наданні правової допомоги новому клієнту.

Висновки: сам факт попередньої роботи адвоката в юридичній особі не може бути оцінений як беззаперечне свідчення виникнення конфлікту інтересів при наданні правової допомоги фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 грудня 2019 року
у справі № 756/15954/16-ц

Щодо відповідальності за подання до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скарги щодо порушення адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які не відповідають дійсності

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом до ОСОБА_4 про захист честі та ділової репутації, відшкодування моральної шкоди.

Свої вимоги позивач мотивував тим, що він є адвокатом України. Відповідач направила до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скаргу щодо порушення ним як адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які повністю не відповідають дійсності. Рішенням дисциплінарної палати КДКА було відмовлено у відкритті дисциплінарного провадження за скаргою ОСОБА_4.

Згідно з висновком експертного лінгвістичного дослідження центру судових експертиз «Альтернатива», висловлювання у скарзі відповідача містять інформацію негативного характеру про адвоката ОСОБА_1. Така інформація сприяє формуванню в адресатів негативного ставлення до ОСОБА_1 та негативної оцінки його моральних та ділових якостей. Вважає, що відповідач, поширивши щодо нього недостовірну негативну інформацію, завдала йому моральної шкоди, такі дії призвели до хвилювань та негативних переживань, які породили в нього внутрішній дискомфорт та тривогу за свою професійну і ділову репутацію.

Рішенням районного суду позов ОСОБА_1 задоволено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_4 задоволено.

Рішення районного суду в частині задоволення позовних вимог ОСОБА_1 скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про залишення позовних вимог без задоволення.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що підставою позову був не сам факт подання дисциплінарної скарги на дії позивача, а оприлюднення в ній наведених фактичних тверджень. Апеляційним судом не надано належної оцінки висновку експертно-лінгвістичного дослідження від 05 грудня 2016 року центру судових експертиз «Альтернатива». Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, апеляційним судом не наведено мотивів переоцінки доказів, на які посилався позивач в обґрунтування заявлених вимог.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 201 ЦК України передбачено, що особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є, зокрема, честь, гідність і ділова репутація. Відповідно до ст. 297 ЦК України кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі.

Згідно зі ст. 299 ЦК України фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації. Фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації.

Так, під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної істоти. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах суспільства, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло. А під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи розуміється оцінка її підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені).

Згідно зі ст. 277 ЦК України фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації; спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка її поширила; спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, в який вона була поширена.

Недостовірною слід вважати інформацію, в якій за відсутності для того доказів стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальновизнаних правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті тощо) і яка, на думку позивача, порушує його право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 30 Закону України «Про інформацію» ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Відповідно до ст. 277 ЦК України не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень ст. 10 Конвенції.

Ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

П. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» роз'яснено, що відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Суди повинні мати на увазі, що у випадку, коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевірити таку інформацію та надати відповідь, проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки в такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого статтею 40 Конституції, а не поширення недостовірної інформації.

Висновки: скарги ОСОБА_4 є зверненням до уповноважених законом органів, які відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» наділені відповідними повноваженнями щодо розгляду та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів. Скарги відповідача до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Вищої кваліфіка-

ційно-дисциплінарної комісії адвокатури було розглянуто та надано оцінку їх доводам і винесено відповідні рішення. Доводи скарг є доволі різкими, але в силу зазначених норм закону та статусу адвоката, який, здійснюючи професійну діяльність з надання правничої допомоги, має бути готовим до певного рівня критики від інших учасників судового процесу, не можуть розцінюватися як поширення неправдивих відомостей відносно позивача, оскільки вони безпосередньо стосуються його професійної діяльності, і оцінку цим доводам було надано відповідними дисциплінарними органами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 липня 2019 року
у справі № 826/8426/17

*Щодо позбавлення права на зайняття
адвокатською діяльністю через систематичну співпрацю
з правоохоронними органами*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), трети особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача: Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА), ОСОБА_7, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, в якому просив суд визнати протиправним та скасувати рішення ВКДКА в частині відмови в задоволенні скарги щодо ска-

сування рішення дисциплінарної палати КДКА та рішення КДКА про притягнення до дисциплінарної відповідальності у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю адвоката ОСОБА_1. Свої вимоги позивач обґрунтовує тим, що оскаржуване рішення порушує його права та охоронювані законом інтереси, є протиправним і необґрунтованим у зв'язку з відсутністю порушення ним присяги адвоката України, Правил адвокатської етики та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Позивач посилається, що в оскаржуваному рішенні конкретно не вказано які його дії як адвоката мають ознаки дисциплінарного проступку в розумінні ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеного без змін постановою апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов ОСОБА_1 залишено без задоволення.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на те що оскаржуване рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури суперечить Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про запобігання корупції» з огляду на відсутність в діях позивача складу дисциплінарного проступку та порушень Присяги адвоката і Правил адвокатської етики.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 3, 4 ст. 6 Правил адвокатської етики адвокат зобов'язаний не допускати в своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси розходяться із законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності. За приписами ч.ч. 2, 3 ст. 7 Правил передбачено, що адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами.

Адвокат не має права у своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам.

Згідно з ч. 1 ст. 19 Правил адвокатської етики адвокату забороняється приймати доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними або якщо доручення клієнта виходить за межі професійних прав і обов'язків адвоката.

Як було встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, системні та неодноразові дії адвоката ОСОБА_1 свідчать про використання ним свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю не для здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, як це передбачено п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а для впливу на окремих осіб з метою схиляння до отримання ними

неправомірної вигоди для їхнього подальшого викриття та прикриття свідомої співпраці з правоохоронними органами.

Висновки: адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядкувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і цими Правилами, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності. Суд касаційної інстанції зазначає, що судами попередніх інстанцій встановлено, що адвокат ОСОБА_1 всупереч нормам законодавства співпрацював з правоохоронними органами, а тому його посилання на норми Закону України «Про корупцію» щодо необхідності подання до правоохоронних органів заяви про надходження пропозиції щодо протиправного отримання коштів, судом не приймаються до уваги. Тобто, колегія суддів звертає увагу на те, що в цьому випадку йдеться про систематичну співпрацю з правоохоронними органами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2018 року
у справі № 825/724/16

Щодо позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю через порушення правил адвокатської етики

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі –

КДКА), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідачів, ОСОБА_2, в якому просила скасувати рішення КДКА та рішення ВКДКА про притягнення ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності. Позовна заява мотивована тим, що рішення КДКА про порушення стосовно позивача дисциплінарної справи є необґрунтованим та таким, що підлягає скасуванню, оскільки останнє приймалось КДКА, а не дисциплінарною палатою КДКА, що є порушенням ч. 2 ст. 39 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Також зазначила, що вищевказане рішення прийнято за відсутності кворуму та в рішенні не зазначено, які саме дії позивача містять ознаки дисциплінарного проступку. Крім того, зазначила, що рішення ВКДКА є необґрунтованим та підлягає скасуванню, оскільки підставою для застосування до позивача дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю стало: невідповідність змісту договору про надання правової допомоги Конституції України та законам України, інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, присязі адвоката України та правилам адвокатської етики; одностороннє розірвання договору про надання правової допомоги, що суперечить положенням ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Постановою окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено частково. Скасовано рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. В іншій частині позов залишено без задоволення.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано постанову окружного адміністративного суду в частині задоволення позовних вимог та прийнято нову, якою в задоволенні позову в цій частині відмовлено. У решті – постанову суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що суд апеляційної інстанції не навів належного обґрунтування правомірності оскаржуваного рішення ВКДКА про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 28 Правил адвокатської етики (далі – Правила), затверджених Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 року, гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час на виконання доручення.

Відповідно до ст. 33 Правил адвокат може достроково (до завершення виконання доручення) розірвати договір з клієнтом з таких підстав, зокрема: п. 1.9. в інших випадках, передбачених цими Правилами, законодавством України або договором про надання правової допомоги. У всіх випадках розірвання договору за ініціативою адвоката він зобов'язаний попередити про це клієнта протягом розумного часу, пояснити йому причини розірвання договору, пересвідчитись, що вони об'єктивно або суб'єктивно, виходячи з позиції, зайнятої клієнтом, не можуть бути усунені, і вжити розумно необхідних заходів для захисту законних інтересів клієнта.

Згідно з додатком до договору про надання правової допомоги, адвокат має право розірвати договір в односторонньому порядку у випадку відмови клієнта оплатити його послуги.

Інших підстав для розірвання договору з ініціативи адвоката вищевказаний договір не містить.

Висновки: враховуючи, що в матеріалах справи відсутні будь-які докази, що свідчили б про відмову ОСОБА_2 оплачувати надані адвокатом послуги, відповідач дійшов вірного висновку про порушення позивачем ст. 33 Правил адвокатської етики, якою встановлені підстави для дострокового розірвання адвокатом в односторонньому порядку договору про надання правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 червня 2020 року
у справі № 815/1830/18

*Щодо вимог, яких має дотримуватись адвокат,
висловлюючись у соцмережах*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про визнання протиправним та скасування рішення КДКА про порушення дисциплінарної справи.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у позові відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на неврахування судами першої та апеляційної інстанцій відсутності в діях позивача порушення Правил адвокатської етики, які б призвели до негативних наслідків. Вказує на помилковість висновків судів, адже Правила адвокатської етики поширюються на адвокатів при виконанні ними адвокатської діяльності. Стверджує, що судами не повно досліджено докази. Крім того, вказує, що відповідачем порушено процедуру перевірки, проведеної за результатами надходження скарги, а в оскаржуваному рішенні КДКА вказано Вайбер-групу «Любимый 6-А», замість батьківської Вайбер-групи «6-А класс».

Правова позиція Верховного Суду: підставою для застосування відносно адвоката дисциплінарних стягнень є вчинення дисциплінарних саме проступків, до яких законодавець відніс порушення Правил адвокатської етики. Питання щодо наявності чи відсутності в діянні адвоката складу дисциплінарного проступку з'ясовуються під час дисциплінарного провадження, за результатом якого приймається рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи.

Предметом оскарження в цій справі є рішення КДКА Одеської області від 10 квітня 2018 року про порушення відносно позивача дисциплінарної справи.

Мотиви, якими позивач доводить протиправність цього рішення, зводяться до того, що її публікація в закритій батьківській Вайбер-групі «6-А класс» є відповіддю на систематичні провокаційні та образливі смс-повідомлення ОСОБА_4, а ОСОБА_1 діяла як мати своєї дитини, а не як адвокат.

Щодо фактичних обставин, то суди з'ясували, що підставою для оскаржуваного рішення слугувала скарга ОСОБА_3, в якій зазначено, що адвокат ОСОБА_1, використовуючи Вайбер-групу «6-а класс», викладає висловлювання, які носять образливий та агресивний характер, а інколи відверті погрози розправи завдяки своїм зв'язкам у кримінальному колі.

Враховуючи зміст скарги ОСОБА_3 щодо дій адвоката ОСОБА_1 та приписи ст. 57 Правил адвокатської етики, відповідач, з огляду на його повноваження, цілком правомірно порушив відносно позивача дисциплінарну справу.

Верховний Суд наголошує, що порушення дисциплінарної справи не констатує факту вчинення дисциплінарного проступку, а здійснюється за наявності ознак такого проступку, які потребують більш детального дослідження на предмет їх підтвердження або ж спростування під час розгляду справи.

З огляду на мету дисциплінарного провадження та правовий статус КДКА Одеської області в цих правовідносинах, з'ясувати чи дійсно є підстави для притягнення адвоката до відповідальності є обов'язком останньої, адже йдеться про соціально-публічну діяльність адвоката, яка, на думку особи, що звернулася зі скаргою, має підстави вважати, що розміщення адвокатом ОСОБА_1 під час спілкування в мережі Інтернет повідомлення завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом.

За таких обставин та правового врегулювання Верховний Суд погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що оскаржуване позивачем рішення про порушення дисциплінарної справи містить попередні висновки щодо наявності в її діях як адвоката ознак дисциплінарного проступку та не встановлює факт вчинення позивачем конкретного проступку, оскільки порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені в скарзі обставини потребують більш ретельного дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів.

Висновки: адвокат під час спілкування в мережі Інтернет може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом.

При цьому Правила адвокатської етики поширюються не тільки на всі види адвокатської діяльності, але й на іншу діяльність (дії) адвоката, у тому числі і соціально-публічну діяльність адвоката.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 листопада 2018 року
у справі № 820/3039/17

*Щодо позбавлення права на здійснення
адвокатської діяльності через невиконання обов'язків адвоката
діяти виключно в інтересах клієнта*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: член дисциплінарної палати КДКА ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення КДКА «Про притягнення до дисциплінарної відповідальності ОСОБА_1» з моменту його прийняття. Позовна заява мотивована тим, що оскаржуване рішення прийняте із суттєвими порушеннями встановленої законом процедури його прийняття, без належної оцінки обставин, які стали підставою для його прийняття, упереджено. Даним рішенням його позбавлено права на здійснення адвокатської діяльності з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, що унеможливило реалізацію права на працю.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що дисциплінарне провадження здійснювалось за відсутності події дисциплінарного проступку адвоката

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється:

1. використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта;
2. без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
3. займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта;
4. відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

Суть протиправної поведінки позивача, яка в даному випадку є елементом об'єктивної сторони дисциплінарного проступку, зводиться до порушення ним норм ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та норм ст. 8 Правил адвокатської етики в частині невиконання обов'язків адвоката діяти виключно в інтересах клієнта, що мало негативні наслідки для клієнта – ОСОБА_4 у вигляді прийняття районним судом рішення про стягнення з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_13 1 200 000 доларів США, а також рішення районного суду про стягнення з ОСОБА_4 заборгованості за надану правову допомогу в сумі 6 800 000 грн.

Висновки: з урахуванням обставин вчиненого дисциплінарного проступку, а також тяжких наслідків, які настали через дії адвоката ОСОБА_1 для його клієнтів у вигляді необхідності отримання додаткової правової допомоги, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про пропорційність обраного відповідачем виду дисциплінарного стягнення – позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 червня 2018 року
у справі № 748/1061/16-к

*Щодо висловлення захисником позиції,
відмінної від позиції його підзахисного*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції, з урахуванням ухвали про виправлення описки, ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 115 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 11 років.

Відповідно до ч. 5 ст. 72 КК засудженому ОСОБА_1 зараховано в строк відбування покарання строк його попереднього ув'язнення з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що суди попередніх інстанцій належним чином не врахували показання свідка ОСОБА_4 та поведінку самого потерпілого, який першим спровокував конфлікт. Також ОСОБА_1 вказав на недотримання апеляційним судом вимог ст. 401 КПК та порушення його права на захист.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні – одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституцією України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

При цьому Європейський суд з прав людини, зокрема, у своїх рішеннях «Камасинський проти Австрії» та «Артіко проти Італії», зробив висновок про те, що «Конвенція призначена гарантувати

не ті права, що є теоретичними та ілюзорними, а ті, що є практичними і реальними... Саме по собі призначення не забезпечує ефективної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати безоплатну правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, стикатися тривалий час з перешкодами у своїй діяльності або ухилитися від виконання своїх обов'язків. Якщо органи влади ставляться до відома про таку ситуацію, вони повинні або замінити його, або примусити його виконувати свої обов'язки».

Виходячи з положень ст.ст.46,47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: перевіrivши матеріали кримінального провадження та звукозапис судового засідання, судом було встановлено, що під час судового провадження в суді апеляційної інстанції захисник ОСОБА_2, всупереч проханню свого підзахисного ОСОБА_1 про перекваліфікацію його дій з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 118 КК, просив перекваліфікувати дії останнього з ч. 1 ст. 115 КК на ч. 2 ст. 121 КК, тобто, висловив позицію, відмінну від позиції свого підзахисного, що є недопустимим. Незабезпечення обвинуваченому належного та ефективного захисту є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону в розумінні ч. 1 ст. 412 КПК, оскільки перешкодило суду апеляційної інстанції ухвалити законне та обгрунтоване судове рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 листопада 2018 року
у справі № 815/171/17

*Щодо правових наслідків повторного протягом року
вчинення адвокатом дисциплінарного проступку*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з позовом до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просила: визнати протиправними дії щодо прийняття рішення про притягнення її до дисциплінарної відповідальності, застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці; скасувати рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив частково. Визнав протиправним та скасував рішення КДКА про притягнення адвоката ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову окружного адміністративного суду та прийняв нову постанову, якою в задоволенні позову відмовив повністю.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на неврахування судом апеляційної інстанції деяких обставин справи, а саме суд апеляційної не врахував, що на момент прийняття рішення вона знаходилось на лікарняному, про що позивачка повідомила комісії та направила заяву про відкладання слухання дисциплінарної справи відносно неї. Так колегія суддів порушила ст.ст. 8, 40, 129 Конституції України, неправильно застосувала ст. 25, ч. 1 ст. 45 Правил адвокатської етики, ст. 26, п. 1, 2 ст. 30, ч. 3 ст. 31, ст. 34, норми діючого законодавства Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI). Також позивачка зазначила, що колегія суддів не врахувала положення ст. 30 Закону України «Про інформацію» та практику ЄСПЛ по справі «Сірик проти України» від 30 червня 2011 року.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку, систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики.

Ч. 1 ст. 7 Закону № 5076-VI встановлює, що у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності.

З урахуванням зазначеного, помилковим є висновок суду першої інстанції про те, що для встановлення факту систематичного порушення правил адвокатської етики необхідно наявність повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку.

Висновки: повторне протягом року вчинення дисциплінарного проступку є самостійною підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності, а систематичне порушення правил адвокатської етики представляє собою скоєння протягом відповідного періоду декілька порушень, що і відбулося в даному випадку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 серпня 2019 року
у справі № 521/17991/15-к

*Щодо процедури подання апеляційної скарги адвокатом,
який не брав участь у розгляді справи в суді першої інстанції*

Фабула справи: ухвалою суду задоволено подання кримінально-виконавчої інспекції та скасовано звільнення ОСОБА_1 від відбуття покарання з випробуванням.

Не погодившись із вказаною ухвалою, адвокат подав апеляційну скаргу в інтересах засудженого ОСОБА_1. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто разом з усіма доданими до неї матеріалами, на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України. Судом зазначено, що до апеляційної скарги додано договір про надання юридичних послуг, укладений між ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 та адвокатом, однак не додано згоди ОСОБА_1 на укладення такого договору в його інтересах ОСОБА_2.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає, що суд безпідставно повернув йому апеляційну скаргу, чим позбавив ОСОБА_1 доступу до правосуддя. Вважає, що положення ч. 1 ст. 45 та ст. 51 КПК України чітко регламентують права інших осіб на укладення договору про надання адвокатом правової допомоги в інтересах підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та інших та при цьому визначають можливість у подальшому, тобто під час розгляду справи, встановити позицію щодо згоди або незгоди підзахисного на захист його інтересів тим чи іншим адвокатом.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, віднесе-

но до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачені й у п. «d» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу має право подати захисник в частині, що стосується інтересів обвинуваченого (засудженого), стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок (судове рішення).

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи) уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Зі змісту апеляційної скарги адвоката вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 і спрямована на захист та покращення його становища. Наведене свідчить про те, що ОСОБА_2, укладаючи договір з адвокатом, діяв саме в інтересах ОСОБА_1, а не всупереч їм.

Висновки: відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Однак положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання такої «наступної згоди», ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи в спосіб, який не становитиме невинуватого обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2018 року
у справі № 816/40/17

*Щодо встановлення підстав для припинення права
на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просила визнати протиправними та скасувати: рішення про порушення дисциплінарної справи; рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення; рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю у зв'язку із застосуванням дисциплінарного стягнення і виключення з Єдиного реєстру адвокатів України (з урахуванням заяви про збільшення позовних вимог).

Постановою суду першої інстанції, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди не дослідили усі наявні у справі докази, зокрема ті, які підтверджують правомірність дій позивача при наданні правової допомоги клієнту, та які свідчать про протиправність дій КДКА під час дисциплінарного провадження стосовно позивача.

Правова позиція Верховного Суду: представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами є одним із видів адвокатської діяльності (п. 6 ч. 1 ст. 19 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон України № 5076-VI). Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний, у тому числі: дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги.

Ч. 1 ст. 26 Закону України № 5076-VI визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Згідно з ч. 1 ст. 33 Закону України № 5076-VI адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

Відповідно до ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є, у тому числі: порушення правил адвокатської етики; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків.

Ст. 32 Закону України № 5076-VI визначено, що право на заняття адвокатською діяльністю припиняється шляхом анулювання свідчення про право на заняття адвокатською діяльністю у разі накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (п. 4 ч. 1 ст. 32). Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі: порушення присяги адвоката України (п. 1 ч. 2 ст. 32); систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України (п. 4 ч. 2 ст. 32).

За змістом ч. 1 ст. 42 Закону України № 5076-VI оскарження рішення у дисциплінарній справі не зупиняє його дії.

Згідно зі ст.ст. 11, 17, 26, 27, 28 Правил адвокатської етики, затверджених 17 листопада 2012 року Установчим З'їздом адвокатів України (чинних на час виникнення спірних правовідносин), адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам, здійснювати їх захист та представництво компетентно і добросовісно. Приймаючи доручення на надання правової допомоги, адвокат повинен зважити свої можливості щодо його виконання і зобов'язаний відмовитись від прийняття доручення, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що стосовно доручення норми цих Правил не можуть бути дотримані адвокатом. Адвокат повинен з розумною регулярністю інформувати клієнта про хід виконання доручення і своєчасно відповідати на запити клієнта про стан його справи. Кожному дорученню, незалежно від розміру обумовленого гонорару, адвокат повинен приділяти розумно необхідну для його успішного виконання увагу. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Висновки: підставою для порушення дисциплінарної справи відносно позивача слугувала скарга ОСОБА_5 щодо неналежного виконання адвокатом своїх обов'язків за договором про надання правової допомоги. Водночас, як встановили суди, незважаючи на чинне рі-

шення КДКА про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, позивач продовжувала займатись адвокатською діяльністю.

Отже, висновки Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо неналежного виконання своїх професійних обов'язків позивачем як адвокатом та невиконання нею рішень органу адвокатського самоврядування, а отже систематичне, грубе порушення правил адвокатської етики, знайшли своє підтвердження. Такі дії мають ознаки дисциплінарного проступку та є підставою для застосування до адвоката дисциплінарного стягнення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 911/739/15

*Щодо зазначення в тексті довіреності
на здійснення представництва в суді,
що її видано саме адвокату*

Фабула справи: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» звернулось з позовом до ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» (далі – відповідач 1), Товарної біржі «Центральна універсальна товарна біржа» (далі – відповідач 2), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача-1: Сільськогосподарського ТОВ «А. Ф. Злагода» (далі – СТОВ «А. Ф. Злагода»), про визнання банкрутом ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат».

Постановою суду першої інстанції визнано банкрутом ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» та відкрито відносно нього ліквіда-

ційну процедуру; ліквідатором призначено арбітражного суддю; вирішено інші процедурні питання у справі.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного суду, заяву СТОВ «А. Ф. Злагода» про ухвалення додаткового рішення задоволено. Присуджено до стягнення з ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» на користь СТОВ «А. Ф. Злагода» понесених витрат на правничу допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» просить скасувати оскаржувані рішення, судів попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення яким відмовити у задоволенні заяви СТОВ «А. Ф. Злагода» про стягнення понесених витрат на правничу допомогу. Скаржник зазначає, що в матеріалах справи відсутній документ, який належним чином посвідчує повноваження адвоката на надання ним правової допомоги СТОВ «А. Ф. Злагода», оскільки не долучено ордеру на надання правової допомоги, а з довіреності не вбачається, що повноваження з представництва СТОВ «А. Ф. Злагода» надано як адвокату. Вказана позиція узгоджується з правовою позицією, викладеною в постанові Верховного Суду від 24.04.2018 у справі № 914/2414/17.

Правова позиція Верховного Суду: виходячи зі змісту ст. 131-2 Конституції України, обов'язковою вимогою для здійснення представництва іншої особи в суді є те, що таке представництво може здійснювати виключно адвокат (за винятком випадків, встановлених законом).

Ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ч. 3 ст. 26 Закону встановлено, що повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Жодна норма Закону не встановлює, що в довіреності, виданій на ім'я фізичної особи – адвоката, обов'язково зазначається про те, що такий представник є саме адвокатом. Не містить таких вимог ні ГПК України, ні ЦК України, яким врегульовано питання представництва за довіреністю.

Висновки: колегія суддів Касаційного господарського суду в складі Верховного Суду вважає необґрунтованими доводи скаржника про те, що в тексті довіреності, на підставі якої адвокат здійснює представництво в суді, обов'язково повинно бути вказано,

що її видано саме адвокату. У зазначеному аспекті важливим є, щоб особа, яка здійснює представництво за довіреністю, мала статус адвоката та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як довіреність визначає лише повноваження адвоката, межі наданих представникові прав та перелік дій, які він може вчиняти для виконання доручення.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 12.10.2018 у справі № 908/1101/17, якою було відступлено від висновку Верховного Суду, здійсненому раніше в постанові від 24.04.2018 у справі № 914/2414/17.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 04 квітня 2019 року
у справі № 0840/4087/18

*Щодо законності засвідчення адвокатом
копії довіреності, виданої на його ім'я*

Фабула справи: ПАТ «ЗАПОРІЖЖЯОБЛЕНЕРГО» (далі – Товариство) звернулося до суду з позовом до Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби (далі – Офіс) про визнання протиправним та скасування рішення про застосування штрафних санкцій та нарахування пені за несплату (неперерахування) або не своєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційний суд повернув апеляційну скаргу на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України, оскільки дійшов висновку, що додана

до апеляційної скарги копія довіреності видана Товариством на ім'я адвоката ОСОБА_2 засвідчена самим же ОСОБА_2 за відсутності в матеріалах справи доказів наявності у нього повноважень на вчинення таких дій, не є документом, що підтверджує право особи, яка підписала апеляційну скаргу, на вчинення такої дії; водночас додана до апеляційної скарги копія довіреності підписана та видана в.о. генерального директора Товариства, проте матеріали справи не містять та до апеляційної скарги не додано доказів наявності в останнього станом на дату видачі довіреності повноважень на вчинення таких дій.

Мотивація касаційної скарги: Товариство посилається, на те, що долучена до матеріалів апеляційної скарги копія довіреності засвідчена у визначеному законом порядку, а саме – у відповідності до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076), а відтак вона є належним документом, що підтверджує право особи, яка підписала апеляційну скаргу, на вчинення такої процесуальної дії; крім того, суд апеляційної інстанції мав підстави та повноваження самостійно отримати з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відомості щодо в.о. генерального директора Товариства та повноважень останнього на вчинення юридичних дій.

Правова позиція Верховного Суду: п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076 передбачено, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Водночас і в самій довіреності зазначено про надання представнику – адвокату ОСОБА_2 права завіряти копії документів, що надаються в ході здійснення представництва Товариства за цією довіреністю.

Висновки: законодавчі норми не містять жодних застережень щодо неможливості засвідчення адвокатом копії довіреності, виданої на його ім'я.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 01 квітня 2019 року у справі № 751/3994/18

*Щодо здійснення представництва в судах
апеляційної інстанції виключно адвокатами*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5, ОСОБА_7, ОСОБА_6, в якому просив розірвати договір найму квартири, та виселити ОСОБА_5, ОСОБА_7 та ОСОБА_6 з вказаної квартири без надання іншого жилого приміщення.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_4, подану адвокатом ОСОБА_8, повернуто заявнику.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_4 – ОСОБА_8 вказує, що подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції є процесуальним правом учасника справи, яке реалізується в суді першої інстанції, а не в апеляційному суді. Таким чином, повноваження представника учасника справи на подання апеляційної скарги підтверджуються ордером про надання правової допомоги в суді першої інстанції.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Відповідно до ч. 3 ст. 131-2 Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

У пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України зазначено, що представництво відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-1 та ст. 131-2 Конституції України виключно прокурорами або адвокатами в судах апеляційної інстанції здійснюється з 01 січня 2018 року. Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності даним Законом, здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 після набрання чинності Закон України № 1401-VIII від 02 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Згідно із ч.ч. 3 та 4 ст. 356 ЦПК України апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи. До апеляційної скарги, поданої представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника.

Відповідно до ч. 4 ст. 62 ЦПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Судом встановлено, що відповідно до ордера, який міститься в матеріалах справи, ОСОБА_8 уповноважений надавати правову допомогу ОСОБА_4 у суді першої інстанції. Повноважень представляти інтереси ОСОБА_4 адвокатом ОСОБА_8 в апеляційному суді указаний ордер не містить.

Встановивши, що адвокат ОСОБА_8, подаючи апеляційну скаргу, не надав документи на підтвердження повноважень представляти інтереси ОСОБА_4 в суді апеляційної інстанції, Апеляційний суд дійшов правильного висновку про повернення апеляційної скарги ОСОБА_4, поданої адвокатом ОСОБА_8, на рішення суду першої інстанції, на підставі п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України.

Висновки: з 01 січня 2018 року представництво в судах апеляційної інстанції у справах, провадження в яких розпочате після 30 вересня 2016 року, має здійснюватися адвокатами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 листопада 2019 року
у справі № 910/1669/19

Щодо вимог до ордера на надання правової допомоги

Фабула справи: ПАТ «Банк «Український капітал» звернулося до суду з позовом про стягнення солідарно з ТОВ «Гуд Фуд Груп» та ОСОБА_1 заборгованості по кредиту.

Господарським судом ухвалено рішення про часткове задоволення позову.

ТОВ «Гуд Фуд Груп» звернулось до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило скасувати рішення господарського суду та прийняти нове рішення, яким відмовити у задоволенні позову.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу повернуто на підставі п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України, оскільки в матеріалах справи та апеляційній скарзі відсутні належні докази наявності в адвоката права на підписання апеляційної скарги від імені ТОВ «Гуд Фуд Груп».

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Гуд Фуд Груп» зазначає, що ухвала прийнята з порушенням норм матеріального та процесуального права, а саме ст.ст. 19, 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст.ст. 3, 60, 237, 238, 260 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції послався на постанову Великої Палати Верховного Суду від 05.06.2019 у справі № 9901/847/18, згідно з якою Положенням про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 36, встановлено реквізити ордера, серед яких «Назва органу, в якому надається правова допомога адвокатом із зазначенням, у випадку необхідності, виду адвокатської діяльності, відповідно до ст. 19 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (п.п. 15.4).

Висновки: законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової до-

помоги, зокрема в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога». Отже, в ордері на надання правової допомоги має бути зазначено не абстрактний орган державної влади, а конкретна назва такого органу, зокрема суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 29 жовтня 2019 року
у справі № 620/1404/19

Щодо належного оформлення ордеру адвокатом

Фабула справи: за наслідками розгляду справи за позовом ОСО-БА_1 до Військової частини про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу окружним адміністративним судом та апеляційним адміністративним судом, адвокат, який діє в інтересах ОСО-БА_1, звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою.

Проаналізувавши матеріали касаційної скарги, суддя-доповідач дійшов висновку про необхідність її повернення скаржнику.

Правова позиція Верховного Суду: як вбачається з матеріалів касаційної скарги, остання підписана адвокатом як представником позивача.

На підтвердження своїх повноважень до касаційної скарги останнім додано ордер без зазначення обмеження правомочності адвоката на звороті.

Відповідно до ч.3 ст.26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника в господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Особливості представництва в адміністративному судочинстві передбачено, серед іншого, ч. 4 ст.59 КАС України, згідно з якою повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно з ч. 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги; ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката; Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Відповідно до п. 4 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від № 36, зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 151 (далі – Положення), ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

Згідно з п. 14 Положення про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера; адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Зазначена норма узгоджується з імперативною вимогою ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», положеннями ст.ст. 55,57 КАС України, ст.ст. 237,240 ЦК України, що спрямовані на забезпечення інтересів особи, яка прийняла рішення брати участь у судовому процесі через представника, гарантування захисту її інтересів цим представником у межах наданих йому повноважень, що забезпечує справедливе й ефективне судочинство.

Висновки: повноваження представника позивача, яким є адвокат, повинні бути підтвержені оригіналом ордера виданого на ведення справи в суді, або довіреністю. Оригінал ордера без зазначен-

ня наявності або відсутності обмежень щодо здійснення адвокатом його повноважень є документом, який не оформлений відповідно до вимог п. 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 36, зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 151, а отже не може бути підтвердження наявності в адвоката повноважень на представництво інтересів особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Допомога по безробіттю адвокатом.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 грудня 2018 року
у справі № 802/1206/17-а

*Щодо правомірності отримання допомоги
по безробіттю адвокатом*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до окружного адміністративного суду з позовом до центру зайнятості про визнання протиправним та скасування наказу центру зайнятості «Про припинення виплати допомоги по безробіттю».

Постановою окружного адміністративного суду позов задоволено. Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано постанову окружного адміністративного суду. Ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вважає, що центр зайнятості необґрунтовано припинив йому виплату допомоги по безробіттю з тих підстав, що під час перебування на обліку в центрі зайнятості ОСОБА_2 належав до категорії зайнятого населення, оскільки поновив право на заняття адвокатською діяльністю.

Висновок про здійснення адвокатської діяльності зроблено виключно на підставі наявності у ОСОБА_2 свідчення про право на зайняття адвокатською діяльністю, що не дає центру зайнятості жодних підстав для висновку про відсутність статусу безробітного.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про зайнятість населення» до зайнятого населення належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, особи, які забезпечують себе роботою самостійно, проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою.

Згідно з п. 14.1.226 ст. 14 ПК України самозайнята особа – платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності. Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

У розумінні ПК України та ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат є самозайнятою особою.

Згідно з довідкою УПФ України адвокат ОСОБА_2 в органах пенсійного фонду зареєстрований як особа, що забезпечує себе роботою самостійно. Згідно з довідкою ОДПІ ГУ ДФС ОСОБА_2 не перебуває на обліку як самозайнята особа, заяву про взяття на облік у зв'язку з поновленням діяльності не подавав.

Адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому ОСОБА_2 не може вважатися незайнятою особою з часу отримання нею свідчення про право на заняття адвокатською діяльністю, незалежно від часу взяття її на облік органами ДФС України.

Висновки: з моменту відновлення права на зайняття адвокатської діяльності позивач є самозайнятою особою, забезпечує себе

роботою самостійно, а тому не мав права на збереження статусу безробітного та допомоги по безробіттю.

Доводи скаржника про те, що, маючи чинне свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю на момент реєстрації в центрі зайнятості, адвокатською діяльністю він не займався, доходів не отримував, є безпідставними, оскільки положеннями ст.ст. 6, 12, 31, 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що право особи на зайняття адвокатською діяльністю зберігається з моменту отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю до зупинення або припинення ним права на зайняття такою діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ **Касаційного кримінально Суду у складі Верховного Суду** **згідно з Постановою від 27 серпня 2019 року** **у справі № 369/10593/17**

Щодо вимушеної відмови особи від захисника

Фабула справи: вироком районного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 121 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років; відповідно до ч. 5 ст. 72 КК України зараховано ОСОБА_1 у строк покарання строк його попереднього ув'язнення з 11 червня 2017 року по 15 серпня 2018 року з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Апеляційний суд вирок щодо ОСОБА_1 в частині призначення покарання та зарахування строку попереднього ув'язнення в строк покарання скасував і постановив новий вирок, яким призначив ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 121 КК України покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років, а за сукупністю вироків на підставі ст. 71 КК Украї-

ни позбавлення волі на строк 9 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік; на підставі ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» постановлено зарахувати ОСОБА_1 у строк покарання строк його попереднього ув'язнення з 11 червня 2017 року по 25 січня 2019 року включно з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. У решті вирок залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що апеляційний розгляд проведено з порушенням вимог ст.ст. 404,405 КПК України, безпідставно скасовано вирок у частині призначеного покарання, без належного обґрунтування.

Правова позиція Верховного Суду: право підозрюваного, обвинуваченого на захист є невід'ємною складовою права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 21 КПК України).

Як видно з матеріалів кримінального провадження, захист інтересів ОСОБА_1 (за його бажанням користуватися правовою допомогою захисника) під час досудового розслідування та розгляду справи в суді першої інстанції здійснював адвокат.

Під час апеляційного розгляду цей захисник повідомив апеляційному суду про те, що він не може брати участі у розгляді справи в суді апеляційної інстанції у зв'язку із припиненням дії договору про надання безоплатної вторинної правової допомоги, що відповідно є підставою для його заміни.

При прослуховуванні аудіодиску судового засідання апеляційного суду встановлено, що після оголошення в судовому засіданні згаданої заяви адвоката засуджений ОСОБА_1 виявив бажання мати захисника (двічі заявивши: «будемо шукати адвоката»). Лише після додаткових запитань суду ОСОБА_1 заявив, що свої інтереси буде захищати сам, з чим погодився апеляційний суд, фактично прийнявши його відмову від захисника.

Проте, враховуючи той факт, що під час досудового розслідування та в суді першої інстанції ОСОБА_1 виявляв бажання скористатися правовою допомогою, та з огляду на його суперечливу позицію з приводу даного питання в суді апеляційної інстанції у колегії суддів виникає обґрунтований сумнів щодо безумовної відмови ОСОБА_1 від захисника і дійсного бажання засудженого самостійно захищати свої права та інтереси на стадії апеляційного перегляду вироку. Тим більше, що в апеляційних скаргах прокурорів порушувалося питання про погіршення його становища.

За таких обставин, на думку колегії суддів, суд апеляційної інстанції мав вирішити питання щодо заміни захисника іншим.

Підсумовуючи викладене, колегія суддів констатує, що апеляційний суд порушив право ОСОБА_1 на захист, оскільки не забезпечив реалізації ним цього права згідно з вимогами КПК під час перегляду справи в апеляційному порядку.

Висновки: у випадках не обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні відмова від нього можлива на будь-якій стадії процесу (ст. 54 КПК України). Проте колегія суддів наголошує, що, вирішуючи питання про прийняття такої відмови, суд має з'ясувати, чи не є вона вимушеною (внаслідок тих чи інших обставин), інакше це призведе до обмеження в реалізації права обвинуваченого на захист і, відповідно, до порушення такого права взагалі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 25 вересня 2018 року
у справі № 263/13569/13-к

*Щодо права особи на відмову
від скарги захисника в його інтересах*

Фабула справи: вироком суду ОСОБА_7 засуджено за ч. 1 ст. 115 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 8 років. Суд апеляційної інстанції вирок суду змінив, виключив із судового рішення вказівку про стягнення із засудженої на користь потерпілої витрат на правову допомогу та збільшив розмір відшкодування матеріальної шкоди за позовом потерпілої. У решті вирок залишив без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_7 стверджує, що захисник подав касаційну скаргу без її відома і згоди. Також ОСОБА_7 про-

сила залишити вказану скаргу без розгляду, а постановлені щодо неї судові рішення – без зміни у зв'язку з відмовою від касаційної скарги захисника.

Правова позиція Верховного Суду: у КПК відсутня пряма вказівка про право обвинуваченого (засудженого) відмовитися від скарги, поданої захисником в його інтересах. Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта. У цьому кримінальному провадженні ОСОБА_1 засуджена за злочин, обвинувачення в якому передбачає обов'язкову участь захисника, відмовилась від скарги, поданої захисником. Немає підстав вважати, що ОСОБА_1 обмовила себе у вчиненні злочину, оскільки протягом всього кримінального провадження вона не визнавала своєї вини. Таким чином, захисник, що діє в інтересах засудженої, зобов'язаний підтримувати її позицію, у тому числі рішення не оскаржувати постановлені щодо неї судові рішення в касаційному порядку або припинити процедуру касаційного оскарження, яка розпочалась.

Для забезпечення того, щоб рішення засудженої відмовитися від скарги, поданої її адвокатом, було вільне від будь-якого тиску, суд визнав участь захисника у касаційному розгляді обов'язковою. Під час касаційного розгляду захисник не повідомив про будь-які обставини, які давали б підстави вважати, що засуджена відмовилася від його касаційної скарги внаслідок неправомірного впливу на неї. Таким чином, у Суду немає підстав для сумніву в добровільності відмови засудженої від поданої захисником в її інтересах касаційної скарги.

Висновки: підозрюваний, обвинувачений чи засуджений має право здійснити процесуальні дії, самостійно або за допомогою іншого захисника, спрямовані на продовження, зміну або скасування тих, що були здійснені його попереднім захисником, у тому числі відмовитися від скарги, поданої в його інтересах, якщо тільки обставини справи не дають підстав вважати, що участь захисника є обов'язковою, або що особа знаходиться в настільки вразливому становищі, що це дає підстави поставити під сумнів добровільність таких дій.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 лютого 2019 року
у справі № 330/2292/14-к

*Щодо обмеження можливості реалізації засудженим
свободи на вільний вибір захисника*

Фабула справи: вироком районного суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років.

Апеляційний суд залишив вирок районного суду щодо ОСОБА_1 без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважає, що суд апеляційної інстанції порушив його право на захист, оскільки безпідставно не задовольнив його клопотання про відмову від захисника, позбавив можливості давати показання по суті обвинувачення, обмежив певним часом тривалість його останнього слова.

Правова позиція Верховного Суду: забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні – одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституції України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Ст. 59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 48 КПК України захисник залучається судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених ст.ст. 49 та 53 Кодексу.

З урахуванням як вимог національного законодавства, так і практики Європейського суду з прав людини, із застосуванням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право на ефективну правову допомогу захисника. При цьому саме призна-

чення захисника не забезпечує ефективного захисту, оскільки такому захиснику можуть перешкоджати у виконанні його обов'язків, або він може ухилятися від їх належного виконання. При цьому ЄСПЛ зауважив, що хоча право кожного обвинуваченого у вчиненні злочину на ефективну юридичну допомогу захисника, який за необхідності призначається державою, не є абсолютним, воно є однією з основних ознак справедливого судового розгляду.

Висновки: той факт, що між засудженим та захисником неодноразово виникали суперечки з приводу обрання способу захисту, викликає сумніви в тому, що ОСОБА_1 під час розгляду кримінального провадження постійно надавалася якісна та ефективна правова допомога.

На підставі наведеного колегія суддів вважає, що апеляційний суд, дійшовши висновку про необхідність продовження участі адвоката в інтересах засудженого ОСОБА_1, незважаючи на положення п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з якими адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта, допустив обмеження можливості реалізації засудженим свободи на вільний вибір захисника своїх прав, тому доводи ОСОБА_1 про порушення його права на захист є слушними.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 червня 2020 року
у справі № 826/10717/18

*Щодо невиключення інформації про адвоката
в Єдиний реєстр адвокатів*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, в якому просить визнати протиправними дії відповідача щодо вилучення з відкритого доступу публічної інформації щодо адвоката ОСОБА_1 з Єдиного реєстру адвокатів України; зобов'язати відповідача відновити для публічного доступу відомості про адвоката ОСОБА_1 в Єдиному реєстрі адвокатів України шляхом їх відображення у відкритому доступі на офіційному веб-сайті Національної асоціації України.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нову постанову, якою відмовлено у задоволенні позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-УІ чи Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 26 (зі змінами) не передбачено такої підстави для відмови у включенні до ЄРАУ чи відмови у публічному відображенні відомостей про адвоката у ЄРАУ, як порушення адміністратором Першого рівня заборон, встановлених Радою адвокатів України. Крім цього, рішення відповідача перешкоджає його професійній діяльності, хоча позивачем відповідно до законодавства України та Закону № 5076-VI виконані всі вимоги, щоб отримати право працювати адвокатом: сплачені необхідні платежі, успішно складено кваліфікаційний іспит (ст. 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), пройдено стажування (ст. 10), прийнято присягу адвоката (ст. 11), отримано Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст. 12), адвокатську діяльність здійснює у формі адвокатського бюро з 29.09.2016 (ст. 14). Позивач зазначає, що на час складання позивачем іспиту Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури міста Києва не перебу-

вала в процесі припинення була зареєстрована як юридична особа і не була визнана нелегітимним та не уповноваженим органом на видачу свідоцтв про складання кваліфікаційного іспиту адвокатами. На момент отримання позивачем свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту підстави вважати цей документ недійсним, а КДКА нелегітимною були відсутні, а тому наявність певних спорів між третіми особами відносно статусу КДКА м. Києва, в якій позивачем добросовісно складено іспит та про що отримано відповідне свідоцтво, не може бути перешкодою чи підставою для позбавлення позивача права на зайняття адвокатською діяльністю, на набуття якого позивач мав законне сподівання, складаючи відповідний іспит та добросовісно вчиняючи передбачені законом дії. Також позивач вважає, що відомості набувають статусу інформації з моменту збереження її на матеріальному носії, а електронний вигляд, розміщення на сайті, є формою відображення інформації. При цьому відомості підлягають внесенню до ЄРАУ, а збиранню, зберіганню, обліку та наданню підлягає інформація, при тому, що відомості з метою їх внесення до ЄРАУ радою адвокатів регіону надходять у вигляді інформації (ч. 5 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). При цьому згідно з п.п. 2.8, 2.9, 2.13, 2.15 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України інформацією є тільки ті відомості, які були затверджені адміністратором ЄРАУ Другого рівня, у той час як положеннями ст. 1 Закону України «Про інформацію» та ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» для набуття відомостями статусу інформації жодного її затвердження не потрібно.

Правова позиція Верховного Суду: враховуючи прецедентну практику ЄСПЛ у справі «Бігаєва проти Греції» (*Bigaeva v. Greece*), заява № 26713/05, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що у спірних правовідносинах дії відповідача мають вплив на приватне життя позивача в аспекті доступу до професії.

Колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновками суду першої інстанції, яким правильно встановлено, що позивач у відповідності до вимог та процедури, визначеної Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», набув право на зайняття адвокатською діяльністю, отримавши відповідне свідоцтво та посвідчення, має гарантоване вказаним Законом право на здійснення такої діяльності. Однією із законодавчих вимог, що забезпечує реалізацію адвокатом його повноважень, є включення про нього інформації до ЄРАУ та її відображення на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, а невключення чи невідображення цієї інформації є перешкодою для здійснення адвокатом його діяльності.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що Рішенням Ради адвокатів України № 156 від 11.06.2016 «Про деякі питання реалізації Висновків спеціальної тимчасової комісії з перевірки ді-

яльності органів адвокатського самоврядування Києва» Раді адвокатів м. Києва було заборонено вносити до Єдиного реєстру адвокатів України відомості про осіб, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю на підставі свідоцтв про складення кваліфікаційного іспиту, виданих неповноважним органом Київською міською КДКА з 12.10.2012. Цим рішенням Ради адвокатів України, яке у відповідності до ч. 1 ст. 57 Закону № 5076-УІ є обов'язковим до виконання всіма адвокатами, встановлено безпосередньо Раді адвокатів м. Києва відповідну заборону.

Разом із цим судом апеляційної інстанції залишено поза увагою, що Законом № 5076-УІ чи Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № 26 (зі змінами), прямо не передбачено такої підстави для відмови у включенні до ЄРАУ чи відмови в публічному відображенні відомостей про адвоката в ЄРАУ, як порушення адміністратором першого рівня заборон, встановлених Радою адвокатів України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що позивач виконав усі вимоги Закону № 5076-VI для набуття статусу адвоката та зайняття адвокатською діяльністю до прийняття рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 156, а отже мав законні сподівання на публічне відображення відомостей про нього як адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України.

При цьому відповідно до п. 3.7 ст. 3 вказаного Порядку якщо до Єдиного реєстру адвокатів України були внесені відомості про адвокатів, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або свідоцтва про складання кваліфікаційних іспитів після 19.11.2012 у відповідних радах адвокатів регіону або кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури, положення про яких не затверджувались та належна їх державна реєстрація не здійснювалась, інформація може скеровуватися до ВКДКА для прийняття відповідного рішення.

Не містить таких підстав і ст. 4 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 26 (зі змінами), що врегульовує порядок внесення змін до відомостей, що містяться в ЄРАУ.

Колегія суддів також врахувала, що позивачем були вчинені всі залежні від нього дії щодо отримання статусу адвоката, у тому числі складено кваліфікаційний іспит та отримано відповідне свідоцтво. Станом на час складення позивачем іспиту будь-яких заборон чи вмотивованих рішень компетентних органів, які б свідчили про нелегітимність КДКА м. Києва, не існувало та до позивача у встановленому порядку доведено не було. При цьому на час складання позивачем іспиту Київська міська кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури була зареєстрована як юридична особа і не була визнана нелегітим-

ним та неуповноваженим органом на видачу свідоцтв про складання кваліфікаційного іспиту адвокатами. На момент отримання позивачем свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту підстави вважати цей документ недійсним, а КДКА нелегітимною були відсутні.

Висновки: оскаржуване рішення відповідача щодо вилучення з відкритого доступу публічної інформації щодо адвоката (позивача) з ЄРАУ фактично обмежило право позивача на здійснення адвокатської діяльності в порядку, визначеному Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 вересня 2019 року
у справі № 576/949/19

*Щодо заборони здійснення захисту
у кримінальному провадженні адвокатом,
відомості про якого не внесено
до Єдиного реєстру адвокатів України*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції скаргу адвоката ОСОБА_2 в інтересах підозрюваного ОСОБА_1 на бездіяльність слідчого повернуто скаржнику, оскільки вона подана особою, яка не має права її подавати.

Не погоджуючись із вказаним рішенням суду першої інстанції, адвокат ОСОБА_2 подав апеляційну скаргу, яку апеляційним судом повернуто особі, яка її подала. Рішення апеляційного суду обґрунтоване тим, що в Єдиному реєстрі адвокатів України відсутня інфор-

мація про адвоката ОСОБА_2, а тому, відповідно до ч. 2 ст. 45 КПК України, останній не може бути захисником іншої особи у кримінальному провадженні, оскільки відомості про нього як адвоката не внесені до зазначеного реєстру адвокатів.

Мотивація касаційної скарги: адвокат ОСОБА_2 зазначає, що у відповідності до припису Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» він отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, яке не анульоване, рішення про його видачу ніхто не оспорував і він має всі права на заняття адвокатською діяльністю. Подаючи скаргу на бездіяльність слідчого до суду, він надав суду передбачені ч. 1 ст. 50 КПК України документи, які підтверджують його повноваження як захисника. Встановлення будь-яких додаткових умов для підтвердження повноважень захисника суперечить вимогам ч. 2 ст. 50 КПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 50 КПК України повноваження захисника підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складання присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Аналіз вказаних законодавчих норм свідчить, що особа адвоката підтверджується посвідченням адвоката України, а повноваження захисника в кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до ч. 2 ст. 45 КПК України України захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Таким чином, чинний кримінальний процесуальний закон встановлює вимоги як до підтвердження належними документами повноважень захисника в кримінальному провадженні, так і до особи, яка може виконувати такі повноваження. За відсутності таких умов про підтвердження повноважень, що відповідають вимогам

ст.ст. 45, 50 КПК України, адвокат не може виконувати функції захисника в кримінальному провадженні.

Зазначене не виключає здійснення інших видів адвокатської діяльності в кримінальному провадженні відповідно до ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та норм КПК України.

Висновки: апеляційний суд, приймаючи рішення за апеляційною скаргою адвоката ОСОБА_2 в інтересах підозрюваного ОСОБА_1, врахував зазначені вимоги процесуального закону щодо повноважень захисника, перевірів інформацію про внесення відомостей відносно адвоката ОСОБА_2 до Єдиного реєстру адвокатів, встановив відсутність відповідних відомостей у вказаному реєстрі, про що свідчить наявна в матеріалах провадження роздрукована інформація з Єдиного реєстру адвокатів, та дійшов обґрунтованого висновку про те, що апеляційна скарга подана особою, яка не має відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України права подавати апеляційну скаргу, внаслідок чого вмотивовано повернув скаргу особі, яка її подала, на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 березня 2018 року
у справі № 204/3519/16-к

*Щодо права підозрюваного,
обвинуваченого на заміну захисника*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 було засуджено за ч. 2 ст. 186 КК України, до покарання у виді позбавленні волі на строк 6 років, визнано винуватим у відкритому викраденні чужого майна, поєднаному з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого.

Відповідно до ч. 5 ст. 72 КК України в строк відбування покарання зараховано строк його попереднього ув'язнення в межах цього кримінального провадження з 6 травня по 18 листопада 2016 року включно, з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а вирок районного суду без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор вказує, що у своїй апеляційній скарзі ОСОБА_1, крім доводів щодо скасування вироку, просив надати йому юридичну допомогу, оскільки адвокат, який здійснював його захист за призначенням, на думку засудженого, є некомпетентним у кримінальному провадженні. Однак при розгляді апеляційної скарги ОСОБА_1 апеляційний суд в порушення ч. 2 ст. 20 та ч. 2 ст. 54 КПК України цього клопотання не вирішив, думку засудженого з приводу його заяви про заміну захисника не з'ясував і замість забезпечення ОСОБА_1 кваліфікованою правовою допомогою з боку іншого захисника допустив до захисту адвоката, щодо компетентності якого засуджений у своїй заяві висловив сумнів й недовіру. Вважає, що цим самим апеляційний суд не виконав вимоги ч. 2 ст. 20 та ч. 2 ст. 54 КПК України і порушив право ОСОБА_1 на захист, чим допустив істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 54 КПК України підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його. Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії.

Як вбачається зі змісту апеляційної скарги ОСОБА_1, разом із доводами про незаконність постановленого відносно нього вироку, він просив апеляційний суд надати йому юридичну допомогу і захист, оскільки вважав, що призначений йому захисник є некомпетентним у справі.

Однак при розгляді справи в суді апеляційної інстанції останній дане клопотання не підтримав.

Із технічного запису в матеріалах кримінального провадження вбачається, що при розгляді апеляційної скарги в суді апеляційної інстанції ОСОБА_1 після отримання та ознайомлення із пам'яткою про свої права і обов'язки на питання головуючого відповів, що будь-яких клопотань до початку розгляду скарги не має, чим дав суду зрозуміти, що наведене у ній клопотання про надання йому юридичної допомоги та захисту не підтримує.

При розгляді апеляційної скарги адвокат, який здійснював у суді захист ОСОБА_1 за призначенням, вимоги, наведені в ній, підтримав і висловив позицію, яка узгоджувалась з вимогами та доводами, зазначеними в скарзі засудженого.

У матеріалах справи немає даних, які би вказували на те, що захист засудженого в кримінальному провадженні здійснювався нена належно чи некомпетентною особою.

З урахуванням викладеного колегія суддів вважає, що наведені у касаційній скарзі прокурора доводи не дають підстав стверджувати про недотримання судом вимог кримінального процесуального закону та порушення права засудженого ОСОБА_1 на захист при розгляді справи в суді апеляційної інстанції.

Висновки: перед початком судового засідання апеляційний суд у порядку ст. 345 КПК ознайомив ОСОБА_1 з процесуальними правами, передбаченими КПК, у тому числі з правом на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження та іншими правами на захист, що підтверджується наявною в матеріалах справи розпискою засудженого.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 жовтня 2018 року
у справі № 757/56487/17-к

*Щодо можливості апеляційного оскарження ухвали
слідчого судді про заміну захисника*

Фабула справи: слідчий суддя суду першої інстанції своєю ухвалою доручив Регіональному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Центр) надати адвоката для правової допомоги підозрюваному ОСОБА_8 при розгляді клопотання про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні.

На виконання ухвали суду Центр призначив захисником адвоката. Захисник з'явився в судове засідання і заявив відвід слідчому судді, ознайомився з частиною матеріалів справи. Проте в судове засідання, на якому розглядався заявлений ним відвід, та судове засідання з розгляду клопотання захисник не з'явився, посилаючись на свою зайнятість.

Слідчий суддя суду першої інстанції замінив адвоката на іншого адвоката для здійснення захисту в названому розгляді, надавши відповідне доручення Центру.

Апеляційний суд своєю ухвалою відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою адвоката на цю ухвалу слідчого судді на тій підставі, що таке судове рішення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає, що апеляційний суд допустив істотне порушення вимог кримінально процесуального закону, зокрема ст. 24 КПК, яка гарантує право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня.

Правова позиція Верховного Суду: оскаржена до апеляційного суду ухвала слідчого судді не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку відповідно до статті 309 КПК, на що й послався апеляційний суд, відмовляючи у відкритті провадження за скаргою. Однак згідно з постановою Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 року якщо слідчий суддя прийняв рішення поза межами його повноважень, наданих КПК, то суд апеляційної інстанції має забезпечити право на перегляд такого рішення

в апеляційному порядку. Таким чином, для того, щоб вирішити питання про можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про заміну захисника, належить з'ясувати, чи вийшов слідчий суддя, прийнявши таку ухвалу, за межі своїх повноважень.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 49 та п. 8 ч. 2 ст. 52 КПК слідчий суддя зобов'язаний забезпечити участь захисника в кримінальному провадженні щодо особи, стосовно якої здійснюється спеціальне досудове розслідування. Отже, обов'язок суду залучити захисника не може бути поставлена під сумнів.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини безоплатна юридична допомога, право на яку гарантує стаття 6 § 3(с) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, має бути «конкретною і дієвою». Саме по собі призначення захисника не свідчить про ефективність такої допомоги. Хоча поведінка захисника стосується в основному обвинуваченого і його адвоката, держава має втрутитися, коли неспроможність державного захисника стає очевидною.

Висновки: якщо слідчий суддя прийняв рішення поза межами його повноважень, наданих КПК, то суд апеляційної інстанції має забезпечити право на перегляд такого рішення в апеляційному порядку. Зокрема, мова йде про оскарження рішення про заміну раніше залученого адвоката іншим без клопотання підзахисного.

Суд замінив одного захисника, призначеного за рахунок державного бюджету і, внаслідок поважних причин, неспроможного надати правову допомогу в належний час та в належному обсязі, іншим захисником, призначеним за рахунок державного бюджету, що не порушує права підозрюваного на належне юридичне представництво і на вільний вибір захисника.

Слідчий суддя, здійснивши таку заміну в обставинах, що склалися, не вийшов за межі повноважень, наданих будь-якому судді або суду, а саме: здійснити необхідні дії для забезпечення прав і свобод підозрюваної особи, у тому числі й її права на захист.

Виходячи з цього, на оскарження такої ухвали слідчого судді поширюються обмеження, встановлені ст.ст. 309 та 399 КПК, і відмовивши у відкритті провадження, апеляційний суд діяв відповідно до цих положень.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 квітня 2018 року
у справі № 234/17471/16-к

*Щодо реалізації положень
кримінального процесуального закону
про обов'язкову участь захисника
у кримінальному провадженні*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_3 засуджено за ч. 3 ст. 187 КК та ч. 3 ст. 186 КК України. Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_3 залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: апеляційний розгляд кримінального провадження щодо ОСОБА_3 відбувся без захисника, таким чином було порушено право на захист. Оскільки ОСОБА_3 засуджена за ч. 3 ст. 187 КК України, участь захисника була обов'язковою.

Правова позиція Верховного Суду: невід'ємною складовою закріпленого у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права на справедливий суд є забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого на захист.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника в кримінальному провадженні у випадках, якщо відповідно до вимог ст. 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою.

ОСОБА_3 засуджено за кримінальні правопорушення, одне з яких, відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України є особливо тяжким злочином, а тому участь захисника в кримінальному провадженні за положеннями ч. 1 ст. 52 КК України є обов'язковою.

Згідно з дорученням для надання безоплатної вторинної правової допомоги захист ОСОБА_3 здійснював відповідний адвокат, який надіслав заяву до апеляційного суду, в якій він просив розглянути апеляційну скаргу ОСОБА_3 без його участі.

На відповідній стадії провадження застосовуються, у тому числі, передбачені ст. 324 КПК України правові наслідки неявки в судове засідання захисника, участь якого є обов'язковою, зокрема, суд зобов'язаний вжити заходів для прибуття захисника та його участі в провадженні.

Разом з тим, всупереч вимогам ст.ст. 49, 324 КПК України, фактичної участі захисника в розгляді кримінального провадження в суді

апеляційної інстанції судом забезпечено не було, заходів для прибуття адвоката в судове засідання не вжито та розглянуто справу за відсутності захисника, участь якого, відповідно до вимог закону, є обов'язковою.

Реалізація положень кримінального процесуального закону про обов'язкову участь у кримінальному провадженні захисника є необхідною для здійснення захисту особи на усіх передбачених законом стадіях кримінального провадження, у тому числі після набрання ви роком законної сили.

Таким чином, у ході апеляційного розгляду було допущено порушення права засудженої ОСОБА_3 на захист, оскільки остання була обмежена в доступі до реалізації гарантованого державою та встановленого ст.ст. 59, 63 Конституції України, ст.ст. 48, 49, 52, 54 КПК України та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права мати захисника.

Висновки: зважаючи, що ОСОБА_3 засуджено за кримінальні правопорушення, одне з яких, відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України є особливо тяжким злочином, участь захисника у кримінальному провадженні за положеннями ч. 1 ст. 52 КК України була обов'язковою. Вказане є порушенням права засудженої ОСОБА_3 на захист, оскільки остання була обмежена в доступі до реалізації гарантованого державою та встановленого ст.ст. 9,63 Конституції України, ст.ст. 48,49,52,54 КПК України та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права мати захисника.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 30 липня 2020 року у справі № 299/1523/16-ц

*Щодо неправильного зазначення адвокатом
в ордері дати договору про надання правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення боргу за договором позики.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги ОСОБА_1 задоволено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що судами попередніх інстанцій не надано оцінки всім доказам у справі, зокрема показам свідків як зі сторони ОСОБА_1, так і зі сторони ОСОБА_2, які підтверджують безгрошовість договору позики та написання її під психологічним тиском й погрозами з боку ОСОБА_1. Також, в касаційній скарзі містяться посилання на порушення судами попередніх інстанцій норм процесуального права, оскільки ухвали судів першої та апеляційної інстанцій про проведення комплексної судової психологічно-почеркознавчої експертизи залишилися не виконаними з підстав відсутності у науково-дослідному інституті судових експертиз фахівця-поліграфолога та оскільки при психологічному дослідженні емоційного стану не передбачено проведення опитування з використанням поліграфу. клопотання про призначення додаткової судової психологічно-почеркознавчої експертизи судом апеляційної інстанції відхилено, що призвело до неповного з'ясування обставин справи.

Правова позиція Верховного Суду: з матеріалів справи відомо, що ОСОБА_1 в інтересах якої діє адвокат, звернулася із клопотанням про закриття касаційного провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 396 ЦПК України, оскільки касаційну скаргу підписано особою, яка не має права її підписувати.

Верховний Суд зазначив, що згідно з ч. 4 ст. 62 ЦПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У ч.ч. 1 та 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокатська діяльність здійснюється

на підставі договору про надання правової допомоги. Документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання допомоги може бути, зокрема, ордер. Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує форму ордера.

Верховний Суд зауважив, що до касаційної скарги ОСОБИ_2, в інтересах якої діє адвокат, додано ордер від 24 березня 2020 року, який відповідає типовій формі ордерів та підтверджує повноваження адвоката як представника відповідача під час звернення до Верховного Суду.

Висновки: неправильне зазначення адвокатом в ордері дати договору про надання правової допомоги не може бути підставою для закриття касаційного провадження, оскільки такий факт не впливає на дійсність ордера і не позбавляє адвоката права підписувати касаційну скаргу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 листопада 2019 року
у справі № 201/1058/19

*Щодо документального підтвердження
повноваження захисника у кримінальному провадженні*

Фабула справи: ОСОБА_1 підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 191 КК України.

Ухвалою слідчого судді суду першої інстанції задоволено клопотання слідчого ВП ГУНП та обрано за відсутності підозрюваного запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до підозрюваного ОСОБА_1. Відповідно до ч. 6 ст. 193 КПК України зобов'язано слідчого ВП ГУНП або іншого слідчого, у провадженні якого на той час буде знаходитись кримінальне провадження, після затримання ОСОБА_1 і не пізніше як через сорок вісім годин з часу його доставки до місця кримінального провадження доставити його до суду першої інстанції для розгляду питання про застосування обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його заміну на більш м'який запобіжний захід.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу адвоката, подану в інтересах ОСОБА_1 на ухвалу слідчого судді суду першої інстанції, повернуто особі, що її подала. Апеляційний суд виходив з того, що захисником не додано копії договору на надання правової допомоги, який є підставою для видачі адвокатом ордеру. Також суд апеляційної інстанції послався на ч. 2 ст. 45 КПК України, де зазначено, що захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. У свою чергу адвокат до поданої апеляційної скарги не надав відповідного витягу з Єдиного реєстру адвокатів України.

Мотивація касаційної скарги: захисник вказує на те, що повертаючи його апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції зазначив, що він підтвердив свої повноваження на представництво інтересів ОСОБА_1. Зазначає про те, що дане твердження суперечить п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, згідно з яким повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, а також суперечить ст. 26 Закону

України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», позиціям Верховного Суду та практиці Європейського суду з прав людини.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, віднесено до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачені й у п. «d» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

У цьому випадку використана синтаксична конструкція, в якій однорідні члени речення з'єднані безсполучниковим зв'язком і між двома останніми членами речення стоїть розділовий сполучник «або».

Відповідно до ч. 2 ст. 50 КПК України «встановлення будь-яких додаткових умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається». При цьому долучення до матеріалів кримінального провадження захисником витягу з Єдиного реєстру адвокатів України законодавством не передбачено.

Висновки: положення п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України визначають, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до документа, передбаченого п. 1, захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті цього кодексу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 листопада 2018 року
у справі № 569/16759/16-к

*Щодо права на подання апеляційної скарги захисником,
який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_2 визнана винною та засуджена за ч. 2 ст. 148-2, ч. 5 ст. 19 п. «в» ст. 250, ч. 5 ст. 19 п. «б» ст. 254 із застосуванням ст. 70 КК України в редакції 1960 року до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки з відстрочкою виконання вироку на 2 (два) роки і сплатою штрафу 4 250 грн.

Ухвалою суду першої інстанції відмовлено у задоволенні заяви адвоката ОСОБА_3 про звільнення ОСОБА_2 від відбування покарання у зв'язку з декриміналізацією кримінального закону.

При цьому судом вказано, що з матеріалів справи вбачається, що засуджена ОСОБА_2 злочин вчинила до набрання чинності положень Закону України від 15.11.2011 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності». Засуджена ОСОБА_2 не відбувала та не відбуває призначене судом покарання, у зв'язку з його ухиленням, тому перебіг строків давності зупиняється і суд не вправі звільняти засуджену від відбування покарання у зв'язку декриміналізацією кримінального закону.

Ухвалою суду апеляційної інстанції повернуто скаргу захисника-адвоката в інтересах засудженої ОСОБА_2. Судом зазначено, що з апеляційної скарги вбачається, що вона подана адвокатом договір з яким укладено сестрою засудженої ОСОБА_2-ОСОБА_4, однак всупереч вимогам ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК ні матеріали судового провадження, ані апеляційна скарга захисника адвоката не містять будь-яких клопотань чи згоди засудженої ОСОБА_2, яка перебуває в розшуку, для здійснення захисту її інтересів в апеляційній інстанції саме адвокатом.

Мотивація касаційної скарги: захисник зазначає, що згідно з вимогами ст. 50 КПК встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається. Відповідно до вимог ч. 5 ст. 396 КПК апеляційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо апеляційну скаргу подає захисник, пред-

ставник потерпілого, то до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження відповідно до вимог цього Кодексу.

Вважає, що положеннями ст. 51 КПК, передбачено альтернативність (вибірковість), а не обов'язковість згоди особи, зазначеної в ч. 1 ст. 45 цього Кодексу. У даному конкретному випадку мало місце укладення угоди саме в інтересах ОСОБА_2, оскільки зміст апеляційної скарги направлений на прямиий захист та покращення становища останньої.

Вказує, що було порушено вимоги ч. 1 ст. 399 КПК в частині недотримання ст. 396 КПК.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 1 ч. 1 ст. 393 КПК апеляційну скаргу має право подати захисник в частині, що стосується інтересів обвинуваченого (засудженого), стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок (судове рішення).

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи) уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_2 і спрямована на захист та покращення її становища. Крім того, ця скарга за своїм змістом відповідає апеляційній скарзі захисника ОСОБА_3, за якою раніше вже відкривалося апеляційне провадження ОСОБА_2. Наведене свідчить про те, що ОСОБА_4, укладаючи договір з адвокатом, діяла саме в інтересах ОСОБА_2, а не всупереч їм.

Висновки: положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання «наступної згоди» обвинуваченого (засудженого), ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невинуватого обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 серпня 2019 року
у справі № 522/21802/16-к

Щодо способу застосування ст. 51 КПК України

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції до підозрюваного ОСОБА_1 застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено адвокату у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді суду першої інстанції про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою щодо ОСОБА_1, підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 189 КК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник зазначає, що судом апеляційної інстанції не враховано, що лише 17 грудня 2018 року між ОСОБА_2 (дружиною ОСОБА_1) та адвокатським об'єднанням «М-Партнерс» було укладено договір про надання правничої допомоги та 18 лютого 2019 року захисник ознайомила з матеріалами справи щодо ОСОБА_1, в зв'язку з чим нею було подано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки ні підозрюваному, ні його захиснику судом не надсилалась копія ухвали місцевого суду.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист і забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист і забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності віднесено до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачено й у п. «d» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України, апеляційну скаргу мають право подати підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник.

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України, захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Тобто, для прийняття рішення про повернення апеляційної скарги, на підставі п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України, суд апеляційної інстанції, з огляду на конкретні обставини провадження та положення ч. 2 ст. 395 КПК України, повинен встановити наявність таких двох обов'язкових умов:

1. подання особою апеляційної скарги поза межами строку апеляційного оскарження (після його закінчення);
2. відсутність заяви (клопотання) особи про поновлення пропущеного строку апеляційного оскарження або не встановлення апеляційним судом підстав для його поновлення.
3. Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 та спрямована на захист і покращення його становища.

Наведене свідчить про те, що ОСОБА_2, укладаючи договір з адвокатським об'єднанням «М-Партнерс», діяла саме в інтересах її чоловіка ОСОБА_1, а не всупереч їм.

Висновки: положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання «наступної згоди» обвинуваченого на подання залученим адвокатом апеляційної скарги, ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невинуваченого обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

**Правова позиція
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 березня 2018 року
у справі № 360/2367/16-к**

Щодо забезпечення права на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції, залишеним без зміни ухвалою апеляційного суду, ОСОБА_4 визнано винуватим і засуджено за ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки; за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

На підставі ст.70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначено ОСОБА_4 покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки; відповідно до ст. 71 КК України до призначеного покарання частково приєднано невідбуту частину покарання за попереднім вироком суду та остаточно визначено ОСОБА_4 покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_4 зазначив, що суд апеляційної інстанції не врахував доводи ОСОБА_4 про те, що його право на захист на досудовому слідстві було порушено, що вплинуло на неповноту судового розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: ст.59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституцією України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

При цьому Європейський суд з прав людини, зокрема, у своїх рішеннях «Камасинський проти Австрії» та «Артіко проти Італії», зробив висновок про те, що «Конвенція призначена гарантувати не ті права, що є теоретичними та ілюзорними, а ті, що є практичними і реальними... Саме по собі призначення не забезпечує ефек-

тивної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати безоплатну правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, стикатися тривалий час з перешкодами у своїй діяльності або ухилитися від виконання своїх обов'язків. Якщо органи влади ставляться до відома про таку ситуацію, вони повинні або замінити його, або примусити його виконувати свої обов'язки».

Виходячи з положень ст.ст. 46,47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: незабезпечення обвинуваченому належного та ефективного захисту є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону в розумінні ч. 1 ст. 412 КПК України, оскільки перешкодило чи могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2018 року
у справі № 425/915/16

Щодо забезпечення права на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за: ч. 2 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки 6 місяців; ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки; ч. 1 ст. 309 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік 6 міся-

ців. Згідно з вимогами ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим ОСОБА_1 визначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду залишений без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор вказав, що під час перегляду вироку суду першої інстанції апеляційним судом було порушено право засудженого на захист, оскільки позиція захисника не співпадала з позицією його підзахисного, що залишилось поза увагою суду.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 КУ визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 КУ та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Виходячи з положень ст.ст. 46, 47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: під час судового провадження захисник всупереч проханню свого підзахисного про пом'якшення покарання просив вирок залишити без зміни, вважаючи призначене покарання справедливим, тобто, висловив позицію, відмінну від позиції свого підзахисного, але суд апеляційної інстанції залишив це поза увагою і не здійснив дій для забезпечення дотримання права обвинуваченого і не усунув допущених порушень закону, суд касаційної інстанції визнав обґрунтованими доводи касаційної скарги прокурора про порушення права засудженого на захист під час апеляційного провадження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 15 травня 2018 року
у справі № 698/677/15-к

Щодо обов'язкової участі захисника

Фабула справи: за вироком районного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк два роки; за ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк три роки три місяці.

На підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим призначено ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі на строк три роки три місяці.

На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків до призначеного покарання частково приєднано невідбуту частину покарання у виді трьох місяців позбавлення волі за вироком районного суду, остаточно призначено ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі на строк три роки шість місяців

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор зазначає, що судом апеляційної інстанції при розгляді справи було порушено право на захист ОСОБА_1.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 7 та ст. 20 КПК однією із засад кримінального провадження є забезпечення права обвинуваченого на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Відповідно до ч. 2 ст. 20 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані не лише роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права, але й забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

При цьому кримінальний процесуальний закон чітко окреслив коло суб'єктів надання кваліфікованої правової допомоги в кримінальному провадженні, якими можуть бути лише адвокати (ст. 45 КПК).

У п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК передбачено, що обов'язкова участь захисника забезпечується в кримінальному провадженні щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, з моменту встановлення цих вад.

Згідно зі ст. 324 КПК, якщо в судове засідання не прибув захисник у кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд, визначає дату, час та місце проведення нового засідання і вживає заходів до прибуття його до суду.

Відповідно до ч. 4 ст. 405 КПК, якщо для участі в розгляді в судовому засіданні не прибули учасники кримінального провадження, участь яких згідно з вимогами цього кодексу або рішенням суду апеляційної інстанції є обов'язковою, апеляційний розгляд відкладається.

Проте вимог вказаних норм закону судом апеляційної інстанції не дотримано, оскільки розгляд кримінального провадження стосовно ОСОБА_1 проведено за відсутності захисника.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, згідно з актом амбулаторної судово-психіатричної експертизи ОСОБА_1 проявляє ознаки легкої розумової відсталості в ступені легкої дебільності з легко вираженими, компенсованими емоційно-вольовими розладами нестійкого типу, що не впливають на здатність усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК участь захисника у даному кримінальному провадженні є обов'язковою.

Висновки: апеляційний суд, не звернувши уваги на обов'язкову участь захисника у цьому кримінальному провадженні згідно з п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК та всупереч вимог ч. 4 ст. 405 КПК, провів судовий розгляд без участі захисника, чим істотно порушив право обвинуваченого ОСОБА_1 на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
в складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 05 червня 2018 року
у справі № 1-213/2011

*Щодо наслідків відсутності одного із захисників
у судовому засіданні, в якому було досліджено письмові докази*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_4 визнано винним та засуджено за ч. 3 ст. 186 КК України, за ч. 1 ст. 263 КК України, за ч. 2 ст. 309 КК України, за ст. 348 КК України, за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України, п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України.

Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції в частині призначення покарання та постановив свій вирок.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_4 зазначив, що досудове і судове слідство у справі щодо ОСОБА_4 провадилося однобічно, неповно, з істотними порушеннями кримінально-процесуального закону, у тому числі з порушенням права обвинуваченого на захист.

Правова позиція Верховного Суду: твердження адвоката_1 про недотримання судом вимог ч. 4 ст. 44, п. 4 ч. 1 ст. 45, ч. 4 ст. 46, ч. 1 ст. 289 КПК 1960 року та незаконне проведення одного судового засідання без участі адвоката_2, що, на думку скаржника, є підставою для скасування вироку, позбавлено обґрунтованих підстав.

Якщо з матеріалів справи вбачається, що судовий розгляд під час одного судового засідання за клопотанням підсудного відбувався за відсутності адвоката_2, але за участю іншого його захисника, а письмові докази, досліджені в цьому судовому засіданні досліджувались також у наступних судових засіданнях, сама по собі обставина відсутності адвоката_2 в одному судовому засіданні не призвела до порушення права засудженого на захист.

Висновки: відсутність одного із захисників у судовому засіданні, в якому було досліджено письмові докази, які також досліджувались у наступних судових засіданнях, в яких цей захисник брав участь, не порушує право особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Застосування Закону «Про захист прав споживачів» до відносин між адвокатом і клієнтом.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 вересня 2019 року
у справі № 137/2152/16-ц

*Щодо поширення на адвокатські послуги Закону України
«Про захист прав споживачів»*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3 та просив стягнути з нього грошові кошти, сплачені за надання послуг неналежної якості, та відшкодувати моральну шкоду.

Позовні вимоги обґрунтував тим, що відповідач неналежним чином виконував обов'язки щодо надання правової допомоги, перевищив повноваження, передбачені договором про надання правової допомоги, та без погодження з ним подав до суду заяву про залишення без розгляду позову у справі, чим порушив права ОСОБА_1.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що позивачем не доведено порушення відповідним умов договору про надання правової допомоги, тому відсутні підстави для задоволення позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди дійшли помилкових висновків про те, що на спірні правовідносини не поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) договір про надання правової допомоги – це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Згідно з ч. 3 ст. 27 Закону до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Ст. 526 ЦК України передбачено, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього

Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Згідно зі ст. 901 ЦК України, за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Висновки: Суд відхиляє доводи касаційної скарги про те, що спірні правовідносини регулюються Законом України «Про захист прав споживачів», оскільки відповідач є адвокатом та не є виконавцем робіт і надавачем послуг у розумінні ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2019 року
у справі № 826/11699/18

*Щодо юрисдикції спорів про зобов'язання
надати відповідь на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до Комунального підприємства Київської міської ради «Київське міське бюро технічної інвентаризації» (далі – КП «Київське міське БТІ») та просив: визнати незаконною відмову надати копії інвентаризаційної справи по будинку; визнати незаконним порушення відповідачем строків надання відповіді на адво-

катський запит; зобов'язати відповідача надати можливість ознайомитися та зробити фотокопії з матеріалами інвентаризаційної справи по будинку, зобов'язати відповідача надати копії матеріалів інвентаризаційної справи по будинку за адресою; визнати незаконним знищення відповідачем частини інвентаризаційної справи по будинку.

ОСОБА_1 зазначив, що відповідач протиправно не надав уповноваженому представнику позивача – адвокату – можливість ознайомитися з матеріалами інвентаризаційної справи по будинку, співвласником якого є ОСОБА_1, а також протиправно відмовив у наданні копій таких матеріалів. При цьому, у порушення вимог норм Законів України «Про доступ до публічної інформації», ст. 24 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідач взагалі не надав відповіді на запит від 04 квітня 2018 року, а на запит від 11 червня 2018 року надав відповідь з порушенням встановленого законом строку.

Рішення окружного адміністративного суду про часткове задоволення позову було скасовано постановою апеляційного адміністративного суду, якого провадження у справі закрито на підставі п. 1 ч. 1 ст. 238 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що судами попередніх інстанцій порушено права громадянина на ознайомлення з інформацією щодо себе особисто та відносно власного майна – ст. 34 Конституції України, Закону України «Про звернення громадян», Закону України «Про інформацію», Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 4 КАС України, публічно-правовий спір-спір, у якому: хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку з наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму, і спір виник у зв'язку з порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи;

Приватноправові відносини відрізняються наявністю майнового чи немайнового особистого інтересу учасника (у даному випадку інтересу тієї особи, яку представляє адвокат). Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели дії суб'єктів владних повноважень.

Порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначені Законом України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон № 2939-VI)

Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом (ч. 1 ст. 1 Закону № 2939-VI).

Відповідач, реалізуючи свої повноваження, наділений правом вчиняти певні дії на підставі та в межах чинних норм законодавства України, зокрема, надавати інформацію на звернення громадян у порядку Закону № 2939-VI.

З матеріалів справи судами встановлено, що позивач вважає протиправними дії відповідача, які виявилися у ненаданні належної відповіді на здійснений адвокатом адвокатський запит та відмові у задоволенні такого запиту. При цьому решта позовних вимог є похідними.

Правові засади організації діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні врегульовані Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

Ст.20 Закону № 5076-VI закріплене право адвоката під час здійснення адвокатської діяльності вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, окрім іншого звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом.

Закон визначає адвокатський запит – як письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI).

За приписами ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти

робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

З огляду на встановлені судами обставини справи адвокатом до КП «Київського міського БТІ» були спрямовані саме адвокатські запити у відповідності та порядку ст.ст. 20,24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Спрямування таких запитів є реалізацією адвокатом свого права визначеного цим Законом.

Причому, Суд зазначає, що самі по собі адвокатські запити, сформовані та спрямовані на реалізацію прав адвоката в порядку ст.ст. 20,24 Закону № 5076-УІ, жодних посилань на порядок формування та підстав визначених відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», не містили. Так само надана відповідачем відповідь на адвокатський запит адвоката від 11 червня 2018 року була здійснена саме як на адвокатський запит відповідно до Закону № 5076-VI. Тобто, в якому порядку та відповідно до якого законодавства був сформований запит, відповідно до такого порядку та законодавства була сформована відповідь КП «Київське міське БТІ».

Висновки: адвокатський запит не є запитом, що направлений на отримання публічної інформації, оскільки може бути спрямований не лише до суб'єктів владних повноважень, але й до будь-якої юридичної особи з метою отримання необхідної адвокату інформації для надання правової допомоги клієнту, у зв'язку з чим відносини, які склалися між адвокатом та юридичною особою щодо зобов'язання останнього на адвокатські запити надати відповідь та можливість ознайомитися з певними матеріалами (зробити фотокопії), не можуть бути публічно-правовими в розумінні КАС України.

Враховуючи суть спірних правовідносин, правові висновки Великої Палати Верховного Суду, зроблені в подібних правовідносинах, колегія суддів дійшла висновку, що цей спір не належить до юрисдикції адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 березня 2018 року
у справі № 212/7068/13-ц

Щодо юрисдикції розгляду скарг на бездіяльність посадової особи відділу державної виконавчої служби щодо ненадання відповіді на адвокатський запит

Фабула справи: представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5 звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС. Просив визнати неправомірною бездіяльність начальника відділу ВДВС, яка полягає в неналежному розгляді його адвокатського запиту, ненаданні відповіді на цей запит у строк, передбачений Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та ненаданні копій запитуваних письмових документів. Також просив зобов'язати відповідача розглянути адвокатський запит, надати копії запитуваних письмових документів, а у разі неможливості – надати письмову відповідь із зазначенням такої причини.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін судом апеляційної інстанції, відмовлено у прийнятті скарги представника ОСОБА_4 – адвоката ОСОБА_5 на бездіяльність начальника ВДВС. Рішення вмотивовані тим, що заявником оскаржуються не дії державного виконавця щодо виконання судового рішення відповідно до вимог статті 383 ЦПК України, а оскаржуються дії щодо ненадання відповіді на адвокатський запит, тому подана скарга не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: суди не врахували, що бездіяльність начальника ВДВС пов'язана з реалізацією прав стягувача та його представника у виконавчому провадженні з виконання рішення районного суду, тому така бездіяльність підлягає оскарженню в порядку цивільного судочинства відповідно до статей 383, 387 ЦПК.

Правова позиція Верховного Суду: оскільки у справі, що розглядається, зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС звернувся представник Особи 4 – адвокат Особа 5, який не є стороною виконавчого провадження, оскаржує ненадання начальником відділу ДВС у встановлений Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» строк відповіді на адвокатський запит і ненадання копій запитуваних документів, тобто скарга стосується не оскаржен-

ня дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, то вона в силу вимог ст. 181 КАС підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, про що правильно вказали суди попередніх інстанцій.

Висновки: скарга на бездіяльність посадової особи відділу державної виконавчої служби щодо ненадання відповіді на адвокатський запит підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2018 року
у справі № 212/7068/13-ц[1]

*Щодо юрисдикції спорів з приводу ненадання відповіді
на адвокатський запит посадовою особою
державної виконавчої служби*

Фабула справи: представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5 звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції (далі – начальник ВДВС), яка полягає в неналежному розгляді його адвокатського запиту, ненаданні відповіді на цей запит у строк, передбачений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), та ненаданні копій запитуваних письмових документів.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін апеляційним судом, відмовлено у прийнятті скарги, оскільки подана скарга не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 вважає, що бездіяльність начальника ВДВС пов'язана з реалізацією прав стягувача та його представника у виконавчому провадженні, тому така бездіяльність підлягає оскарженню в порядку цивільного судочинства відповідно до ст.ст. 383-387 ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 383 ЦПК України (у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою) сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їх права чи свободи.

Скарга подається до суду, який видав виконавчий документ (ч. 2 ст. 384 ЦПК України у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою).

Відповідно до ст. 24 Закону Закон № 5076-VI адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

У ч. 1 ст. 181 КАС України, у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою та розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій, передбачено, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Висновки: зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС звернувся представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5, який не є стороною виконавчого провадження. Скарга стосується не оскарження дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, отже вона в силу вимог ст. 181 КАС України підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 січня 2019 року
у справі № 686/23317/13-а

*Щодо юрисдикції спору про ненадання відповіді
на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до Голови селищної ради, в якому просив визнати протиправною бездіяльність та зобов'язати Голову селищної ради надати запитувану інформацію з відповідними додатками на його адвокатські запити.

Суд першої інстанції вказаний позов задовольнив. Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначив, що апеляційний суд, скасовуючи постанову суду першої інстанції, порушив норми матеріального права і дійшов безпідставного висновку про відмову у задоволенні таких вимог.

Правова позиція Верховного Суду: органи місцевого самоврядування та їх посадові особи, реалізуючи свої повноваження, наділені правом вчиняти певні дії на підставі та в межах чинних норм законо-

давства України, зокрема надавати інформацію на звернення громадян у порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Проте, як вбачається з матеріалів справи, позивач вважає проти-правними дії Голови селищної ради, які виявилися у ненаданні йому відповіді на адвокатські запити.

Зміст адвокатських запитів ОСОБА_3 у цій справі спрямований на те, щоб орган місцевого самоврядування надав відповіді щодо стану виконання судових рішень, якими позивачу передано у приватну власність земельну ділянку.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) визначає адвокатський запит як письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI).

За приписами ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Виходячи з наведених правових норм, адвокатський запит не є запитом, що направлений на отримання публічної інформації, оскільки може бути спрямований не лише до суб'єктів владних повноважень, але й до будь-якої юридичної особи з метою отримання необхідної адвокату інформації для надання правової допомоги клієнту, у зв'язку з чим відносини, які склалися між позивачем та Головою селищної ради щодо зобов'язання останнього надати відповідь на адвокатські запити, не є публічно-правовими в розумінні КАС України.

Висновки: вимоги стосовно ненадання відповіді на адвокатські запити не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, а тому рішення судів першої та апеляційної інстанцій у цій частині також підлягають скасуванню, а провадження – закриттю.

Велика Палата Верховного Суду встановила помилковість висновків судів попередніх інстанцій, що спір у цій справі є публічно-правовим та належить до юрисдикції адміністративних судів, оскільки має

вирішуватися в порядку цивільного судочинства, за правилами якого можливий одночасний розгляд вимог про визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу місцевого самоврядування.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 10 липня 2019 року
у справі № 127/9013/17

Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Вінницької області (далі – КДКА), треті особи – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури м. Києва, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів, в якому просив: визнати незаконним рішення КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи відносно нього як адвоката; визнати за ним особисте немайнове право на здійснення дисциплінарного провадження за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 відхилено, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Апеляційний суд погодився з висновком місцевого суду, оскільки чинним законодавством, яке регулює порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо адвокатів, не передбачено можливості КДКА регіону, на розгляд якої надійшла скарга, скерована Вищою ква-

ліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатів (далі – ВКДКА), відмовитися від її розгляду, чи спрямувати на розгляд КДКА іншого регіону, у тому числі за місцем знаходження робочого місця цього адвоката.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 мотивує скаргу тим, що предметом заявленого позову в цій справі є незаконне рішення відповідача, ухвалене всупереч імперативно встановленим нормам Закону за дискримінаційними ознаками, а не за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України, що підтверджено наявними в матеріалах справи належними та допустимими доказами. Судами не враховано, що адвокат ОСОБА_1 ніколи не мав адресу робочого місця у м. Вінниці та інших населених пунктах Вінницької області. Дисциплінарне провадження здійснювалось КДКА поза межами наданих актами цивільного законодавства прав, що порушує особисте немайнове право адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: згідно із ч. 1 ст. 15 ЦПК України 2004 року суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо: захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин; інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Аналогічна норма закріплена в ч. 1 ст. 19 чинного ЦПК України.

Згідно із ч. 2 ст. 2 КАС України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Як встановлено матеріалами справи, адвокат ОСОБА_1, не погоджуючись з рішенням КДКА про відмову в порушенні відносно нього як адвоката дисциплінарної справи, з метою захисту особистого немайнового права адвоката звернувся до суду з цим позовом до КДКА.

Діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Згідно із ч.ч. 1, 5 ст. 50 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» КДКА утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

До повноважень КДКА належать:

1. організація та проведення кваліфікаційних іспитів;
2. прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;

3. прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
4. здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;
5. вирішення інших питань, віднесених до повноважень КДКА цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та коло повноважень КДКА, суд касаційної інстанції враховує, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Зазначене узгоджується з правовими висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеними у постановах від 29 березня 2018 року у справі № 640/12325/15-ц (провадження № 14-44цс18), від 29 серпня 2018 року у справі № 804/11334 (провадження № 11-617апс18) та від 07 листопада 2018 року (провадження № 14-346цс18).

Висновки: враховуючи, що предметом спору є рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів про відмову в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката та захист особистих немайнових прав адвоката, тобто відповідач, яким є кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів, наділений владними управлінськими функціями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, Верховний Суд доходить висновку, що спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 березня 2018 року
у справі № 640/12325/15-ц

*Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішень
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа – ОСОБА_4 про скасування рішення дисциплінарної палати КДКА та зобов'язання порушити за її скаргою дисциплінарну справу стосовно адвоката ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_3 задоволено частково. Рішення дисциплінарної палати КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_4 за скаргою ОСОБА_3 скасовано. Зобов'язано дисциплінарну палату КДКА повторно розглянути скаргу ОСОБА_3 на неправомірні дії адвоката ОСОБА_4. В іншій частині вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі за позовом ОСОБА_3 закрито. Закриваючи провадження у справі, апеляційний суд керувався тим, що спір стосується реалізації органами адвокатського самоврядування своїх повноважень, установлених законом, правовідносини сторін мають публічно-правовий характер, у зв'язку з чим спір має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначала, що КДКА не наділена владними повноваженнями відносно неї, спір між сторонами не пов'язаний з позбавленням особи права на заняття адвокатською діяльністю, тому підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. ОСОБА_3 посилалася на правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2873цс15, відповідно до якого спір за позовом адвоката, предметом якого є оскарження рішення Ради адвокатів України про встановлення порядку притягнення визначеної категорії адвокатів до дисциплінарної відповідальності, участь в адвокатському самоврядуванні, сплата щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування та реалізація інших прав і обов'язків в органах адвокатського самоврядування, не може розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: в порядку цивільного судочинства розглядаються справи, що виникають із приватно-правових правовідносин.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлено інший порядок судового вирішення (ч. 2 ст. 4 КАС України).

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС України публічно-правовий спір – це спір, в якому, зокрема, хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій.

Отже, одним з учасників адміністративного спору є суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг (п. 7 ч. 1 ст. 4 КАС України в редакції від 03 жовтня 2017 року).

На час подання ОСОБА_3 позовної заяви ст. 59 Конституції України передбачала, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Таким чином, діяльність адвокатури, реалізація нею функцій із захисту прав невизначеного кола осіб свідчать про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката, притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, крайньою формою якої є припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

У даному випадку оскаржується рішення КДКА, яким відмовлено в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката та яке впливає на здійснення останнім своєї адвокатської діяльності, тобто відповідач, яким є КДКА, наділений управлінськими функціями відносно третьої особи, тому спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2873цс15 і на який посилається позивач, стосується рішення Ради адвокатів України як органу адвокатського самоврядування з питань організації та діяльності адвокатури, зокрема можливості брати участь і бути обраними до органів адвокатського самоврядування, а не процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, тобто правовідносин, які не є аналогічними.

Висновки: рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскар-

жено як до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, так і до суду, а розгляд у суді повинен відбуватися за правилами адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 листопада 2018 року
у справі № 607/3128/16-ц

*Щодо юрисдикції спорів про зупинення права
на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до КДКА та обласної Ради адвокатів про визнання протиправним та скасування рішення КДКА про накладення дисциплінарного стягнення.

Ухвалою місцевого загального суду відкрито провадження у справі та вжито заходів забезпечення позову: заборонено Раді адвокатів вносити будь-які зміни до ЄРАУ стосовно адвоката ОСОБА_3 до набрання рішенням законної сили. Ухвалою апеляційного суду закрито апеляційне провадження у справі. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що оскаржуваною ухвалою суду першої інстанції про забезпечення позову питання про права та обов'язки Ради адвокатів не вирішувалося та відповідачами ця ухвала не оскаржується, а ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження з підстав неотримання правил юрисдикції не підлягає апеляційному перегляду.

Іншим рішенням міськрайонного суду позов ОСОБА_3 задоволено частково, а саме визнано протиправним та скасовано рішення КДКА про накладення на ОСОБА_3 дисциплінарного стягнення. Ухвалою апеляційного суду рішення міськрайонного суду залишено без змін. Апеляційний суд зазначив, що даний спір не має публічно-

правового характеру, а тому не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, з посиланням на правові висновки, викладені у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року (справа № 6-2873цс15).

Мотивація касаційної скарги: спір стосується реалізації органами адвокатського самоврядування своїх повноважень, установлених законом, правовідносини сторін мають публічно-правовий характер, у зв'язку з чим позовні вимоги ОСОБА_3 повинні розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: у цьому випадку оскаржується рішення КДКА, яким притягнуто адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності та зупинено подальше зайняття останньою адвокатською діяльністю. Тобто відповідач, яким є КДКА, наділений владними управлінськими функціями відносно позивачки, тому спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Аналогічну правову позицію висловлено й у постановях Великої Палати Верховного Суду від 29 березня 2018 року (справа № 14-44цс18), а також від 29 серпня 2018 року (справа № 11-617апп18).

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року (справа № 6-2873цс15), на який посилається як апеляційний суд в оскаржуваній ухвалі від 12 серпня 2016 року, так і позивачка у своїх запереченнях на касаційні скарги, стосується рішення Ради адвокатів України як органу адвокатського самоврядування з питань організації та діяльності адвокатури, зокрема можливості брати участь і бути обраними до органів адвокатського самоврядування, а не набуття статусу адвоката чи процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, тобто правовідносин, які не є аналогічними.

Висновки: спір про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, визнання рішень протиправними, зобов'язання вчинити дії є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 листопада 2019 року
у справі № 817/66/16

*Щодо юрисдикції спорів про притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа – Колективне підприємство «Управління механізації будівництва», в якому просила визнати протиправними та скасувати рішення дисциплінарної палати КДКА повністю з моменту їх прийняття.

На обґрунтування позовних вимог ОСОБА_1 зазначила, що КДКА порушила дисциплінарну справу стосовно позивачки та притягнула її як адвоката до дисциплінарної відповідальності за скаргою, яка не містила відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, оскільки всі дії, які відповідач в оскаржуваних рішеннях вважав дисциплінарним проступком, вчинялися позивачкою не в статусі адвоката, а як представником юридичної особи, який діяв на підставі довіреності, а тому рішення про порушення дисциплінарної справи та про накладення дисциплінарного стягнення у виді попередження прийнято КДКА з порушенням чинного законодавства, що регулює спірні правовідносини.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив частково: визнав протиправним і скасував рішення дисциплінарної палати КДКА. У задоволенні решти позовних вимог суд відмовив.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позовних вимог та прийняв у цій частині нове рішення – про задоволення позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: КДКА вказує, що спірні правовідносини підлягають розгляду в порядку цивільного, а не адміністративного судочинства, оскільки відповідач не є суб'єктом владних повноважень у розумінні положень КАС України.

Правова позиція Верховного Суду: діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Відповідно до ст. 33 Законом України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження – процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діяч адвоката ознак дисциплінарного проступку. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється КДКА за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Згідно з ч.ч. 1 та 5 ст. 50 Закону № 5076-VI КДКА утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

До повноважень КДКА належать:

1. організація та проведення кваліфікаційних іспитів;
2. прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;
3. прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
4. здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;
5. вирішення інших питань, віднесених до повноважень КДКА цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та коло повноважень КДКА, можна дійти висновку, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Висновки: спір про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є публічно-правовим спором, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 жовтня 2019 року
у справі № 160/109/19

*Щодо юрисдикції спорів про відкликання
особи з посади члена Кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Ради адвокатів, Конференції адвокатів, третя особа – КДКА, з вимогами про визнання протиправним та скасування рішення Конференції адвокатів в частині дострокового відкликання ОСОБА_1 з посади члена кваліфікаційної палати КДКА.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовив у відкритті провадження в адміністративній справі.

Відмовляючи у відкритті провадження в адміністративній справі суд першої інстанції дійшов висновку, з яким погодився й апеляційний суд, що компетентним судом для вирішення спору у цій справі є суд цивільної юрисдикції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди дійшли помилкового висновку про те, що вирішення цього спору не відноситься до юрисдикції адміністративного суду. Позивач стверджує, що предмет її позову виходить за межі функціонування самого адвокатського самоврядування, оскільки оскаржуване рішення щодо відкликання та виборів нових членів КДКА створює наслідки щодо осіб, які бажають отримати доступ до адвокатської діяльності, а також отримання такого дозволу через допуск та складання іспитів.

Правова позиція Верховного Суду: до адміністративного суду можуть бути оскаржені рішення, дії та бездіяльність суб'єкта владних повноважень, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності встановлено інший порядок судового провадження.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який по-

ширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

У справі, яка розглядається, позивачка просить визнати проти-правним та скасувати рішення Конференції адвокатів, яким її до-строково відкликано з посади члена кваліфікаційної палати КДКА.

Відповідно до ч. 1 ст. 50 Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – За-кон № 5076-VI) КДКА утворюється з метою визначення рівня фа-хової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. КДКА підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

Голова та члени КДКА обираються конференцією адвокатів регі-ону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві, мі-сті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою або членом КДКА більше ніж два строки підряд. Голова КДКА організує і забезпечує ведення діловодства КДКА. Голова, член КДКА може бути достроково відкликаний з посади за рішенням конференції адвокатів регіону, яка обрала його на по-саду (ч. 2 ст. 50 Закону № 5076-VI).

Ч. 5 ст. 50 зазначеного Закону передбачено, що до повноважень КДКА належать: організація та проведення кваліфікаційних іспитів; прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфі-каційного іспиту; прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю; здійснення дисциплі-нарного провадження стосовно адвокатів; вирішення інших питань, віднесених до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіо-ну, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України. У передбачених цим Законом випадках повноваження КДКА здійснює її кваліфікаційна або дисциплінарна палата.

Висновки: коли виникає спір із правовідносин, в яких адвокату-ра як особлива формація реалізує надані їй правоможності в озна-ченому сенсі, а саме: у разі обмеження права особи на заняття адвокатською діяльністю або прийняття рішення про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю, оскар-ження рішення про накладення дисциплінарного стягнення, інші по-дібні за суттю і значенням дії, зокрема й щодо делегованих дер-жавною владних повноважень, як от у разі набуття особою статусу

члена КДКА та його дострокове відкликання, то такий спір за наявності для цього підстав може підпадати під ознаки публічно-правового, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: адміністративна

Правова позиція
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 серпня 2018 року
у справі № 804/11334/15

*Щодо юрисдикції спорів про скасування рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до адміністративного суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, в якому просив скасувати рішення відповідача, яким відносно позивача застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, провадження у справі закрити на підставі п. 1 ч. 1 ст. 157 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначив, що позивач звертався з таким самим позовом до місцевого загального суду першої інстанції, який постановив рішення про відмову у задоволенні позову, посилаючись на постанову Верховного Суду України від 27.01.16 року, в якій висловлено позицію, що дана категорія справ підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства України. На підставі викладеного скаржником ставиться питання про скасування оскаржуваних судових рішень з направленням справи до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 2 ст. 2 КАС до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення,

дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 17 КАС України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень дій чи бездіяльності.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України – це недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

Таким чином, діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Висновки: аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та колу повноважень КДКА, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

З огляду на викладене, цей спір є публічно-правовим, оскільки стосується притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист честі, гідності, ділової репутації.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 10 червня 2019 року у справі № 680/195/17

*Щодо спростування недостовірної інформації,
зазначеної в скарзі до дисциплінарної палати
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до ОСОБА_2 про зобов'язання спростувати недостовірну інформацію.

ОСОБА_1 просив зобов'язати ОСОБА_2 спростувати недостовірну інформацію, що викладена ним у скарзі про притягнення ОСОБА_5 до дисциплінарної відповідальності, що була подана до КДКА, а саме про те, що ОСОБА_1 підготував позовну заяву у справі та в порушення пункту 5.1 договору відмовився представляти його інтереси, надавав йому консультації, під час яких отримав інформацію, яку використав при наданні правової допомоги ПАТ «Новоушицьке АТП 16843», готував скаргу на дії державного виконавця та перешкоджав виконанню судового рішення про стягнення коштів на його користь шляхом подачі відповідної заяви до КДКА.

Рішення районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Рішення судів першої та апеляційної інстанцій мотивовані тим, що звернення ОСОБА_2 до КДКА як органу, уповноваженого згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вирішувати питання дисциплінарної відповідальності адвокатів, не є поширенням недостовірної інформації, оскільки здійснювалось відповідачем у порядку, визначеному нормами чинного законодавства для оскарження дій позивача.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що в зверненні були вказані завідомо неправдиві відомості, а тому потрібно спростувати недостовірну інформацію.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 201 ЦК України честь, гідність і ділова репутація є особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством.

У ч. 1 ст. 277 ЦК України передбачено, що фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на спростування цієї інформації.

Тлумачення ст. 277 ЦК України свідчить, що позов про спростування недостовірної інформації підлягає задоволенню за такої сукупності умов: поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі в будь-який спосіб; поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; поширення інформації, що порушує особисті немайнові права; врахування положень ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини щодо її застосування.

Згідно ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Оскільки звернення ОСОБА_2 до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) свідчить про реалізацію особою права, передбаченого частиною першою статті 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та не є поширенням недостовірної інформації, суди зробили обґрунтований висновок про відсутність підстав для задоволення позову.

Висновки: у разі, якщо особа звертається до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, та в якій міститься та чи інша інформація, проте яка в ході перевірки не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки в такому випадку мала місце реалізація особою права, передбаченого ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а не поширення недостовірної інформації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Деліктні (недоговірні) спори. Відшкодування шкоди.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 09 жовтня 2019 року у справі № 646/1591/18

*Щодо наслідків порушення особливого порядку
проведення оперативно-розшукових заходів
чи слідчих дій стосовно адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Державної казначейської служби України, прокуратури, ГУ Державної фіскальної служби України про стягнення моральної шкоди, завданої незаконними діями органу, що здійснює досудове розслідування, прокуратури та суду.

Рішенням суду першої інстанції частково задоволено позовні вимоги ОСОБА_1. Стягнуто з Державного бюджету України на користь ОСОБА_1 моральну шкоду в розмірі 8 000,00 грн. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Постановою апеляційного суду збільшено розмір стягнутого на користь ОСОБА_1 відшкодування моральної шкоди до суми 60 000,00 грн.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС України вказує, що судами не враховано та не надано належної оцінки тому факту, що проведення обшуку проводилось не на робочому місці адвоката, а у офісному приміщенні.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено особливості проведення окремих слідчих дій та заходів забезпечення кримінального провадження стосовно адвоката. У разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також враховує вимоги п.п. 2-4 ч. 1 цієї статті.

З метою забезпечення дотримання вимог цього Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються в протоколі.

Неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії.

Адресою робочого місця адвоката є місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності або адреса фактичного місця здійснення адвокатської діяльності, якщо вона є відмінною від місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності. У разі наявності декількох адрес робочих місць адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України вноситься лише одна адреса робочого місця адвоката (ч. 2 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до п. 3.3 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України адресою робочого місця адвоката є місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності або адреса фактичного місця здійснення адвокатської діяльності, якщо вона є відмінною від місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності, згідно із заявою адвоката. У разі наявності декількох адрес робочих місць адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України за заявою адвоката вноситься лише одна адреса робочого місця.

ОСОБА_1 посилався на те, що при проведенні обшуку на його робочому місці адвоката службовими особами органу слідства під час проведення досудового розслідування був порушений порядок проведення обшуку, передбачений ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновки: під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

Зважаючи на те, що офісні приміщення, де було проведено обшук та вилучення майна, є робочим місцем адвоката ОСОБА_1, висновки місцевого суду про порушення прав та гарантій адвокатської діяльності позивача при проведенні обшуку у нежитлових приміщеннях та наявність підстав для відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої органом досудового розслідування, є обґрунтованими.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 листопада 2019 року
у справі № 648/3629/17

*Щодо належного підтвердження повноважень адвоката
у кримінальному провадженні*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік.

На вказаний вирок суду захисник в інтересах засудженого ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу, яку апеляційний суд залишив без руху та надав строк для усунення недоліків. Суд обґрунтував прийняте рішення тим, що захисник не надав суду всі документи, передбачені ст. 50 КПК України на підтвердження своїх повноважень на здійснення захисту ОСОБА_1.

Апеляційним судом апеляційну скаргу захисника засудженого ОСОБА_1 повернуто на підставі п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого ОСОБА_1 зазначає, що суд безпідставно повернув його апеляційну скаргу через ненадання всіх документів на підтвердження його повноважень на участь у цьому кримінальному провадженні. Вказує, що він до апеляційної скарги долучив копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та ордер. При цьому адвокат посилається на позицію Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 752/11464/16-к про те, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, – ордер, договір або доручення.

Правова позиція Верховного Суду: перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката у кримінальному провадженні, встановлено у ч. 1 ст. 50 КПК України. Зокрема, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1. свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
2. ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Таким чином, у ч. 1 ст. 50 КПК України законодавець закріпив дві групи документів, наявність яких підтверджує повноваження

захисника на участь у конкретному кримінальному провадженні та які обов'язково надаються суду: документ, що підтверджує право особи на заняття адвокатською діяльністю (оскільки захисником може бути тільки адвокат) та документи, що підтверджують право цієї особи бути захисником (здійснювати захист у конкретному кримінальному провадженні).

При цьому законодавець у ч. 1 ст. 50 КПК України імперативно закріпив надання адвокатом свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (п. 1 ч. 1 ст. 50 КПК України) та документа з передбаченого в п. 2 ч. 1 цієї статті України альтернативного переліку документів. Тобто зобов'язав адвоката надати суду свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та надав право альтернативного вибору щодо документів, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, якими може бути підтверджено повноваження захисника у кримінальному провадженні.

Підтвердженням цьому є те, що п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України сформульовано за допомогою синтаксичної конструкції, в якій однорідні члени речення, а саме: «ордер», «договір» та «доручення», пов'язані безсполучниковим розділовим зв'язком, а між двома останніми вжито сполучник «або», який виразно вказує на альтернативний перелік, тобто передбачено можливість вибору одного з трьох зазначених у переліку документів. Крім того, якщо в такому переліку наведено умови для настання певного правового наслідку, то використання розділового сполучника «або» вказує на те, що наслідок настає за наявності хоча б однієї з перелічених умов.

Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю відповідно до положень ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є документом, що підтверджує статус адвоката. Так, особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Згідно з ч. 2. ст. 26 зазначеного Закону ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Відповідно до п. п. 12.3 п. 12 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41, ордер має містити, у тому числі, й посилання на договір про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноважених законом на надання безплатної правової допомоги, номер (у випадку наявності) та дату цього документа. Тобто, ордер видається лише на підставі укладеного між сторонами договору про правничу допомогу.

З урахуванням зазначеного, єдиною підставою для здійснення адвокатської діяльності є договір про надання правової допомоги в кримінальному провадженні, який повинен бути укладений між адвокатом та клієнтом. Проте в чинній редакції КПК України не передбачено надання такого договору, його копії або витягу разом із свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю. Кримінальне процесуальне законодавство встановлює, що обов'язковими документами для підтвердження повноважень адвоката є свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України.

Висновки: відповідно до чинного національного законодавства повноваження адвоката у кримінальному провадженні слід вважати належним чином підтвердженими, якщо захисник до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, а саме: або ордер, виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або договір із захисником, або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 березня 2019 року
у справі № 760/650/18

*Щодо підтвердження повноважень захисника
у кримінальному провадженні*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді районного суду скаргу адвоката в інтересах ОСОБА_2 на бездіяльність детектива НАБУ повернуто на підставі п. 1 ч. 2 ст. 304 КПК України у зв'язку з тим, що скаргу подала особа, яка не мала права її подавати.

Не погодившись із такою ухвалою, адвокат, діючи в інтересах ОСОБА_2, подав апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду повернуто особі, яка її подала, на підставі п. 2 п. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає необґрунтованими висновки суду першої та апеляційної інстанцій про повернення скарг адвоката, який діяв в інтересах ОСОБА_2, оскільки вони суперечать змісту ст. 50 КПК України. Вказує, що адвокатом при подачі скарг було надано ордер на надання правової допомоги та посвідчену копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а тому за відсутності договору про надання адвокатських послуг, у судів не було підстав визнавати, що адвокат не надав належних повноважень на вчинення дій як захисника.

Правова позиція Верховного Суду: із матеріалів провадження вбачається, що ОСОБА_2 відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» було укладено договір з адвокатським об'єднанням про надання йому правової допомоги. Адвокат для здійснення правової допомоги ОСОБА_2 був залучений шляхом видачі йому адвокатським об'єднанням ордера, в якому містяться посилання на договір про надання правової допомоги в районному суді та апеляційному суді.

Адвокат, який діяв в інтересах ОСОБА_2, при подачі скарг як до суду першої, так і до апеляційної інстанцій надав ордер на надання правової допомоги та посвідчену копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Однак суди дійшли висновку про те, що оскільки адвокатом не надано договір про надання адвокатських послуг ОСОБА_2, то його скарги слід повернути у зв'язку з тим, що він не підтвердив належних повноважень на вчинення дій як захисника.

На думку колегії суддів, із такими висновками погодитися не можна, виходячи з наступного.

Згідно з ч. 1 ст. 50 КПК України повноваження захисника підтверджуються:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

П. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України визначає, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до документа, передбаченого п. 1, захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті цього кодексу

Висновки: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, а документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Тобто ордер і договір є документами, які в рівній мірі посвідчують існування договірних відносин між адвокатом і його клієнтом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 грудня 2018 року
у справі № 760/17411/17

Щодо підтвердження повноважень адвоката

Фабула справи: ухвалою районного суду задоволено клопотання прокурора, звільнено ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за ст. 205 ч. 1 КК України на підставі ст. 49 ч. 1 п. 1 КК України, а кримінальне провадження закрито. Не погодившись з такою ухвалою, адвокат подав апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду повернуто особі, яка її подала, на підставі ст. 399 ч. 3 п. 2 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає необґрунтованим висновок апеляційного суду про те, що він не є особою, яка має право подавати апеляційну скаргу на ухвалу суду щодо ОСОБА_1. Обґрунтовує свою скаргу тим, що між ним та ОСОБА_1 укладено договір про надання правової допомоги, відповідно до якого він є захисником ОСОБА_1 та має право на оскарження постановленої щодо неї ухвали. Зазначає, що інший адвокат ОСОБА_2, який представляв інтереси ОСОБА_1 у вказаному кримінальному провадженні, не виконував належним чином своїх обов'язків із захисту, у зв'язку із чим ОСОБА_1 було позбавлено права на захист.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 50 КПК повноваження захисника підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні адвокат на підтвердження своїх повноважень як захисника до своєї апеляційної скарги додав копії ордера, свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, договору про надання правової допомоги та додаткової угоди до вказаного договору. Зі змісту вказаного договору про надання правової допомоги, а також додаткової угоди до нього вбачається, що предметом договору про надання правової допомоги

є в тому числі і надання правової допомоги адвокатом – заявником, здійснення ним захисту особи як підозрюваної, обвинуваченої в судах всіх рівнів, у всіх кримінальних справах, що її стосуються, та оскарження цим адвокатом судових рішень, постановлених щодо цієї особи. Апеляційний суд не врахував вимоги процесуального закону щодо повноважень захисника, дійшов передчасного висновку про те, що апеляційна скарга подана особою, яка не має відповідно до ст. 393 ч. 1 п. 3 КПК України права подавати апеляційну скаргу, та повернув її особі, яка її подала на підставі ст. 399 ч. 3 п. 2 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 липня 2019 року
у справі № 855/229/19

Щодо документів, які підтверджують статус адвоката

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК), третя особа ОСОБА_2 з позовом про скасування постанови ЦВК в частині реєстрації кандидата у народні депутати України ОСОБА_2.

Рішенням апеляційного адміністративного суду від 02 липня 2019 року в задоволенні адміністративного позову ОСОБА_1 відмовлено.

Мотивація апеляційної скарги: ОСОБА_1 вказує на відсутність інформації щодо ОСОБА_2 в Єдиному реєстрі адвокатів України та недостовірність наданого третьою особою свідоцтва про зайняття адвокатською діяльністю, оскільки відповідно до листа Ради адвока-

тів Рішення про видачу ОСОБА_2 свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю нею не приймалося та свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю – не видавалось.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Висновки: особа адвоката підтверджується посвідченням адвоката України та свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як відомості до Єдиного реєстру адвокатів України вносяться радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Доказів, що вказаний документ визнаний у передбаченому законом порядку недійсним або є скасованим, матеріали справи не містять. Також відсутні докази щодо припинення права ОСОБА_2 на заняття адвокатською діяльністю у порядку, передбаченому законом. Таким чином, з огляду на наявність у ОСОБА_2 посвідчення адвоката України, у відповідача були відсутні підстави вважати викладені кандидатом в автобіографії відомості недостовірними.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 лютого 2018 року
у справі № 752/11464/16-к

*Щодо документів, що посвідчують
повноваження адвоката на надання правової допомоги*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_7 засуджено за ч. 1 ст. 286 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки.

Апеляційний суд повернув заявнику його апеляційну скаргу у зв'язку з тим, що вона подана особою, яка не має право на апеляційне оскарження. На обґрунтування свого висновку суддя-доповідач послався на те, що захисник на підтвердження своїх повноважень надав лише копії свідоцтва про право заняття адвокатською діяльністю та договору з обвинуваченим про надання правової допомоги, але не надав ордер.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого вважає, що правова позиція апеляційного суду суперечить змісту ст. 50 КПК та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Правова позиція Верховного Суду: п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК: «Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, а документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Тобто ордер і договір є документами, які в рівній мірі посвідчують існування договірних відносин між адвокатом і його клієнтом.

Висновки: п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК визначає, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо – на додаток до доку-

мента, передбаченого п. 1, – захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті.

Відповідно до ч. 2 ст. 50 КПК «встановлення будь-яких додаткових ... умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається». Всупереч цьому положенню апеляційний суд, вимагаючи на додаток до договору надати також ордер, встановив такі додаткові умови.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 липня 2019 року
у справі № 552/21802/16-к

*Щодо особливостей подання апеляційної скарги захисником,
який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді до підозрюваного ОСОБА_1 застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Ухвалою апеляційного суду захиснику відмовлено у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу та повернуто апеляційну скаргу.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що в порушення положень ст. 51 КПК України захисником не надано відомостей про наявність клопотання підозрюваного ОСОБА_1 про залучення як захисника адвоката, а також про наявність згоди підозрюваного і взагалі про його обізнаність щодо цього питання.

Мотивація касаційної скарги: захисник в інтересах ОСОБА_1 зазначає, що згідно з вимогами ст. 50 КПК України встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень

захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається. Вважає, що положеннями ст. 51 КПК України передбачено альтернативність (вибірковість), а не обов'язковість згоди особи, зазначеної в ч. 1 ст. 45 цього Кодексу. У цьому конкретному випадку мало місце укладення угоди саме в інтересах ОСОБА_1, оскільки, як убачається зі змісту апеляційної скарги, ця скарга спрямована на прямий захист та покращення становища останнього.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу мають право подати підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник.

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 та спрямована на захист і покращення його становища.

За таких обставин Суд вважає, що захисник мав повноваження на подання апеляційної скарги в інтересах підозрюваного в цьому кримінальному провадженні.

Крім цього, посилення суду апеляційної інстанції на те, що попередній захисник під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження був ознайомлений саме з ухвалою про обрання запобіжного заходу ОСОБА_1, не є прийнятним, оскільки з наданої прокурором розписки адвоката неможливо встановити факту наявності в матеріалах кримінального провадження, з якими ознайомлювався захисник, ухвали слідчого судді щодо ОСОБА_1.

Висновки: відповідно до вимог ч. 1 ст.ст. 48, 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання такої «наступної згоди» обвинуваченого (засудженого), ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невиправдане обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 червня 2019 року
у справі № 607/9498/16-к

*Щодо неналежного здійснення адвокатом
обов'язків щодо захисту*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за:

- ч. 1 ст. 258-3 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років з конфіскацією майна, яке є власністю засудженого;
- ч. 2 ст. 258-5 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років з позбавленням права займатися господарською діяльністю на 3 роки та з конфіскацією майна, яке є власністю засудженого.

Апеляційний суд вирок суду першої інстанції залишив без змін.

На підставі ухвали суду першої інстанції в даному кримінальному провадженні здійснювалось спеціальне судове провадження.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого ОСОБА_1 зазначає, що судом першої інстанції не було встановлено особу адвоката, а в матеріалах справи відсутні його повноваження і згода засудженого на його захист саме цим захисником. Вказує на формальну присутність захисника в судовому засіданні, який фактично погоджувався зі стороною обвинувачення.

Правова позиція Верховного Суду: з матеріалів кримінального провадження вбачається, що на виконання вимог закону щодо обов'язкової участі захисника у спеціальному судовому провадженні, органом досудового розслідування ОСОБА_1 було призначено захисника. При цьому, незважаючи на неналежне повідомлення підзахисного про дату та час судових засідань, захисник не заперечував проти здійснення спеціального судового провадження.

Також захисник не зустрічався з ОСОБА_1 протягом досудового слідства та судового розгляду справи, не узгоджував з ним лінію захисту від обвинувачення, не вживав жодних заходів, направлених на захист обвинуваченого, не заявляв жодного клопотання під час досудового та судового слідства, фактично не здійснював захист від обвинувачення за вчинення, у тому числі і особливо тяжкого злочину.

Він просив, що якщо суд в нарадчій кімнаті дійде висновку про винуватість ОСОБА_1 у вчиненні інкримінованих злочинів, призначити покарання із застосуванням ст. 75 КК України.

Висновки: зі звукозапису судових засідань вбачається, що захисник ОСОБА_1 лише формально був присутній в судових засіданнях. У судових дебатах захисник зазначив, що йому важко висловити свою думку з приводу винуватості чи невинуватості ОСОБА_1, оскільки останнього немає в засіданні. Також він не заявляв жодних заяв чи клопотань, направлених на захист ОСОБА_1, погоджувався зі всіма клопотаннями сторони обвинувачення, у зв'язку з чим судовий розгляд був неповним, одностороннім та упередженим, що призвело до порушення принципу змагальності. З урахуванням зазначеного, судові рішення щодо ОСОБА_1 підлягають скасуванню з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 січня 2019 року
у справі № 822/1734/18

Щодо належного підтвердження повноважень адвоката

Фабула справи: ТОВ «Хмельницькі барви» звернулось з позовом до Головного управління ДФС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

Ухвалою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву ТОВ «Хмельницькі барви» повернуто особі, що її подала на підставі

п. 3 ч. 4 ст. 169 КАС України. Постановляючи ухвалу, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, зазначив, що на поданій в підтвердження повноважень адвоката ОСОБА_2 представляти інтереси позивача копії лицьової сторони ордера не зазначено відомостей стосовно наявності або відсутності обмежень повноважень представника на вчинення від імені позивача певних процесуальних дій; вчинений же на зворотній стороні поданої до суду копії ордера напис адвоката ОСОБА_2 щодо відсутності обмежень на вчинення процесуальних дій не може бути прийнятий судом до уваги, оскільки така відмітка повинна містити підпис позивача, який не обмежує повноважень свого представника; крім того, представником позивача не надано суду інших документів, які надають право на підписання позовної заяви від імені позивача, зокрема витягу з договору про надання правової допомоги, в якому має бути обумовлено перелік повноважень цієї особи як представника (та їх обмежень, у разі наявності).

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Хмельницькі барви» зазначає, що ані приписами ст.ст. 59, 60 КАС України, ані положеннями ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон №5076) не передбачено додаткового підтвердження повноважень адвоката, крім поданого ордера, ще й договором про надання правової допомоги; до того ж відповідно до п. 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36 (з наступними змінами; далі – Положення № 36), про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, на звороті ордера зобов'язані вказати саме адвокат або керівник адвокатського об'єднання (бюро).

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 та 3 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи – юридичних осіб мають бути підтверджені довіреністю юридичної особи, яка від її імені видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Відповідно до ч. 4 цієї ж статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону № 5076.

Ст. 26 Закону № 5076 (зокрема, її ч. 1 та 2) визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката

на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Згідно з п. 14 Положення №36 ордер встановленої цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Реквізити ордера встановлені п. 15 Положення № 36, і в переліку останніх відсутні вказівки на необхідність вчинення безпосередньо особою, якій надається правова допомога, будь-яких застережень й відміток про обмеження правомочності адвоката та їх скріплення особистим підписом.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката й надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

Такий ордер (відповідно до змісту ч. 1, 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») може бути оформлений адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) лише на підставі вже укладеного договору, і адвокат несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги.

Аналогічна позиція викладена і в постанові Великої Палати Верховного Суду від 05 грудня 2018 року у справі № П/9901/736/18 (провадження № 11-9893аі18).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

(Від якої пп відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 квітня 2018 року
у справі № 914/2414/17

*Щодо інформації, яку має містити довіреність,
що підтверджує повноваження адвоката як представника*

Фабула справи: ПрАТ «Київстар» звернулося у господарський суд з позовом до ТОВ «Менс» ЛТД про визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Ухвалою господарського суду провадження у справі закрито.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ПрАТ «Київстар» на ухвалу господарського суду повернуто без розгляду.

Ухвала мотивована тим, що апеляційна скарга підписана неуповноваженою особою, а саме представником ПрАТ «Київстар» на підставі довіреності, виданої ОСОБА_6, як раднику з юридичних питань.

Мотивація касаційної скарги: ПрАТ «Київстар» вказує, що в довіреності було вказано про повноваження представника подавати та підписувати апеляційні скарги, та представником було додано копію свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що, на думку скаржника, є достатнім для підтвердження його повноважень.

Правова позиція Верховного Суду: за вимогами ч. 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Відповідно до ч. 4 ст. 60 ГПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновки: у господарському судочинстві згідно з вимогами ст. 60 ГПК України допустимим доказом повноважень адвоката, як особи, що підписала, зокрема, апеляційну скаргу, є виключно довіреність або ордер.

За відсутності ордера, довіреність повинна містити інформацію, що повноваження на представництво в суді надано саме адвокату, а не громадянину.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 жовтня 2018 року
у справі № 908/1101/17

*Щодо належності документів,
якими підтверджуються повноваження адвокатів*

Фабула справи: ТОВ «Ф.С.Б. Плюс» звернувся з позовом до ПрАТ «Запорізький завод «Перетворювач». Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу позивача залишено без руху та встановлено скаржнику строк для усунення її недоліків. А саме, зазначено про необхідність доплатити судовий збір та надати докази, які б підтверджували наявність у ОСОБА_10 повноважень на підписання апеляційної скарги від імені ТОВ «Ф.С.Б. Плюс». Після виконання скаржником недоліків ухвалою апеляційного суду відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою, підписаною представником позивача ОСОБА_11.

Ухвалою апеляційного суду закрито апеляційне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 264 ГПК України.

Мотивація касаційної скарги: позивач зазначає про помилкове застосування судом апеляційної інстанції приписів п. 2 ч. 1 ст. 264 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 60 ГПК повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Виходячи зі змісту ст. 131-2 Конституції України, обов'язковою вимогою для здійснення представництва іншої особи в суді є те, що таке представництво може здійснювати виключно адвокат (за винятком випадків, встановлених законом).

Ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Жодна норма Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не встановлює, що в довіреності, виданій на ім'я фізичної особи-адвоката, обов'язково зазначається про те, що такий представник є саме адвокатом. Не містить таких вимог ні ГПК України, ні ЦК України, яким врегульовано питання представництва за довіреністю.

У зазначеному аспекті важливим є, щоб особа, яка здійснює представництво за довіреністю, мала статус адвоката та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як довіреність визначає лише повноваження адвоката, межі наданих представникові прав та перелік дій, які він може вчиняти для виконання доручення.

Висновки: висновок апеляційного господарського суду про те, що в тексті довіреності, на підставі якої адвокат здійснює представництво в суді, обов'язково повинно бути вказано, що її видано саме адвокату, є помилковим.

Відтак об'єднана палата Касаційного господарського суду вважає за необхідне відступити від висновку Верховного Суду, здійсненому в раніше ухваленій постанові у справі № 914/2414/17 про те, що довіреність, на підставі якої адвокат здійснює представництво інтересів клієнта у суді, повинна обов'язково містити вказівку, що представник є адвокатом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 грудня 2018 року
у справі № 9901/736/18

*Щодо ордера як самостійного документа
на підтвердження повноваження адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі – КДКП) про визнання протиправним та скасування рішення КДКП «Про накладення дисциплінарного стягнення щодо заступника керівника місцевої прокуратури ОСОБА_3 та прокурора цієї ж прокуратури ОСОБА_5» у частині накладення на ОСОБА_3 дисциплінарного стягнення у виді звільнення з органів прокуратури.

Верховний Суд у складі судді Касаційного адміністративного суду ухвалою повернув ОСОБА_3 позовну заяву на підставі п. 3 ч. 4 ст. 169 КАС України, оскільки позов підписано особою, яка не має права її підписувати.

Суд вказав, що до позову не додано документів, які б підтверджували волевиявлення ОСОБА_3 на надання повноважень адвокату ОСОБА_4 (завіреної копії або витягу з договору про надання правової допомоги) щодо представництва довірителя у Верховному Суді та права підпису процесуальних документів, що подаються до суду, та які могли б надати можливість суду перевірити обсяг наданих повноважень.

Мотивація апеляційної скарги: ОСОБА_3 посилається на те, що ст. 59 КАС України не вимагає обов'язкового надання разом з ордером копії або витягу із договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень адвоката як представника.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката, як представника, підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;

4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 904/4098/18

*Щодо підтвердження повноважень адвоката
як представника у господарському процесі*

Фабула справи: акціонерне товариство «Укртрансгаз» (далі – АТ «Укртрансгаз») звернулося з позовом про визнання укладеним договором про транспортування природного газу в редакції позивача. Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного господарського суду повернуто апеляційну скаргу АТ «Укртрансгаз» на рішення господарського суду. Ухвала апеляційного суду обґрунтована тим, що скарга підписана особою,

яка не має права її підписувати. Доказів того, що представник позивача, який підписував апеляційну скаргу, ОСОБА_1 є адвокатом, матеріали справи не містять.

Мотивація касаційної скарги: АТ «Укртрансгаз» просить скасувати вказану ухвалу. Підставами для скасування судового акта позивач зазначає порушення норм процесуального права судом апеляційної інстанції. Скаржник зазначає про помилкове застосування судом апеляційної інстанції приписів ст.ст. 58, 60, 258, п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України. Повноваження ОСОБА_1 на підписання апеляційної скарги були підтверджені довіреністю.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 60 ГПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Ч. 1 та 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Встановлено, що повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і у справі немає підтвердження його повноважень.

Як встановлено апеляційним судом та вбачається з матеріалів справи, апеляційна скарга АТ «Укртрансгаз» на рішення господарського суду була подана 28.12.2018 засобами поштового зв'язку. Вказана апеляційна скарга підписана представником ОСОБА_1.

За змістом довіреності АТ «Укртрансгаз» уповноважує адвоката ОСОБА_1 представляти інтереси товариства, зокрема підписувати апеляційні скарги.

За умовами ч. 4 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» інформація, внесена до Єдиного реєстру адвокатів України, є відкритою на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

Висновок: в розумінні ст. 60 ГПК України та ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чинна та належно оформлена довіреність з необхідним обсягом повноважень є достатнім підтвердженням повноважень адвоката як представника сторо-

ни, що подає апеляційну скаргу на підписання та подання такої скарги. За наявності такої довіреності, доданої до апеляційної скарги, п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України не передбачає обов'язку скаржника долучати до скарги інші документи, що посвідчують повноваження представника.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2019 року
у справі № 809/1440/17

*Щодо підтвердження повноважень адвоката,
призначеного особі Центром з надання вторинної
правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до т. в. о. начальника територіального управління Національної гвардії України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача т.в.о. командира окремого загону спеціального призначення територіального управління Національної Гвардії України, про визнання дій неправомірними та скасування наказу.

Постанова окружного адміністративного суду про задоволення позову була скасована постановою апеляційного адміністративного суду, якою позов залишено без розгляду на підставі п. 1 ч. 1 ст. 240 КАС України, оскільки позовну заяву подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності.

Судом встановлено, що адвокат звернувся до суду як представник позивача ОСОБА_1, підписавши позовну заяву, посиляючись на доручення для надання безоплатної вторинної правової допомо-

ги, яким місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначив адвоката для надання безоплатної вторинної правової допомоги, передбаченої ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» для відповідної категорії, у межах визначених процесуальних прав і обов'язків/повноважень, протягом строку дії цього доручення. Дане доручення надано для складення процесуальних документів та представництва інтересів клієнта у справі щодо визнання незаконним та скасування наказу, зобов'язання вчинити дії. Колегією суддів встановлено, що інших документів на підтвердження повноважень адвоката до позовної заяви не долучено і такі відсутні в матеріалах справи.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, а саме ст. 58 КАС України, просить постанову апеляційного суду скасувати, а постанову суду першої інстанції залишити в силі

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), порядок та умови залучення адвокатів до надання безоплатної правової допомоги встановлюються законом. Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги за зверненням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів.

Згідно зі ст.26 Закону №5076-VI, адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

За змістом ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (далі – Закон №3460-VI) (у редакції, яка діяла на час виникнення спірних правовідносин), безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг: захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Відповідно до ч. 3 ст. 21 Закону №3460-VI, повноваження адвоката як захисника у кримінальному провадженні, для участі в розгляді справи про адміністративне правопорушення та представництва

інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами підтверджуються дорученням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Крім цього, повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги (ч. 5 ст. 58 КАС України у редакції, яка діяла до 15.12.2017).

Висновки: у разі наявності підстав для надання особі безоплатної правової допомоги Центр з надання вторинної правової допомоги має призначити такій особі адвоката, повноваження якого підтверджується дорученням Центру.

Отже, є помилковими висновки апеляційного суду про те, що адвокат позивача не мав повноважень на звернення до суду, оскільки в матеріалах справи є тільки доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 лютого 2019 року
у справі № 826/16295/18

Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката на здійснення судового представництва

Фабула справи: представник позивача Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 – адвокат звернувся до Державної міграційної служби України з адміністративним позовом про скасування рішення

про відмову у визнанні позивача біженцем або особою, що потребує додаткового захисту та про зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту.

Ухвалою окружного адміністративного суду адміністративний позов Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 повернуто позивачу.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу представника позивача залишено без руху, у зв'язку з недолученням до апеляційної скарги договору про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноваженої законом на надання безоплатної правової допомоги, та доказу того, що особа, яка подала апеляційну скаргу є адвокатом відповідно до вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Мотивація касаційної скарги: представник позивача Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 – адвокат вказує на порушення судами норм процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 55 КАС України сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

За змістом ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 4 ст. 59 КАС України передбачено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;

4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ч. 2 вказаної статті передбачено, що ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, реалізуючи положення Конвенції про захист прав людини та основоположних

свобод, необхідно уникати занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, тоскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним. Надмірний формалізм при вирішенні питання щодо прийняття позовної заяви або скарги є порушенням права на справедливий судовий захист.

Виходячи з норм Конституції України, міжнародного права, повернення апеляційної скарги з формальних підстав унеможливило доступ позивача до правосуддя для повного захисту своїх прав та інтересів шляхом судового розгляду справи.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю чинним КАС України не передбачено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 18 вересня 2019 року
у справі № 320/5420/18

*Щодо документів, які підтверджують
повноваження адвоката як представника сторони*

Фабула справи: ТОВ «В-Н» звернулося до суду з позовом до міськрайонного відділу Державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в області про визнання протиправними та скасування постанов державного виконавця міськрайонного відділу Державної виконавчої служби Головного те-

риторіального управління юстиції та зобов'язання відповідача зняти арешт, накладений на майно ТОВ «В-Н».

Суд першої інстанції ухвалою позовну заяву повернув у зв'язку з неусуненням її недоліків у встановлений судом строк згідно з ухвалою цього суду.

На зазначену ухвалу адвокатом від імені ТОВ «В-Н» подано апеляційну скаргу, яку апеляційний суд ухвалою повернув особі, яка її подала, на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції керувався тим, що на підтвердження своїх повноважень як представника ТОВ «В-Н» адвокат не додав до скарги оригінал ордеру на надання правової допомоги та належним чином завіреної копії договору про надання такої допомоги, а також свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю.

Правова позиція Верховного Суду: суд вважає необхідним відступити від правового висновку, висловленого Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду 29 травня 2019 року у справі № 202/5348/18, згідно з яким повноваження представника, яким є адвокат, мають бути підтверджені саме оригіналом ордеру виданого на ведення справи в суді або довіреністю.

Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» не містить вказівки на класифікаційну ознаку документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, зокрема, за стадіями їх створення, а саме: оригінал або копію.

Висновки: повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені як оригіналом ордеру або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або їх копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 31 жовтня 2018 року
у справі № 9901/847/18

*Щодо документів, які підтверджують
правомочність адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до Верховного Суду з позовом до Президента України, за участю третіх осіб Ради Національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року «Про застосування та скасування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»» в частині введення в дію позиції 7 Додатку 1 до рішення Ради національної безпеки і оборони України.

Правова позиція Верховного Суду: за положеннями ч. 4 ст. 59 КАС України, повноваження адвоката як представника підтверджується довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно зі ст. 26 цього Закону адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордером визнається письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Положення ч. 4 ст. 59 КАС не містять правил, які б дозволяли адвокату підтверджувати свої повноваження поданням копії ордера, а не основного документа, з якого була зроблена ця копія.

Висновки: адвокат – як представник – для підтвердження своїх повноважень учасника справи повинен надати ордер, тобто оригінальний документ встановленої законодавством форми та змісту, з якого можна презюмувати, що він виданий на підставі договору про надання правової допомоги і підтверджує правомочність адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Інші форми цього документа, як-от копії ордера будь-якого виду, зокрема й копія, завірена самим адвокатом, не замінюють обов'язку надавати ордер як основний вид документа, перший і єдиний його примірник.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 грудня 2018 року
у справі № 308/8995/17

*Щодо документів, які підтверджують
повноваження адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати дії протиправними та скасувати постанову виконавця обов'язків заступника начальника митниці Державної фіскальної служби України – начальника управління протидії митним правопорушенням у справі про порушення митних правил та закрити провадження у справі, у зв'язку з відсутністю складу правопорушення.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України, оскільки для підтвердження повноважень адвоката на представництво скажник до апеляційної скарги подав не встановлені процесуальним законом документи, а їх копії, посвідчені самим адвокатом, тобто подав документи,

які не можна визнати такими, що посвідчують повноваження адвоката як представника.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що жоден із чинних законодавчих актів України на які посилається суд апеляційної інстанції не містить формулювання щодо надання суду саме оригіналів документів, що посвідчують повноваження представника сторони в суді. Водночас, відзначено, що законом не забороняється надання належним чином засвідчених копій таких документів.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 55 КАС України передбачено право сторони, третьої особи в адміністративній справі, а також особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

При цьому за змістом ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи – фізичних осіб – мають бути підтверджені довіреністю фізичної особи, яка повинна бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою.

Ч. 1 ст. 57 КАС України встановлено, що представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 59 КАС України).

За ч.ч. 1, 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Висновки: повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені оригіналом ордера або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або її копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії довіреності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 лютого 2019 року
у справі № 826/10404/16

*Щодо повноважень адвоката
підписувати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до Головного управління Національної поліції України в області про поновлення на роботі.

Окружний адміністративний суд рішенням відмовив у задоволенні позову.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув апеляційну скаргу представника ОСОБА_1 на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 просить скасувати зазначене рішення суду та направити справу до апеляційного суду для продовження розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: одним з документів, що підтверджує повноваження адвоката як представника, є ордер, виданий відповідно до Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

Ордер, який виданий відповідно до Закону № 5076-VI, є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Обмежень правомочності адвоката, який діє в інтересах ОСОБА_1 на звороті ордера не вказано.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, реалізуючи положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, необхідно уникати занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, оскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним. Надмірний формалізм при вирішенні питання щодо прийняття позовної заяви або скарги – є порушенням права на справедливий судовий захист.

Зокрема, у рішенні від 4 грудня 1995 року у справі «Беллет проти Франції» Європейський суд з прав людини зазначив, що стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (далі – Конвенція) містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду. Рівень доступу, наданих національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання в її права.

У рішенні від 13 січня 2000 року у справі «Мірагалъ Есколано та інші проти Іспанії» та у рішенні від 28 жовтня 1998 року у справі «Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії» Європейський Суд з прав людини вказав, що надто суворе тлумачення внутрішніми судами процесуальної норми позбавило заявників права доступу до суду і завадило розгляду їхніх позовних вимог. Це визнано порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції.

Висновки: виходячи з норм Конституції України, а також з норм міжнародного права, повернення адміністративного позову з формальних підстав унеможливило доступ позивача до правосуддя для повного захисту своїх прав та інтересів шляхом судового розгляду справи. Зважаючи на викладене, відсутні підстави вважати, що адвокат звернувшись в інтересах ОСОБА_1 з апеляційною скаргою, не мав права підписувати останню. За таких обставин суд апеляційної інстанції допустив порушення норм процесуального права, що призвело до постановлення незаконної ухвали, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 08 січня 2019 року
у справі № 761/39802/17

*Щодо неналежного підтвердження
повноважень адвоката
як підстави повернення касаційної скарги*

Фабула справи: до Верховного Суду подана касаційна скарга на рішення суду першої інстанції та постанову апеляційного суду Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «ЛЕГЕНДА-12», яка підписана адвокатом Скрилем О. К.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 3 ст. 392 ЦПК України касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи. До касаційної скарги, поданої представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 62 ЦПК України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 62 ЦПК України).

Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 393 ЦПК України касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо вона подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Висновки: адвокат на підтвердження своїх повноважень представляти інтереси ОСББ «ЛЕГЕНДА-12» додав до касаційної скарги копію довіреності. Проте ця довіреність не містить повноважень адвоката представляти інтереси ОСББ «ЛЕГЕНДА-12» у Верховному Суді.

Долучення до матеріалів касаційної скарги копій свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката не усувають зазначеного недоліку. За таких обставин касаційна

скарга ОСББ «ЛЕГЕНДА-12», підписана адвокатом, не може бути прийнята до розгляду Верховним Судом та підлягає поверненню.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 вересня 2019 року
у справі № 810/4842/18

*Щодо належного способу підтвердження
найважного обсягу повноважень у представника*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до сільської виборчої комісії, третя особа – сільська рада, в якому просив: визнати протиправним та скасувати рішення сільської виборчої комісії «Про відкликання за народною ініціативою депутатів Забірської сільської ради Києво-Святошинського району Київської області» в частині відкликання за народною ініціативою депутата сільської ради ОСОБА_1 в одномандатному виборчому окрузі № 8; визнати протиправною та скасувати постанову «Про призначення проміжних місцевих виборів депутатів Забірської сільської ради Києво-Святошинського району Київської області в одномандатних виборчих округах № 6, № 7, № 8» в частині обрання депутата сільської ради в одномандатному виборчому окрузі № 8.

Рішенням окружного суду позов задоволено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційне провадження закрито.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що положення п.п. 1, 4.2 Договору, якими визначено предмет договору, права та обов'язки адвоката, не містять права адвоката Малюги В. В. на підписання

апеляційної скарги, а право на розроблення та подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру не є тотожним праву представника на підписання від імені сільської виборчої комісії апеляційної скарги.

Мотивація касаційної скарги: сільська виборча комісія зазначає, що відповідно до п. 4.2.2. договору про надання юридичних послуг адвокат має право користуватися правами, що передбачені даним договором та чинним законодавством України. Також право адвоката на підпис документів, які подаються до суду, зазначено в довіреності. Отже, представник має право вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, які може вчинити ця особа.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 56 КАС України представники беруть участь в адміністративному процесі на основі договору або закону.

Ч. 5 ст. 58 КАС України встановлено, що повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін.

За правилами ч.ч. 1 та 2 ст. 59 КАС України повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа. Розпорядження довірителя представникові, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, щодо ведення справи є обов'язковими для нього. Представник, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, має право повністю або частково відмовитися від адміністративного позову, визнати адміністративний позов, змінити адміністративний позов, досягнути примирення, передати повноваження представника іншій особі (передоручення), оскаржити судові рішення, якщо право на вчинення кожної з цих дій спеціально обумовлене у виданій йому довіреності.

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що представник, через якого відповідно до ч. 1 ст. 56 КАС України має право здійснювати свою участь сторона – є самостійним учасником процесу, який по суті наділений такими ж повноваженнями, як і особа, яку він представляє, саме тому довіритель у спеціально виданій йому довіреності визначає для представника обсяг повноважень, які останній має право здійснювати для представництва в будь-якому органі від імені довірителя. До того ж довіритель має право обмежити чи розширити коло повноважень представника та надати йому право на вчинення окремих процесуальних дій, які належать до спеціальних прав сторони.

Висновки: єдиною підставою для підтвердження у представника обсягу повноважень, наданих йому довірительом є належним чином оформлена від імені довірителя довіреність зі спеціальним визначенням кола повноважень, які має здійснювати представник від імені довірителя.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 04 березня 2019 року
у справі № 813/4566/15

Про належне посвідчення повноважень адвоката

Фабула справи: ТОВ «Лабораторія електромагнітних інновацій» звернулося до окружного суду з позовом до Залізничної об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Львівській області про скасування податкового повідомлення-рішення від 15.06.2015. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Позивач звернувся до суду з апеляційною скаргою, яка підписана представником за довіреністю ОСОБА_2. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 в інтересах ТОВ «Лабораторія електромагнітних інновацій» повернуто скаржнику, у зв'язку з тим, що додана до апеляційної скарги ксерокопія довіреності не засвідчена у встановленому законом порядку, до того ж ОСОБА_2 не надала ордера.

Мотивація касаційної скарги: повноваження представника ТОВ «ЛЕМІ» адвоката ОСОБА_2 в суді були підтверджені виданою товариством довіреністю. При цьому до матеріалів справи було приєднано оригінал довіреності, а не її засвідчена копія.

Правова позиція Верховного Суду: за правилами ч. 8 ст. 59 КАС у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання. Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді (ч. 5 ст. 59 КАС). Згідно з ч. 6 ст. 59 КАС оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи. Положення наведених норм процесуального права дають підстави для висновку, що повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені оригіналом ордеру або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або її копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема особою, яка має повноваження на засвідчення копії довіреності. Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: процесуальним законом встановлено форму документів на підтвердження повноважень особи, зокрема адвоката як представника, – оригінал довіреності, ордеру або ж копії цих документів, затверджених належним чином. Апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

(Від якої пп відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 29 травня 2019 року
у справі № 202/5348/18

*Щодо можливості посвідчення відповідності оригіналу
копії ордера самотійно адвокатом*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_1 про зміну та способу стягнення аліментів, які стягуються з відповідача за рішенням районного суду, на утримання сина ОСОБА_4 змінивши їх до 1/3 частини заробітку, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку щомісячно. Ухвалою районного суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, відкрито провадження у справі.

ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 направив до Верховного Суду касаційну скаргу на ухвалу районного суду та постанову апеляційного суду разом з клопотанням про поновлення строку на касаційне оскарження.

ОСОБА_2 на підтвердження своїх повноважень здійснювати представництво інтересів ОСОБА_1 у Верховному Суді подав копію ордера, відповідність якої оригіналу засвідчена його підписом.

Правова позиція Верховного Суду: згідно із ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро,

адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Згідно з ч. 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Відповідно до п.п. 4, 5, 14, 15 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36, ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням. В Україні встановлюється єдина, обов'язкова для всіх адвокатів, типова форма ордера, яку затверджує Рада адвокатів України.

Ордер встановленої цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Ордер містить наступні реквізити: серію, порядковий номер ордера; прізвище, ім'я, по батькові або найменування особи, якій надається правова допомога; посилання на договір про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, номер (у випадку наявності) та дату цього документа; назву органу, в якому надається правова допомога адвокатом із зазначенням, у випадку необхідності, виду адвокатської діяльності, відповідно до ст. 19 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; прізвище, ім'я, по батькові адвоката, який надає правову допомогу на підставі ордера, номер та дату його свідчення про право на зайняття адвокатською діяльністю, найменування органу, який його видав (КДКА відповідного регіону, з 1 січня 2013 року радою адвокатів відповідного регіону); номер посвідчення адвоката України, ким та коли воно видане; ким ордер виданий (назву організаційної форми): адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально (із зазначенням адреси робочого місця); адвокатським

бюро, адвокатським об'єднанням (повне найменування адвокатського бюро/адвокатського об'єднання та його місцезнаходження); адресу робочого місця адвоката, якщо вона відрізняється від адреси місцезнаходження адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, яке видає ордер; дату видачі ордера; підпис адвоката, який видав ордер, у разі здійснення ним індивідуальної діяльності (у графі «Адвокат»); підпис адвоката, який надає правову допомогу, якщо ордер виданий адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням (у графі «Адвокат»); підпис керівника адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, відтиск печатки адвокатського бюро/адвокатського об'єднання у випадку, якщо ордер видається адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням.

Аналіз наведених положень законодавства дає підстави для висновку, що, по-перше, повноваження представника позивача, яким є адвокат, повинні бути підтверджені оригіналом ордера виданого на ведення справи в суді, або довіреністю; по-друге, ордер на відміну від довіреності не вказує обсяг повноважень, наданих адвокату.

Слід також зазначити, що повноваження адвоката, зокрема, у даному випадку щодо підписання касаційної скарги, повинно підтверджуватись домовленістю сторін у договорі про надання правової допомоги, який засвідчує існування між клієнтом та адвокатом домовленості стосовно об'єму наданих йому повноважень, шляхом окремого визначення такої дії у договорі.

Відповідно до ст. 62 ЦПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з вимогами ст. 62 ЦПК України ордер, який посвідчує повноваження адвоката як представника, подається в оригіналі. Відповідність оригіналу копії ордера може бути посвідчена підписом судді, після чого копія приєднується до матеріалів справи.

Висновки: можливості посвідчення відповідності оригіналу копії ордера самостійно адвокатом положеннями ЦПК України і Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» не передбачено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 липня 2020 року
у справі № 320/5420/18[1]

*Щодо права адвоката посвідчувати копії документів
у справах, зокрема й копії ордера*

Фабула справи: Товариство звернулося до суду з позовом про визнання протиправними та скасування постанов державного виконавця відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції та зобов'язання відповідача зняти арешт, накладений на майно Товариства.

Окружний адміністративний суд ухвалою позовну заяву Товариства повернув у зв'язку з неусуненням її недоліків у встановлений судом строк згідно з ухвалою цього суду. На зазначену ухвалу суду першої інстанції про повернення позовної заяви адвокатом від імені Товариства подано апеляційну скаргу, яку апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув особі, яка її подала, на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції керувався тим, що на підтвердження своїх повноважень як представника Товариства адвокат не додав до скарги оригінал ордера на надання правової допомоги та належним чином завіреної копії договору про надання такої допомоги, а також свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю. У зв'язку з цим апеляційний суд дійшов висновку про відсутність у матеріалах справи документа, який би підтверджував рішення Товариства реалізувати своє право на подання апеляційної скарги не самостійно, а через представника-адвоката.

Мотивація касаційної скарги: адвокат зазначає, що, ордер, який видано відповідно до Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (у редакції, чинній на час постановлення оскаржуваної ухвали; далі – Закон № 5076-VI), є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката, а ст. 59 КАС не вимагає обов'язкового надання разом з ордером копії або витягу з договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень адвоката як представника. Такого ж висновку дійшла Велика Палата Верховного Суду у постанові від 5 грудня 2018 року у справі № 9901/736/18 (провадження № 11-989зai18).

Скаржник також посилається на те, що положення ч. 4 ст. 59 КАС не вимагає від адвоката як представника обов'язку надавати саме

оригінал ордера на підтвердження повноважень. При цьому для підтвердження власних повноважень разом з апеляційною скаргою представником Товариства – адвокатом – було надано належним чином завірені копії як договору про надання правової допомоги, так і ордера на надання правової допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 55 КАС сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Відповідно до ч. 1 ст. 57 КАС представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Згідно із ч. 4 ст. 59 КАС повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону № 5076-VI. Згідно з частиною п'ятою вказаної статті відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді.

Ч. 6 ст. 59 КАС передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Згідно з пунктом 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36, ордер встановлений цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Закон № 5076-VI не містить вказівки на класифікаційну ознаку документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, зокрема, за стадіями їх створення, а саме: оригінал або копію, тому можна зробити висновок, що повноваження адвоката

як представника сторони можуть бути підтверджені як оригіналом ордера або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або їх копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076-VI адвокат має право, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

У рішенні Національної асоціації адвокатів України від 4 серпня 2017 року № 162 вказано на те, що відмітка про посвідчення копії ордера на надання правової допомоги має складатися зі слів «Згідно з оригіналом», особистого підпису адвоката (або керівника адвокатського об'єднання/адвокатського бюро, у випадку якщо ордер видається адвокатським об'єднанням/адвокатським бюро), який засвідчує копію, його ініціалів та прізвища, а також дати засвідчення копії.

Висновки: з огляду на те, що представник позивача – адвокат – веде судову справу від імені Товариства, він як адвокат має право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії ордера, який є належним документом, що підтверджує повноваження на представництво особи, зокрема, на вчинення такої процесуальної дії, як подання та підписання апеляційної скарги від імені Товариства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 червня 2018 року
у справі № 904/7536/17

*Щодо представника особи
про розгляді справ у малозначних спорах*

Фабула справи: ПАТ «Українська залізниця» звернулася до ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» про стягнення плати за користування вагонами.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволені у повному обсязі. Ухвалою апеляційного господарського суду скаргу повернуто заявникові без розгляду, на підставі п. 1 ч. 5 ст. 260 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) у зв'язку з тим, що до апеляційної скарги не додано документів, які б підтверджували правовий статус представника скаржника, як адвоката.

Мотивація касаційної скарги: участь адвокатів у малозначних справах не є обов'язковою.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 58 ГПК України представником у суді може бути адвокат або законний представник. Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і в справі немає підтвердження його повноважень.

Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо вона подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Статтею 12 ГПК визначено, що малозначними справами є, зокрема, справи, в яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Предметом позову в даній справі є стягнення 21 701, 28 грн, отже, ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тому справа є малозначною в силу прямої вказівки процесуального закону.

Відповідно до ч.2 ст. 58 ГПК, при розгляді справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка до-

сягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених ст. 59 цього Кодексу.

Висновки: ПАТ як сторона у справі, віднесеної процесуальним законом до малозначних, не позбавлено права на представництво своїх законних інтересів, у тому числі і на звернення з апеляційною скаргою, зокрема, штатними юрисконсультами, юристами – працівниками власних структурних підрозділів тощо. Тобто представником особи при розгляді справ у малозначних спорах може бути не тільки адвокат, а й будь-яка особа, яка відповідає вимогам ч. 2 ст. 58 ГПК.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 березня 2019 року
у справі № 823/2373/18

*Щодо особливостей з'ясування повноважень адвоката
на здійснення судового представництва*

Фабула справи: ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» звернулося до адміністративного суду з позовом до Головного управління ДФС про скасування податкових повідомлень-рішень.

Окружний адміністративний суд позовні вимоги залишив без задоволення.

Апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» на рішення окружного адміністративного суду повернув позивачу на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України: апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «ТРИЛЛ ПЛЮС» зазначає, що повноваження ОСОБА_1 на здійснення представництва інтересів ТОВ «ТРИЛЛ ПЛЮС» у судах першої та апеляційної інстанцій підтверджуються наявним у матеріалах справи ордером, виданим на підставі договору про надання правової допомоги, який не містить жодних обмежень щодо правомочностей адвоката. За таких обставин, процесуальна дія суду апеляційної інстанції щодо повернення апеляційної скарги з огляду на непідтвердження повноважень особи, яка підписала апеляційну скаргу (ОСОБА_1), призвела до порушень конституційного права позивача на доступ до суду.

Правова позиція Верховного Суду: наявність у суду належних доказів дійсної волі учасника справи на уповноваження певної особи на представництво є обов'язковим для реалізації права на звернення до суду, зокрема суду апеляційної інстанції, та не є обмеженням гарантованого права на доступ до суду. Зазначені докази повинні виключати будь-які сумніви стосовно чинності уповноваження представника на момент вчинення ним певної процесуальної дії, а також стосовно охоплення такої дії дійсним колом делегованих повноважень.

Недолучення до апеляційної скарги жодного документа щодо підтвердження повноважень представника позивача та відсутність у наявному в матеріалах справи ордері у графі «назва органу, в якому надається правова допомога» апеляційного адміністративного суду дає обґрунтовані підстави вважати про відсутність повноважень у ОСОБА_1 на представництво інтересів ТОВ «ТРИЛЛ ПЛЮС» безпосередньо в апеляційному адміністративному суді.

Висновки: з огляду на утворення в жовтні 2018 року нового суду апеляційної інстанції, який уповноважений здійснювати правосуддя на відповідній території, для підтвердження наявності в адвоката ОСОБА_1 права здійснювати представництво в такому органі, адвокат був зобов'язаний при вчиненні процесуальних дій від імені позивача привести у відповідність до нових обставин документи, які посвідчують його представницькі повноваження.

Визначення в ордері права ОСОБА_1 на представництво інтересів ТОВ «ТРИЛЛ ПЛЮС» в апеляційному адміністративному суді, який на момент видачі такого ордера здійснював правосуддя на відповідній території, не є безумовною підставою вважати, що волевиявлення позивача включало і право на представництво інтересів ОСОБА_1 у новому апеляційному адміністративному суді.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 червня 2018 року
у справі № 915/4/18

*Щодо представництва адвокатом інтересів фізичних
і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції позов ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» до ТОВ «Сонар» залишено без розгляду. Ухвалою апеляційного господарського суду повернуто апеляційну скаргу ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» без розгляду. Ухвала суду мотивована тим, що апеляційна скарга підписана неуповноваженою особою, а саме представником ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» ОСОБА_4 на підставі довіреності, з якої не вбачається, що вона має статус адвоката.

Мотивація касаційної скарги: порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального та матеріального права.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК до апеляційної скарги додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і в справі немає підтвердження його повноважень. Згідно з ч.ч. 1,3 ст. 56 ГПК сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Юридична особа бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника.

Частиною 1 статті 58 ГПК встановлено, що представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Згідно з підпунктом 11 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України (у редакції Закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 Конституції виключно прокурорами або адвокатами у судах апеляційної інстанції здійснюється з 1 січня 2018 року. Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності даним Законом, здійснюється за правилами, які дія-

ли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Висновки: з 01.01.2018 представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції має здійснюватися адвокатом, повноваження якого як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 липня 2019 року
у справі № 0740/1069/18

*Щодо визначення ордера як самостійного документа,
що підтверджує повноваження адвоката,
в адміністративному процесі*

Фабула справи: фізична особа-підприємець ОСОБА_1 звернувся до окружного адміністративного суду з позовом до Управління Держпраці про визнання протиправною та скасування постанови.

Представником позивача до суду було подано заяву про забезпечення позову, якою просить суд зупинити стягнення на підставі постанови про накладання штрафу на ФОП ОСОБА_1 у розмірі 335 070,00 грн у виконавчому провадженні, яке перебуває на виконанні у РВ ДВС ГТУЮ до набрання законної сили судовим рішенням у даній справі.

Ухвалою окружного адміністративного суду відмовлено у задоволенні заяви фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 про забезпечення позову.

Не погодившись із прийнятим рішенням, фізична особа-підприємець ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 на ухвалу окружного адміністративного суду про відмову у вжитті заходів забезпечення позову повернуто заявнику.

Мотивація касаційної скарги: фізична особа-підприємець ОСОБА_1 посилається на порушення судом норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката, як представника, підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 травня 2019 року
у справі № 817/1397/18

*Щодо документа, який підтверджує право представника
підписувати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Управління поліції охорони про зобов'язання нарахувати і виплатити одноразову грошову допомогу при звільненні зі служби в Національній поліції за власним бажанням, передбачену ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» у розмірі 25 відсотків грошового забезпечення за кожний повний рік служби, з розрахунку вислуги 11 років.

Постановою суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено повністю.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду скаргу повернуто позивачу. Суд, повертаючи скаргу, зазначив, що 18 жовтня 2018 року вказану справу разом із скаргою зареєстровано в іншому апеляційному адміністративному суді у зв'язку з їх передачею відповідно до ч. 3 ст. 29 КАС України, як визначеному ч. 6 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суду, якому передаються справи апеляційного адміністративного суду, що ліквідований згідно з Указом Президента України «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах». Як слідує з апеляційної скарги, така підписана ОСОБА_3, яка не має права її підписувати та не надано документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилаючись на порушення судом норм процесуального права, просить скасувати ухвалу апеляційного адміністративного суду і направити справу для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції. Скаржник зазначив, що адвокатом ОСОБА_3, як представником позивача ОСОБА_1, підтверджено свої повноваження на подання та підписання апеляційної скарги ордером адвоката і договором про надання правової допомоги, які наявні в матеріалах справи.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 4 ст. 59 КАС України: повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

П. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України: апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо: апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Ч.ч. 1, 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – № 5076-VI): адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Ч. 3 ст. 189 КАС України: до апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених ст. 187 цього Кодексу, застосовуються правила ст.108 цього Кодексу.

Зі змісту ухвали Восьмого апеляційного адміністративного суду випливає, що суд апеляційної інстанції, посилаючись на приписи п. 1 ч. 1 та ч. 2 ст. 59 КАС України, якими передбачено, що повноваження представника можуть бути підтверджені посвідченою нотаріально довіреністю фізичної особи, дійшов висновку про відсутність документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу.

Висновки: судом апеляційної інстанції не було враховано наявність у матеріалах справи ордера адвоката і договору про надання правової допомоги щодо надання правничої допомоги адвокатом ОСОБА_3. При цьому апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції була подана до апеляційного адміністративного суду до оголошення про початок роботи апеляційного адміністративного суду в адміністративному окрузі. З огляду на викладене, висновок апеляційного адміністративного суду щодо підписання апеляційної скарги

особою, яка не має права її підписувати, та щодо ненадання документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу, – є безпідставним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 23 квітня 2019 року
у справі № 1440/2165/18

Щодо засвідчення копії довіреності, виданої представнику

Фабула справи: Державне підприємство «Миколаївський бронетанковий завод» звернулося до суду з позовом до Державної виконавчої служби, третя особа: Відділ примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби про визнання протиправними та скасування постанов про стягнення виконавчого збору та про відкриття виконавчого провадження щодо стягнення виконавчого збору.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що державним виконавцем не було здійснено дій з примусового виконання рішення, а тому вважає, що в останнього були відсутні підстави для винесення постанови про стягнення з боржника виконавчого збору.

Судом першої інстанції позов було задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 55 КАС України юридична особа, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи) або через представника.

За змістом ч.ч. 1,3 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені дові-

реністю фізичної або юридичної особи, зокрема, довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

За змістом ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Відповідно до ч.ч. 6,8 ст. 59 КАС України визначено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи. У разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

Відповідно до положень Національного стандарту України № 55 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів ДСТУ 4163-2003» (далі – ДСТУ 4163-2003), зокрема п. 5.26 відбитком печатки організації засвідчують на документі підпис відповідальної особи. Перелік документів, на які ставлять відбиток печатки, визначає організація на підставі нормативно-правових актів. Його подають в інструкції з діловодства організації. Відбиток печатки ставлять так, щоб він охоплював останні кілька літер назви посади особи, яка підписала документ.

Відповідно до п. 5.27 ДСТУ 4163-2003 відмітку про засвідчення копії документа складають зі слів «Згідно з оригіналом», назви посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її ініціалів та прізвища, дати засвідчення копії і проставляють нижче реквізиту 23 (підпис).

Висновки: копія довіреності, виданої адвокату на представництво інтересів Державного підприємства «Миколаївський бронетанковий завод», не засвідчена у визначеному законом порядку. Вказана факсимільна копія не містить відбитку печатки організації, що має засвідчувати підпис відповідальної особи, яка засвідчила копію.

Касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається суддею-доповідачем, якщо касаційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 13 лютого 2019 року
у справі № 926/3973/17

*Щодо зазначення в ордері на надання
правової допомоги назви суду,
який припинив свою діяльність
із здійснення правосуддя*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом до ТОВ «Старлайф», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: районна державна адміністрація, про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства та скасування записів про державну реєстрацію.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Старлайф» звернулося до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з касаційною скаргою на рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду.

Правова позиція Верховного Суду: за приписами ч. 4 ст. 60 ГПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до п. 4 «Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів», затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 36, ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

У доданому до касаційної скарги ордері зазначено назву органу, в якому надається правова допомога – «Верховний Суд України».

Разом з цим, відповідно до ст. 286 ГПК України судом касаційної інстанції у господарських справах є Верховний Суд.

Висновки: скаржник в порушення вимог п. 1 ч. 2 ст. 290 ГПК України зазначає найменування суду касаційної інстанції, до якого подається скарга, – «Верховний Суд України», який з 15 грудня 2017 року припинив свою діяльність із здійснення правосуддя. Судом касаційної інстанції у господарських справах є Верховний Суд. З огляду на зазначене скаржнику необхідно усунути недоліки касаційної скарги та на-

дати Суду ордер на надання правової допомоги, який відповідатиме вищезазначеному.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 серпня 2020 року
у справі № 428/3851/19

*Щодо правових наслідків відсутності
в ордері на надання правової допомоги
назви конкретного суду*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про визнання майна спільною сумісною власністю та поділ майна подружжя.

Ухвалою суду першої інстанції клопотання представників відповідача про залишення позову без розгляду задоволено. Позов ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання майна спільною сумісною власністю та поділ майна подружжя залишено без розгляду.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано та направлено справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що ні договір, ні ордер на надання правової допомоги, додані представником ОСОБА_1 до позовної заяви, не містять жодної конкретної назви будь-якого конкретного суду, а лише містять узагальнене посилання на всі суди, всіх інстанцій, всіх юрисдикцій, яке не є назвою, а отже адвокат не мала повноважень на представництво позивача в суді. Наведене відповідає правовій позиції висловленій Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 05 червня 2019 року по справі

№ 9901/847/18. До того ж заявник зазначає, що в матеріалах справи міститься лише копія ордера, що додатково свідчить, що адвокат належним чином не підтвердила свої повноваження. Окрім цього вказує, що ухвалою суду першої інстанції відкрито спрощене позовне провадження у даній справі, що є порушенням норм процесуального права, оскільки справа з ціною позову 1 442 000, 00 грн не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження, проте суд апеляційної інстанції на вказані обставини уваги не звернув.

Правова позиція Верховного Суду: правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначає Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з п. 2 ч. 1 ст. 20 якого під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами.

Підстави для здійснення адвокатської діяльності передбачені ст. 26 зазначеного Закону, відповідно до ч.ч. 1-3 якої адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Ордером є письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Установивши, що на підтвердження своїх повноважень адвокат надала суду ордер на надання правової допомоги, який містить усі обов'язкові реквізити, а також договір про надання правової допомоги, суд апеляційної інстанції обґрунтовано вважав, що в суду

першої інстанції не було правових підстав для залишення позову без розгляду на підставі п. 2 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, у зв'язку з чим правильно скасував ухвалу Сєвєродонецького міського суду Луганської області від 13 листопада 2019 року та направив справу для продовження розгляду до місцевого суду.

Вказаний висновок не суперечить правовій позиції Великої Палати Верховного Суду у справі № 9901/847/18, з огляду на те, що в зазначеній справі в ордері на надання правової допомоги в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» були відсутні відомості про судові органи, тоді як у справі, яка переглядається, вказано про надання адвокатом правової допомоги в усіх судах, усіх інстанцій та юрисдикцій, на підтвердження чого надано також договір про надання правової допомоги, що в цьому випадку є достатнім для висновку про наявність у адвоката права на підписання позовної заяви від імені ОСОБА_1.

Доводи заявника про те, що адвокат не надала оригінал ордера на підтвердження своїх повноважень при поданні позовної заяви не заслуговують на увагу, оскільки долучена до позовної заяви копія ордера від 10 січня 2019 року серія ЗП № 55302, засвідчена у визначеному законом порядку, а саме у відповідності до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому є належним документом, що підтверджує право особи, яка підписала позовну заяву на вчинення такої процесуальної дії».

Наведене узгоджується з висновком Великої Палати Верховного Суду, зробленим у постанові від 17 грудня 2018 року у справі № 308/8995/17 (№ К/9901/63565/18).

Висновки: вказівка в ордері у графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» про те, що правова допомога надається у судах всіх інстанцій є достатнім та необхідним підтвердженням того, що адвокат уповноважений надавати правову допомогу клієнту та представляти його інтереси в будь-яких судах України, а тому не вимагає уточнення/зазначення територіальної, інстанційної, предметної та суб'єктної юрисдикції судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 квітня 2019 року
у справі № 360/1536/17

*Щодо встановлення правомочності представника
підписувати та подавати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та інші звернулися до суду з позовом до Відділу освіти районної державної адміністрації, районної державної адміністрації, голови районної організації профспілки працівників освіти ОСОБА_56, районної ради, треті особи – дошкільний навчальний заклад № 11, дошкільний навчальний заклад (ясла-садочок комбінованого типу) № 14, дошкільний навчальний заклад (ясла-садок комбінованого типу) № 10, в якому просили скасувати наказ Відділу освіти районної державної адміністрації про призупинення виплати надбавки за престижність праці та стягнути невикладену надбавку за престижність праці з січня 2017 року по жовтень 2017 року.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу представника позивачів повернуто. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що подана скарга підписана особою, яка не має права її підписувати.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та інші просять скасувати ухвалу апеляційного суду, справу передати до апеляційного суду для продовження розгляду, посилаючись на порушення судом норм процесуального права. Доводи касаційної скарги зводяться до того, що апеляційний суд безпідставно не взяв до уваги наявні в матеріалах справи ордери та договори про надання юридичних послуг, якими позивачі уповноважили свого представника на ведення справи в судах всіх інстанцій, та не врахував, що дані угоди не містять будь-яких обмежень повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, зокрема, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

З матеріалів справи слідує, що представництво позивачів у справі здійснюється на підставі ордерів та укладених договорів про надання юридичних послуг.

Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі, визначені ст. 43 ЦПК України.

За змістом ч.1 ст. 58 ЦПК України сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Відповідно до ч.ч. 1,3 ст. 237 ЦК України представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи (п. 1 ч. 1 ст. 62 ЦПК України).

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 62 ЦПК України).

Висновки: представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності або ордері. Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви.

За умовами укладених договорів про надання юридичних послуг, замовники серед іншого уповноважили адвоката представляти їх інтереси в судових засіданнях всіх інстанції. Дані угоди не містять будь-яких обмежень або застережень повноважень представника. Особа безпідставно не може бути позбавлена конституційного права на апеляційне оскарження рішення суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 25 квітня 2019 року
у справі № 826/11976/16

*Щодо права адвоката посвідчувати копії документа,
що підтверджує його статус і повноваження представника
сторони у судовому провадженні*

Фабула справи: пайове товариство «Магарач Осаюхінг» (далі – Товариство) звернулося до суду з позовом до Міністерства економічного розвитку і торгівлі, третя особа: Національний інститут винограду і вина, про визнання протиправними, скасування рішення та наказу.

Апеляційний адміністративний суд скасував рішення окружного адміністративного суду про часткове задоволення позову та постановив нове рішення, яким провадження у справі заквив. Суд визнав, що цей спір слід вирішувати в порядку господарського судочинства.

Мотивація касаційної скарги: Товариство не погодилося із рішенням суду апеляційної інстанції і подало касаційну скаргу про його скасування. Водночас заявило клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження, який вважає пропущеним з поважних причин, через те що касаційна скарга на оскаржуване рішення подавалася раніше з дотриманням строку, але першого разу Верховний Суд ухвалою повернув її скаржнику, оскільки до касаційної скарги не було додано документів на підтвердження повноважень адвоката ОСО-БА_3 як представника, передбачених ч. 4 ст. 59 КАС України, та його права щодо представництва позивача саме у Верховному Суді. Зазначає також, що для отримання належним чином завірених документів на підтвердження правосуб'єктності Товариства знадобився тривалий час.

Правова позиція Верховного Суду: як зазначено у ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно з ч. 6 цієї статті оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

За ч.ч. 1, 3 ст. 26 Закону України від 05 липня 2017 року № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон №

5076-VI) адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної. Повноваження адвоката як захисника або представника в адміністративному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Касаційну скаргу підписав адвокат ОСОБА_3 як представник Товариства. На підтвердження своїх повноважень підписант надав копії ордера та свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та договору про надання правової допомоги, які сам собі засвідчив, а отже не надав довіреність (оригінал чи належним чином завірону копію) або ордер адвоката, виданий відповідно до Закону № 5076-VI.

У контексті сказаного треба зазначити, що відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 (Професійні права адвоката) Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: право посвідчувати копії документів у справах, які веде адвокат, не означає право адвоката посвідчувати копії документа, що підтверджує його статус і повноваження представника сторони у судовому провадженні, яким має бути довіреність або ордер адвоката, оскільки для цього документа процесуальний закон встановив окремі вимоги та порядок його подання, серед іншого й свій, інший, обов'язковий спосіб посвідчення копії з нього.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 березня 2019 року
у справі № 826/27444/15

Щодо права адвоката посвідчувати копії документів

Фабула справи: ОСОБА_3, ОСОБА_4 звернулися з позовом до Комунального підприємства «Київблагоустрій» про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити певні дії.

Рішенням адміністративного суду позов задоволено частково. Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу Комунального підприємства «Київблагоустрій» повернуто.

Постановляючи оскаржувану ухвалу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апеляційну скаргу від імені Комунального підприємства «Київблагоустрій» підписано ОСОБА_5, проте на підтвердження повноважень надано копію довіреності, яка не відповідає приписам ст. 59 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: Комунальне підприємство «Київблагоустрій» вважає, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував ст. 59 КАС України. Право адвоката посвідчувати копії документів у справах, які він веде, передбачене у п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Жодна норма чинного законодавства не визначає способу та порядку посвідчення адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/чи копії ордера, копії довіреності.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 КАС України визначено вимоги до документів, що підтверджують повноваження представників. Відповідно до ч. 4 цієї статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Цією самою статтею визначено, що відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Представник відповідача є адвокатом, і на нього поширюється дія Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 цього Закону під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом установлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Окрім того, суд звертає увагу, що відповідно до абз. 2 ч. 5 ст. 94 КАС України учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Інших вимог до копій письмового документа процесуальний закон не містить.

Висновки: оскільки представник відповідача ОСОБА_5 вів судову справу від імені Комунального підприємства «Київблагоустрій» виконавчого органу міської ради у суді апеляційної інстанції, він, як адвокат, має професійне право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії довіреності.

Законом не передбачено іншого обов'язкового способу посвідчення копій документів, виданих юридичною особою (якою є Комунальне підприємство «Київблагоустрій»).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 січня 2019 року
у справі № 809/1092/18

*Щодо правової природи копій документів,
засвідчених адвокатом*

Фабула справи: ПАТ «Дельта Банк» звернулося до суду з позовом до Відділу державної реєстрації виконавчого комітету міської ради, треті особи, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ФОП ОСОБА_1 (далі – третя особа-1), ТОВ «Український промисловий банк» (далі – третя особа-2) про зобов'язання вчинити дії.

Ухвалою окружного адміністративного суду позовну заяву повернуто без розгляду у зв'язку з неусуненням позивачем її недоликів.

Адвокат ОСОБА_2, як представник позивача, звернувся з апеляційною скаргою, в якій просить зазначену ухвалу суду скасувати та передати справу на розгляд до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув його апеляційну скаргу у зв'язку з тим, що для підтвердження повноважень адвоката на представництво у справі скажник подав не встановлені процесуальним законом документи, а їх копії, посвідчені самим адвокатом. Тобто подані документи, які не можна визнати такими, що засвідчують повноваження адвоката як представника.

Адвокат ОСОБА_2 повторно звернувся з апеляційною скаргою.

Ухвалою апеляційний суд її повернув, посилаючись на ч. 4 ст. 298 КАС України і мотивуючи тим, що додана до апеляційної скарги копія довіреності, яка не засвідчена належним чином, не може вважатися належним документом, який підтверджує повноваження особи підписувати апеляційну скаргу. При цьому суд посилався на правові позиції Верховного Суду щодо застосування ст. 59 КАС України, висловлені у справах № 826/26890/15, 826/13806/17, 2а-34/11/1370.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Дельта Банк» вважає, що ухвали прийнято з неправильним застосуванням ст. 59 КАС України. Право адвоката посвідчувати копії документів у справах, які він веде, передбачене у п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Жодна норма чинного законодавства

не визначає способу та порядку посвідчення адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/чи копії ордера, копії довіреності.

Окрім того, суд не застосував ч. 5 ст. 94 КАС України, в якій зазначено, що учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення.

Також суд апеляційної інстанції безпідставно не врахував, що довіреністю представнику надано право розписуватись на документах від імені банку та завіряти копії документів на їх відповідність оригіналу. Лише представники фізичних осіб зобов'язані надати до матеріалів справи нотаріально посвідчену довіреність. Вважає, що він правильно засвідчив копію свого свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та копію довіреності від банку на представництво його інтересів.

Правова позиція Верховного Суду: у ст. 59 КАС України визначено вимоги до документів, що підтверджують повноваження представників. Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтвержені, зокрема, довіреністю юридичної особи (п. 1 ч. 1).

Відповідно до ч. 4 цієї статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Цією самою статтею визначено, що відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Представник позивача є адвокатом і на нього поширюється дія Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI).

Відповідно до ч. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом установлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: оскільки представник позивача ОСОБА_2 веде судову справу від імені ПАТ «Дельта Банк», він, як адвокат, має професійне право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії довіреності. Законом не передбачено іншого обов'язкового способу посвідчення копій документів, виданих юридичною особою (якою є ПАТ «Дельта Банк»). Окрім того, Суд звертає увагу, що відповідно

до абз. 2 ч. 5 ст. 94 КАС України учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Інших вимог до копій письмового документа процесуальний закон не містить.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 жовтня 2019 року
у справі № 757/21384/19-ц

*Щодо представництва інтересів особи
адвокатом, відомості про якого не внесені
до Єдиного реєстру адвокатів України*

Фабула справи: ОСОБА_1, яка діяла через представника ОСОБА_2, звернулася до суду з позовом до АТ комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») про стягнення коштів. Представник АТ КБ «ПриватБанк» подав до суду клопотання про залишення позову ОСОБА_1 без розгляду у зв'язку з тим, що він поданий неповноважним представником – адвокатом, відомості про яку не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України.

Ухвалою суду першої інстанції клопотання АТ КБ «ПриватБанк» задоволено. Позовну заяву ОСОБА_1 залишено без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 257 ЦПК України. Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано, справу передано для продовження розгляду до суду першої інстанції. Апеляційний суд вважав передчасним залишення позову без розгляду з огляду на положення ч.ч. 11-13 ст. 187 ЦПК України. Крім того, суд зазначив, що у справі відсутні докази того, що свідоцтво про право на зайняття адвокат-

ською діяльністю і рішення, на підставі якого воно видане, визнані недійсними чи скасовані.

Мотивація касаційної скарги: АТ КБ «ПриватБанк» вказує, що наявність в особи лише свідоцтва на заняття адвокатською діяльністю не може беззаперечно підтверджувати її чинний статус щодо ведення адвокатської діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: до позовної заяви, підписаної представником позивача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника позивача (ч. 7 ст. 177 ЦПК України).

Представником у суді може бути адвокат або законний представник (ч. 1 ст. 60 ЦПК України).

Ч. 4 ст. 62 ЦПК України передбачено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України не обмежуються віком особи та є безстроковими.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Ч.ч. 11-13 ст. 187 ЦПК України визначено, що суддя, встановивши, після відкриття провадження у справі, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у ст.ст. 175, 177 цього Кодексу, постановляє ухвалу не пізніше наступного дня, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення позивачу ухвали.

Висновки: до матеріалів справи долучено копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, виданого ОСОБА_2 на підставі рішення Ради адвокатів міста Києва. Доказів того, що вказаний документ визнаний у передбаченому законом порядку недійсним або є скасованим, матеріали справи не містять. Також відсутні докази

щодо припинення права ОСОБА_2 на заняття адвокатською діяльністю у порядку передбаченому законом.

Враховуючи викладене, апеляційний суд зробив правильний висновок про передчасність залишення без розгляду судом першої інстанції позовної заяви ОСОБА_1, поданої представником ОСОБА_2.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 грудня 2019 року
у справі № 810/4832/18

*Щодо відсутності у представника юридичної особи
права на підписання апеляційної скарги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду першої інстанції з позовом до сільської виборчої комісії (далі – виборча комісія), третя особа: сільська рада, в якому просила:

1. визнати протиправним і скасувати рішення відповідача «Про відкликання за народною ініціативою депутатів сільської ради» в частині відкликання за народною ініціативою депутата сільської ради ОСОБА_1 в одномандатному виборчому окрузі;
2. визнати протиправною і скасувати постанову виборчої комісії «Про призначення проміжних місцевих виборів депутатів сільської ради в одномандатних виборчих округах» в частині виборів депутатів до сільської ради в одномандатному виборчому окрузі.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив повністю.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою апеляційне провадження у цій справі закрит. Ухвала мотивована тим, що в адвоката,

який підписав апеляційну скаргу, були відсутні повноваження на її підписання, оскільки цей адвокат згідно з договором про надання юридичних послуг мав право лише на розроблення і подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів від імені виборчої комісії.

Мотивація касаційної скарги: виборча комісія зазначає, що право адвоката на підписання апеляційної скарги випливало з договору про надання юридичних послуг та підтверджується довіреністю, виданою головою виборчої комісії. З огляду на викладене, суд апеляційної інстанції, заклавши провадження у справі, порушив гарантоване відповідачу Конституцією України право на апеляційний перегляд справи (п. 8 ч. 2 ст. 129 Основного Закону України).

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 6 цієї статті, передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з ч. 8 ст. 59 КАС України у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

Згідно з ч. 4 вказаної статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Ч. 1 ст. 26 вказаного Закону передбачено, що документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Згідно з ч. 2 цієї статті Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Положенням про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36 (зі змінами і доповненнями), яке було чинне на час розгляду справи судом апеляційної інстанції, затверджено типову форму ордера, згідно з якою підставою для його видання є договір про надання правової допомоги або доручення органу (установи), уповноваженого на надання безоплатної правової допомоги.

Висновки: право на розроблення та подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, вказане у договорі про надання юридичних послуг, не є тотожним праву представника на підписання від імені відповідача апеляційної скарги.

Аналогічна позиція викладена у постанові Верховного Суду від 12 вересня 2019 року у справі № 810/4842/18.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 22 квітня 2019 року
у справі № 916/2090/16

*Щодо наслідків відсутності належно засвідчених документів,
які підтверджують повноваження адвоката*

Фабула справи: ПАТ «Укртрансгаз» звернулось до суду з позовом до ПАТ «Одеський припортовий завод» про стягнення з останнього заборгованості за надані послуги балансування обсягів природного газу по договору транспортування природного газу.

Поштовим відправленням, ПАТ «Укртрансгаз» звернулося до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з касаційною скаргою на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду в порядку ст.ст. 286, 287 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 290 ГПК України передбачені вимоги до форми і змісту касаційної скарги.

Відповідно до ч. 3 ст. 290 ГПК України, касаційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником.

Подану ПАТ «Укртрансгаз» касаційну скаргу підписано від імені скаржника представником ОСОБА_4 на підставі довіреності, з якої

вбачається уповноваження адвоката ОСОБА_4 на представництво інтересів скаржника.

Відповідно до ч.ч. 2, 5 ст. 292 та ст. 174 ГПК України, у разі якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 290 ГПК України, така скарга залишається без руху, про що суддею-доповідачем постановляється відповідна ухвала із зазначенням строку на усунення скаржником недоліків касаційної скарги, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення касаційної скарги без руху.

Згідно з ч. 4 ст. 174 та ч. 2 ст. 292 ГПК України, якщо скаржник не усунув недоліки касаційної скарги у строк, встановлений судом, така касаційна скарга вважається неподаною і повертається особі, що звернулася із касаційною скаргою.

Висновки: належно засвідченій копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю чи витягу з Єдиного реєстру адвокатів України з відомостями про здійснення ОСОБА_4 адвокатської діяльності скаржником до касаційної скарги не долучено.

Отже, подана ПАТ «Укртрансгаз» касаційна скарга не відповідає вимогам ст. 290 ГПК України щодо її форми.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 листопада 2018 року
у справі № 820/1538/17

*Щодо умов сплати єдиного внеску
на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
адвокатом, право на заняття адвокатською діяльністю
якого було зупинено*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до Головного управління ДФС (далі – ГУ ДФС) з позовом про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії, а саме визнати протиправною та скасувати індивідуальну податкову консультацію; зобов'язати ГУ протягом 30 календарних днів з дня набрання законної сили рішенням суду про скасування індивідуальної податкової консультації з урахуванням висновків суду надати йому нову індивідуальну податкову консультацію. В обґрунтування позовних вимог зазначено, що контролюючим органом під час надання індивідуальної податкової консультації не враховано зупинення ним права на заняття адвокатською діяльністю та факт сплати за нього єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування роботодавцями. Крім того, відповідачем помилково ототожнено поняття «зупинення» та «припинення» адвокатської діяльності.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково: визнано протиправною та скасовано індивідуальну податкову консультацію, надану позивачу, в іншій частині позову відмовлено. Судові рішення мотивовані тим, що оскільки адвокатська діяльність позивача зупинена, то він не вважається працюючим, не здійснює підприємницьку діяльність, тобто не є самозайнятою особою та, відповідно, не отримує прибуток від адвокатської діяльності, а відповідачем помилково застосовано до спірних правовідносин норми діючого законодавства, які регулюють саме припинення, а не зупинення професійної адвокатської діяльності, тому контролюючим органом надано податкову консультацію, яка суперечить нормам та змісту чинного законодавства.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС посилається на неправильне застосування судами норм матеріального й процесуального

права, просить скасувати вказані судові рішення в частині задоволення позовних вимог й прийняти нове рішення про відмову в позові.

Правова позиція Верховного Суду: необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності та отримання доходу від такої діяльності. При цьому свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є підставою та доказом здійснення адвокатської діяльності.

Висновки: поняття «зупинення» та «припинення» адвокатської діяльності мають різну юридичну природу, та, відповідно, не є тотожними, з огляду на різний процедурний характер та особливості застосування, а відтак колегія суддів дійшла висновку про те, що дія положень Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.11.2014 № 1162, які регулюють особливості саме припинення незалежної професійної діяльності з відповідними зобов'язаннями, не може бути розповсюджено на спірні відносини щодо зупинення адвокатської діяльності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 березня 2019 року
у справі № 820/6324/17

Щодо необхідних умов для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся з позовом до Головного управління ДФС, в якому просить суд: визнати протиправною та скасувати індивідуальну податкову консультацію, як таку, що суперечить ухвалі апеляційного адміністративного суду від 11.10.2017 у справі № 820/1538/17; визнати незаконними та протиправними дії Головного управління ДФС щодо надання індивідуальної податкової консультації; зобов'язати Головне управління ДФС і протягом 30 календарних днів з дня набрання законної сили рішенням суду про скасування індивідуальної податкової консультації з урахуванням висновків суду надати ОСОБА_2 нову індивідуальну податкову консультацію.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що ОСОБА_2 подано заяву про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю у відповідності до ст. 31 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», на підставі чого внесено відповідний запис до Єдиного реєстру адвокатів України. У новій індивідуальній податковій консультації Головне управління ДФС у Харківській області знову зазначає, що позивач повинен подати звіт про суми нарахованого доходу зареєстрованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску та здійснити сплату єдиного внеску на загальних підставах для осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, в тому числі – адвокатську. Водночас, ГУ ДФС додатково вказує, що до такого висновку вони дійшли, виключно ґрунтуючись на висновках ухвали апеляційного адміністративного суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задоволено частково. Визнано протиправною та скасовано індивідуальну податкову консультацію, надану ОСОБА_2. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився й суд апеляційної інстанції, виходив з того, що оскільки адвокатська діяльність позивача зупинена, то він не вважається працюючим, не здійснює підприємницьку ді-

яльність, тобто не є самозайнятою особою та, відповідно, не отримує прибуток від адвокатської діяльності, а відповідачем помилково застосовано до спірних правовідносин норми діючого законодавства, які регулюють саме припинення, а не зупинення професійної адвокатської діяльності, тому контролюючим органом надано податкову консультацію, яка суперечить нормам та змісту чинного законодавства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 та ГУ ДФС просять скасувати рішення судів в частинах, що ухвалена не на їх користь та ухвалити нове рішення, яким задовольнити їх вимоги, оскільки вважають, що судові рішення були ухвалені з порушенням норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: порядок обчислення і сплати єдиного внеску встановлено положеннями Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», згідно з ч. 2, 3 ст. 9 якого, обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), на які відповідно до цього Закону нараховується єдиний внесок. Обчислення єдиного внеску органами доходів і зборів у випадках, передбачених цим Законом, здійснюється на підставі актів перевірки правильності нарахування та сплати єдиного внеску, звітності, що подається платниками до органів доходів і зборів, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суми виплат (доходу), на суми яких (якого) відповідно до цього Закону нараховується єдиний внесок.

Відповідно до ч. 8 вказаної статті платники єдиного внеску, зазначені у п. 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 1 травня наступного року. Періодом, за який платники єдиного внеску подають звітність до органу доходів і зборів (звітним періодом), є календарний місяць, крім платників, зазначених у п. 4 і 5 частини першої ст. 4 цього Закону, для яких звітним періодом є календарний рік. У разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця її останнім звітним періодом є період з дня закінчення попереднього звітного періоду до дня державної реєстрації припинення підприємницької діяльності такої фізичної особи. Платники єдиного внеску, зазначені у п. 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 1 травня наступного року.

Відповідно до пп. 2 п. 1 ст. 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» єдиний внесок нараховується для платників, зазначених у п. 4 (крім фізичних осіб – підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування) та 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, – на суму доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи

фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць.

Так, особи, які провадять у тому числі адвокатську діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, віднесені згідно з п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» до платників єдиного внеску.

Висновок: необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності та отримання доходу від такої діяльності. При цьому, свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є підставою та доказом здійснення адвокатської діяльності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 листопада 2019 року
у справі № 160/3114/19

Щодо обов'язку сплати єдиного соціального внеску адвокатом, який є найманим працівником

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління ДФС, в якому просив визнати протиправною та скасувати вимогу про сплату боргу (недоїмки).

В обґрунтування своїх вимог посилався на те, що має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, перебуває на обліку як платник єдиного внеску. Вважає, що у нього відсутній борг зі сплати єдиного внеску за 2017 рік, оскільки підстави його нараховувати за період, коли він перебував у трудових відносинах та сплату ЄСВ здійснював його роботодавець, були відсутні.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив повністю.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважав, що Законом України від 8 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон № 2464-VI) не врегульовано відносини щодо адміністрування єдиного внеску при одночасному перебуванні фізичної особи в трудових відносинах та здійсненні незалежної професійної діяльності, а із системного аналізу його норм вбачається, що єдиною метою збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством саме прав фізичних осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Вказана мета досягається шляхом регулярної сплати мінімального страхового внеску. Таким чином, на думку позивача, в розумінні Закону № 2464-VI протягом 2017 року він був застрахованою особою і єдиний внесок за нього регулярно нараховував та сплачував роботодавець в розмірі не менше мінімального, що виключає виникнення обов'язку по сплаті єдиного внеску як особою, що має право провадити адво-

катську діяльність у періодах, коли він фактично не отримував дохід від такої діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: предметом спору в цій справі є оцінка правомірності вимоги з огляду на наявність обов'язку сплачувати ЄСВ у мінімальному розмірі у позивача, який був зареєстрований як особа, що здійснює незалежну професійну діяльність протягом 2017 року, за умови, що в цей період він був найманим працівником та його роботодавець сплачував за нього ЄСВ у сумі, що не була меншою мінімального розміру.

Суди попередніх інстанцій правильно визначилися, що спірні правовідносини врегульовані нормами Податкового кодексу України в частині відносин, що виникають у сфері справляння податків і зборів, порядку їх адміністрування, платників податків та зборів, їх прав та обов'язків, компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальності за порушення податкового законодавства, та нормами Закону № 2464-VI в частині правових та організаційних засад забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умов та порядку його нарахування і сплати та повноважень органу, що здійснює його збір та ведення обліку.

Системний аналіз норм права свідчить про те, що платниками єдиного соціального внеску є самозайняті особи, зокрема, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально. Необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності індивідуально та отримання доходу від такої діяльності, який і є базою для нарахування ЄСВ. Отже, саме дохід особи від такої діяльності є базою для нарахування, проте за будь-яких умов розмір ЄСВ не може бути меншим за розмір мінімального страхового внеску за місяць. При цьому, за відсутності бази для нарахування ЄСВ у відповідному звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, законодавство встановлює обов'язок особи самостійно визначити цю базу, але її розмір не може бути меншим за розмір мінімальної заробітної плати.

Таким чином, метою встановлення розміру мінімального страхового внеску та обов'язку сплачувати його незалежно від наявності бази для нарахування є забезпечення у передбачених законодавством випадках мінімального рівня соціального захисту осіб шляхом отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

На підставі наведеного можливо зробити висновок, що, з урахуванням особливостей форми діяльності самозайнятих осіб, саме

задля досягнення вищевказаної мети збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування законодавством встановлено обов'язок сплати особами мінімального страхового внеску незалежно від фактичного отримання доходу від їх діяльності.

Висновки: особа, яка провадить незалежну професійну діяльність, зокрема адвокатську, вважається самозайнятою особою і зобов'язана сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування не нижче розміру мінімального страхового внеску незалежно від фактичного отримання доходу лише за умови, що така особа не є найманим працівником. В іншому випадку (якщо особа є найманим працівником), така особа є застрахованою і платником єдиного внеску за неї є її роботодавець, а мета збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування досягається за рахунок його сплати роботодавцем.

Інше тлумачення норм Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» спричиняє подвійну його сплату (безпосередньо особою та роботодавцем), що суперечить меті запровадженого державою консолідованого страхового внеску.

Наявність у позивача свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є доказом здійснення адвокатської діяльності та отримання від такої діяльності доходу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 квітня 2019 року
у справі № 2а/0570/8678/2012

*Щодо сплати страхових внесків з доходу,
отриманого адвокатом за цивільно-правовим договором*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Управління Пенсійного фонду України (далі – Управління ПФУ) про визнання незаконною вимоги про сплату страхових внесків від встановленої суми доходу з мотивів протиправності її прийняття.

Постановою суду першої інстанції позов було задоволено, визнано незаконною та скасовано вимогу Управління ПФУ. Приймаючи рішення суд зазначив, що висновок пенсійного органу про те, що дохід позивача за 2009 рік у розмірі 215 730 грн є доходом особи, яка забезпечує себе самостійно, пов'язаним безпосередньо з діяльністю цієї особи, не знайшов свого підтвердження в ході розгляду справи та спростовується доказами по справі.

Апеляційний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. При прийнятті рішення суд апеляційної інстанції виходив з того, що наявність будь-якої цивільно-правової угоди не підтверджена позивачем жодним чином. Протягом 2009 року позивач здійснював підприємницьку діяльність, отже надання послуг іншій особі відбувалося в межах вказаного виду діяльності. Таким чином прийняття відповідачем вимоги про сплату боргу є правомірним.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел встановлює Закон України № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року (далі – Закон № 1058-IV).

При прийнятті спірної вимоги ПФУ керувався ч. 4 ст. 11 вищезазначеного Закону № 1058-IV, відповідно до якої загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» встановлено, що загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають громадяни України, які працюють, зокрема, у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру.

За приписами ч. 1 ст. 14 Закону № 1058-IV страхувальниками відповідно до цього Закону є роботодавці.

Як встановлено п. 6 ч. 2 ст. 17 Закону № 1058-IV страхувальник зобов'язаний нараховувати, обчислювати і сплачувати в установлені строки та в повному обсязі страхові внески.

Висновки: у спірних правовідносинах позивач відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV виступав у ролі застрахованої особи, що виконала певні роботи за договором підряду. У свою чергу відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 14 вказаного Закону страхувальником у спірних правовідносинах виступав ОСОБА_2, який за договором підряду використовував працю фізичної особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 серпня 2019 року
у справі № 816/341/16

*Щодо права адвоката враховувати
при визначенні оподаткованого доходу витрати,
пов'язані з рекламою адвокатських послуг*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління Державної фіскальної служби (далі – ГУ ДФС) про скасування індивідуальної податкової консультації.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що документально підтверджені витрати адвоката, пов'язані з рекламою його послуг, повинні враховуватись при визначенні його чистого оподаткованого доходу, оскільки прямо пов'язані із здійсненням професійної діяльності, а тому податкова консультація, яка обґрунтована посиленням на Узагальнюючу податкову консультацію щодо деяких питань оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (приватних нотаріусів, адвокатів), затверджену наказом ДПС України від 24.12.2012 № 1185 (далі – Узагальнююча податкова консультація), про відсутність права адвоката враховувати вказані витрати до сукупного чистого доходу, підлягає скасування.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено: скасовано індивідуальну податкову консультацію ГУ ДФС.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС вказує, що в переліку витрат, які можуть враховуватися при визначенні сукупного доходу, встановленому положеннями Узагальнюючої податкової консультації, відсутні витрати, пов'язані з рекламою адвокатської діяльності, а тому не можуть бути враховані при визначенні сукупного чистого доходу адвоката. Зазначає, що позивачем не наведено будь-яких доказів необхідності отримання рекламних послуг, як обов'язкової передумови адвокатської діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: порядок оподаткування доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність визначено ст. 178 ПК України. Відповідно до п. 178.3 ст. 178 ПК України оподатковуваним доходом вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і документально підтверджени-

ми витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності.

Відтак, з метою визначення оподаткованого доходу адвокат має право зменшити свій дохід за звітний (податковий) період на суму документально підтверджених витрат, які, при цьому, мають бути пов'язаними з його професійною діяльністю.

За приписами ч. 1 ст. 1 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Відповідно до ст. 1 Закону України № 270-96 ВР «Про рекламу» реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару.

Таким чином, метою реклами є збільшення попиту на товари, роботи та послуги, які надає платник податків, у зв'язку з чим відповідні витрати мають безпосередній зв'язок з господарською діяльністю.

Рекламні та інформаційні послуги спрямовані на забезпечення належного інформування населення про діяльність, зокрема адвоката і така обізнаність дає можливість залучити більше клієнтів, що є прямим зв'язком з його професійною діяльністю.

Ч. 1 ст. 13 Правил адвокатської етики передбачає право адвоката рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил.

Таким чином, реклама передбачає доведення інформації про відповідну продукцію певному колу споживачів, до яких належать, у тому числі, суб'єкти отримання адвокатських послуг.

Що стосується посилань контролюючого органу на Узагальнюючу податкову консультацію, при наданні позивачу індивідуальної податкової консультації, то суд вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій, що така є роз'ясненням норм податкового законодавства й має рекомендаційний характер; до того ж, наведений у ній перелік витрат не є вичерпним, що свідчить про можливе віднесення до витрат незалежної професійної діяльності і інших витрат, якщо вони підтверджують належність та необхідність для провадження такої діяльності.

Висновки: відповідно до положень пп. 177.4.4 п. 177.4 ст. 177 ПК України, до переліку витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів, належать інші витрати, до складу яких включаються витрати, що пов'язані з веденням господарської діяльності, які не зазначені в п.п. 177.4.1-177.4.3 п. 177.4 ст. 177 ПК України, зокрема, витрати на послуги реклами. Отже, документально підтверджені витрати адвоката, понесені ним у зв'язку з придбанням рекламних послуг щодо розповсюдження інформації про його професійну діяльність, можуть враховуватися при визначенні оподаткованого доходу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки.
Апеляційне, касаційне оскарження.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2019 року
у справі № 641/2835/17

*Щодо визнання вступу у справу іншого адвоката
поважною причиною пропуску строку
апеляційного оскарження*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 186 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Ухвалою апеляційного суду захиснику ОСОБА_1 повернуто подану ним апеляційну скаргу через пропущення строку на апеляційне оскарження без поважних причин та відсутність клопотання про його поновлення.

Захисник ОСОБА_1 повторно звернувся до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою та клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції.

Ухвалою апеляційного суду клопотання захисника ОСОБА_1 про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1 залишено без задоволення та повернуто подану ним апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_1 зазначає, що суд апеляційної інстанції безпідставно відмовив у поновленні строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1, оскільки договір про надання правової допомоги з останнім був укладений лише 10 липня 2018 року та вже наступного дня захисником була подана апеляційна скарга, яку повернуто через пропущення строку на апеляційне оскарження та відсутність клопотання про його поновлення. У подальшому 31 липня 2018 року захисник ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу та відповідне клопотання про поновлення строку з наведенням цих обставин на обґрунтування поважності причини пропуску строку.

Правова позиція Верховного Суду: положенням п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК України визначено, що апеляційна скарга на вирок або ухвалу про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного характеру або виховного характеру може бути подана протя-

гом тридцяти днів з дня їх проголошення, а для особи, яка перебуває під вартою, відповідно до вимог ч. 3 ст. 395 КПК України, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України апеляційна скарга повертається, якщо її подано після закінчення строку апеляційного оскарження, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Ч. 1 ст. 117 КПК України передбачено, що строк виконання процесуальних дій поновлюється лише в тому випадку, якщо судом буде визначено поважність причин його пропуску.

Виходячи із системного аналізу норм процесуального закону, під поважними причинами пропущення процесуального строку слід розуміти неможливість особи подати заяву у визначений законом строк у зв'язку з такими обставинами, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежали від волевиявлення особи, пов'язані дійсно з істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможливили або ускладнили можливість своєчасного звернення до суду у визначений законом строк.

Висновки: суд апеляційної інстанції, відмовляючи в задоволенні клопотання захисника про поновлення строку апеляційного оскарження вироку, діяв правомірно, оскільки вступ у справу іншого адвоката не може бути визнаний поважною причиною пропуску строку на апеляційне оскарження, особливо тоді, коли інтереси ОСОБА_1 були представлені захисником, і сам обвинувачений скористався своїм правом на оскарження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

Категорія: Процесуальні строки.
Апеляційне, касаційне оскарження.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2019 року
у справі № 522/12691/18

*Щодо початку перебігу строку
на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді
захисником, який не був учасником судового провадження
при постановленні оскаржуваної ухвали*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції від 24 липня 2018 року задоволено клопотання старшого слідчого СУ ГУНП та накладено арешт на речі та документи.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу захисника підозрюваної ОСОБА_1 повернуто на підставі п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник підозрюваної ОСОБА_1 вказує, що суддя-доповідач, повертаючи апеляційну скаргу захисника, вийшов за межі своїх повноважень, оскільки не мав права одноособово вирішувати питання про повернення скарги, яку подано без пропуску строку апеляційного оскарження судового рішення. Наголошує, що такими повноваженнями наділений виключно суд апеляційної інстанції. Зазначає, що строк на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді для підозрюваної ОСОБА_1 не почав спливати, оскільки копії такої ухвали, ні підозрювана, ні він не отримували.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК України апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді може бути подано протягом п'яти днів з дня її оголошення.

Відповідно до ч. 3 ст. 395 КПК України для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України апеляційна скарга повертається, якщо вона подана після закінчення строку апеляційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Під час дослідження матеріалів провадження встановлено, що захисник підозрюваної ОСОБА_1 з апеляційною скаргою звернувся 26 вересня 2018 року, тобто поза межами строку на апеляційне

оскарження, при цьому питання про поновлення такого строку перед судом не ставив. При цьому, як убачається з ордера, захисник набув статусу учасника провадження лише 16 серпня 2018 року, а саме з моменту укладення договору про надання правої допомоги між адвокатом та підозрюваною ОСОБА_1.

Висновки: враховуючи, що на момент постановлення ухвали слідчого судді захисник підозрюваної ОСОБА_1 не був учасником відповідного судового провадження, у слідчого судді не було підстав повідомляти його про розгляд клопотання слідчого про арешт майна та направляти йому копію ухвали за результатом розгляду такого клопотання, а тому, з огляду на положення абз. 2 ч. 3 ст. 395 КПК України, у даному випадку захисник ОСОБА_1 не є особою, для якої строк на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді починається із дня отримання копії такої ухвали.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки. Апеляційне, касаційне оскарження.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 вересня 2019 року
у справі № 641/2949/17

Щодо права адвоката
як представника юридичної особи,
подавати апеляційні скарги

Фабула справи: вироком районного суду затверджено угоду про визнання винуватості між ОСОБА_1 та прокурором і засуджено ОСОБА_1 за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 255, ч. 4 ст. 28 та ч. 2 ст. 205, ч. 4 ст. 28 та ч. 3 ст. 212 КК, до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років без позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням на строк 2 роки з покладенням обов'язків, передбачених ч. 1 ст. 76 КК.

Апеляційний суд ухвалою залишив без задоволення клопотання адвоката про поновлення строку на апеляційне оскарження зазначеного вироку місцевого суду.

Мотивація касаційної скарги: адвокат зазначає, що, подаючи клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку, він діяв в інтересах компанії «Емпсон Лімітед», реалізуючи таким чином право останньої на правову допомогу. Отже, він вправі подати апеляційну скаргу та порушити питання про поновлення строку в разі його пропуску, а відмовляючи в задоволенні його клопотання про це, апеляційний суд порушив право компанії на апеляційне оскарження судового рішення.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 395 КПК України апеляційна скарга на вирок суду першої інстанції може бути подана протягом тридцяти днів з дня його проголошення. Перелік осіб, які мають право на апеляційне оскарження, зокрема вироку, постановленого на підставі угоди про визнання винуватості, передбачений ч. 4 ст. 394 КПК.

Виходячи з вимог ст. 117 КПК, п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК у разі пропуску зазначеного строку з поважних причин він може бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою суду.

Таким чином, із клопотанням про поновлення пропущеного з поважних причин строку на апеляційне оскарження судового рішення вправі звернутися особа, яка відповідно до вимог кримінального процесуального закону має право на апеляційне оскарження.

Ч. 1 ст. 64-1 КПК передбачено, що представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, може бути, зокрема, особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. У такому випадку його повноваження мають бути підтверджені свідченням про право на зайняття адвокатською діяльністю та відповідним договором (п. 1 ч. 2 ст. 64-1, ч. 1 ст. 50 КПК). Крім того, така особа під час судового провадження має право, зокрема, оскаржувати в установленому КПК порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення (п. 5 ч. 5 ст. 64-1 КПК).

Висновки: адвокат як представник юридичної особи вправі подавати апеляційні скарги на рішення місцевого суду у встановлений законом строк, а у разі його пропуску – порушувати питання про поновлення пропущеного строку. У такому випадку він діє виключно в інтересах юридичної особи, яку представляє.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Договір надання послуг.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 березня 2019 року
у справі № 569/11995/15-ц

*Щодо відшкодування моральної шкоди,
завданої неналежним наданням правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_5 про відшкодування матеріальної і моральної та шкоди, завданої споживачу неналежним наданням послуг з правової допомоги.

Позовна заява мотивована тим, що між сторонами було укладено угоду-доручення, відповідно до умов якої ОСОБА_5, діючи на підставі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, зобов'язалась добросовісно виконувати обов'язки захисника сина позивача – ОСОБА_6 у кримінальній справі за його обвинуваченням за ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 187 КК України. Всупереч вимогам ст. 903 ЦК України та умовам угоди-доручення щодо визначення розміру плати за надані повіреніми послуги, додаткової угоди між сторонами укладено не було.

Після підписання даної угоди-доручення ОСОБА_4 було надано відповідачу грошові кошти у сумі 4 000 грн та в кінці листопада 2012 року ще 16 000 грн, що є розміром гонорару, визначеного самою ОСОБА_5. При цьому квитанції чи платіжного чеку про отримання вказаних коштів відповідач їй не надала.

Позивач зазначала, що внаслідок непрофесійних та протиправних дій відповідача вона була змушена звертатись за здійсненням захисту її сина та наданням правової допомоги до інших адвокатів. Вказувала, що такі дії відповідача спричинили їй моральну шкоду, що виявилось у душевних стражданнях та порушенні звичного способу життя, розмір якої, з урахуванням уточнених позовних вимог, нею оцінено в 50 000 грн.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позовних вимог відмовлено. Рішення суду мотивоване необґрунтованістю позовних вимог ОСОБА_4, неподанням нею доказів сплати відповідачу коштів (гонорару) в розмірі 16 000 грн, а також недоведеністю, всупереч приписам ст. 1167 ЦК України, наявності моральної шкоди, протиправності діяння ОСОБА_5, її вини у заподіянні такої шкоди позивачу. Позивачем не зазначено характер, обсяг та глибина заподіяних їй моральних страждань та їх наслідки.

Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано. У задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено з інших підстав. Апеляційним судом зазначено про недоведеність факту отримання відповідачем від позивача винагороди за угодою-дорученням, що свідчить про відсутність підстав для стягнення з останньої суми майнової шкоди. Також, оскільки між сторонами виникли правовідносини, які носять договірний характер, до них не можуть бути застосовані норми ст. 1167 ЦК України. У зв'язку з тим, що ні Конституцією України, ні спеціальним законом, який регулює діяльність адвоката, ні угодою-дорученням не передбачено відшкодування моральної шкоди, такі вимоги позивача є безпідставними.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 вказала, що саме факт порушення її прав, доказом наявності якого є рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, є підставою для відшкодування спричиненої їй моральної шкоди. У зв'язку з чим необґрунтованою є відмова у задоволенні її позовних вимог в частині стягнення з відповідача моральної шкоди.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч.ч. 1,2, ст. 23 ЦК України особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода полягає: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Згідно зі ст. 611 ЦК України моральна шкода підлягає відшкодуванню в разі порушення зобов'язання, якщо таке відшкодування встановлено договором або законом.

Натомість, правила ст. 1167 ЦК України регулюють позадоговірні (деліктні) відносини.

Направляючи справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, Верховний Суд виходив, серед іншого, із необхідності дослідження змісту укладеної угоди-доручення на предмет закріплення в ній умов, що стосуються відшкодування моральної шкоди, а також з'ясування того, які саме норми права регулюють відшкодування шкоди у договірних відносинах.

Доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку, що апеляційним судом при розгляді справи неправильно застосовані норми матеріального права чи порушені норми процесуального права, оскільки не містять у собі посилань на обставини чи докази, якими спростовуються встановлені судом обставини.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції – без змін, оскільки доводи касаційної скарги висновків суду не спростовують.

Висновки: встановлено відсутність підстав для задоволення позовних вимог, що пояснюється існуванням між сторонами договірних правовідносин, які виникли на підставі підписаної ними угоди-доручення, у зв'язку з чим неможливо застосувати до даних правовідносин положень ст. 1167 Цивільного кодексу України, а також тим, що ані Законом України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ані укладеним між сторонами договором відшкодування моральної шкоди не передбачено за будь-яких умов.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Учасники справи.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 травня 2019 року
у справі № 759/6854/17

*Щодо правомірності подання помічником адвоката
письмової заяви про відмову від позову*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення аліментів, просила суд стягнути з відповідача на її користь аліменти на утримання сина ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_3 задоволено.

Ухвалою апеляційного суду прийнято відмову ОСОБА_1 від позову до ОСОБА_2 про стягнення аліментів. Рішення суду першої інстанції скасовано. Провадження у справі закрито.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 подала касаційну скаргу, яка обґрунтовується порушенням судом апеляційної інстанції норм процесуального права. Заявник зазначає, що представник позивача Ржанов Олексій Дмитрович не мав права відмовлятися від позову, оскільки зазначений представник є лише помічником адвоката Іванова Р. І. та за договором про надання правової допомоги має право лише на виконання доручень адвоката, не наділений процесуальними правами у справі.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 31 ЦПК України позивач має право протягом усього часу розгляду справи відмовитися від позову.

Згідно з ч.ч. 1-3, 5 ст. 174 ЦПК України позивач може відмовитися від позову протягом усього часу судового розгляду, зробивши усну заяву. Якщо відмову позивача від позову викладено в адресованих суду письмових заявах, ці заяви приєднуються до справи. До ухвалення судового рішення у зв'язку з відмовою позивача від позову суд роз'яснює наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи не обмежив представник сторони, який висловив намір вчинити ці дії, у повноваженнях на їх вчинення. У разі відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі. Суд не приймає відмову позивача від позову у справі, в якій особу представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

За правилами ст. 306 ЦПК України в апеляційному суді позивач має право відмовитися від позову, а сторони – укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу.

ОСОБА_1 уклала з Адвокатським бюро «Іванова» договір про надання правової допомоги. Відповідно до п. 2.1 цього договору клієнт, ОСОБА_1, доручає, а бюро приймає на себе зобов'язання здійснити захист, представництво або надавати інші види правової допомоги клієнту на умовах і в порядку, що визначені цим договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання цього договору.

Для належного здійснення адвокатами бюро адвокатської діяльності в інтересах клієнта та належного виконання помічниками адвоката бюро доручень адвоката бюро у справах клієнта, що знаходяться у провадженні бюро, бюро має право давати письмові доручення правового характеру помічникам адвоката бюро у справах клієнта, що знаходяться у провадженні бюро (пп. 7.1.3 п. 7.1 договору).

Верховний Суд врахував, що письмова заява про відмову від позову підписана від імені ОСОБА_1 адвокатом Івановим Р. М., а подана помічником адвоката Ржановим О. Д.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 16 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат може мати помічників з числа осіб, які ма-

ють повну вищу юридичну освіту. Помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю. Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката.

Згідно з п.п. 8.2.5 п. 8.2 Положення про помічника адвоката, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 25.09.2015 № 113, помічник адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), за умови надання письмової згоди клієнтом адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), має право виконувати доручення правового характеру, вести за дорученням та під контролем адвоката нескладні судові справи та надавати консультації з питань законодавства.

Висновки: враховуючи, що договором про надання допомоги передбачено можливість давати доручення правового характеру помічникам адвокатів, заява про відмову від позову підписана адвокатом, апеляційним судом зроблено обґрунтовані висновки про подання заяви особою, яка має такі повноваження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді
під час досудового розслідування.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 березня 2018 року
у справі № 308/10607/16-к

*Щодо правомірності оскарження ухвали слідчого судді
про накладення арешту на майно
захисником (представником) власника цього майна*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції задоволено клопотання прокурора військової прокуратури та накладено арешт на екскаватор, що належить на праві приватної власності ОСОБА_1.

Захисник ОСОБА_1 оскаржив зазначену ухвалу до апеляційного суду.

Ухвалою апеляційного суду захиснику повернуто його апеляційну скаргу на вказану ухвалу як особі, яка не має права подавати апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суд апеляційної інстанції незаконно повернув апеляційну скаргу його захисника на ухвалу слідчого судді суду першої інстанції.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 10 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу мають право подати, крім перерахованих, інші особи у випадках, передбачених цим Кодексом.

Згідно з ч. 7 ст. 173 КПК України підозрюваний, обвинувачений, треті особи мають право на захисника, мають право оскаржити судові рішення щодо арешту майна.

За змістом ст. 64-2 КПК України третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути будь-яка фізична особа, її представником може бути особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Як убачається з ухвали, суд підставою для повернення апеляційної скарги зазначив, що апеляційна скарга подана особою, яка не має права її подавати.

Висновки: із матеріалів провадження вбачається, що адвокат брав участь у суді першої інстанції при розгляді клопотання про накладення арешту на майно ОСОБА_1. Тобто суд першої інстанції фактично визнав повноваження захисника на представлення ним інтересів ОСОБА_1.

Обмеження права власника майна – як особи, прав, свобод та інтересів якої стосується рішення слідчого судді про накладення арешту, на його апеляційне оскарження та залучення для цього захисника є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Пенсія та інші соціальні виплати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 травня 2018 року
у справі № 750/9213/16-ц

*Щодо стягнення збитків з особи,
яка отримує матеріальну допомогу
на випадок безробіття*

Фабула справи: міський центр зайнятості звернувся до суду із позовом до ОСОБА_4 про стягнення збитків.

Під час розслідування страхових випадків та обґрунтованості виплат матеріального забезпечення відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» встановлено, що відповідач, перебуваючи на обліку у міському центрі зайнятості як безробітна не повідомила, що є діючим адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність на підставі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Рішенням суду першої інстанції позов було задоволено, суд апеляційної інстанції залишив рішення без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 зазначає, що відповідач була взята на облік як самозайнята особа, що здійснює незалежну професійну діяльність, 24 листопада 2014 року. Позива-

чем не надано належних доказів отримання відповідачем доходів та утримання податків за період отримання нею допомоги по безробіттю з 03 лютого 2014 року по 31 жовтня 2014 року, а отже, відповідач вважає, що вона не мала статусу самозайнятої особи у вказаний період. Крім того, право користуватися соціальними послугами відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» відповідач набула ще під час роботи в КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова», сплачуючи страхові внески.

У запереченні на касаційну скаргу позивач вказує, що адвокатська діяльність є професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», а тому відповідач не може вважатися незайнятою особою з часу отримання нею свідчення про право на заняття адвокатською діяльністю, а отже і мати право на отримання допомоги по безробіттю.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» застраховані особи, зареєстровані в установленому порядку як безробітні, зобов'язані своєчасно подавати відомості про обставини, що впливають на умови виплати їм за безпечення та надання соціальних послуг.

Відповідно до ч.1 ст.4 Закону України «Про зайнятість населення» до зайнятого населення належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, особи, які забезпечують себе роботою самостійно (у тому числі члени особистих селянських господарств), проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою.

Згідно з п. 14.1.226 ст. 14 Податкового кодексу України самозайнята особа – платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності. Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Відповідно до ч. 3 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Висновки: адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому особа з часу отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю належить до зайнятого населення, незалежно від часу взяття її на облік органами Державної фіскальної служби України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ</p> <p>Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію</p>	<p>ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА</p> <p>Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю.</p>
<p>РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО</p> <p>Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС</p> <p>Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду матеріальними та процесуальними ознаками.</p>
<p>РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ</p> <p>Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику.</p>	<p>КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ</p> <p>Можливість відібрати правові позиції ЄСПЛ за статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.</p>
<p>ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ</p> <p>1358</p> <p>Можливість пошуку судових рішень з правовою позицією за допомогою лічильника посилань на справу. Він підкаже, як часто суди посилаються на позицію, викладену у цьому рішенні.</p>	<p>МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ СПРАВИ</p> <p>Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет.</p>

ЗБІРНИК ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ ДЛЯ АДВОКАТІВ

**Київ
2020**